Raftul Denise

Ludmila Ulitkaia

Fetitele r Rude sărmane

„Fetiţele e o încercare de a arunca o privire în lumea misterioasă a copilăriei, care se închide cu zgomot în urma noastră odată cu maturitatea”, spune Ludmila Uliţkaia despre volumul său. La fel ca oamenii de la începuturile umanităţii, copiii sunt cruzi şi inocenţi deopotrivă. O arată cu prisosinţă în aceste povestiri rivalitatea dintre două surori gemene, care se încheie tragic; competiţia dintre eleve pentru ocuparea poziţiilor fruntaşe, al cărei derizoriu li se dezvăluie abia când întâlnesc adevărata suferinţă; sau explorarea cu accente comice a erotismului, în varianta sa infantilă, plină de întrebări fără răspuns şi de „certitudini” fără drept de apel.

„în Rusia, femeile sunt socotite partea cea mai bună, mai nobilă a societăţii, şi asta am încercat să arăt în cărţile mele”, spune Ludmila Uliţkaia într-un interviu. într-ade- văr, aproape toate eroinele sale sunt femei, surprinse în cele mai diferite momente ale existenţei. *InB ude sărmane* însă, poate mai mult ca în alte volume, femeile îşi trăiesc viaţa intens şi parcă desprinse de tot ce se petrece în jurul lor. Dar, chiar dacă întâmplările mărunte le absorb întreaga fiinţă, ele sunt în stare să iubească în chip sublim, dar şi ridicol, să creadă în ceea ce e mai înalt, dar şi în ceea ce se dovedeşte derizoriu, să-şi suporte cu stoicism, dar şi cu umor sărăcia şi bolile.

Pe coperta: „matrioşki” pictate de Yana Elkassova

LUDMIL
A ULITKAIA

Fetitele
>
Rude sărmane

1 raducere din rusă de
GABRIELA RUSSO

Redactor: Luana Schidu
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector Elena Dornescu
DTP: Florina Vasiliu. Carmen Petrescu

Tipărit la Monitorul Oficial R.A

Ludmila Ulitskaya
Devociki (Girls)
© 2002 by Ludmila Ulitskaya
Bedniie rodstvenniki (Poor Relatives)
© 2002 by Ludmila Ulitskaya
Published by arrangement with El KOST Inti
Literary Agency- All rights reserved.

© HUMANITAS FICTION. 2013,
pentru prezenta versiune românească

ISBN 978-973-689-604-0
Descrierea CIP este disponibilă
la Biblioteca Naţională a României.

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piaţa Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România
tel. 021 408 83 50, fax 021 408 83 51
www humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari(2>libhumanitas. ro
Comenzi telefonice: 0372 743 382, 0723 684 194

Fetitele

Darul nefacut de mâna omului

Marţi, după a doua oră, cinci fetiţe din elita şcolii au părăsit sala de clasă a treia B. încă de dimineaţă se îmbrăcaseră de sărbătoare, arătau de parcă era ziua lor de nume: nu purtau uniforma maronie cu şorţ negru sau măcar alb, ci pe cea de pionier „neagră-n jos, albă-n sus", deocamdată, fără cravată roşie. Aceasta, din mătase foşnitoare, stătea cuminte în ghiozdan, încă neatinsă.

Fetiţele erau cele mai bune dintre cei mai buni, eleve premiante, cu purtare exemplară, împliniseră vârsta de nouă ani, necesară, dar nu şi suficientă. Mai erau în clasa a treia B şi alte fetiţe de nouă ani, care nu puteau visa la aşa ceva, fiindcă aveau lipsuri serioase.

Aşadar, cinci fetiţe din B, cinci din A şi cinci din C, după a doua oră, şi-au îmbrăcat paltoanele, şi-au pus galoşii şi s-au aliniat câte două în coloană, în faţa şcolii. Una dintre ele, Lilia Jijmorskaia, n-a avut pereche la început, a cedat nervos pe urmă, i s-a făcut greaţă, s-a dus la toaletă, unde a vomitat, apoi a apucat-o aşa o durere de cap, încât au dus-o la cabinetul medical şi au culcat-o pe canapeaua rece, în felul acesta refacându-se coloana de câte două eleve.

în fruntea coloanei s-au aşezat una lângă alta conducătoarea organizaţiei de pionieri, Nina Hohlova, fată frumoasă, dar antipatică, şefa comitetului pe

şcoală, Lvova, elevă în clasa a şaptea, ajunsă la vârsta adolescenţei, Kostikova, fetiţa-toboşar, şi fetiţa cu numele Barenboim, care mergea de un an la Casa Pionierilor, la cercul tinerilor gornişti, dar nu reuşea să sufle-n goarnă o melodie de la cap la coadă, ci scotea doar sunete disparate.

în ariergardă se aflau: Klavdia Ivaovna Draciova, nu pe post de directoare, ci în calitate de secretar de partid, un alt chip al ei, o mamă din comitetul de părinţi, cu două vulpi argintii lăfaindu-i-se desfrânat pe umeri, şi un moşulică, activist pe tărâm obştesc, care cunoştea probabil misterul mersului pe ape, întrucât cizmele lui negre, aproape perfect lustruite, străluceau în băltoacele noroioase, din care se ieşea anevoie.

Conducătoarea organizaţiei de pionieri dădu semnalul, făcând să-i tremure pomponul de la pălărioară şi cei doi ciucuri de la steagul răsucit, încă nedeschis al detaşamentului, toboşarul Kostikova bătu-n tobă „doarme tun bătrânul toboşar, bătrânul toboşar, bătrânul toboşar , Barenboim îşi umflă obrajii şi scoase din trompetă nişte sunete false, şi porniră toţi pe drumul întortocheat, care ducea direct către muzeu, trecând prin Miussî, Maiakovka şi strada Gorki. Asemenea coloane veneau şi de la alte scoli de fete şi de băieţi, fiindcă acţiunea

era una de proporţii, o acţiune orăşenească, republicană, ba chiar unională.

Leu cu labele îndoite, musculoşi, arătând a lupi, obişnuiţi de când lumea cu un public ales, urmăreau de la înălţimea portalurilor coloanele celor mai buni elevi dintre cei mai buni, şi-n plus, atât de tineri.

— Ce mulţi băieţi, îi spuse dezaprobator Aliona

Pşenici- nikova prietenei sale, Masa Celîşova.

— Âştia nu-s huligani, remarcă Maşa cea isteaţă.

Chiar aşa. Băieţii, îmbrăcaţi cu paltoane călduroase şi căciuli cu urechi legate sub bărbie, nu arătau a huligani.

— Totuşi, sunt mai multe fete, insistă Aliona, având o idee ascunsă-n minte, dar necoaptă bine.

Imediat fură introduşi în muzeu; tuturor li se tăie răsuflarea la vederea splendorii imperial-revoluţionare a marmurii strălucitoare, a bronzului bine lustruit şi a drapelelor de atlaz, mătase şi catifea în toate nuanţele flăcărilor iadului.

Ii conduseră la garderobă, şi toţi, aliniaţi, începură să se dezbrace. Galoşi, curele, mănuşi – multe, prea multe. Nu se simţeau în largul lor, parcă n-aveau o mână. Exact mâna cu pacheţelul făcut sul în care era cravata de pionier. Unde să-l mai pună şi pe ăsta? Doar grăsana de Sonia Preobrajenskaia găsi buzunarul de la bluza albă şi puse acolo sulul preţios.

Nina, conducătoarea organizaţiei de pionieri, cu faţa plină de pete roşii, ţinând în mâinile întinse steagul greu, îi duse la o scară largă. Covorul, strivit de bare de aramă puse pe fiecare treaptă, era nesigur şi elastic ca muşchiul care acoperă balta secată.

În spatele tuturor venea mama din comitetul de părinţi, scoţându-şi din mers paltonul de doi bani de sub vulpile înfoiate şi înfundându-şi bărbia în blana groasă, iar lângă ea mergea moşulică — activistul pe tărâm obştesc, cu încălţările rămase curate în chip miraculos, cu chelia strălucindu-i ca metalul, nu mai tare decât carâmbul cizmei.

— Aliona, Aliona! îi şopti din spate Svetlana Bagaturia. Jur pe mama dacă mai ştiu ceva, am uitat tot.

— Ce? o întrebă mirată Aliona, păstrându-şi calmul.

-—Jurământul solemn, îi zise în şoaptă Svetlana. Eu, tânăr pionier al URSS, în faţa tovarăşilor mei... mai departe am uitat...

— .. .jur solemn să-mi iubesc din inimă patria, continuă Aliona umflându-se în pene.

— Ah, mi-am amintit, slavă Domnului, mi-am amintit, Aliona! se bucură Svetlana. Mi s-a părut doar că am uitat.

Venea din ce în ce mai multă lume, dar nimeni nu încurca drumul, nimeni nu se aşeza de capul lui, toţi stăteau în picioare, împărţiri pe clase, pe şcoli, după acelaşi tipic, iar sala lungă era plină de la un capăt la altul cu vitrine în care se aflau darurile pentru tovarăşul Stalin. Daruri din aur, argint, marmură, cristal, sidef, jad, piele sau os. Daruri din cele mai uşoare şi mai dure materiale, lucrate delicat sau muncite să iasă ceva temeinic.

Un hindus scrisese urarea pe un bob de orez, încât trebuia să ai o lupă ca să vezi, nu neapărat acum, cum se arcuiesc literele minuscule ca rahatul de muscă. Un chinez decupase o sută nouă globuri, unul într-altul, şi iarăşi era nevoie de o lupă ca să distingi prin micile spatii libere minusculul globuleţ aflat înăuntru, mai mic decât bobul de mazare.

O uzbecă ţesuse toată viaţa un covor din părul său: dacă-l priveai dintr-o parte, covorul era negru tăciune, din cealaltă, era alb-albăstrui. La mijloc era ţesut cu păr cărunt, cenuşiu-pes- triţ, o tristeţe de păr.

— Probabil că acum e cheală, spuse în şoaptă Sonia Preo- brajenskaia.

— Nu contează, oricum, uzbecele poartă pe cap o feregea, zise pe un ton sever Aliona.

— Aşa purtau până la revoluţie, nişte înapoiate, se amestecă în vorbă Masa Celîşova.

— O înapoiată din astea nu se apucă să ţească un covor pentru tovarăşul Stal în, îi luă apărarea Sonia Preobrajenskaia venerabilei uzbece

— Poate că n-a ţesut covorul cu tot părul, poate că şi-a păstrat ceva din el, zise plină de speranţă blânda Svetlana Bagaturia, pipăindu-şi cozile groase şi lungi, legate la urechi cu funde.

— Ah, ia uitaţi-vă! exclamă mirată Maşa. Vedeţi?

De văzut ceva deosebit nu aveau ce să vadă: într-o vitrină era întinsă o cârpă pătrată pe care era brodat portretul tovarăşului Stalin. Broderia în cruciuliţe nu era prea reuşită, nici nu-i prea semăna, deşi puteai ghici fată mare greutate.

— Aţi văzut? Nimic deosebit, îşi dădu cu părerea Preobrajenskaia.

— Ce-ai zis? se arătă îngrijorată Aliona.

— Citeşte ce scrie! arătă Maşa cu degetul eticheta din vitrină. „Fetiţa iară mâini, T. Kolîvanova, a brodat cu picioarele portretul tovarăşului Stalin.”

J

— 1 ania Kolîvanova! spuse în şoaptă Sonia entuziasmată, cât pe ce să leşine de emoţie.

— Nu sunteţi întregi la minte! Kolîvanova fără mâini! Are amândouă mâinile. Habar n-are să brodeze cu ele, darmite cu picioarele! le aduse la realitate Aliona.

— Doar e scris negru pe alb T. Kolîvanova, nu se dădu bătută Sonia, în speranţa unui miracol. Poate că are o soră fără mâini.

— Nici vorbă. Lidka, sora ei dintr-a şaptea, are mâini, zise dezamăgită Aliona, strângând din pleoape, clătinându-şi cozile împletite cu multă îndemânare, şi

adăugă: Totuşi, trebuie să întrebăm.

Şi-n momentul ăsta toţi cei din sală se îndreptară în şiruri aliniate în sala următoare. Intr-o parte a sălii se postară toboşarii, în cealaltă gorniştii, în mijloc stegarii cu drapelele desfăcute, şi o femeie, probabil cea mai mare în grad la pionieri, dădu comanda:

— Alinierea! Drepţi! Dau cuvântul mamei Zoiei şi a lui Sura Kosmodemianski.

>

Se aliniară toţi în poziţie de drepţi, şi abia atunci ieşi în faţă o femeie în vârstă, mărunţică, într-un costum albastru, şi povesti cum Zoia Kosmodemianskaia a fost la început pionieră, apoi a dat foc grajdului fasciştilor şi a pierit de mâna cotropitorilor hitleristi.

>

Aliona Pşenicinikova vărsă lacrimi, deşi cunoştea de mult povestea. în clipa aceea toţi voiau să dea foc grajdului fasciştilor şi chiar să-şi dea viaţa pentru Patrie.

Apoi luă cuvântul moşulică-activistul şi povesti despre prima adunare de pionieri pe stadionul Dinamo, cum a recitat Maia- kovski în public „Să luăm arme noi, cu steag în vârf de baionetă", cum pionierii au mers gratis cu tramvaiul în ziua aceea, biletele costând, de fapt, patru, opt sau unsprezece copeici.

Pe urmă spuseră în cor jurământul solemn, li se înnodată cravatele. Doar Sonia Preobrajenskaia izbucni în plâns. îşi pusese cravata în buzunarul bluzei, dar, nu se ştie cum, reuşise s-o piardă. Nina, comandanta de pionieri, îşi scoase imediat cravata ei şi o înnodă provizoriu la gâtul Soniei, care plângea amarnic, aceasta împăcându-se ca prin minune.

Cântară „înălţaţi focuri, nopţi albastre!" şi ieşiră din sală în şiruri ordonate, dar erau altfel de oameni

acum, încrezători în forţele proprii, gata de fapte eroice.

În dimineaţa următoare toate pionierele veniră la şcoală un pic mai devreme. Clasa a treia B se lumină pur şi simplu de la cele patru cravate roşii. Sonia şi-o dezlega şi şi-o reinnoda în fiecare pauză. Gaika Ohanezian, invidioasă, pătă cu cerneală colţul cravatei care ieşea de sub gulerul Alionei Pşenicinikova; aceasta plânse în hohote toată recreaţia mare. La sfârşitul recreaţiei, Masa Celîşova se apropie de Aliona şi-i spuse la ureche:

— Hai s-o întrebăm pe Kolîvanova despre fata fără mâini.

Aliona se învioră şi se duseră amândouă la Tania Kolîvanova, care stătea în ultima bancă şi rupea-n bucăţele o sugativă roz. O întrebară fără nici o speranţă, aşa, pentru orice eventualitate, dacă ştie o fetiţă cu numele de T. Kolîvanova.

Kolîvanova, fâstâcită, răspunse:

— Nu-i fetită, e ditamai femeia...

— Sora ta?! strigară într-un glas fetiţele abia intrate în rândul pionierilor.

— Nu-i soră, ne e rudă, e tuşa Toma, zise Kolîvanova cu ochii în pământ.

Se vedea de la o poştă că nu se mândreşte deloc cu mătuşa ei ajunsă celebră.

— Coase cu picioarele? o întrebă serioasă Aliona.

— Da, face de toate cu picioarele, mănâncă, bea, se bate, zise Kolîvanova pe un ton firesc.

În clipa aceea sună clopoţelul şi ele n-apucară să termine discuţia.

În a patra oră, Aliona şi Maşa stătută ca pe ace, îşi trimiseră bileţele una alteia, le trimiseră şi celorlalte

pioniere, iar când se termină ora, o înconjurară pe Kolîvanova şi se apucară s-o interogheze. Kolîvanova recunoscu pe loc că, intr-adevăr, mătuşa Toma coase cu picioarele, că ea era aceea care cususe darul pentru tovarăşul Stalin, dar asta se întâmplase demult. Şi nici vorbă să fie erou de război, că nu gloanţele fasciştilor îi retezaseră mâinile, ci aşa se născuse, Iară mâini, că locuieşte în Marina Roşcia şi că până acolo trebuie luat tramvaiul.

— Bine, du-te! o lăsă Aliona să plece.

Kolîvanova o şterse bucuroasă, iar organizaţia de pionieri, în efectiv complet, rămase pentru prima ei adunare.

Primul punct şi cel mai important era clar şi se rezolvă cumva de la sine: alegerea şefei de detaşament. Sonia scrise cu mare plăcere pe foaia din caiet *Proces verbal.* Supuseră la vot propunerea. „Toţi au fost pentru", scrise Sonia şi adăugă jos numele Alionei Psenicinikova.

Investită fulgerător cu puteri depline, Aliona luă taurul de coarne:

— Cred că trebuie s-o invităm la adunarea de detaşament pe fetiţa fără mâini, adică pe mătuşa asta, T. Kolîvanova, să ne spună cum a brodat darul pentru tovarăşul Stalin.

— Mi-ar plăcea mai bine... era acolo o măsuţă aurie cu scăunele împrejur, iar pe măsuţă era un samovar şi ceşcuţe, şi samovarul avea robinet, şi toate erau micuţe, micuţe... zise visătoare Svetlana Bagaturia.

— Nu pricepi că oricine poate să facă o măsuţă, un samovar? zise mâhnită Aliona. Da’ cu picioarele, cu picioarele...

Svetlana se ruşină. O încântase samovarul, în loc să vadă eroii de lângă ea. îşi încruntă sprâncenele

stufoase şi se făcu roşie la faţă. în clasă se bucura de respect: era elevă foarte bună, pe jumătate gruzină, locuia la căminul Şcolii superioare de partid unde învăţa tatăl ei, şi de altfel n-o botezaseră astfel întâmplător, ci în cinstea fiicei tovarăşului Stalin.

— Deci, trase concluzia Aliona, să-i dăm Kolîvanovei o misiune pionierească, s-o aducă pe mătuşa Toma la adunarea noastră.

Sonia scotoci în servietă şi scoase un măr. Muşcă din el şi i-l dădu Maşei. Maşa muşcă şi ea. Mărul n-avea nici un gust. Era nemulţumită. Simţea că lipseşte ceva, cu toată strălucirea cravatei cu colţurile lungi, atârnându-i pe piept. Ce anume?

— Pot să-l chem pe bunicul la adunare? întrebă ea deloc înţepată.

Bunicul ei era un amiral adevărat, fără discuţie, ştiau toate lucrul ăsta.

— Foarte bine, Masa! se bucură Aliona. Scrie, Sonia! Totodată, îl invităm pe amiralul Celîşov la adunarea de detaşament.

Cuvântul „totodată” i se păru Maşei jignitor. în momentul ăsta se deschise uşa, femeile de serviciu intrară cu cârpe şi perii, şi pionierele declarară şedinţa încheiată.

De felul ei blândărKolîvanova se încăpăţână ca măgarul. Nu voia şi pace, şi nici nu putea spune răspicat de ce nu vrea s-o aducă pe mătuşa fără mâini la adunarea de detaşament. O ţinu morţiş aşa până în momentul când Sonia îi zise:

— Tania, vorbeşte cu soră-ta, Lidka, s-o invite ea.

Tare se mai miră Tania: de unde ştie Sonia Preobrajenskaia că Lidka e mai apropiată de mătuşă-sa? Acceptă totuşi să discute cu Lidka.

Lidka nu-şi dădu seama la început de ce au nevoie mucoasele astea dintr-a treia de mătuşa schiloadă, dar, când înţelese care sunt motivele, izbucni:

— Ah, mor, nu alta!

Duminica următoare, îl luă pe Kolka, frăţiorul de cinci ani, şi se duse la mătuşa ei, care locuia la Marina Roşcia.

Cei din familia Kolîvanovilor trăiau ca vai de capul lor prin barăci şi cămine, numai Tomka trăia omeneşte, avea o cameră intr-o casă de cărămidă, cu apă curentă.

Tomka se bucura când nepoata Lidka trecea pe la ea, ştia că nu vine să stea cu mâinile-n sân: ba îi facea curăţenie, ba îi gătea câte ceva. Nici Lidka nu venea de pomană: mătuşa îi strecura ba o hârtie de trei ruble, ba una de cinci. Bani avea, mat ales vara.

Diferenţa de vârstă între mătuşă şi nepoată nu era aşa mare, nu mai mult de zece ani, relaţiile între ele erau mai degrabă prieteneşti.

— Tomka, pionierele din clasa Taniei vor să te cheme la adunarea de pionieri, îi comunică Lidka.

— La ce bun? Iar să plec dracu ştie unde. Dacă-i zor-nevoie, să vină ele. Da la ce le trebuie? zise mirată Tomka.

— Vor să le povesteşti cum ai cusut perna... o lămuri Lidka.

— Ia te uită ce şmechere, să le povesteşti, ba să le şi arăţi... N-au decât să vină, n-o să le arăt ceva bun, zise mătuşa Toma de pe salteaua pe care şedea, scărpinându-şi nasul cu genunchiul. Da' nu pe degeaba. Să aducă sticluţa de vin roşu, şi le-oi arăta, le-oi povesti.

— Ce-i cu tine, Toma? De unde să aducă? zise Lidka.

11 dezbrăcase pe Kolka şi acum trebăluia într-un colţ examinând cârpele murdare.

— Bine, atunci zece ruble măcar. Nu, cincisprezece! Ne prind bine, Lidka! râse ea, arătându-şi dinţii mici şi albi.

Avea o feţişoară drăguţă, era cârnă, doar bărbia era lungă din cale afară, iar părul des şi greu, ca un val uriaş, era parcă al altei femei.

— Ah, ce proaste, de ce să nu mă vadă, clătină din cap Tomka.

Se mândrea în sinea ei că vine s-o vadă o întreagă delegaţie, să le arate cum se descurcă numai cu picioarele. Avea slăbiciunea asta, facea pe grozava. îi plăcea să şocheze lumea. Vara stătea pe pervazul ferestrei de la parter, cu faţa înspre stradă, şi cosea cu acul ţinut între degetul mare şi al doilea. Lumea care trecea pe acolo rămânea cu gura căscată. Cine era mai bun la suflet punea un ban în farfurioara albă.

Toma dădea din cap şi zicea:

— Mulţumesc, mătuşica.

De regulă femeile îi dădeau câte ceva.

— Vii şi tu, Lidka, da? Să vii să-mi tii de urât, îsi invită ea nepoata.

— Vin, îi promise Lidka.

Fetiţele hotărâtă să meargă acasă la Toma Kolîvanova. Maşa avea nouă ruble, restul îl strânseră în două zile din banii pentru gustările de dimineaţă. Aproape o săptămână întreagă fetiţele complotiste se vânturară încolo şi încoace, purtate de înţelegerea secretă, ca balonaşele umflate cu aer. Erau ferm convinse, nu se ştie de ce, că nici un tânăr din afara Organizaţiei Unionale de Pionieri, purtând numele lui Lenin, nu trebuie să afle nimic din viaţa lor personală,

serioasă şi secretă.

Roasă de curiozitate, Gaika Ohanezian era cât pe ce să se îmbolnăvească, iar Lilia Jijmorskaia, neagră la faţă mai rău ca norii, era convinsă că se pune la cale ceva împotriva ei.

Pe Tania Kolîvanova o ameninţară cu toată severitatea că va fi pedepsită dacă scapă vreun cuvânt. În ce priveşte pedeapsa, aceasta nu era ideea Alionei, cu toată autoritatea ei, ci a limbutei de Sonia Preobrajenskaia. Maşa prinsese curaj de când finanţase acţiunea cu o sumă importantă, consolidându-şi în felul acesta poziţia şubredă.

Ofensiva programată pentru miercuri, la o săptămână de la adunarea festivă, era cât pe ce să eşueze. Marţi intră în clasă comandanta organizaţiei de pionieri pe şcoală şi le spuse să nu-şi facă probleme, întrucât comandanta lor de detaşament e o elevă minunată din clasa a şasea A, Liza Ţîpkina. Deocamdată e bolnavă, dar va veni imediat ce se face bine, poate chiar mâine, şi le va ajuta să-şi organizeze activitatea.

— Aşa că să nu vă lăsaţi pe tânjală, le sfătui ea.

— Nici vorbă de tânjală, ne-am ales deja conducătorul, o informă cu însufleţire Svetlana Bagaturia.

— Bravo! le lăudă Nina Hohlova, îsi notă ceva în carneţel şi plecă.

Fetele se uitară una la alta şi se înţeleseră din priviri că n-au nevoie de nici o comandantă Ţîpkina.

Dimineaţa următoare, îi prevenim pe cei de acasă că nu vor veni la timp, pretinzând că au activităţi cu pionierii. în recreaţie stătută ascunse la toaletă, în caz că Liza Ţîpkina se face bine şi ţine neapărat să le

conducă chiar din ziua aceea.

După ore, pionierele în efectiv complet, ba luând-o cu ele şi pe Fania Kolîvanova, incompatibilă cu calitatea de pionier, se ascunseră în spatele magaziei cu cărbuni, aşteptând-o pe Lida Kolîvanova să termine orele.

După ce apăru Lida, merseră toate în păr la staţia de tramvai. Vigilentă, Maşa Celişova se uita în toate părţile, de parcă simţea că le urmăreşte cineva.

în ultima săptămână se făcuse frig de-a binelea, se aşternuse o zăpadă apoasă. Fetiţele nu apucară să îngheţe fiindcă tramvaiul veni foarte repede. Era puţină lume, aşa că se aşezară pe băncile galbene din lemn.

Surorile Kolîvanov nu erau nici încântate, nici emoţionate de această călătorie. Nici Svetlana Bagaturia, care, deşi venită din alt oraş, avea libertate de mişcare şi chiar ajungea la Pasaj ca să-şi facă micile cumpărături. în schimb Aliona, Maşa şi Sonia mergeau pentru prima oară neînsoţite de adulţi. Işi cumpărată singure bilete şi işi desfăcută gulerul şubelor ca să se vadă cravatele roşii, semnul evident al independenţei lor.

După cum constatară, Marina Roşcia se aHa departe, într-un loc neîmpădurit şi plin de lăstărişuri, fără a mai socoti buruienile negre. Era plin de magazii, hulubârii, barăci şi frânghii groase, legate zdravăn, cu rufe legănându-se îngheţate.

Siguranţa de sine o părăsi brusc pe Aliona. Nu mai văzuse asemenea locuri urâte şi vru să se întoarcă imediat la casa ei frumoasă din străduţa Orujeinîi, aflată atât de aproape de palatul cu leii tolăniţi la poartă, plini de zăpadă pe coamă şi pe spinarea

jigărita...

— Coborâm, zise Lida, şi fetiţele se îngrămădiră tăcute la usa din fată.

Tramvaiul se opri cu un huruit prelung, fetiţele n-avură încotro, trebuiră să sară de pe scara foarte înaltă. În apropierea staţiei de tramvai se înălţau două case de cărămidă cu un etaj, celelalte, răzleţe, erau construite din lemn, iar departe se zăreau izbe ţărăneşti adevărate, cu fântâni alături. Oameni nu se vedeau, doar o bătrână încovoiată tare, înfăşurată într-o broboadă uriaşă şi cu cizme de pâslă, trecea în fugă de la o casă la alta. Se auzi deodată un cocoş cântând, un altul îi răspunse imediat.

— Acolo, la casa de cărămidă, arătă un pic băţoasă Lida.

Ea deschise usa din fată, şi intrară toate intr-un coridor întunecos. Ardea un bec la etajul unu, dar aproape că nu se zărea nimic.

— Acolo, acolo, arătă Lida, şi fetiţele se opriră la a doua uşă, în spatele căreia urma încă un coridor care cotea la un moment dat.

— Aici, zise Lida, bătu în uşă cu pumnul şi deschise fără să aştepte răspunsul.

Camera era mică şi lungă, destul de întunecoasă. în dreptul ferestrei se afla un pat de scânduri; pe el stătea lungită o fetiţă, părea mare, era acoperită până la brâu cu o pătură groasă. Ea se aşeză în capul oaselor şi îşi coborî picioarele pe duşumea. Avea o rochie cu un fel de aripioare la umeri, dar nici urmă de mâini sub aripioarele goale. Când o porni prin cameră, văzură că e mică de statură, slăbuţă, aducând cu o rătuscă, fiindcă mergea clătinându-se puţin, cu picioarele înspre afară, cu tălpile neobişnuit de late şi

cu degetele mari, groase şi răşchirate.

— Vai! zise Svetlana Bagaturia.

— Aoleo! zise Sonia Preobrajenskaia.

Celelalte nu scoaseră o vorbă. Femeia ciungă zise:

— Hai, intraţi, dacă tot aţi venit. Ce staţi popândău în uşă?

Aliona, în loc să spună fraza îndelung pregătită pentru adunarea de pionieri, zise cât se poate de simplu:

— Bună ziua, mătuşă Toma!

În momentul ăsta i se făcu tare ruşine, nu ştia nici ea de ce. Aşa ceva nu i se va mai întâmpla niciodată.

— Du-te, Lidka, pune de ceai, îi ordonă Toma nepoatei, şi adăugă cu vădită mândrie: Avem apă la bucătărie, nu ne ducem la cişmea.

— Am avut şi noi cişmea mai demult, zise Svetlana cu accentul ei minunat de gruzină.

— Da de unde eşti, neagro? Armeancă, ţigancă? întrebă binevoitoare ciunga.

— E gruzină, răspunse Aliona apăsat, cu înţeles.

— Asta-i altceva, acceptă Toma. Să vedem care-i treaba, continuă ea veselă, plină de vervă, nevrând parcă să descurce firul istoriei cu gruzinii, ca să ajungă la lucrul cel mai important şi interesant pentru fetiţe – darul făcut lui Stalin. Cadou mi-aţi adus? Daţi-l încoace, zise ea lipindu-şi bărbia lunguiaţă de piept, şi-n momentul ăsta fetiţele observară că la gât îi atârnă un săculeţ din aceeaşi stambă verde din care era făcută şi rochia.

îngrozită, simţind cât de nedreaptă e viaţa, Aliona desfăcu încuietoarea servietei, scoase teancul de ruble mototolite şi-l vârî în săculeţ roşind şi transpirând atât de tare, încât îi apărură broboane de sudoare pe nas.

— Uite, bâigui ea. Poftim, mulţumesc.

— Haideţi, uitaţi-vă, odată ce-aţi venit, arătă Toma cu bărbia spre perete. Pe perete atârnau broderii şi picturi cu pisici, căţei şi cocoşi.

> >

— Şi picturile, tot dumneata? întrebă Maşa uimită.

Toma dădu din cap afirmativ.

— Cu picioarele? se interesă prosteşte Bagaturia.

— Cum am chef, râse Toma, arătându-şi vârful lung şi ascuţit al limbii între dinţii mici. Când am chef cu picioarele, când cu gura.

Ea îşi înclină mult capul spre masă, mişcă brusc din bărbie şi îşi ridică faţa. Din gura zâmbitoare, chiar în mijloc, ieşi în afară o pensulă mică. Şi-o rostogoli-n gură iute dintr-o parte în alta, apoi se aşeză pe pat. îşi ridică laba piciorului, sucindu-şi într-un fel neobişnuit genunchiul, şi pensula nimeri între degetele piciorului.

— Pot cu oricare, cu stângul, cu dreptul, mi-e egal, zise ea şi mută pensula de la un picior la altul, scoţând limba şi făcând o figură complicată de gimnastică.

Fetitele se uitară una la alta.

>

— Poţi picta cu picioarele şi portretul tovarăşului Stalin? încercă Aliona s-o îndrepte în direcţia dorită.

— Sigur că pot. îmi place însă mai mult să pictez pisici şi cocoşi, zise evaziv Toma.

— Ah, ia uite la pisicuţa aia cenuşie, ce grozavă e, exact ca pisica noastră, arătă încântată Svetlana Bagaturia la pisica pictată nu prea reuşit, cu dungi orizontale. Markiza noastră a rămas la bunica, la Suhumi. Mor de dorul ei!

— Mie-mi plac cocoşii... uite la ăsta pestriţ, zise

Tania Kolîvanova, de la care nimeni nu se aştepta să scoată o vorbă.

— Ia te uită, până acum ai tăcut mâlc, Tanka, se miră pictoriţa.

— Povestiţi-ne despre darul pentru tovarăşul Stalin, vâsli perseverentă Aliona Pşenicinikova în direcţia dorită de ea.

— Fi-ţi-ar de cap să-ţi fie darul ăsta, să ai tu parte de el, zise deodată Toma începând să se înfurie.

Apăru însă Lidka şi o anunţă:

— A ars tot gazul, nu mai e gaz.

— Nu e şi nici nu trebuie, zise Toma, mişcând pensula strânsă ca într-o menghină între degetele piciorului. Vino-ncoace. Mai aproape.

Şi Toma îi şopti ceva Lidkăi la ureche. Lidka dădu din cap, luă săculeţul de la gâtul mătuşii şi plecă să se îmbrace.

Ca să-i fie mai comod, Toma îşi aşeză picioarele să-i stea cumva turceşte, cu pensula mişcându-i-se între degete, şi se apucă să povestească:

— Carevasăzică, aşa. Despre dar... izbucni ea în scurte cascade de râs răutăcios. N-am muncit degeaba. Am brodat destul timp, două luni, ba poate patru. Vecina, Vasiliska, l-a pus la poştă. I-am cerut să-l trimită cu confirmare de primire.

Ea începu iar să râdă, apoi deveni serioasă.

— Ca să spun sincer, n-am crezut că primesc răspuns... Dar ei a venit. O hârtie mare, ştampilă sus, ştampilă jos, de mulţumire, de la cancelaria Kremlinului. Chiar aşa scria: Moscova, Kremlin. Stau, mă gândesc, să nu mă tragi pe sfoară, tovarăşe Stalin, dragule...

Fetiţele se uitară una la alta. Aliona se uită alarmată la Masa.

— Locuiam în barăcile din Nikolaevsk. Un perete era gheaţă curată, dacă-l încălzeai cum trebuie, curgea apă din el, şi uite că stăteam şase în hruba aia. Mama noastră era dintr-un fund de ţară, sora Marusia, o beţivancă, o otreapă, celelalte curve de Fete ale ei, nişte neisprăvite...

Toma se uită severă la fetiţele curăţele cum o ascultă încremenite şi continuă:

>

— Minte n-au deloc, nu-s în stare să-şi poarte de grijă, ba să mai aibă grijă şi de mine, o ciungă. Vai şi amar de cel care n-are minte de la Dumnezeu, îmi zic. Şi hai Ia spaţiul locativ cu hârtia-n dinţi...

Svetlana Bagaturia, sincer mişcată, îşi sprijini bărbia în pumn şi căscă gura înmărmurită. Sonia clipi fără să priceapă nimic, iar Maşa Celîşova, jenată, trase aerul greu în piept şi-l dădu afară şi mai ruşinată.

— Sosesc, coadă la intrare, şi aşa, fără nimic, deschid uşa cu piciorul şi intru. Ei mă văd. Nimeresc la ţanc. Au căzut ca vulpea-n sac.

Toma chicoti mândră peste măsură.

— Pun hârtia chiar pe masa lor mare – scuipă în aer făcând un zgomot neplăcut – şi le zic: ascultaţi aici, marele tovarăş Stalin, tătucul tuturor popoarelor, îmi ştie numele, îmi scrie mie, schiloadei, că e recunoscător pentru sârguinţa cu care mi-au lucrat picioarele, iar locul unde stau e aşa, că n-am unde să pun oala să-mi fac nevoile. Da sârguinţa voastră unde-i, a câta oară să vă cerem... Mă duc la tovarăşul Stalin în persoană să vă reclam... Aţi înţeles acum, pionieraşelor? Pot să zic că locuinţa mea e de la tovarăşul Stalin în persoană!

Toma îşi strâmbă gura şi îşi trase nasul:

— Nimic nu pricepeţi, mucoaselor. Luaţi-vă catrafusele şi căraţi-vă iute de aicea, zise pe neaşteptate Toma înfuriată.

Apoi se dădu jos de pe saltea şi începu să cânte tare, cu voce piţigăiată, lovind podeaua cu tălpile goale şi mişcând uşor din solduri:
>
— Cas-tra-ve-ciori, ro-şi-oa-re...

Fetiţele se traseră înapoi spre uşă, îşi înşfacară paltonaşele îmblănite, apucându-le cu amândouă mâinile, şi se năpustiră în coridor. Din spatele uşii se auzi Toma strigând:

— Tania! Tania! Unde te duci?

Solidară cu celelalte, Tania Kolîvanova îşi îmbrăcă şi ea paltonul. Imbrâncindu-se una pe alta, ele străbătură în goană coridorul cu cotituri şi se buluciră toate deodată la uşa de la intrare ca să ajungă cât mai repede afară.

Se întunecase bine de tot. Mirosea a zăpadă şi fum, stelele, în decorul de ţară, stăteau tăcute în întunericul cerului. Fetiţele alergară într-un suflet la staţia de tramvai şi se adunară grămadă lângă plăcuţa de tablă. Sonia şi Svetlana nu aveau nimic, Maşa respira greu, era primul acces de astm din viaţa ei, mai târziu va avea multe dintr-astea. Aliona vărsa lacrimi din ochii închişi, cu gene dese.

Greu de neimaginat cât de nelericită era, dar nu înţelegea din ce cauză.

„O scârbă, scârbă mincinoasă", gândi ea. „Şi nu-l iubeşte pe tovarăşul Stalin..."

— Acasă-n zbor, zise indiferentă Sonia, căreia puţin îi păsa de cele întâmplate.

Două femei îmbrăcate în scurte ţărăneşti îmblănite se apropiată de staţie şi rămaseră acolo. De data asta fetiţele fură nevoite să aştepte destul de mult. în sfârşit se auzi în depărtare un zdrăngănit minunat şi tramvaiul sclipitor apăru la cotitură. Abia ce se suiră, că apăru Lidka. Odată îndeplinită misiunea dată de Toma, ea se grăbi să-şi urmeze sora.

Cât despre Toma, aceasta, cu sticla în săculeţul atârnat la gât, fără să-şi încalţe papucii din sfoară, se urcă la primul etaj şi lovi cu călcâiul gol în uşa maronie. Nici un răspuns. Atunci se întoarse, se dădu un pas înapoi, îşi potrivi dibace talpa pe clanţă şi, mişcându-şi corpul într-o parte şi într-alta, deschise uşa. înăuntru era întuneric, dar asta nu avea nici o importanţă.

— Egorîci! strigă ea din uşă, dar nu-i răspunse nimeni.

Ea se duse în fundul camerei. Pe salteaua din colt dormea Egorici. Toma se aşeză în genunchi şi zise:

— Ia pune mâna, Egorici, să vezi ce ţi-am adus. Pune mâna... Hai! îl zori ea.

Egorici, pe jumătate adormit, işi înălţă capul ciufulit de pe perna soioasă, întinse o labă noduroasă spre săculeţul de la gâtul ei şi zise somnoros, pe un ton moale:

— Hai, bea şi tu... Ce-ti veni s-o cari?

Egorici era drăguţul ei, îi adusese o sticlă în dar. Putea şi Toma să ia o înghiţitură, două, doar atât, nu se omora cu băutura. Aşa cum nu se omora nici cu iubirea pentru Stalin, după cum se lămurise printre lacrimi Aliona Pşenicinikova...

Faptele au fost următoarele: prima s-a născut Gayaneh, fără să-i pricinuiască mamei dureri mai mari decât cele obişnuite. După cincisprezece minute a venit pe lume Viktoria, provocând două rupturi serioase şi o mulţime de mici distrugeri la porţile sacre, prin care se intră atât de plăcut şi uşor şi se iese greu şi dureros.

Apariţia atât de vijelioasă a ultimului prunc a fost cu totul neaşteptată pentru Elizaveta lakovlevna, moaşă experimentată, şi în timp ce ea pansa rupturile ca să oprească hemoragia, aşteptând medicul de gardă chemat din cealaltă secţie, Viktoria ţipa cât o ţinea gura şi îşi agita pumnişorii strânşi, iar Gayaneh dormea liniştită, părând că nu observă locul atât de gingaş prin care trecuse dintr-o prăpastie în alta.

Cu toată forfota din jurul lăuzei, Elizaveta lakovlevna apucă să vadă că gemenele sunt univiteline, spunându-şi că asta nu-i foarte bine – ţinea la părerea că gemenii univitelini sunt mai plăpânzi decât bivitelinii. În plus, atentă cum era la tot ce se întâmpla, observă un lucru amuzant: pentru prima oară în practica ei, gemenele găsiră cu cale să se nască în zile diferite, prima pe douăzeci şi doi august, a doua, peste cincisprezece minute, dar după miezul nopţii, pe douăzeci şi trei...

În timp ce mama fetiţelor, Mărgărită, fără să se umilească scoţând gemetele îndeobşte cunoscute în cazul travaliului, plutea dusă de ape, când aruncată pe malul întunecat şi rezistent al leşinului, când

purtată de valuri fierbinţi cu o viteză care-i provoca greaţă, fetiţele erau ţinute de săptămâni bune la secţia de nou-născuţi, fiind hrănite la sânul generos al altora.

La sfârşitul primei luni, după operaţia serioasă şi septicemia care i-a urmat, lipsind-o de posibilitatea de a mai face să rodească seminţele preţioase ale urmaşilor, Mărgărită, contrar pronosticului medicilor, îşi reveni din starea intermediară în care se afla şi începu să se întremeze încetul cu încetul. Emma Aşotovna, bunica fetiţelor, le luă acasă.

La vremea aceea, ea reuşise să-şi găsească o slujbă bună de contabil la administraţia fondului locativ din clădirea vecină, ca să poată alerga la copii în timpul zilei şi să le dea de mâncare.

Ajunsă acasă cu fetiţele, încredinţate ei în maternitate sub semnătură, bunica desfaşă cele două bucăţele tari ca lemnul de bine ce erau înfăşate şi se puse pe plâns când văzu cât de neîngrijită le era pielea, sărmana! Viktoria, nenumită deocamdată în vreun fel, începu şi ea să plângă. Plânse rău, cu lacrimi mari, nu ca un copil de ţâţă. Lacrimile astea curse în comun hotărâtă totul: Emma Aşotovna, deşi îngrozită la gândul că-şi urăşte în ascuns nepoţelele, fiindcă erau cât pe ce s-o omoare pe nepreţuita ei fiică, plecă totuşi la bucătărie să încălzească untdelemnul ca să le ungă pielea opărită.

După câteva zile, Emma Aşotovna, atentă la toate, constată că Viktoria – o numea în sinea ei „egrort”, adică „a doua”, în armeană – urla ca turbata dacă sticluţa cu lapte i se aducea mai întâi surorii ei. În general, sora mai mare, pe care bunica o numea „aracin”, adică „prima”, nu scotea un sunet.

Culcate în pătuţul-leagăn meşterit de tâmplarul unchiului Vasia, primind sticluţele cu lapte cald din mâinile grele ale bunicii, din cauza inelelor mari, pline cu pietre preţioase, şi a încheieturilor umflate, fetiţele îşi îndeplineau cu râvnă datoria: sugeau, râgâiau, digerau, eliminau gemând satisfăcute resturile galbene, de consistenţa brânzei de vaci, din laptele procurat cu greutate.

Fetiţele semănau foarte mult intre ele: perişorul des, închis la culoare, le scotea în evidenţă conturul frunţii înguste şi bombate, pufuşorul delicat de pe faţă era mai des şi mai lung în dreptul sprâncenelor, iar buza de sus era decupată ca un arc, exact cum o aveau mama şi bunica lor, şi tocmai croiala asta neînsemnată, dar cât se poate de vizibilă, scotea în evidenţă rudenia de sânge. Deşi amândouă gemenele erau nespus de drăgălaşe, totuşi Emma Aşotovna era de părere că fetiţa mai mare e mai delicată şi mai simpatică.

Aplecându-şi urechea la superstiţiile oamenilor din popor, adăugând şi pe ale ei proprii, creaţii de autor într-o anumită măsură, Emma Aşotovna nu arătă nimănui fetiţele, cu excepţia vecinei Fenia, care o ajuta de mulţi ani în gospodărie. În vreme ce Fenia cerceta cum scâncesc cele două minuni ale naturii de la distanţa indicată de Emma Aşotovna, aceasta, unindu-şi degetele într-un fel ciudat, scuipa în reprize scurte în toate cele patru părţi. După cum se ştie, treaba asta îndepărtează deochiul de cei deosebit de sensibili, de pruncii până într-un an şi de fetele mari, în prag de măritiş.

Aşa cum îşi trăia viaţa, Emma Aşotovna era un om original: în sistemul ei de valori intrau, având pondere egală, normele morale stricte, studiile superioare,

chiar dacă incomplete, o garnitură completă de superstiţii de felul celor amintite mai sus şi, de asemenea, micile pretenţii şi mofturi înălţate la rang de principii complet inofensive pentru cei din jur. Astfel, în ultimele enumerate intrau renunţarea la carnea de oaie, atât de obişnuită în bucătăria armenilor, încrederea nestrămutată în proprietăţile curative ale frunzelor de gutui, frica de florile galbene şi obiceiul de a înşira în gând o serie de numere, aşa cum alţii înşiră mătăniile. Aşa se deprinsese ea să rezolve micile probleme ale vieţii de zi cu zi.

Acum avea însă o problemă de viaţă atât de complicată, încât nu putea s-o rezolve recurgând la numerele ei dragi, care i se zbuciumau în capul mare cu păr bogat.

Copilele acestea fuseseră îndelung aşteptare. Fiica ei, Mărgărită, nu împlinise nici optsprezece ani când se măritase din dragoste, nu atât împotriva voinţei părinţilor – tatăl era profesor, Emma Aşotovna era reprezentanta unei familii armene de viţă veche —, cât mai degrabă împotriva aşteptărilor lor... Alesul Mărgăritei, bărbat în puterea vârstei, se trăgea dintr-o familie de ţărani. Lutul armean din care era plămădit se întărise înainte de vreme, aşa că-şi pierduse încă din copilărie însuşirea de a putea fi modelat. Apariţia Mărgăritei în viaţa lui fusese ultimul eveniment care dăduse forma finală firii sale încăpăţânate.

Era construit în aşa fel, încât avea întotdeauna mari rezerve în privinţa oricăror idei noi, era suspicios în relaţia cu oamenii necunoscuţi şi nu-i plăceau lucrurile complicate. Poate că excepţionalul său talent de inginer se dezvoltase din dorinţa firească de a rezolva toate situaţiile complicate în

modul cel mai simplu cu putinţă.

Şi-o alesese de soţie pe Mărgărită când aceasta venise cu mama ei în vizită la neamuri, în sătucul de munte, unde el, făcându-şi datoria de rudă, venise să-şi vadă unchiul împovărat de ani. Trei zile o urmărise pe fetiţa de doisprezece ani printre frunzele mari de smochin din grădina unchiului şi se căsătorise cu ea cinci ani mai târziu. Mărgărită, subţirică şi delicată, acoperită cu pufuşor de piersică din cap până-n picioare, devenise lumina ochilor lui. Până să se însoare, el fusese om ambiţios, avansase bine la serviciu, primise câteva certificate de inventator, dar fericirea conjugală îl orbise la început atât de tare, încât lăsase în umbră toate hârtiile de calc din lume...

Aşa trecuseră câţiva ani; pe urmă însă fericirea lui îşi pierduse din strălucire: îşi dorea mult să aibă copii, dar lăstarii nu prindeau rod, în ciuda strădaniilor lui. Aşteptarea obositoare şi zadarnică făcuse din omul rezervat din fire un ursuz, iar Mărgărită, împărtăşind dorinţa lui de a avea urmaşi, începuse să se simtă vinovată iară să ştie precis de ce. Trecuseră deja zece ani de la căsătoria lor, ea rămăsese tot tânără şi delicată ca puiul de căprioară al lui Disney, în vreme ce el îmbătrânise, se veştejise, până şi talentul de inginer, atât de sclipitor în tinereţe, i se veştejise întru câtva.

Cu puţin timp înainte de război, Sergo primise o slujbă în Extremul Orient şi plecase la noul lui loc de muncă. Mărgărită trebuia să-l urmeze la scurtă vreme, fără o dată precisă. Işi pusese deja în cutii rufaria scrobită, ţeapănă cum e cartonul, şi împachetase în hârtie moale de ziar ceşcuţele de porţelan, când izbucnise războiul. În duminica aceea nenorocită din iunie, seara, îl lovise paralizia pe Aleksandr

Aramovici, tatăl ei, un important orientalist, cunoscător al zecilor de limbi moarte şi muribunde, care cu multă vreme înainte prezisese, în familie, desigur, că va fi război, şi o făcuse cu mare exactitate calendaristică. Mărgărită nu mai plecase nicăieri: înconjurat de dragostea îndurerată a familiei, nemaiputând să vorbească, tatăl ei zăcuse în micul lui birou mai bine de un an aproape nemişcat şi pe deplin conştient, ascultând cu atenţie printre pârâiturile radioului emisiunile, neîntrerupte încă, în germană şi engleză, pe deplin inteligibile pentru el. Murise în patruzeci şi doi, la sfârşitul lui noiembrie.

La o săptămână de la înmormântare, când Mărgărită işi pusese în gând să-i vorbească Emmei Aşotovna de plecarea lor la Sergo, acesta apăruse pe neaşteptate. Oricât ar părea de curios, el întinerise şi slăbise în anul ce tocmai se scursese, devenise stăpân pe sine, într-un cuvânt, renăscuse.

Sergo se zbătuse mult să obţină transferul în armata operativă — în teatrul de operaţiuni, cum îi spunea, după moda veche, Aleksandr Aramovici –, şi acum pleca, în sfârşit, pe front.

În casa ajunsă loc al tristeţii, în care se simţeau încă urmele bolii şi morţii, el avusese parte înainte de plecare de o noapte trăsnet, şi dis-de-dimineaţă Mărgărită îl condusese la Mîtişci, unde se afla eşalonul militar. întoarsă acasă, ea se întinsese pe pat, culcată pe burtă, luase în braţe perna mirosind tare a apă de colonie bărbătească şi rămăsese culcată patru zile jumătate, până când parfumul se evaporase de tot.

Mama şi fiica aparţineau genului de femei din Orient care îşi iubesc bărbaţii cu patimă acaparatoare

şi sunt gata să se sacrifice pentru ei. îşi uniseră vieţile trăind cu doliul în suflet după Aleksandr Aramovici, plecat pe câmpiile elizee, şi cu spaimă în ce priveşte soarta lui Sergo, plecat în locul unde se auzeau bubuituri de tun.

În următoarele cinci luni Mărgărită primise de la Sergo trei scrisori cu totul, fiecare dintre ele având un număr nou al poştei militare.

La acea vreme, ea simţise că anumite dereglări stânjenitoare pentru femei, puse la început pe seama extenuării, surmenajului şi anemiei, au de fapt legătură cu venirea soţului în ziua şi la ora când aştrii înlesniseră conceperea fetiţei ei. Că va fi fată, Mărgărită nu avusese nici o îndoială, că vor fi două – treaba asta n-o prevăzuse.

împărtăşind bucuria neaşteptată a fiicei, Emma Aşotovna o împiedicase pe aceasta să vorbească: să taci chitic! îi spusese.

Şi Mărgărită îşi pusese lacăt la gură. Doar intr-una din scrisori făcuse nişte aluzii vagi în privinţa noii ei situaţii, dar Sergo nu le descifrase sensul. Femeie pe cât de complicat alcătuită, pe atât de naivă, Emmei Aşotovna nici prin minte nu-i trecuse ce uriaşă catastrofa poate produce tăcerea izvorâtă din superstiţie.

Ea îşi informă ginerele despre naşterea copiilor la câteva săptămâni de la venirea lor pe lume, numai în momentul când văzu clar că starea Mărgăritei e în afara oricărui pericol. Telegrama de răspuns avea un conţinut ciudat:

„Felicitări pentru nou-născuţi. Sergo”.

Imediat ce se puse pe picioare, Mărgărită îi scrise fericită soţului o scrisoare lungă de tot, dar răspunsul întârzia să vină.

După ce ieşi din spital, ea începu să intre în rolul

de mamă pentru care nu avea stofa deloc. Cât pe ce să-şi trimită mama pe lumea cealaltă, cele două fetiţe dolofane, împlinite la trup datorită străduaniei Emmei Aşotovna, îi provocau acum teamă Mărgăritei. îi era frică să le ia în braţe, ca nu cumva să păţească ceva, să le pricinuiască vreo durere. Dar adevărata natură a fricii i se dezvăluia în vis, noapte de noapte. Visele erau destul de diferite, începeau cumva la nimereală, dar se terminau cu apariţia obligatorie a două fiinţe pline de ură, întotdeauna micuţe şi simetrice. Apăreau ba în chip de căţei, ba înfăţişând două caricaturi de fascişti cu automatele în mână sau o plantă agă-ţătoare despicată-n două.

Alungându-şi temerile ce-i răscoleau sufletul, ea învăţa să-şi iubească fetiţele şi aştepta înfrigurată răspunsul la scrisoare.

Primind telegrama picată pe neaşteptate, Sergo îşi simţi sufletul cuprins de flăcările iadului. Focul acela cât se poate de real, ale cărui urme – bucăţi de carne arsă lipite pe tancurile intrate în reparaţie – le descoperea pe front, părea că şi-a găsit locul în sufletul lui şi s-a dezlănţuit cu furie sub coaste, în dreptul inimii.

Se temuse de femei din tinereţe, le considera fiinţe inferioare şi păcătoase. Cu excepţia răposatei mame şi a soţiei. Acum i se spulbera dintr-odată încrederea în Mărgărită, fiinţa aceea superioară, care nu avea nici un cusur, căreia nu avea nimic să-i reproşeze.

Toate, toate, toate sunt... Şi pronunţa cuvântul rusesc vulgar, spus sec, printre dinţi, aşa cum iese scuipatul rozaliu. îl spunea cu un fel de plăcere sadică şi cu un accent distrugător: „CURRRVE”, ăsta era cuvântul. Nu avea nici o îndoială că nevasta îl înşelase, iar treaba lui nu era să ţină socoteala

datelor, femeile se ocupau cu fleacuri dintr-astea.

Dumnezeu ştie din ce străfunduri, lui Sergo îi apăru deodată în faţă chipul evreului Mişa, coleg de clasă cu Mărgărită, îndrăgostit lulea de ea din clasa întâi până-ntr-a zecea, când, ştiind-o măritată, îi călcase totuşi pragul de nenumărate ori. La vremea aceea Sergo nu-l luase în seamă pe violonistul cu mâini subţiri, cu trăsături de femeie, deşi îl iritase numărul interminabil de plante nenorocite, cărate în mici mănunchiuri, pentru Mărgărită. Doar şi el, Sergo, îi dăruise nevestei lui buchete de trandafiri, pentru că merita atâta lucru.

Acum începu să-l obsedeze imaginea lui, neisprăvitul îi apăru îmbrăţişând-o pe Mărgărită. Nu se poate spune că-l visa. Imaginea şi-o construia singur, cu o precizie de necrezut, ca o realitate ce nu poate fi pusă la îndoială, iar memoria, ca să-i facă pe plac, îi strecura detalii reale: vestonul cafeniu de catifea reiată, închis la piept cu un fermoar enorm, şi puzderia de bubuliţe rozalii, adunate toate la rădăcina nasului, pe faţa albă a tânărului, pe care-l văzuse o dată sau de două ori în viaţă.

Sergo işi provoca mereu vedenia, punând-o în tot soiul de situaţii interesante şi luând foc de gelozie în aşa măsură, încât războiul din jur, cu bubuiturile lui asurzitoare, devenea banal, mistuit în focul invidiei lui ca firul de iarbă uscată.

Aşa stând lucrurile, el trimise telegrama la care muncise trei zile. 1)ouă săptămâni îi trebuită pentru scrisoarea care se întindea pe trei sferturi dintr-o pagină de caiet de şcoală, scrisă cu litere destul de mari.

în scrisoarea îndelung aşteptată, Mărgărită citi că el se bucură că a făcut copii, dar că n-are chef să fie

soţ încornorat. Dacă ea are pe unul, atunci să divorţeze şi să se mărite cu el, iar dacă ticălosul nu vrea să se însoare, atunci rămâne totul aşa cum este. Războiul e lung, el poate să moară, şi fetiţele vor purta numele Ohanezian, nume nepătat, şi măcar vor primi pensie de pe urma lui. Orice e mai bun decât să fie orfane de tată.

După ce citi scrisoarea, Mărgărită se culcă iar în pat cu burta în jos şi-i răspunse soţului cu un lung monolog, la început năvalnic şi haotic, apoi transformat cu vremea într-o construcţie monotonă, repetată la nesfârşit: ne-am iubit atât de mult, tu ai vrut atâta să ai un copil, ţi-am născut doi deodată, iar tu zici că nu-s ai tăi, dar eu n-am nici o vină, cum poţi tu să nu mă crezi, doar ne-am iubit atât de mult, atât de mult ţi-ai dorit un copil, eu ţi-am născut doi deodată...

Puternic şocată şi simţindu-se vinovată, Emma Aşotovna construi două şiruri de coloane cu cifre, aşezând invers multiplii lui treisprezece şi nouăsprezece, şi, ţinându-le departe de ochi, observă cum se fac din ce în ce mai violete şi mai albastre pe măsură ce distanţa e mai mare. Sonda în felul acesta terenul, gândind că poate dă peste soluţia miraculoasă care să dea lucrurile înapoi, de acolo de unde făcuse greşeala de neînţeles, ca ele să se aranjeze paşnic, fără multe complicaţii, şi toţi să fie fericiţi.

>

Mărgărită nu se mai scula din pat. Emma Aşotovna îşi începea ziua ridicând-o în picioare, ducând-o la closet, la baie, acolo o spăla, apoi îi dădea ceai şi o culca din nou în pat.

Cu timpul se organiză mai bine: n-o mai culca în pat, o aşeza în fotoliu învelindu-i picioarele cu un

pled. Mărgărită răspundea monosilabic, în silă. După cum îşi mişca buzele, după cuvintele disparate, rostite atât de încet, că abia le auzea, Emma Aşotovna înţelese ce anume repetă fiica ei de mii de ori şi încercă s-o scoată din starea de prostraţie. Ii aducea fetiţele, le aşeza lângă ea. Mărgărită punea pe ele mâna cu degetele pe jumătate străvezii, zâmbea senină ca omul nebun, îşi mişca buzele tot timpul implorându-şi în şoaptă soţul fără suflet.

înfăşate zdravăn şi înfofolite ca plăcintele în cuptor, ca să le fie cald – Emma Aşotovna se temea de frig mai mult decât de orice –, fetiţele dormeau mai tot timpul, amândouă în acelaşi pat. Mama răspundea slab la tot ce li se întâmpla, tatăl nu suporta chinul că ele există, doar bunica le iubea, fiind recunoscătoare cerului pentru darul primit, ruşinându-se pentru clipa dintâi când le privise cu duşmănie, ba încă şi vecina Fenia se apleca deasupra lor, zâmbindu-le cu gura fără dinţi ca a fetitelor, şi molfăia nedesluşit:

— Pui, pui, puişori...

Au adus mai târziu un al doilea pătuţ. Fetiţele creşteau, se urmăreau una pe cealaltă ca-n oglindă, se imitau tot timpul ca maimuţele, alintându-se, experimentând curioase. Emma Aşo- tovna le descoperea însuşiri comune şi tot felul de amănunte care le deosebeau: cea mică părea că e stângace, pielea îi era mai negricioasă, părul mai des şi mai închis la culoare, palmele mai mari. Pe fesa stângă avea o aluniţă în formă de coroană cu trei zimţi în jos. Şi Gayaneh avea o aluniţă, dar pe fesa dreaptă, şi nu era atât de bine conturată. în schimb, dinţii le ieşeau în aceleaşi zile, mâncau cu plăcere aceeaşi mâncare şi întotdeauna refuzau solidare morcovii, indiferent sub ce formă nimereau în mâncarea lor.

La timpul potrivit fetiţele începură să stea în capul oaselor, apoi să se ridice în picioare, să facă primii paşi, să fie agresive una cu cealaltă.

Corespondenţa părinţilor încetă odată cu scrisoarea lui Sergo. Ea continuă însă între Sergo şi soacră. Emma Aşotovna, care ardea să conducă viaţa fiicei ei, intrând până în cele mai mici amănunte, se prefăcea că lucrurile merg strună, că nu se întâmplase nimic, dându-i ginerelui său informaţii exacte despre copii şi încheindu-şi scrisoarea cu fraza obişnuită: „Starea Mărgăritei e aceeaşi

Sergo răspundea scurt şi oficial, nu pomenea niciodată uurnele Mărgăritei, cât despre soacră, deşi o socotise şi înainte o scorpie bătrână, îi arăta acum un respect de suprafaţă.

îngrozitor de gelos, Sergo luă hotărârea fermă s-o şteargă din viaţa lui pe femeia nedemnă. Până şi el părea şters de pe lista celor vii. Probabil că aşa păcălea moartea. Aceasta trecea pe lângă el, nu-l băga în seamă. Participant la toate marile bătălii de tancuri, de la Kursk până pe înălţimile Zeelovski, Sergo repunea în funcţiune tancurile scoase din luptă; nu o dată a scos din încercuire tancuri reparate de el – la un moment dat, într-o acţiune defensivă, a rămas să repare un tanc avariat într-un scuar mustind de apă şi l-a scos noaptea din oraşul ocupat de nemţi.

A cerut de multe ori să fie trimis într-un dispozitiv de luptă, să fie mai aproape de moarte. Totul a fost în zadar. Chiar şi
acolo gloanţele treceau vâjâind pe lângă capul lui mare, cu fruntea îngustă.

— Ţi s-au făcut farmece, asta-i... îi zicea prietenul lui, Filippov...

Războiul a luat sfârşit. Au anunţat victoria. A fost

ziua amintirilor dureroase pentru Emma Aşotovna, şi-a adus aminte de cea mai nefericită dintre zile, când bărbatul ei se prăbuşise pe podea şi nu se mai ridicase, şi-a adus aminte de ultima apariţie a lui Sergo şi de toate prostiile pe care le făcuse după naşterea copiilor.

Emma Aşotovna o anunţă pe Mărgărită că războiul s-a sfârşit. Ea abia dădu din cap:

— Da, da...

— Acum o să se întoarcă Sergo, zise cu voce nesigură Emma Aşotovna.

i

— Da, da, articulă indiferentă Mărgărită, prinsă ca întotdeauna în capcana vorbelor adresate necontenit soţului absent.

.. .Era mijlocul lui iulie, dimineaţa devreme. El sosi la Moscova noaptea şi stătu câteva ore bune în faţa casei în care îşi petrecuse anii cei mai fericiţi. Nu se hotăra dacă să intre sau să plece imediat la Erevan, la fraţii şi surorile lui, la nepoţii lui proaspăt veniţi pe lume. Nu crezuse niciodată că Mărgărită e bolnavă, iar acum se temea teribil că o să-i deschidă uşa violonistul Mişa, că o să-l omoare pe avortonul ăsta, mânca-l-ar câinii, că o să-l strângă de gât cu mâna lui.

Sergo scrâşni din dinţii formidabil de albi şi se îndepărtă în fugă de casa blestemată. Se îndreptă spre porţile Nikitski, o luă pe Spiridonovka, făcu un ocol şi se întoarse iar la casa lui d’ agă, din străduţa Merzliakovski.

Pe la ora şapte hotărî să plece definitiv, aruncă o privire de adio la fereastra lui de la etajul întâi şi văzu perdelele, pe care le ştia prea bine, date în lături, şi recunoscu mâna soacrei cu inelele care îşi

pierduseră luciul.

El intră înăuntru şi era cât pe ce să leşine recunoscând mirosul pereţilor, de parcă era mirosul trupului iubitei. Urcă la etajul întâi, sună de patru ori, şi Emma Aşotovna, stând parcă înadins lângă uşă, îi deschise imediat. Era îmbrăcată, pieptănată, ţinea în mână o crăticioară mică de metal. El o îmbrăţişă maşinal şi intră în cameră. Aceeaşi cameră împărţită-n trei, cum era şi înainte: partea din faţă, separată de restul, era sufrageria, nu avea ferestre, celelalte două cămăruţe mici aveau fiecare o uşă glisantă şi o fereastră pătrată. Cămăruţa din stânga fusese cândva biroul socrului, cea din dreapta era ocupată de Sergo şi Mărgărită. El mişcă uşa, aceasta glisă pe şina îngustă, o invenţie a răposatului Aleksandr Aramovici. Mărgărită nu era acolo.

O fetiţă cu ochii negri stătea în capul oaselor în pătuţ şi morfolea colţul cearşafului, a doua, în picioare, mişca un iepuraş de pluş pe bordura pătuţului. Viktoria scuipă colţul cearşafului neros de tot şi işi pironi ochii asupra bărbatului. Gayaneh începu să ţipe cu disperare şi aruncă iepuraşul. Viktoria se gândi o clipă, după care îl lovi cu mânuţa grăsuţă în piept.

— Nenea e rău! declară ea. Pleacă!

Sergo se dădu îndărăt şi merse cu spatele până în sufragerie, unde Emma Aşotovna işi agita mâinile în timp ce-i spunea pe un ton implorator:

— O să se obişnuiască, o să se obişnuiască, Scrioja... S-au speriat... N-au văzut niciodată bărbaţi...

Sergo împinse a doua uşă, unde se aştepta să vadă orice, numai asta nu... Mărgărită, palidă la faţă,

semănând cu o gazelă mai mult ca-n tinereţe, cu părul albit pe jumătate, îi aruncă o privire distrată şi închise ochii. Stătea de vorbă cu soţul ei şi nu voia să se întreruptă.

— Margot, Mărgărită, o strigă el încet. Eu sunt.

Ea deschise ochii şi zise încetişor şi desluşit:

— Bine, şi se întoarse să vorbească singură.

— E bolnavă. Bolnavă de tot, se încredinţă el în sfârşit...

Lăsându-şi în pământ ochii înroşiţi, apăsându-şi fruntea cu palmele late, care vor mirosi a metal ars mulţi ani de acum încolo, Sergo stătea în picioare lângă masă fără să scoată o vorbă.

Emma Aşotovna nu-şi găsea locul, umbla de la nepoţelele care urlau la fiica apatică şi la ginerele amuţit. Se agita făcând să-i strălucească pietrele preţioase pe mâinile muncite, foşnin- du-şi rochia veche de mătase colorată ca penele păunului, şi vorbea cu vocea ei frumoasă şi gravă, cu sunete guturale, niciodată dispărute din vorba armenilor, tonul îi era solemn şi, în acelaşi timp, obişnuit:

— Ai venit, Sergo. Ai venit. Câţi au pierit, dar tu ai venit. De trei ani numele tău îi stă Mărgăritei pe buze, zi şi noapte. Uite aşa o lumânare a ţinut pentru tine dinaintea Domnului. Copilaşii tăi, şi ei sunt două lumânările, pentru tine...

Sergo nu-şi luă mâna de la frunte. Nevasta lui, deşi bolnavă, e o necredincioasă şi o „currrvă". Copiii sunt ai altuia. Şi totuşi, norii grei de plumb, care-i apăsau umerii, se cutremurară.

Emma Aşotovna mirosi mişcarea şi înţelese că viaţa lor se hotărăşte în momentul ăsta, că totul depinde de ea, dacă o să poată să-l ia cu binişorul şi să-i spună acum adevărul. 1 se păru că strânge tare în pumnul stâng tot ghemul de indignare şi furie

împotriva lui Sergo, adunat în inima ei în toţi anii ăştia...

Simţi că trăieşte clipa hotărâtoare. Işi dădu seama pentru prima oară că n-are minte destulă, că nu se pricepe în ale vieţii, că nu ştie să-şi aleagă cuvintele şi strigă implorând după ajutor.

„Doamne, fa ce trebuie! Doamne, fa în aşa fel...” îi strigă sufletul deznădăjduit, dar ea continuă să vorbească arătând liniştită şi bucuroasă:

> >

— Casa ta te-a aşteptat, Sergo... Uite ceaşca ta, o vezi... Cărţile şi caietele tale vechi stau cum stăteau... Te-am aşteptat până la sfârşit, te-am aşteptat... Doar Aleksandr Aramovici nu e cu noi... Copiii tăi te-au aşteptat, Sergo. Sunt sigură că ea o să se însănătoşească acum...

Copiii plângeau îndărătul uşii. În cealaltă cameră zăcea nevasta bolnavă. Soacra înşira cuvinte pe care el aproape că nu le auzea. Norii grei de amărăciune se scuturară şi se făcură bucăţi. Durerea înăbuşită trecu de la inimă în tot corpul — părea că din el cad bucăţi negre de zgură arsă —, şi-n durerea asta Sergo simţi gustul dulce al eliberării de chinul care durase atâţia ani. Auzi cum plâng copiii altuia. Plânsul lor îi atinse inima proaspăt frântă. El acceptă copiii altuia, născuţi din legătura nelegiuită a nevestei lui cu naiba ştie cine, poare că nu cu muzicantul ăla.

Işi luă palmele de la frunte, se îndreptă de spate — arăta falnic, era bărbat solid – şi, cu un gest solemn, ca un adevărat caucazian, întrebă:

— De ce plâng copiii, mamă? Du-te la ei!

Spre seară, pe Emma Aşotovna începură s-o doară degetele de la mâna stângă, cele trei din mijloc, fără degetul mic şi cel mare. Toată noaptea simţi cum îi arde mâna, spre dimineaţă degetele i se umflată şi făcu febră. Se chinui groaznic câteva zile. Cât dură

boala – mai fusese bolnavă doar înainte de război – abia putu s-o ajute pe Mărgărită. Sergo se ocupă de fetiţe, care nu numai că-l luară imediat în primire, dar se şi ataşară de el, întrecându-se să-i capteze atenţia, aşa cum fac femeile. El le dădea să mănânce, le schimba, le aşeza pe oală. Inima îi fremăta de bucurie când le atingea obrajii negricioşi şi minunaţi, buclişoarele umede, degetuţele micuţe ca ale păpuşilor.

Emmei Aşotovna îi puseră diagnosticul de panariţiu multiplu. Numai ea ştia că prin buboaiele astea iese tot răul strâns în ea împotriva prostului de ginere. După ce-i incizară abcesele şi rana se vindecă, ea işi scoase pansamentul abia după două .săptămâni, ca să lase timp să se consolideze iubirea dintre Sergo şi fetiţe.

Lui Sergo îi plăcea grozav să le scoată seara din ligheanul de tablă uriaş şi să le atingă trupuşorul prin prosopul pluşat. Nu vedea însă aluniţele de culoarea ceaiului, care împodobeau fesele copiilor. Singurul om care putea să-i arate aluniţa ca o coroană întoarsă, tronând pe fundul lor neted, era sărmana lui soţie, Mărgărită, care se încăpăţâna să stea în fotoliu şi să-i vorbească bărbatului ei drag.

Copilul găsit

Ştiinţa de azi susţine că viaţa afectivă a omului începe incă din stadiul intrauterin, şi cele mai vechi izvoare scrise menţionează în mod indirect acelaşi lucru: fiii Rebecăi, asa cum zice cartea Facerii, au început să se bată încă din pântecele mamei.

Nimeni n-o să ştie vreodată în ce moment anume – din viaţa prenatală sau postnatală- Gayaneh a iritat-o

pentru prima oară pe sora ei, Viktoria.

Micile ciondăneli copilăreşti puteau să nu fie luate în seamă, dar Emma Aşotovna, femeie dezgheţată, a văzut repede diferenţele din purtarea gemenelor şi, cum era bună din fire, o ocrotea întotdeauna sub aripa ei înfoiată pe cea ale cărei picioruşe şi feţişoară rumenă erau mai delicate. Asta n-o împiedica ca altă dată să se uite cu drag la cât de îndesată şi voinică e cea de-a doua nepoată.

Tatăl se topea după amândouă. Ii tăcea atât de rău când copilul plângea, încât dintr-o săritură de balaur înşfăca fetiţa, adică pe Gayaneh, care plângea cu sughiţuri, şi o strângea în braţe sufocând-o. Era în stare să mugească, să behăie şi să strige cucurigu în acelaşi timp, numai să-şi vadă alinat copilul.

Fetiţă deşteaptă, Viktoria şi-a dat seama iute că duetul de dragoste năvalnică al tatălui şi al surorii plângăcioase distruge serios plăcerea cu care ea o asupreşte pe Gayaneh, aşa că a încetat s-o necăjească în prezenţa tatălui.

La drept vorbind, pedeapsa cea mai mare pentru Viktoria era despărţirea lor în camere diferite. Când o duceau pe Gayaneh în camera mamei şi închideau cu putere uşa, care, pentru economie de spaţiu, glisa pe şina îngustă de metal, Viktoria se aşeza tristă lângă şină şi rămânea acolo aşteptând ore întregi, ca-n gară, să fie iertată.

Mama nu se amesteca în relaţiile dintre fetiţe şi, în general, nu se amesteca în nimic. În casă ea avea rolul zeului olimpian care e mai presus de toate – stătea în cămăruţa îngustă, aşezată în fotoliul ¡nalt, purtând pe cap un coş mare împletit din cozile cu sclipiri de argint, pe care mama ei i le pieptăna îndelung în fiecare dimineaţă. Fetiţele veneau de două

ori pe zi să-i spună „Bună dimineaţa, mamocika" şi „Noapte bună, mamocika”, iar ea le zâmbea uşor, cu buzele întredeschise.

Bunica le aducea uneori să se joace pe covor lângă picioarele ei subţirele, îmbrăcate cu şosete groase cu model de covor, dar când fetiţele începeau să se certe şi să plângă, mama îşi încreţea speriată faţa şi îşi astupa urechile.

Până Ia trei ani, atentatele Viktoriei asupra surorii sale s-au limitat la lucruri palpabile: îi lua jucăriile, bomboanele, ciorapii şi batistele. Gavaneh se împotrivea din răsputeri şi se supăra tare. La patru ani, s-a întâmplat însă un fapt neînsemnat la prima vedere, dar care a sporit mult revendicările Viktoriei. Când fetiţele răceau, era chemat acasă bătrânul lulii Solomonovici, un doctor din specia acelora dispăruţi cam în acelaşi timp cu vaca gestantă. Simpla lor prezenţă alina durerea, timbrul vocii lor făcea să scadă temperatura, iar în meşteşugul lor era amestecat, uneori fără ca ei înşişi să ştie, şi un dram de vrăjitorie.

Ritualul vizitei lui lulii Solomonovici era stabilit încă din vremea când Margarita era copil. Şi-n treaba asta e vorba tot de o anume vrăjitorie, căci, oricât ar părea de ciudat, pe vremea aceea doctorul arăta la fel de bătrân.

Mai întâi îl serviră pe doctor cu ceai, neapărat în prezenţa pacientelor. Ca şi acum treizeci de ani, Emma Aşotovna îi aduse pe tavă un pahar intr-un suport încăpător, două cutii cu ceai şi un coş împletit în care se aflau prăjituri cu nucă. Doctorul se întreţinu aproape în şoaptă cu Emma Aşotovna, zăngăni linguriţa în pahar, lăudă prăjitura, părând să nu bage în seamă fetiţele. Pe urmă Emma Aşotovna aduse un

lighenaş, o cană cu apă caldă şi un prosop mare din cale afară. Doctorul îşi curăţă îndelung mâinile rozalii de parcă se pregătea de operaţie, apoi îşi şterse stăruitor degetele răşchirate. În timpul ăsta fetiţele nu-şi luau ochii de la el.

>

Cu o mişcare largă şi elegantă, doctorul îşi puse halatul alb, care faşâi de scrobit ce era. îşi atârnă pe pieptul lat tubuşoarele de cauciuc cu vârfuri de metal. Rama aurie a ochelarilor îi strălucea pe sprâncenele brune-cenuşii, iar în locul părului dispărut demult, chelia îi lucea bătând puţin în roşu. Fără să bănuiască ce urmează, fetiţele, transformate de ceva timp în spectatoare, stăteau în primul rând de la parter şi se delectau cu spectacolul ăsta atât de reuşit.

— Aşa deci, cum se numesc domnişoarele noastre? întrebă doctorul politicos, aplecându-se spre ele.

întreba la fel de fiecare dată, dar ele erau atât de micuţe, încât întrebarea arăta ca nouă.

— Gayaneh, răspunse timidă fetiţa, şi doctorul îi strânse mâna micuţă în palma lui mare.

— Gayaneh, Gayaneh, minunat, zise încântat doctorul. Şi pe dumneavoastră, drăguţă domnişoară? i se adresă el Viktoriei.

Viktoria rămase pe gânduri. La ce se gândea oare? Nici Freud n-ar ghici. Şi dădu un răspuns viclean:

— Gayaneh.

Adevărata Gayaneh începu să plângă încetişor supărată.

— Eu sunt Gayaneh.

Doctorul îşi mângâie gânditor bărbia lucioasă. Ştia prea bine cât de complicat construite sunt micile făpturi şi încerca să rezolve acum problema deloc simplă a ştirbirii propriei autorităţi.

Viktoria privea triumfătoare: a reuşit să-i ia surorii nu ursuleţul de pluş, nu iepuraşul de cârpă, a reuşit să-i fure numele, şi sărbătorea acum victoria asta extraordinară.

— Aşa... carevasăzică, făcu doctorul, tărăgănând vorba. Gayaneh... minunat...

Se uită când la una, când la cealaltă, apoi i se adresă fură- cioasei pe un ton grav, plin de amărăciune:

— Dar unde-i Viktoria? Viktoria nu-i?

Viktoria începu să-şi tragă nasul înfundat: voia să fie şi Viktoria, şi Gayaneh în acelaşi timp, nu putea să renunţe aşa, pur şi simplu, la numele ei sau al surorii.

— Sunt Viktoria, scoase ea un oftat în cele din urmă, şi Gayaneh se împăcă imediat.

Cât timp fetiţele rumegară experienţa nereuşită de uzurpare a numelui, bătrânelul, amuzându-se copios în sinea lui cu buzele strâns lipite, le ascultă respiraţia, le ciocăni pieptul cu mişcări ferme şi le palpă glandele limfatice.

încântată, Emma Aşotovna nu-şi lua ochii de la mişcările de artist ale doctorului, se umplea de bucurie când îl vedea uneori zâmbind, punea totul pe seama farmecului extraordinar al nepoţelelor. Se înşela însă: el zâmbea amintindu-şi de străbunicul său cu vederea slabă, care fusese păcălit în acelaşi fel de copiii lui, având aceeaşi vârstă cu fetiţele, aflaţi la aceeaşi răspântie riscantă, de unde se poate aluneca uşor în lumea imaginarului.

Din momentul acesta, drama schimbării numelui se juca aproape regulat pe bulevardul Tverski, unde slujnica Fenia le ducea pe fetiţe la plimbare. Ea avea o mică slăbiciune: îi plăcea la nebunie să intre-n vorbă

cu străinii. Deşi cunoştea mare parte dintre cei care ieşeau la plimbare, bunici, dădace şi copii, ea reuşea de fiecare dată să-şi completeze colecţia de cunoscuţi din lumea bună. Probabil că moştenea pasiunea asta de la mama ei, angajată cândva ca doică în casa unui negustor bogat, slujind acolo până la moarte şi crescând-o pe Fenia sub aripa ocrotitoare a unor stăpâni cumsecade. Sau poate că umbra lui Jogel, maestrul de bal şi proxenetul din lumea bună care locuise cândva aici, pe partea stângă, prin locurile lui Puşkin, mai bântuia încă pe sub teii de pe bulevardul Tverski şi binecuvânta doicile şi pe pupilii lor. Oricum ar sta lucrurile. Fenia se mândrea grozav cu succesele sale când îi spunea Emmei Aşotovna:

— Azi ne-am plimbat cu copii noi-nouţi, copii de amiral. Sau:

— Azi au venit cu două fetiţe, cam la fel cu ale noastre, cu un an mai puţin, tare neastâmpărate, copii de actori, punea ea în aceeaşi oală originea, numele şi firea lor.

Dar cu ocazia asta, fiecare nouă cunoştinţă – lucru de care Fenia nu-şi dădea seama – era însoţită de un mic episod dramatic, mereu acelaşi: Viktoria îşi lua numele surorii ei, iar Ga- yaneh, îmbufnându-se şi roşind, nu-şi spunea numele, aşa că jumătate din copii le numeau Gayaneh pe amândouă.

Fenia nu dădea nici o atenţie acestor şicane copilăreşti ce ţineau de psihologie. Pe lângă relaţiile mondene, mai avea şi alte sarcini importante: să nu lase fetiţele îmbrăcate frumos să se murdărească în nisip sau în băltoace, să aibă grijă să nu cadă, să nu se lovească, să nu alerge şi să transpire. Aşa că, din prea multă grijă, Fenia le condamna să se distreze doar conversând.

În micul său cerc de copii privilegiaţi, Viktoria avea

reputaţia că spune basme răstălmăcindu-le conţinutul şi că povesteşte întâmplări născocite de ea. În schimb, Gayaneh era o observatoare tăcută, avea o memorie excelentă, ţinea minte tot felul de nimicuri: fundiţele şi broşele altora, întâmplările neînsemnate, vorbele scăpate la întâmplare. Până la vârsta de zece ani, distracţia ei preferată a fost să-şi aranjeze sub cioburi de sticlă micile „secrete": frunze, flori, hârtii de kt bomboane şi foiţe de staniol. Chiar şi vara, la casa de vacanţă unde fetiţele erau mult mai libere, Gayaneh prefera să stea acasă şi să se distreze de una singură, în timp ce Viktoria se plimba cu bicicleta, se dădea în leagăn şi bătea mingea cu copiii din vecini, copii de condiţie bună, din punctul de vedere al Feniei.

Aici, la casa de vacanţă, în timpul ultimei veri dinaintea intrării la şcoală, Gayaneh a fost pusă la grea încercare, prima din viaţa ei. În mica aşezare şi-au făcut apariţia nişte ţigani.
Mai întâi au venit patru ţigănci cu zece copii neastâmpăraţi ca nişte gândăcei negri şi s-au aşezat la răspântia largă dintre cele două străzi principale, unde de obicei era adus butoiul cu gaz şi unde bătrânele din partea locului vindeau legături strânse zdravăn de ridichi de lună albe şi lunguieţe şi castraveciori cu bubuliţe precum cactuşii; apoi a sosit într-o căruţă, la care era înhămat un cal aşa cum sunt caii ţiganilor, un ţigan şchiop arătând ca toţi ţiganii, îmbrăcat într-o haină largă şi plină cu găitane până la brâu. Nici urmă de căruţă cu coviltir, de corturi, şatră şi cămăşi de mătase. Nici urmă de ţigancă frumoasă, la care, pe bună dreptate, puteai să te aştepţi. Ţigăncile erau negricioase, de vârstă incertă. Mai mult decât atât, una dintre ele era o bătrână de-a dreptul respingătoare. Noaptea dormeau chiar la

răscrucea drumurilor, în căruţă sau sub ea, nimeni nu vedea exact unde. Ieşită în fugă după lapte, Fenia i-a povestit Fmmei Aşotovna despre ţigani, şi aceasta le-a interzis fetiţelor să iasă singure şi să se ducă la căruţă.

— Ţiganii fură copii, îi şopti Viktoria surorii sale.

În timp ce Gayaneh se gândea la noua primejdie apărută în viaţa ei, Viktoria dădu frâu liber imaginaţiei:

— Au furat deja doi copii de aici, de la noi!

între timp ţigăncile faceau ce erau obişnuite să facă: opreau trecătorii ca să le strecoare prin înşelăciune niscaiva informaţii interesante din viaţa lor trecută sau viitoare, în schimbul unei ruble mototolite.

Afacerea lor mergea nici prea-prea, nici foarte-foarte, şi-n miezul zilei luau cu asalt casele de vacanţă. De dimineaţă fetiţele se aşezară în faţa casei familiei Karasik, casă care dădea direct la răspântie, şi, printre ulucile rare, văzură foarte bine cum un ţigănuş învârtea în joacă un bici, iar ţiganul şchiop îl suduia într-o limbă necunoscută. îi era frică lui Gayaneh să se apropie de gard, în schimb Viktoria, curajoasă, stătea atârnată de portiţă şi se zgâia cu neruşinare la ţigani, la viaţa lor atât de străină pentru ea şi atât de liberă.

Pe la prânz veni Emma Aşotovna să ducă fetiţele acasă. Cam tot atunci, ţigăncile mai tinere o luară care încotro, şi şatra rămase să fie reprezentată de un cal împiedicat care păştea iarba prăfuită de pe stradă, de un ţigan dormind sub căruţă şi de ţiganca bătrână. Fluturându-şi hainele multicolore, ea bară drumul Emmei Aşotovna şi porni să se jelească:

— Aoleu, ce-mi văz ochii... Aoleu, ia uite, o să ai

necaz. O să dai de necaz... Dă-mi mâna, să mă uit...

Dezgustată, Emma Aşotovna o dădu la o parte cu mâna încărcată de inelele cu pietre preţioase şi corali mari, din alte vremuri, care îşi pierduseră culoarea, la fel cu cei de pe mâna uscată şi murdară a ţigăncii, şi o fulgeră cu privirea întunecată şi aprigă. Ca vântul plecă ţiganca şi, doar când se îndepărtă bine, strigă în urma bătrânei:

— Aşa, cară-te, apa să-ţi fie potroacă şi haleala ca fierea...

Fată îndrăzneaţă, Viktoria îi arătă ţigăncii limba zmeurie cât era de lungă, pentru care încasă imediat de la bunică o castană în creştetul capului, iar Gayaneh se agăţă zdravăn de poala rochiei ei celei noi, de mătase, ale cărei buline mari şi albe erau mai aspre la pipăit decât fondul albastru azuriu.

Fetiţele mâncată de prânz pe terasă, apoi bunica le îngădui, din cauza căldurii, să doarmă în chioşc, nu în casă. Fenia le desfăcu paturile pliante şi plecă, şi numai atunci Viktoria îi spuse surorii secretul: cu siguranţă că ţiganca bătrână e vrăjitoare adevărată, că poate să transforme orice în ce are ea chef, că transformă şi copiii în ce vrea ea. Şi că, de fapt, căluţul împiedicat nu-i căluţ, ci băieţii furaţi, Vitia şi Şurik, pe care părinţii îi caută de mult şi nu-i găsesc nicicum...

Vorbeau în şoaptă.

— Dacă vrea, poate să se transforme în bunică...

— în bunica noastră? întrebă Gayaneh înspăimântată.

— Îhî. Şi dacă vrea, în tata... o sperie Viktoria. Uite-i, vin... arătă ea cu mâna în direcţia gardului care împrejmuia casa de vacantă...

>

Cocea în căpşorul ei deştept tm plan ispititor.

Era chiar la începutul lui iunie. Crengile cu flori bătute de liliac urcau în chioşc şi miroseau la fel de tare ca mâncarea fierbinte din farfurie. Un bondar scotea un zumzăit tărăgănat, cu timbru de bas, şi greierii îi răspundeau cu sunete stridente din iarba încălzită de soare. Viaţa era atât de nouă şi de înspăimântătoare.

— Nu-ţi fie frică, Gayaneh! zise Viktoria, cuprinsă de milă pentru sora ei speriată. O să te ascund.

— Unde? întrebă Gayaneh disperată.

— În magazia de lemne. Acolo n-o să te găsească în veci, o linişti Viktoria.

— Tu ce-o să faci?

— O s-o lovesc cu băţul! zise ameninţător Viktoria.

Gayaneh era sigură de lucrul ăsta. O s-o lovească.

Desculţe, în chiloţei de stambă cu buzunare mari în dreptul burţii, fetiţele se îndreptară pe furiş spre magazie.

— Stai aici şi nu te mişca. Te scot când o să plece.

Zăvorul ţăcăni pe dinafară. Gayaneh era liniştită: se afla în siguranţă.

Viktoria se strecură înapoi în chioşc şi se acoperi până peste cap cu cearşaful. Işi imagină cât de înspăimântată e acum proasta de Gayaneh, de altfel i se făcu şi ei puţin frică. Dar găsi că are şi haz povestea. Aşa că adormi cu zâmbetul pe buze.

Emma Aşotovna o trezi la ora şase şi o întrebă unde e Gayaneh. Viktoria nu-şi aminti pe moment, apoi, când îşi aduse aminte, dădu semne de îngrijorare. Şi mai îngrijorată era bunica – umbla de colo colo pe parcela lor mare de pământ: alergă mai întâi la closet, unde fetiţele nu aveau voie să meargă, pe urmă la zmeuriş, apoi o luă la vale, la poalele

colinei, la partea din parcelă lăsată în paragină, împrejmuită cu un gard şubred. Fetiţa nu era nicăieri.

— Gayaneh! Gayaneh! strigă Emma Aşotovna, dar nu răspunse nimeni.

Strigătul prelung, cu sunete apăsate ia început şi ample la sfârşit, rămânea fără răspuns, fiind înghiţit de frunzişul tânăr care încă nu prinsese putere.

Erau primele zile călduroase, când pământul negru ca smoala începe să se usuce şi deasupra lui prinde cheag tihna începutului de vară, după neastâmpărul din primăvară al ierbii şi frunzelor de tot felul, grăbite să încolţească. Strigătele Emmei Aşotovna tulburau cumva liniştea binefăcătoare a zilei cufundate în amurg.

Viktoria se apropie târâş de magazie şi trase zăvorul.

— Ieşi! zise cu şoaptă strigată Viktoria. Ieşi, te cheamă bunica!

Gayaneh, aşezată între butoiul vechi şi stiva de lemne, stătea încremenită, cu spinarea lipită de perete. Ţinea ochii deschişi, dar n-o vedea pe Viktoria. Nici Viktoria nu-i văzu faţa, dar îşi dădu seama de starea surorii sale şi nu se simţi în apele ei. Gayaneh, trecând printr-o spaimă foarte mare, care nu avea cum să încapă în trupuşorul ei de copil de şapte ani, se afla acum dincolo de limita ei neştiută.

J

Vârâtă de sora ei în semiîntunericul sufocant din magazie, pe Gayaneh a apucat-o la început un fel de aţipeală, dar, trezită de un zvâcnet surd aproape de tâmplă, şi-a dat seama că se află într-un loc total necunoscut: fâşiile de lumină galbene ca focul

despicau spaţiul din toate părţile, ca şi cum s-ar fi aflat închisă într-o colivie luminoasă care se clătina în bezna neagră-cenuşie. Sărmanei Gayaneh i s-a părut că a fost furată de o forţă supranaturală laolaltă cu magazia, cu stiva de lemne rotunde de mesteacăn, cu butoaiele, cu vechiul pat de fier ridicat în sus şi cu maldărul de unelte de grădină pe care nu le mai folosea nimeni după moartea bunicului. A fost furată brutal, odată cu timpul care s-a întins ca elasticul stricat şi şi-a pierdut începutul şi sfârşitul. Şi mişcarea asta în aer, care îi învăluia tâmplele, avea şi ea legătură cu faptul că timpul obişnuit s-a pulverizat şi s-a dus nu se ştie unde, iar cel nou se mişcă odată cu ea în cerc de-a-ndăratelea, provocându-i greaţă.

„Mai rău chiar decât să mă fure”, s-a gândit ea, „m-au uitat într-un loc de spaimă”.

Vârful nasului i-a îngheţat de groază. Hori reci i-au trecut pe spinare şi vârtejul întunecat a ridicat-o încet, a învârtit-o şi a purtat-o către asemenea adâncuri, încât a priceput că moare.

— Gayaneh! Gayaneh! o chema pe nume o voce îndepărtată, puternică, trecând de la un ton la altul. Semăna cu vocea bunicii, dar ea simţea că nu bunica o cheamă, şi nici ţiganca transformată în bunică, ci o altă fiinţă mult mai înspăimântătoare, mai neomenească.

— Gayaneh, ieşi! auzi ea şoapta insistentă a surorii. Ţiganii au plecat, au plecat. Te caută bunica!

Locul înspăimântător se transformă în magazie. Razele înguste de lumină pătrunseră prin crăpăturile dintre scânduri şi totul deveni atât de simplu şi minunat în casa de vacanţă, şi o văzu pe bunica în rochia albastră cu buline cum se îndreaptă spre

magazie ca să-şi găsească în sfârşit nepoţica dispărută. Gayaneh îşi reveni încetul cu încetul, se minună cât de mică şi bună şi îndurătoare e lumea de aici în comparaţie cu abisul şi nemărginirea care se năpustiseră asupra ei în magazia de lemne, ia începutul verii, în al şaptelea an din viaţă...

Ea se repezi la sora ei strigând: „Vika! Vika! Nu pleca!" şi o îmbrăţişă. Viktoria îi mângâie spatele rece, îi sărută părul aspru împletit în cozi, urechea, pieptul, şi zise în şoaptă:

— Ce-i cu tine, Gaecika? Nu-ţi fie frică!

în clipa asta i se păru că-şi apără cu adevărat sora drăgălaşă şi sperioasă de primejdia pitită în spatele porţii...

Din ziua aceea, înfiptă dureros în mintea ei şi uitată complet de Viktoria, Gayaneh deveni extrem de sensibilă la tot ce însemna loc întunecat şi-i provoca o stare de panică. Simţea într-un fel special întunericul, avea senzaţia asta şi când deschidea uşa dulapului de haine. Acolo, în beznă, fără pic de lumină, era ceva ce nu putea spune în cuvinte, ceva ce-i apăruse cândva în întunericul magaziei de lemne. Până şi stropul de întuneric atât de familiar de sub capacul penarului îi trezea nesiguranţa. Chiar şi atunci când se apropia de mama ei simţea ceva tulbure, dar era o nelinişte afectuoasă. Boala mamei îi apărea ca un nod de întuneric şi putea chiar să arate zona din cap, din gât şi din piept unde simţea ea că se strânge întunericul.

Această panică, pe care i-o ghicise atât de bine, o îndemnă pe Viktoria să se amuze pe seama lui Gayaneh cu deosebită cruzime: îi ascundea caietele în locurile cele mai inaccesibile din casă, obligând-o să se strecoare în ungherele întunecoase; punea un gândac mort în întunericul plin de primejdii al penarului ca să asocieze panicii nedefinite o spaimă reală.

Şi când Gayaneh ţipa speriată, Viktoria o salva îmbrăţişând-o cu un zâmbet îngăduitor:

— Ce ai, prostuţo, de ce te sperii aşa?

Viktoriei îi plăcea puterea pe care o avea asupra spaimelor lui Gayaneh: iubirea reciprocă era foarte mare în clipele când o consola, dar, la vremea aceea, fetiţele erau încă prea mici ca să-şi dea seama cât de primejdios şi toxic e adaosul acesta impur.

Simţind iubirea tragică şi boala fiicei ca pe o rană dureroasă şi pricepând ceva din nebunia şi cruzimea iubirii, Emma Aşo- tovna nu era deloc interesată de relaţiile dintre fetite şi nici de natura legăturii lor sufleteşti. Ea era singura care avea destulă înţelegere pentru ce se întâmpla în familie şi ştia să descurce lucrurile, dar îşi construise o ierarhie rigidă, profund orientală: dacă nu era vorba de moarte, atunci evenimentul cel mai de seamă, în opinia ei, era prânzul, şi nicidecum certurile şi împăcările copiilor.

Emma Aşotovna se lepăda grăbită de grijile dimineţii cu pieptănatul îndelung şi împletitul părului celor patru capete — al ei, al fiicei ei şi al nepoatelor – şi cu îmbrăcatul tuturor cu rufe călcate cu fierul mirosind a încins, urmau micul dejun pregătit în fugă şi o curăţenie sumară, apoi se apuca să gătească mâncarea de prânz cu vinete coapte, roşii umplute, fasole în sos picant şi pâine nedospită.

Deşi se trăgea dintr-o familie de armeni bogaţi, îşi petrecuse copilăria şi tinereţea la Tbilisi, şi mâncarea ei era mai degrabă gruzină, mult mai complicată şi mai variată. Socotea câte ouă, nuci, boabe de coriandru şi de piper trebuie să pună, în timp ce mâinile singure făceau mişcări mici şi precise, iar ea se delecta cu bucatele pregătite întocmai ca

muzicianul care se desfată cu muzica născută din degetele lui.

În mod obişnuit, Sergo venea de la muncă la şase şi jumătate. Masa era deja pusă, mirosurile te scoteau din minţi. Sergo se spăla pe mâini şi îşi aducea soţia la masă. Ea făcea paşi mărunţi, ca o păpuşă mecanică, şi zâmbea moale. Camera era întunecoasă, nu avea ferestre, un bec dădea o lumină gălbuie, şi faţa ei căpăta culoarea porţelanului vechi. O aşezau în fotoliu lângă soţul ei. Fetiţele stăteau de-o parte şi de alta a părinţilor, dar în lungul mesei. La celălalt capăt se aşeza solemn Emma Aşotovna, şi Fenia, împingând uşa cu genunchiul, aducea supiera roz, mult prea mare pentru nevoile lor. După ce punea supiera lângă cotul stâng al stăpânei, Fenia dispărea – ea mânca în bucătărie, căci nu accepta pentru nimic în lume să stea la masa fastuoasă a stăpânilor, unde farfuriile erau schimbate cam de trei ori, iar mâncarea era pusă în ele cu o lingură specială.

Mărgăritei îi turnau puţină supă pe fundul farfuriei, ea lua cu mâna delicată lingura lucrată fin şi o cobora în farfurie. Masa pentru ea era pur simbolică – mânca numai noaptea, de una singură: două bucăţi de pâine neagră cu brânză şi măr. Orice alt fel de mâncare mai consistentă, cu care mama încerca s-o hrănească din primul an de când căzuse bolnavă, îl mesteca, dar nu-l înghiţea.

în seara aceasta Emma Aşotovna duse ca de obicei vasele la bucătărie şi, punându-şi ochelarii murdari şi şorţul curat, se apucă să le spele. Era o favoare făcută Feniei, care îşi apăra demnitatea în faţa vecinelor şi nu obosea să le amintească:

— Cresc copii, nu-s bucătăreasă.

Sergo o duse pe Mărgărită în cameră şi se aşeză lângă radioul vechi ca să-i răsucească butoanele.

Când rămânea singur cu Mărgărită, Sergo începea să vorbească. Nu se poate spune că vorbea cu ea. Dar nici de unul singur. Era o discuţie ciudată între doi nebuni: Mărgărită îi adresa pe muteşte soţului ei iubit aceleaşi reproşuri învechite, repetate la nesfârşit, aproape iară să-l observe pe bărbatul care încărunţise şi se îngrăşase în toţi anii ăştia, iar el încerca, reproducând şi comentând transmisiunea de seară de la radio, să ajungă pe calea atât de nesigură a sunetelor până la Mărgărită cea de acum, dar care rumega cu încăpăţânare aceeaşi întâmplare nefericită de demult. Se înfruntau din ochi, erau în contratimp, îi despărţeau zece ani, dar îşi continuau dialogul straniu:

— Unde-i Gayaneh? întrebă pe neaşteptate Mărgărită cu vorbă răspicată.

— Gayaneh? Sergo păru că a dat cu capul de un felinar în plin drum. Gayaneh? întrebă din nou, uluit că soţia îi adresează o întrebare după atât amar de ani. îşi tac lecţiile, îi răspunse Mărgăritei luând-o de mână. Mâna era ca de sticlă, atâta doar că nu suna a sticlă.

— Unde-i Gayaneh? repetă insistentă Mărgărită.

Sergo se ridică în picioare şi se uită după peretele despărţitor. Viktoria stătea cu spatele la el şi se juca făcând să scârţâie tocul. Avea un scris apăsat, cu pete de cerneală, şi mişca din cot când scria.

— Unde-i Gayaneh? întrebă tatăl.

Viktoriei îi tremură braţul, şi o picătură de cerneală se scurse din toc.

— De unde să ştiu? Nu stau de pază, zise Viktoria

fără să se întoarcă.

Viktoria nu cita spusele cuiva. Viaţa ei mică încerca pur şi simplu să devină un citat şi, rătăcind drumul, nu găsea contextul potrivit.

Tulburat de cererea soţiei, o căută maşinal pe Gayaneh prin toată casa. Ieşi pe culoar, intră într-o anexă, zgâlţâi uşa de la closet, dar nu găsi pe nimeni. Trecu în bucătărie, unde Emma Aşotovna ştergea farfuriile strălucitoare, şi-i zise soacrei tulburat la culme:

— Mărgărită a întrebat unde-i Gayaneh.

Emma Aşotovna se opri brusc din treabă de parcă i se terminaseră bateriile:

— Mărgărită te-a întrebat...

— ...unde-i Gayaneh... completă el.

Ea aşeză cu grijă farfuria şi plecă aproape în fugă la fiica ei, legănându-şi sânii şi şoldurile. împinse uşa şi întrebă din prag:

— Cum re simţi, Mărgărită?

— Bine, mama, răspunse Mărgărită încet de tot, fără să-şi mişte nici măcar genele. Da' undc-i Gayaneh? întrebă iar, şi Emma Aşotovna pricepu în sfârşit sensul întrebării.

Gayaneh nu era nicăieri. Mai mult decât atât, şuba ei nouă de blană nu era în cuier, nu erau nici ghetele micuţe cu blană sintetică, semănând cu blana de miel. Doar galoşii stăteau părăsiţi fiecare în noroiul zvântat de sub el.

— Unde-i Gayaneh, Vika? întrebă bunica.

— De unde să ştiu... Am stat aici amândouă, iar pe urmă a plecat, răspunse Viktoria.

—- De mult? Unde? De ce n-ai întrebat-o? îndreptă

bunica furioasă spre ea tirul întrebărilor.

— Nu ştiu. N-am văzut. De zece minute, de patruzeci. De unde să ştiu... răspunse fata, nelăsând caietul din mână.

Se prefăcea că-i place grozav să picteze cu cerneală un tablou mare pe coperta caietului.

Emma Aşotovna se repezi s-o caute pe Fenia, dar pe uşa camerei ei, care răspundea în culoar, atârna lacătul de metal: era sâmbătă, şi Fenia nu se întorsese încă de la slujba de seară.

Era nouă iară douăzeci, afară se lăsase întunericul dens şi umed, aşa cum se întâmplă iarna când e moină.

Fără să se îmbrace, Sergo se repezi afară, alergă-n cerc prin curtea pietruită şi se opri la poartă: nu ştia încotro s-o ia.

Emma Aşotovna sună la telefon pe părinţii colegelor de clasă; Gayaneh nu era de găsit...

Dispariţia aceasta fusese pregătită de acum o lună. Amândouă fetiţele se îmbolnăviseră de amigdalită şi stăteau acasă. Mirosul de chiftele proaspăt prăjite, răzbătând prin cele două uşi, o ademeni pe Viktoria să meargă la bucătărie. Erau nişte chiftele pe cinste, umplute cu usturoi şi verdeţuri de tot felul, şi făcute cu atâta artă, de ziceai că le aşteaptă o viaţă lungă şi fericită. Până la prânz mai era mult, dar Vika primi o chiftea, una aurie cu crusta strălucind, abia ţinând sucul şi grăsimea să nu ţâşnească. Muşcă din ea, îşi fripse limba şi trase aer cu zgomot ca să răcească restul de chiftea.

De regulă, Emma Aşotovna nu îngăduia asemenea libertăţi înainte de masă, dar fetiţa se întremase după boală şi era prima dată, după o săptămână, că-i cerea de mâncare.

Mestecând cu poftă, Viktoria trăgea cu urechea la

discuţia vecinelor. Maria Timofeevna clătina din cap în timp ce dezbătea cu Fenia un caz îngrozitor: dimineaţă fusese găsit mort în curte, la gunoi, un copilaş abia născut.

— Iţi zic că-i de la numărul opt, sau de la doisprezece, Fenia. La noi n-a intrat nimeni... lansă versiunea patriotică Maria Timofeevna.

— Poftim de vezi, bombăni Fenia, care, în general, avea o părere proastă despre lume. Şi-o trag, şi-o cos, pas de mai vezi ceva.

Cum îi era obiceiul, Fenia scuipă pe podea. Cu toate că era virgină, cunoştea foarte bine consecinţele practice ale păcatului trupesc, care o dezgustau la culme.

Discuţia o luase într-o direcţie periculoasă, şi Emma Aşo- tovna, cu faţa roşie de la tigaia încinsă, încruntându-şi severă sprâncenele, îi ceru Viktoriei să plece în cameră. Cu burta plină, pusă la curent cu ştirea îngrozitoare, Vika parcurse culoarul gândindu-se la sărmanul copilaş. Mai întâi îi apăru învelit cu o plăpumioară din dantelă, de felul celei cu care dormea învelită mama lor cândva, iar acum păpuşa Slava. Copilaşul găsit mort la gunoi luă pe urmă înfăţişarea păpuşii Slava, cu cârlionţii strălucitori. Imaginea asta n-o prea mulţumi: n-o înduioşau nici Slava, nici copilaşul. Voia altceva care s-o impresioneze. Atunci şi-l imagină mic de tot, rozaliu, semănând cu pisoiaşul golaş al Marusiei, pisica aflată în grija tuturor. Dar având perişorul roz-galben al Slavei, şi-n loc de labe, picioruşe şi mânuţe de copil. Nici tabloul acesta nu-i satisfăcu imaginaţia nesăţioasă.

Cu mâna unsuroasă de la chiftea, ea atinse clanţa de bronz şi încremeni locului: ah, ce-ar h să fie Gayaneh copilaşul din gunoi!

Viktoriei i se tăie respiraţia: sigur că da, cineva apropiat o fură din răutate pe micuţa Gayaneh, o omoară şi-o aruncă... Vika deschise uşa camerei şi totul se destramă în clipa când dădu cu ochii de realitatea supărător de plicticoasă: cu gâtul înfăşurat cu un şal roz, Gayaneh stătea la masă şi, muşcându-şi vârful cozii lungi, citea *Robinson Crusoe,* ajuns ferfeniţă după atâţia ani de folosire, în absenţa cuiva care să-l îngrijească.

Viktoria traversă camera şi se opri la fereastră: nu se vedea pubela mare de lemn, o acoperea clădirea cu un etaj. Eixă cu privirea peretele gălbui şi coşcovit. Moştenise într-un fel complicat, greu de înţeles, talentul de inginer al tatălui său: pentru ea era normal ca roţile să se dezumfle, ca biela-manivela să nu funcţioneze cum trebuie, dar era important ca, în ultimă instanţă, maşina să pornească. Nu-i convenea deloc copilul mort, îi trebuia unul viu, aruncat la gunoi, şi acesta trebuia să fie Gayaneh.

Abia crescute, sprâncenele Viktoriei formau două arcuri îndoite, care parcă se uneau ca s-o pornească din nou în sus spre tâmple. Când era cu gândul la ceva, ele i se mişcau involuntar în sus şi-n jos, întocmai ca tatălui ei.

Ar merge aşa? Bunica iese de dimineaţă cu găleata şi găseşte fetiţa la gunoi. Se gândeşte că e moartă, dar ea e vie. O aduce în casă şi-i zice mamei: „Dă-i să mănânce, are doar trei zile”. Mama mă are şi pe mine, am tot trei zile... Apăru iar un defect de construcţie: cine e ticălosul care aruncă copilul la gunoi?

Miliţia audie pe toţi cei care voiau să-şi spună punctul de vedere în legătură cu crima descoperită, strânse câteva versiuni fantasmagorice, în care erau

amestecate de-a valma goana după câştig, vrăjile şi patima delaţiunii, iar curtea, trăind după legea întâmplărilor de ultimă oră, lege inflexibilă ca veşnicia, făcu din eveniment o istorie condamnată la uitare, aşa cum e şi istoria marilor civilizaţii antediluviene. Anchetatorul puse în fişet încă un dosar nesoluţionat de omor, care nici măcar nu era considerat omor pe de-a-ntregul.

Pe Viktoria o frământa însă subiectul ei, neştiut de ceilalţi. Şi pentru că intriga nu-i dădea drumul din ghearele-i ascuţite, ea tot încerca s-o găsească pe mama ipotetică a copilului aruncat la gunoi, transformat în Gayaneh din voinţa autorului căzut pradă imaginaţiei nemiloase.

În a treia zi de chinuri ale creaţiei, Vika, trecând în drumul ei pe lângă uşa care ducea la demisol, la camerele servitorilor, a dat peste personajul căutat. Bekeriha ocupa camera din colţ. Avea o înfăţişare înspăimântătoare. înaltă chiar şi pentru un bărbat, tunsă băieţeşte, cu faţa albicioasă, răvăşită şi hainele jerpelite, avea reputaţia de beţivană, deşi nimeni n-o văzuse beată vreodată. De fapt era beţivană, dar în felul ei. Bea în fiecare zi, întotdeauna singură, zăvorâtă în cămăruţa ei mizeră. Bea o sticlă de vin roşu, nici mai mult, nici mai puţin. Dădea repede pe gât primul pahar, apoi o lungea două ore cu băutul jumătăţii de sticlă rămase. Se culca pe salteaua acoperită cu un cearşaf împrumutat de la spital.

Soarele se ridica pe cer când poftea el, în funcţie de anotimp. Bekeriha se ridica din pat întotdeauna la cinci şi jumătate. Cu ochii cârpiţi de somn, bea cele două degete de vin rămas de seara... Altul în locul ei cădea de mult în patima beţiei, dar ea ţinea cu dinţii

de regimul ăsta, devotându-i-se tară rezerve. După somnul adânc ca leşinul, ea pleca la spital să dea cu mătura. Celelalte femei de serviciu şi infirmiere n-o aveau la inimă pentru că muncea în tăcere, indiferentă la toate, se uita chiorâş la ele şi punea suflet în tot ce făcea. Nimeni, în afară de medicul şef Markelova, care o angajase, nu ştia ce felcer priceput şi ajutor de nădejde fusese Tania Becker înainte de război, până să fie băgaţi oamenii la închisoare cu toptanul.

După ce-şi lua jumătatea cuvenită din salariu, la ora douăsprezece, în drum spre casă, îşi cumpăra sticla cu vinul cel de toate serile şi aproape de opt se ascundea în chiţimia ei. Işi scotea şoşonii, scurta, se aşeza pe saltea şi punea sticla ei dragă pe scaunul fără spetează care înlocuia cu succes masa. Afară era cald, şi-n câteva minute – ştia ea prea bine – i se făcea cald şi pe dinăuntru, prelungind momentul de fericire cu care era răsplătită pe loc.

Vecinii îi purtau sâmbetele, citindu-i în suflet cât c de semeaţă. Copiilor le era frică de ea, fugeau când o vedeau pe lungană apărând în fundul curţii pietruite. O strigau „Spintecătoarea de cadavre" pentru că umbla zvonul că lucrează la morgă. Nu era deloc aşa, se ocupa doar de curăţenia celor două secţii complicate din spital: chirurgie şi neurologie.

Viktoria începu să facă pregătirea scenică: adună în jurul ei o mână de fetiţe ciufulite şi, mişcându-şi cei doi ciucuri de la căciuliţa tricotată, le povesti cum cadavrele plutesc mai întâi în borcane uriaşe de sticlă şi cum sunt sortate pe urmă, picioarele separat, mâinile separat, capetele separat. Şi că exact de treaba asta se ocupă Bekeriha.

Poveştile Viktoriei erau înspăimântătoare şi

captivante. Cea mai mică dintre fetiţe, Lena Zenkova, îşi astupa urechile cu mănuşile, dar nu era în stare să se dezlipească de acolo: ce pătrundea prin mănuşile ude nu-şi pierdea farmecul misterului. În plus, Viktoria alegea locurile cele mai ispititoare pentru asemenea discuţii: triunghiul turtit şi întunecos de sub scară, cotloanele din spatele magaziilor de lemne, ultimul etaj, scăriţa mică cu trepte lipsă care ducea în pod. întunericul, semiîntunericul şi sunetele nedesluşite însoţeau spectacolul, şi Viktoria, pradă imaginaţiei, trebuia de fiecare dată să inventeze ceva nou, să meargă şi mai departe, să născocească şi mai multe...

îşi juca perfect rolul povestind istoriile îngrozitoare, o lua pe căi ocolite, înnoda şi deznoda întâmplările, le răsucea după placul ei, dar eroina principală rămânea Bekeriha, spaima spaimelor.

Poveştile aveau mare succes, dar Gayaneh, sensibilă cum era, încercase să renunţe la plimbare chiar de la începutul serialului, pretextul plauzibil fiind guturaiul sau durerea de cap. Şedinţele nu se mai ţinuseră, se amânaseră pe altă dată, până când, neavând încotro, Gayaneh apăruse alături de povestitoare.

La drept vorbind, poveştile cu picioare şi mâini retezate, cu cearşafuri negre şi morţi înviaţi nu erau ceva neobişnuit. Erau la modă printre tinerii din acele vremuri şi locuri. Un lucru e sigur, că Viktoria spunea poveştile cu mult talent, iar Gayaneh era cea mai impresionabilă dintre ascultătoare. Şi mai mult decât atât, avea senzaţia vagă că sunt spuse cu un scop anume toate poveştile astea în care Bekeriha e vorbită de rău, fiindcă are de-a face cu pacienţii morţi din vechiul spital orăşenesc, huliţi şi ei mai tare decât

ea.

Cele trei trepte care duceau la camera de la subsol i se păreau lui Gayaneh a fi intrarea în iad şi aproape că nu atingea podeaua în dreptul lor, gonind cu sufletul la gură până la primul etaj.

în seara pomenită la început, au stat să-şi facă temele mai mult ca de obicei, fiindcă lunea luau lecţii de muzică şi aveau

> > de tras de două ori mai mult. Şedeau la măsuţa veche a Mărgăritei, una în faţa celeilalte. Cu un picior sub ea, poziţie interzisă drastic de bunică, Viktoria şi-a deşertat pe masă caietele mototolite şi creioanele cu vârfurile tocite. Gayaneh şi-a vârât mâna în ghiozdan şi a scos un plic maroniu.

— Ah! zise ea, neştiind cum nimerise plicul în ghiozdanul ei.

— Ce-i cu tine? ridică din sprâncene Viktoria, în timp ce Gayaneh se uita nedumerită la plicul pe care scria cu litere roşii, mari şi lăbărţate, încadrate într-un pătrat: „Lui Gayaneh. Personal”.

— Un plic ca oricare. O scrisoare, bălmăji Gayaneh.

Ţinea scrisoarea cu ambele mâini şi i se părea că literele lăbărţare din cauza hrişoarelor de cerneală scursă sunt vii şi că din el e picură sânge.

— Ce-i în plic? întrebă Viktoria aproape indiferentă.

Gayaneh puse scrisoarea la marginea mesei, părea

că stă în cumpănă dacă merită s-o deschidă. Cu firea ei sensibilă, simţea că nu poate h nimic bun acolo. Plicul stătea pe colţul mesei, mirosea tare a clei şi arăta de parcă nimerise în locul acela din întâmplare. Gayaneh vârî mâna în ghiozdan şi îşi scoase caietele îngrijite, unul roz, cu linii oblice, şi unul de aritmetică, cu pătrăţele, care îndemnau la calm. Spre acesta îşi îndreptă ea privirea.

— Scrisoarea-i pentru tine, da? nu putu să se abţină Viktoria, care se străduia să arate că nu-i pasă.

Gayaneh întoarse plicul cu spatele-n sus, lipit grosolan cu cleiul neuscat încă. îşi trecu degetul pe dunga umedă şi-i zise surorii:

— O citesc mai târziu.

Vtka îşi răsuci vârful cozii pe deget şi băgă nasul în caiet – lucrurile nu mergeau bine. Scrisoarea zăcea pe masă necitită, bunica putea să intre dintr-o clipă în alta, iar Gayaneh atingea fila cu peniţa a optzeci şi şasea oară. Gayaneh chiar arăta calmă, cu toate că gândul îi era numai la scrisoare, presimţind ceva rău acolo.

„Să piară de aici, să mă lase-n pace. Să n-o mai văd , se ruga ea stăruitor pentru clipa ce urma să vină. Totuşi nu-i trecu prin minte să arunce scrisoarea fără s-o citească.

Obosita de atâta aşteptare, Viktoria puse mâna pe plic.

— Dacă-i aşa, o citesc eu!

Gayaneh tresări:

— Nu. E scrisoarea mea.

Şi deschise plicul.

„Gayaneh! Uite că a venit timpul să afli totul. Mă cheamă Bekeriha, sunt mama ta. Eu te-am născut şi

te-am părăsit, pentru că nu te puteam lua cu mine. E secret. O să-ţi povestesc mai târziu. O să vin în curând, o să-ţi povestesc totul şi o să te iau cu mine, fetiţa mea. O să locuim împreună. Mama ta Bekeriha."

Mai întâi Gayaneh examină îndelung literele mici şi îngrămădite, înclinate într-o parte. Cuvântul *fetiţa mea* era scris mare, cu litere groase. Se chinui o vreme să priceapă ce sens are cuvântul ăsta. Viktoria aşteptă nerăbdătoare să treacă pauza obligatorie şi, într-un sfârsit, întrebă:

— De la cine-i scrisoarea, Gaika?

Fără să scoată un cuvânt, Gayaneh îi întinse fila de caiet. Pe Viktoria o încântă textul, găsi că era bine scris. îi plăcu în special începutul: uite că a venit timpul să afli totul...

Ah, fusese groaznic atunci... groaznic... Timpul dilatat ca elasticul uzat, fără început şi sfârşit, şi mişcarea-n cerc de-a-ndă- ratelea, provocându-i greaţă. Fusese furată, spaima pusese stăpânire pe ea, simţise întunericul...

Şi amintirea ieşită la suprafaţă e dovada clară că scrisoarea, înspăimântătoare chiar şi numai în felul cum arată, îi face cunoscut adevărul adevărat într-un mod nu mai puţin înspăimântător: Bekeriha, spaima spaimelor, e mama ei.

— Nu-ţi fie frică, nimeni n-o să te dea mamei tale! îi promise mărinimoasă Viktoria.

— Ştiai ceva? întrebă îngrozită Gayaneh.

Se îngrozi şi mai tare la gândul că altcineva era la curent cu scrisoarea.

Viktoria îşi dădu coada pe spate cu o mişcare bruscă din umăr şi îşi linişti sora:

— Nu te mai ag;ita atât. Ştiam, bineînţeles. Toţi ştiu.

— Şi Fenia? întrebă Gayaneh, sperând prosteşte.

— Şi Fenia, bineînţeles. Ţi-am zis, toţi ştiu.

Ultimul nod de desfăcut din firul încurcat al poveştii fioroase fu o pură improvizaţie. Viktoria nu era chiar o fetiţă rea. Ideea prostească pusese însă stăpânire pe ea, şi, cum se întâmplă cu oamenii talentaţi, acţiunea inventată cu talent îşi continuă desfăşurarea:

— Da de ce crezi că s-a îmbolnăvit mama? Bunica te-a adus de la gunoi şi i-a zis: uite-o, dă-i să mănânce! Ce crezi? I-a fost uşor?

>

— Şi s-a îmbolnăvit? întrebă Gayaneh.

— Tu ce crezi? Mama îi zice bunicii *nu vreau,* şi bunica îi ordonă, o sileste să... Asa s-a îmbolnăvit.

— Şi tu? încercă Gayaneh să repare lumea care trosnea din încheieturi.

— Eu? Păi eu sunt fiica adevărată, iar tu eşti găsită...

— La gunoi? Unde? întrebă Gayaneh, de parcă amănuntul ăsta era important.

— Ei, unde! în curte, la gunoiul nostru din pubela verde, zise Viktoria, cuplând elegant geografia cu biografia şi savurând clipa ca un artist adevărat.

Şi tot în clipa asta simţi gustul plăcut al chiftelei calde, al ineditului ideii înspăimântătoare şi al masticului cu care era lustruit coridorul.

— A-a-a, scoase nişte sunete slabe Gayaneh, şi, brusc, Viktoria, simţindu-i indiferenţa, începu să se îndoiască de succesul farsei jucate atât de abil şi amuzant: nu s-a distrat deloc, asta-i...

îşi vârî nasul în manual, căutând numărul temei de făcut şi frământându-se totodată cum să înviioreze atmosfera.

Când îşi înălţă capul din manual, sora ei nu mai era

în cameră. Plicul deschis cu grijă şi scrisoarea zăceau pe colţul mesei.

„Boceşte ascunsă după cuier”, gândi Viktoria. Se pregăti să-i mai dea surorii un motiv să bocească şi pe urmă să-i spună că-i o păcăleală.

în momentul ăsta intră în cameră tatăl ei şi o întrebă:

— Unde-i Gayaneh?

Gayaneh era departe de casă, mai departe ca niciodată. La Presnia. Stătea la intrarea în grădina zoologică, pe portalul căreia nişte stârpituri de idoli ai unor popoare demult dispărute păzeau animalele captive. Un animal tânjind după libertate, sau poate o pasăre de noapte, scotea nişte vaiete lungi şi răguşite. începu să ningă şi totul se lumină. Felinarele răspândeau cercuri de lumină galbenă, iar acolo unde nu ajungea lumina electrică, strălucea ca argintul lunii zăpada groasă, aşternută cuminte. Totul era nou şi neîncercat: şi singurătatea, şi depărtarea de casă, şi ţipetele jalnice, chiar şi mirosul zăpezii amestecat cu mirosuri de grajd şi de animale.

I se păru că a trecut o veşnicie, şi nu doar una, de când a plecat de acasă. Asta era veşnicia, frica de Bekeriha şi vina faţă de mama, instalate pe vecie în sufletul ei. O crezuse pe sora ei din primul moment, fată să-i pună la îndoială spusele. Toate aveau o explicaţie: micile emoţii din viaţa ei, presimţirile sumbre şi spaimele nelămurite îşi găseau acum justificarea. Sigur că e o străină în familie, că Bekeriha, spaima spaimelor, e mama ei şi că numai Vika are dreptul deplin să se bucure de mama, de bunica şi de Fenia, de sărutul de dimineaţă absent al mamei, iar pe ea o înhaţă Bekeriha, spaima lumii, ca s-o ţină prizonieră în subsol.

De când era mică de tot ştia prea bine că seamănă cu sora ei, dar asta n-o împiedica să vadă amploarea catastrofei. Nu putea să se gândească la fleacuri în împrejurările astea excepţionale.

Dacă mama ei adevărată e Bekeriha, dacă ea, Gayaneh, e vinovată pentru boala mamei Mărgărită, atunci mai bine să moară. Ideea morţii îi aduse o neaşteptată uşurare. Nu se gândi deloc la detaliile tehnice ale sinuciderii, nişte fleacuri şi astea. Ca să nu se mai trezească niciodată, i se părea că e destul să găsească un loc întunecat şi să se ghemuiască acolo, i se părea că e de ajuns să vrea din tot sufletul să nu mai trăiască.

Merse de-a lungul drumului înzăpezit şi pustiu şi zări în depărtare o siluetă neagră care se strecura prin ulucile rare ale gardului. lukov, paznicul de noapte, scotea prin locul obişnuit porţia cuvenită de carne de vacă de calitatea a doua, destinată fiarelor înfometate. lukov trecu iute pe lângă fetiţă şi dispăru pe poartă. Nu departe de aici locuia prietena lui. în felul ăsta carnea era furată de două ori: de la tigru şi de la familia lui lukov.

Gayaneh aşteptă până ce omul se făcu nevăzut şi se strecură uşurel printre uluci. Grădina zoologică era minunată, deloc înspăimântătoare. Ţipetele jalnice încetaseră, deşi mai auzea din când în când, venind din locuri tainice, oftaturi, mârâituri şi gemete. În pustiul plin de lumină, ea trecu pe lângă un eleşteu acoperit de troiene şi se trezi în faţa unor cuşti goale din care fuseseră scoase animalele şi duse în încăperi încălzite. în locul dintre două grilaje de fier destul de înalte dădu peste o ladă de lemn, semănând bine cu pubela verde din curtea lor. Intr-o parte a lăzii erau îngrămădite brichete de fân acoperite cu zăpadă.

Gayaneh dădu la o parte zăpada cu mănuşa, scoase fânul presat şi-l răvăşi. Se răspândi miros de vară tristă, de casă de vacanţă şi de viaţă pierdută în trecut. Se aşeză pe brichetă, cum se aşeza pe băncuţa joasă la picioarele bunicii, îşi acoperi genunchii cu fân, închise ochii şi adormi convinsă că nu se mai trezeşte niciodată în lumea asta rea în care dreptatea e cu neputinţă de îndreptat...

Viktoria vârî în buzunarul pantalonilor plicul scris cu cerneală roşie, apoi se duse la toaletă, îl rupse în bucăţele şi le dădu drumul pe apa Lethei, ca să dispară fără urmă din memoria comună. Nu avu încredere să le pună în găleata de gunoi. În vremuri ticăloase suspiciunea pluteşte-n aer.

în pauzele dintre telefoanele date la morgă şi la miliţie, Emma Asotovna o interogă pe Viktoria. Vika se uită la ea cu ochi nevinovaţi: nu-i venea să mintă. Chiar nu ştia unde dispăruse sora ei.

Emma Asotovna nu era Sherlock Holmes, asa că nu observă > >
nici pata roşie şi suspectă de pe degetul inelar, nici caietul lui Gayaneh cu un cuvânt scris pe jumătate, stând mărturie pentru dispariţia ei neaşteptată. Metodele inductive de anchetă ale doctorului Watson nu erau la modă în vremea aceea, iar altele, mult mai la modă, erau inacceptabile pentru ea.

Ca urmare a acestui concurs de împrejurări, interogatoriul luă sfârşit şi bunica o trimise pe Viktoria la culcare. Se mai lăsă şi cu o anchetă suplimentară la secţia raională de miliţie, unde-l trimiseră pe Sergo, roşu la ceafa şi cu faţa congestionată din cauza hipertensiunii.

Viktoria se culcă abătută în patul surorii,

deplângând soarta lui Gayaneh şi plănuind în acelaşi timp s-o distrugă pe Bekeriha, care era vinovată de toate.

.. .La ora două noaptea, lukov, mulţumit şi sătul, cu poftele trupeşti şi intr-un fel spirituale satisfăcute pe seama tigrului mort de foame, se strecură din nou printre uluci. Avea de gând să dea un ocol zonei pe care o păzea şi să se repeadă până la clădirea direcţiei, unde stătea de pază prietenul său, Vasin. între cele două cuşti goale dădu peste o fetiţă dormind lângă lada mare de lemn. Ciucurele de la căciulă îi stătea ţeapăn în sus ca o turlă, avea genele pline de zăpadă îngheţată. Fetiţa nu îngheţase, era caldă şi respira. Mirat că n-o observase mai devreme, lukov îi dădu câteva palme peste obraji, dar ea nu se trezi. îi scutură zăpada de pe faţă, o luă în braţe şi o duse la direcţie.

Vasin rămase uluit văzându-l cu asemenea povară. O aşezară pe scaun. Ea îşi continuă somnul.

— Ia te uită! Adevărată prinţesă, nu alta! Cum o fi ajuns aici? mormăi lukov.

— A rămas de ziua, ce mai, îşi dădu cu părerea Vasin.

— Nici vorbă, ţi se năzare, nu era aici când am intrat în post. Să sunăm oare la poliţie?... Sau să aşteptăm să se scoale singură.''... se gândi lukov stând în cumpănă.

— Numai ce veniră. Na, sunt la poartă, îi zări Vasin.

Avea dreptate, maşina miliţiei nu plecase încă. Vasin îl aduse pe locotenentul de serviciu. Acesta încercă şi el iară succes s-o trezească. O puse să stea-n sus, dar picioarele, îndoite de la genunchi, nu se dezdoiră.

— Nu-i a bună, trase concluzia miliţianul şi duse copila adormită la spitalul Filatov.

Se făcu şase dimineaţa până întocmiră la camera de gardă formele de internare pentru bolnava aflată într-o stare ciudată şi până ce locotenentul de serviciu, dând o raită prin zona de patrulare, ajunse la secţie şi raportă despre fetiţa găsită dormind.

În casa de pe strada Merzliakov nu dormea nimeni. Sergo stătea lungit pe canapea cu capul înfăşurat într-un şal rozaliu, Emma Aşotovna, palidă la faţă, stătea nemişcată în fotoliu. Din camera de alături se auzea din când în când glasul tânguitor al Maragaritei:

— Unde-i Gayaneh?

N – iveau ce să-i răspundă.

Doar Viktoria dormea. în patul surorii, cu perna udă leoar- că-n braţe şi cu picioarele strânse la gură, în aceeaşi poziţie în care dormea Gayaneh în rezerva unde fusese adusă ca să i se stabilească identitatea şi diagnosticul.

...Când sună telefonul şi i se comunică Emmei Aşotovna să vină la spitalul Filatov, unde, judecând după toate datele, se află nepoata ei dispărută, Sergo izbucni în hohote de plâns, şi Emma Astonovna trebui să-i dea o doză serioasă de vale- riană înainte să-şi îndese pe el paltonul gros, căptuşit cu vate- lină. Sergo îşi luă de braţ soacra pentru prima oară-n viaţă şi, înfundându-se în zăpada căzută noaptea, nestrânsă de portarii matinali, o însoţi îmbrăcată într-o mândrete de subă şi cu o căciulă de blană terminată la ceafa cu o fundă în formă de elice, ducând-o pe Nikitskaia, de acolo pe Spiridonovka, traversând Sadovaia şi intrând imediat în liniştea primitoare a spitalului Filatov.

Emma Aşotovna o văzu pe fetiţă prin uşa de sticlă

dormind într-o boxă, dar n-o lăsară să intre. Ii spuseră că, deşi e întreagă şi nevătămată, ceva nu-i în regulă cu ea, şi că o vor examina de dimineaţă neurologii şi alţi specialişti, fiindcă doarme fără să se trezească. Au pus-o şi în cada cu apă caldă, dar nu şi-a schimbat poziţia în care au găsit-o: cu picioarele ghemuite şi cu mâinile cruciş pe piept. Totuşi doarme liniştită şi n-are temperatură.

În clipa asta lui Sergo i se făcu rău de tot, se îngălbeni şi se prăbuşi pe scaunul aflat acolo din întâmplare. Işi reveni după ce trase pe nas amoniac. Emma Aşotovna işi luă imediat ginerele de braţ şi-l duse prin Sadovaia pe Spiridonovka, traversă Nikitskaia şi iată-i acasă, pe strada Merzliakov. Portarii cură- ţaseră trotuarele, se luminase de ziuă; funcţionarii grăbiţi se urcau în tramvaie...

Tăceau amândoi. Aproape că nu-şi vorbiseră de când Sergo se întorsese de pe front. De fapt, în familia asta doar fetiţele vorbeau între ele. Adulţii — Mărgărită, Sergo, Emma Aşotovna – aveau doar monoloage, vorbeau în sinea lor continuu. Muzica asta tristă era nebunia lor, a femeilor cântându-şi reproşurile şi a bărbatului cântându-şi încăpăţânarea, fără să le găsească vreo rezolvare.

Acum tăceau împreună, ginere şi soacră, dar nu pentru că erau certaţi. Nici unul nu ştia ce s-a întâmplat cu copilul lor, şi tocmai neştiinţa asta şi noaptea de pomină petrecută împreună îi făceau să se simtă aproape unul de celălalt.

„Ah, ce prost", se gândi cu simpatie Emma Aşotovna la Sergo, care o ţinea de braţ. „Ce proastă-s şi eu, cu ce ochi l-am privit...[1] evalua ea la rece situaţia. Şi îşi îngădui să-i adreseze o întrebare,

lucru fără precedent:

— Ce s-a întâmplat cu ea, Serioja?

— Dumnezeu ştie, mamă. Nu pot să pricep deloc, fetiţele au de toate, nu le lipseşte nimic, zise el, accentuând cuvintele mai mult ca de obicei.

De multă vreme arătau de aceeaşi vârstă. El avea cincizeci de ani, ea şaizeci…

Când se apropiată de casă, văzură la intrare ceva lume şi o maşină de salvare. Ea întruchipa toate spaimele trăite în cursul nopţii, dar cum pe Emma Aşotovna o lăsaseră puterile de tot, nu se interesă la cine anume a venit salvarea.

Maşina venise pentru Bekeriha. Dimineaţa devreme portăreasa Kovaliova, neauzind zgomotele obişnuite din camera vecinei şi nevăzând nici pe celelalte femei strânse în jurul chiuvetei din bucătărie, a încercat uşa, a strigat-o, şi, neprimind răspuns, a împins uşa cu umărul. Cârligul a zburat cât colo, şi Kovaliova a găsit-o pe Bekeriha cu faţa înfundată în perna jigărită şi cu picioarele coborâte pe podea. Părea că aceasta stătuse o vreme aşezată pe saltea, apoi căzuse cu faţa în perna ştampilată, împrumutată de la spital. Aşa o luase moartea pe nepusă masă, oprindu-i inima să bată, şi tot aşa rămăseseră nebăute cele două degete de vin.

Fenia a tras concluzia: „E din cauza păcatelor”. Dar nu există asemenea păcate. Şi nimeni nu stă să judece de ce soarta vitregă o trimisese pe Tania Becker la muncă silnică fiindcă purta numele nemţesc al străbunicului, angajat să construiască nave pe vremea lui Petru cel Mare, apoi procedase cu metodă, plictisitor de bine organizat, îi arestase soţul, mama, sora şi fiica de trei ani, şi, la sfârşit de tot, făcuse din ea o sperietoare în stare să înspăimânte o fetiţă de

zece ani, pe care n-o văzuse niciodată...

Viktoria dormea liniştită, bunica n-o sculase să meargă la şcoală. în schimb, Mărgărită era trează. îmbrăcată şi pieptănată, stătea în picioare pe scaunul aşezat pe masa de mâncat,
la mijlocul ei, şi ştergea ciucurii de cristal ai lustrei cu o cârpă umedă.

— Ei, ce-i cu Gayaneh? întrebă ea de sus.

Ciucurii de cristal continuată să zăngăne.

— Totul e-n regulă. Doarme, răspunse Emma Aşotovna ca s-o menajeze.

— Era cât pe ce să-mi ies din minţi, zise încet Margarita. Tă nişte pilaf pentru prânz, mamocika.

Uluită, Emma Aşotovna se aşează pe divan. Margarita îşi îndreptă pe urmă privirea spre soţul ei, care tocmai intra în cameră, şi i se adresă pentru întâia oară după atâţia ani:

— Sergo, ajută-mă să cobor. Am văzut lustra, era plină de praf. .

Trezită între timp, Viktoria auzi din camera ei totul. Căscă, îşi întinse picioarele şi îşi destinse corpul.

„Ce prostuţă e şi Gaika asta... O să-i fac cadou căţeluşul meu din America.” Ieşi din aşternut, căută căţeluşul până-l găsi şi-l puse pe perna surorii – era martorul de pluş al conştiinţei sale neîmpăcate.

Tot în timpul ăsta se trezi şi Gayaneh. îşi îndreptă picioarele amorţite. Nici urmă de catalepsie, aşa cum presupuneau doctorii. Ea se uită în jur. Nu-i plăcu visul cu ferestrele albe şi pătate de vopsea şi închise iar ochii.

Când se trezi a doua oară, bunica stătea lângă ea pe scaun, cu inelele strălucindu-i pe degete, avea un zâmbet fericit pe buzele rujate, şi, pentru că-i zări urma de ruj pe dinţii galbeni din faţă, Gayaneh îşi

dădu seama că nu visează. în plus, lulii Solomonovici o privea atent din spatele bunicii, avea halatul scrobit pus pe umeri. îi dăduseră lui cazul pacientei bolnave, doar era doctor reputat. El îşi freca mâinile rozalii şi bine uscate, ca gerul de afară, pătruns prin mănuşile vechi, să nu îngheţe trupuşorul cald al copilei...

Ij 2 martie, în aceiaşi an..

Era o iarnă oribilă: venise un frig umed şi înăbuşitor, o pătură murdară de vată stătea atârnată pe umerii căzuţi ai cerului. Străbunicul căzuse la pat încă din toamnă, murea încet pe canapeaua îngustă, acoperită cu un covoraş, privind în jur înduioşat, cu ochii duşi, gălbui-cenuşii, iară să-şi scoată filacteriile de pe mâna stângă... Cu dreapta îşi ţinea, lipită de burtă, perna electrică acoperită cu serj cenuşiu şi tocit, o mică mostră a progresului de la începutul secolului. O adusese de la Viena fiul lui, Aleksandr, înainte de al doilea război, când se întorsese acasă tânăr profesor de medicină, după opt ani de studii în străinătate.

I se interzise în principiu să-şi ţină ceva cald pe burtă, dar căldura puţintică şi molcomă îi calma durerea, şi fiul lui, doctor oncolog, cedase în cele din urmă rugăminţilor bătrânului şi-i îngăduise să-şi pună perna. Doctorul avea reprezentarea exactă a dimensiunilor tumorii şi a zonelor cu metastaze, operaţia fiind exclusă în cazul ăsta, aşa că admira curajul tăcut al tatălui care, în cei nouăzeci de ani trăiţi, nu se plânsese de nimic, nu-şi exprimase nici un fel de regrete.

Când se întorcea de la şcoală Lilecika, strănepoata

lui iubită, cu ochi căprui strălucitori şi cu părul negru ca pana corbului, îmbrăcată în uniformă maronie şi murdară toată de cretă şi cerneală violetă, se cocoţa la marginea canapelei în coasta bătrânului bolnav, îşi trăgea pătura pe ea, mişcându-şi coatele şi genunchii rotunjori, şi-i şoptea bunicului în urechea descărnată şi păroasă:

— Hai, povesteşte-mi…

Şi bătrânul Aaron povestea ba despre Daniel, ba despre Ghedeon. Despre războinici, prinţese, înţelepţi şi regi cu nume ciudate, care erau toţi rude moarte de mult, dar fetiţa rămânea cu impresia că străbunicul Aaron e aşa de bătrân, încât pe unii îi cunoscuse personal şi îşi aducea aminte de ei.

Iarna era groaznică şi pentru Lilecika: simţea şi ea povara cerului, atmosfera tristă din casă şi semnele ameninţătoare venite de afară. Avea doisprezece ani. O durea la subsuori, o mâncau sfârcurile sânilor şi din când în când se simţea purtată de un val de scârbă când vedea umflăturile mici, firişoarele de păr aspru, închise la culoare, şi bubuliţele apărute pe frunte, şi se revolta, iară să ştie nici ea de ce, împotriva transformărilor ăstora neplăcute şi scârboase din corpul ei. Toate pe rând îi provocau repulsie şi-i aminteau de pojghiţa grasă, de culoarea morcovului, plutind pe supa de ciuperci: şi posacul Ghedike, pe care-l tortura zilnic la pianina cu clapele reci, şi pantalonii tricotaţi care o înţepau când îi trăgea pe ea în fiecare dimineaţă, şi copertele de culoare vineţie, ca de mort, ale caietelor… Numai alături de străbunicul ei, mirosind a camfor şi a carte veche, se elibera de povara scârbei.

Aleksandr Aaronovici şi bunica Bela Zinovievna, profesor specialist în bolile de piele, alcătuiau o

pereche de oameni re- zistenţi, care trăgeau la căruţa vieţii solidar, şi nu puţine le erau grijile. Aleksandr Aaronovici, Surik pentru cei din casă, era înalt şi ciolănos, cu urechi clăpăuge, un maestru al anecdotelor deloc subtile şi al operaţiilor complicate. Ii plăcea să spună că şi-a dedicat toată viaţa celor două doamne: Belocikăi şi medicinei. Micuţă şi grăsuţă, Belocika, cu sprâncenele vopsite, gura rujată şi părul de un alb strălucitor, nu se temea de concurenţă.

Gând veneau acasă de la lucru, erau cuprinşi amândoi de o ciudată nelinişte găsindu-i împreună pe bătrân şi pe fetiţă înţelegându-se perfect, cufundaţi în visare şi uitând de sine. Bunicii schimbau priviri între ei, Belocika îşi ştergea lacrima apărută în colţul ochiului dat cu rimei. Ca să-i dea de înţeles şi s-o prevină, Surik ciocănea cu degetele în masă, iar Bela ridica mâna-n sus cu palma desfăcută – părea un fel de alfabet pentru surdomuţi. Ca să comunice, foloseau o mulţime de gesturi, semne şi mesaje secrete transmise pe muteşte, aşa încât nu prea aveau nevoie de cuvinte, se înţelegeau prin Huidui nevăzut, pornit din inimile amândurora.

’ rage să moară bătrânul tată, asta simţeau bătrânii aceştia încă tineri, şi-n pragul morţii lasă moştenire comoara lui suspectă tinerei urmaşe, o fetiţă în pragul adolescenţei. Chiar dacă li se părea că poveştile lui despre poporul antic sunt naive şi conţin idei perimate, îmbrăcate într-o haină roasă de atâta întrebuinţare, în vreme ce gândirea lor şlefuită şi disciplinată la şcoala pozitivismului european de la Viena şi Zürich era deprinsă cu jocul liber şi inteligent al ideilor ştiinţifice, chiar dacă se închinau unui singur idol de mucava – faptele înşelătoare –, chiar dacă

înfruntau viaţa bărbăteşte, făcând casă bună cu ateismul în forma lui onestă şi regretabilă, totuşi simţeau că aici, pe canapeaua uzată, în preajma morţii îngăduitoare şi deloc grăbite, exista o oază extraordinară de verdeaţă. Aici nu erau nici medici care să otrăvească oameni, nici frică mistică faţă de intenţiile lor criminale, în capcana căreia căzuseră cu milioanele. Duhul otrăvit care bântuia cu adevărat prin lume ca s-o intoxice – luând chipul fricii, al faptelor ticăloase şi al uneltirilor diabolice – batea în retragere numai aici, şi cei doi profesori, oameni de ştiinţă descurajaţi, aşteptând în fiecare clipă să fie arestaţi, deportaţi sau să păţească orice altceva, intârziau să plece din sufrageria unde zăcea bătrânul suferind, amânau să se ducă la preocupările lor zilnice. Se aşezau în fotolii lângă televizor, o raritate pe atunci, care rămânea închis, şi ascultau gâjâitul cântat al bătrânului vorbind despre Mordechai şi Aman.

îşi zâmbeau trişti unul altuia fără să scoată o vorbă despre nebunia în care se afundau în fiecare zi, dincolo de pragul casei lor...

După ce scăpaseră cu viaţă din marele război, după ce-şi pierduseră fraţii, nepoţii şi o mulţime de alte rude, purtându-şi de grijă unul altuia, protejându-şi mica lor familie, reuşind să-şi păstreze intacte încrederea reciprocă, relaţia de prietenie trainică şi tandreţea, ajungând să aibă o situaţie bună, deloc sfidătoare, păreau că pot să trăiască încă zece ani plini dacă sănătatea, forţele şi experienţa lor de viaţă se menţineau intr-un echilibru fericit. Asta îşi doreau dintotdeauna: să aibă poftă de muncă, să dea în brânci lucrând toată săptămâna, să plece de sâmbătă

până duminică la noua lor casă de vacanţă terminată nu demult, să cânte la patru mâini Schubert la pianul nu prea bun de acolo, să se scalde după amiază în râuleţul murdar, care încăpea într-un urcior, să bea ceai din samovar pe veranda poditǎ cu scânduri, luminaţi de razele piezişe ale soarelui la asfinţit, să citească seara din Dickens sau Mérimée şi să adoarmă îmbrăţişaţi în acelaşi timp şi în aceeaşi poziţie de patruzeci de ani şi ceva, încât era greu de ghicit dacă forma bombată sau scobită de la natură a corpurilor lor era o garanţie a confortului sau dacă, în toţi anii ăştia, corpurile li se deformaseră în aşa fel, încât, venind fiecare în întâmpinarea celuilalt, se uniseră într-unul singur.

Avuseseră griji destule care să le amărască viaţa, se sărutaseră până peste cap de ele, mai ales de emoţiile prin care trecuseră din cauza conflictului cu fiul lor, care îşi alesese aşa un loc de muncă, unde nici un om normal nu s-ar lăsa ademenit, chiar de i-ai făgădui marea cu sarea. Avea o funcţie importantă, dar neclară, locuia în nord-estul îndepărtat, dincolo de Cercul Polar, împreună cu soţia lui, Aleksandra (Şura), mare cât un urs, şi cu băiatul lor cel mic, Aleksandr. Ca să vezi ironie a sortii, persoanele din familie care nu se potriveau defel purtau acelaşi nume.

Pe Lilia, fata cea mare, o adusese în patruzeci şi trei la spitalul militar din Viatka, unde părinţii lui stăteau câte douăsprezece ore în sala de operaţie. Fetiţa avea cinci luni, cântărea trei kilograme, arăta ca o păpuşă jigărită. Din ziua în care le fusese adusă şi până-n ultima zi de război, ei lucraseră în schimburi, Aleksandr Aaronovici alegând să lucreze noaptea. Hrănită şi pusă pe picioare de Bela

Zinovievna, fetiţa a rămas definitiv la bunici şi s-a născut ti doua oară, având norocul să ajungă nepoată de profesor. Ştiind ce fire supârăcioasă are Şura, mama ei bună, care venea uneori s-o vadă, Lilia le spunea pe nume părinţilor săi adoptivi, Belocika şi Surik, şi străbunicului îi spunea bunic.

Bela şi Surik stăteau acum în fotoliile moi, îmbrăcate în huse aspre, întorşi pe jumătate către canapea, facându-se că nu ascultă ce şuşotesc bătrânul şi fetiţa.

— Pe toţi duşmanii, chiar pe toţi i-au spânzurat în copac, bunule? întrebă îngrozită Lilia.

— Eu nu zic că-i rău sau bine. Zic cum a fost, răspunse bătrânul cu voce înmuiată.

— O să vină alţii, o să se răzbune şi o să-l omoare pe Mor- dcchai... zise tristă fetita.

— Bineînţeles, se bucură, nu se ştie de ce, bătrânul, bineînţeles că aşa s-a întâmplat. Au venit alţii, i-au omorât pe ăştia şi au luat-o de la capăt. Uite ce-ţi spun, nu victoria ţine-n viaţă Israelul...

Bătrânul îşi duse mâna stângă, cu tot cu filacterele, la frunte şi îşi îndreptă degetele în sus:

— Pricepi cine?

— Dumnezeu? întrebă fetiţa.

— Fetiţă deşteaptă, ce mai încolo şi încoace, zâmbi bunicul Aaron cu gura fără dinţi, de copil de ţâţă.

— Auzi ce-i bagă-n cap copilului? îşi întrebă mâhnită Bela soţul, când rămaseră singuri în camera lor în care trona biroul pentru două persoane, cum îl numea în glumă Surik.

— Tata e un biet cizmar, Belocika. Nu eu trebuie să-i dau lecţii. Ştii, uneori mă gândesc că era mai bine dacă rămâneam şi eu cizmar, zise posomorât

Surik.

— Ce-s vorbele astea? N-ai voie să întorci pe contrasens! zise iritată Belocika.

— Atunci poţi sta liniştită în privinţa Liliecikăi, zâmbi puţin ironic Surik.

— A! făcu Bela un gest cu mâna. Era femeie practică, cu picioarele pe pământ. Nu de asta mi-e frică! Mă tem să n-o ia gura pe dinainte şi să spună ce nu trebuie la şcoală.

— Asta nu mai are nici o importanţă acum, draga mea! ridică din umeri Surik.

Bela Zinovievna îşi facea griji degeaba. Lilia n-avea cu cine să trăncănească: încă din toamnă nimeni din clasă nu mai vorbea cu ea. Absolut nimeni. În afară de Ninka Kniazeva, pe care tot încercau s-o mute la o şcoală specială pentru copii cu handicap, dar nu reuşeau să obţină hârtiile necesare. înaltă, neobişnuit de frumoasă, dezvoltată fizic mult prea devreme, nu după tiparul celor din nord, Ninka, slabă de minte cum era, nu numai că o saluta pe Lilia, dar facea pereche cu ea când duceau cârdul de fete gălăgioase la vreun muzeu decorat obligatoriu cu ordinul „Steagul Roşu”.

Epoca aceea avea imperativele ei: tătarii erau prieteni cu tătarii, elevii codaşi cu elevii codaşi, copiii de doctori cu copiii de doctori. În special copiii doctorilor evrei. Nici măcar India antică nu cunoscuse un asemenea spirit de castă îngust şi ridicol. Lilia rămăsese şi fără colega ei de bancă, Tania Kogan. Părinţii o trimiseseră înainte de Anul Nou la Riga, la rude, aşa că ultimele două luni fuseseră de nesuportat pentru Lilia.

Orice explozie de râs, orice discuţie mai aprinsă, o

vorbă spusă-n şoaptă, totul i se părea că e îndreptat împotriva ei. I se părea că în zgomotul din jurul ei audey-ul din cuvântul *jidoavcă,* asemenea unui gândac negru-maroniu. Chinul cel mai mare era că imaginea asta sumbră şi neagră ca smoala, care se ţinea scai de ea, avea legătură cu familia ei, cu bunicul Aaron, cu cărţile lui mirosind a piele veche, cu mirosul oriental de miere, de scorţişoară şi cu lumina Huidă şi aurie care-l înconjura întotdeauna, ocupând tot colţul stâng din camera unde stătea.

Şi-n plus, simţea, într-un fel greu de înţeles, cele două imagini ca fiind legate una de cealaltă: lumina aurie de acasă şi zgomotele ameninţătoare, venite de afară...

îndată ce Lilia auzea sunetul răguşit şi mult aşteptat al clopoţelului salvator, îşi deşerta-n geantă caietele, gonea împiedicată la vestiar, şi repede, repede, fără să-şi încheie nasturii şi cordonul încăpăţânat, se năpustea sărind prin zăpada ca terciul cenuşiu, prin băltoacele abia dezgheţate, stropindu-şi ciorapii şi poalele paltonului cu galoşii, traversa o curte şi gata, ajungea la intrarea în casa ei, unde mirosul de zid umed o liniştea, urma scara până la primul etaj, fără palier, apoi cotitura lină până la uşa înaltă şi neagră pe care era pusă plăcuţa cu numele Jij- morski, un nume îngrozitor, imposibil, ruşinos.

În ultima vreme se mai adăugase o nenorocire: la ieşirea din curtea şcolii, hâţânând poarta uriaşă de fier, o aştepta căţărat pe ea un individ groaznic, Vitka Bodrov, Bodrik pentru prieteni. Avea ochii albaştri şi reci, iar faţa fără trăsături deosebite.

Jocul era primitiv. Şcoala avea o singură ieşire, pe poarta asta. Când Lilia ajungea aproape de poartă,

încercând să se ascundă cât mai bine în mulţimea elevelor, colegele de clasă, prinzân- du-se cum stă treaba, fie se retrăgeau puţin, fie alergau înainte, şi când ea intra în locul periculos, Bodrik deschidea poarta împingând-o cu piciorul, o lăsa să treacă şi dădea drumul porţii care scârţâia îngrozitor lovind-o în spate. Lovitura nu era puternică, dar era înjositoare... În fiecare zi Bodrik adăuga jocului ceva nou. Odată Lilia s-a întors ca să primească lovitura în faţă, s-a prins cu mâinile de grilajul de fier şi s-a atârnat de el.

Altă dată s-a oprit ceva mai departe de poartă, prefacându-se că n-are de gând să plece acasă. Bodrik avea însă răbdare şi timp suficient şi, ţinând-o în şah o jumătate de oră, a urmărit-o cu satisfacţie cum încearcă, fără să reuşească, să se strecoare prin gard. Despărtitura din gard era prea îngustă, abia avea loc să treacă o fetiţă slabă şi fără un palton gros care s-o încurce.

Lilia a avut noroc într-o zi, a reuşit s-o ia înaintea bătrânei profesoare Antonina Vladimirovna, care a făcut o mutră uimită la culme, văzând atâta lipsă de educaţie.

Distracţia căpăta amploare. Se adunau să caşte ochii toţi cei care aveau timp de pierdut. De la o zi la alta spectatorii erau din ce în ce mai mulţi şi au fost răsplătiţi în sfârşit cu un spectacol palpitant: Lilia a mai făcut o încercare disperată, fiind cât pe ce escaladeze grilajul care se termina cu vârfuri plate de metal. Mai întâi a împins geanta printre gratii, apoi şi-a pus piciorul în locul cu câteva gratii îndoite, pe care-l descoperise înainte. A reuşit să ajungă sus de tot, şi-a trecut un picior, apoi pe celălalt, şi brusc şi-a dat

seama că a greşit neîntorcându-se la timp cu faţa la gard. înspăimântată, s-a întors totuşi şi a alunecat cu faţa lipită de fierul ruginit.

Poala paltonului i s-a agăţat de grilaj. În primul moment nu şi-a dat seama ce-o ţine atârnată, apoi şi-a luat avânt smu- cindu-se. Covercotul de bună calitate de la vechiul palton întors pe dos al profesorului, ajuns să-şi trăiască sfârşitul pe trupul durduliu al fetiţei, s-a întins, împotrivindu-se cu fiecare cusătură a lui făcută să ţină bine.

încântaţi la culme, spectatorii au început să fluiere, Lilia s-a smucit ca o pasăre mare şi grasă, şi paltonul, scoţând un pârâit răguşit, a lăsat-o să cadă. Cum a aterizat pe pământ, Bodrik s-a înfiinţat lângă ea şi, ţinând în mână geanta murdară, i-a zis zâmbindu-i dulce:

— Eşti tare, Lilka! Te-ai descurcat. Mai încaleci o dată?

Şi cu o mişcare hoţească de şmecher bucuros să facă rău, i-a aruncat geanta uşurel, parcă-n joacă, dar mâna îi era foarte sigură, ca mâna unui aborigen din Australia. Geanta şi-a luat zborul, s-a răsucit în aer şi a căzut cu zgomot dincolo de gard. Toţi au început să râdă.

Lilia şi-a luat de jos căciulită cu două cozi de lână împletite şi, fără să se uite-n jur, a plecat spre casă străduindu-se din răsputeri să n-o ia la fugă.

N-au urmărit-o. După o jumătate de oră, Ninka, fetiţă devotată, i-a adus geanta curăţată cu batista şi i-a dat-o la uşă.

De dimineaţă, Lilia făcu pe bolnava, se plânse c-o doare gâtul. Bela Zinovievna îi examină gâtul în fugă, îi puse termometrul, zări dintr-o privire cum coloana

de mercur dispare cu totul şi dădu verdictul:

— Scoală, fetiţo, la muncă! Toţi trebuie să muncim.

Asta era religia ei, şi nu admitea leneşilor să batjocorească sfânta muncă. Lilia se târî abătută până la şcoală şi rămase trei ore chinuită la gândul că trebuie să treacă prin poarta iadului. În a patra oră se întâmplă însă ceva.

Era abia întâi martie, şi Marele Cârmaci se afla încă la cârma corăbiei, care nu se scufunda şi pace. Dacă Aleksandr Aaro- novici şi Bela Zinovievna ar fi aflat de la muta de Lilka despre întâmplarea asta nemaipomenită, ar fi apreciat-o în cel mai mare grad.

Aşadar, în a patra oră, spre sfârşitul ei, Antonina Vladimirovna, plină de avânt, cu faţa radioasă şi cu dinţii strălucitori de fier în dialog metalic cu broşa de argint de la guler, semănând cu o căcărează răsucită-n jurul ei înseşi, luă băţul lustruit de la tablă, lung de un metru şi jumătate, şi se îndreptă spre pancarta multicoloră şi prăfuită din fundul clasei. Ţinând băţul ca pe o spadă, ea lovi cu vârful cuvântul inofensiv „internaţional”.

— Uitaţi-vă aici, copii – a spus „copii”, nu „fetelor”, ca la liceu, nici „tinerelor”, care suna puţin impersonal –, aici sunt înfăţişaţi reprezentanţii tuturor popoarelor din marea noastră patrie multinaţională. Vedeţi, aici sunt ruşi, ucraineni, gruzini şi…

Lilia stătea întoarsă cu spatele pe jumătate, era împietrită de frică la gândul că profesoara pronunţă cuvântul cu pricina şi toţi din clasă îşi îndreaptă privirile spre ea.

— …şi tătari, continuă profesoara.

Toţi se întoarseră spre Raia Ahmetova, căreia îi veni tot sângele în obraji. Antonina Vladimirovna continuă în aceeaşi direcţie periculoasă:

— Şi armeni, şi azerbigeani, aşa a spus, azerbigeani...

E pe aproape, gândi Lilia, acum... nu!

— ...şi evrei!

Lilia îngheţă. Toată clasa se întoarse către ea. Sfânta asta idioată, Antonina Vladimirovna, revoluţionară din popor cu bunic paracliser şi mamă spălătoreasă, fecioara asta curată cu atestat de la medic de „virginitate intactă" şi cu o fată rea şi saşie, Zoika, pe care o înfiase în timpul războiului, admiratoare a lui Cernîşevski şi adoratoare a Klarei Zetkin, a Rozei Luxemburg şi a Nadejdei Konstantinova — avea reminiscenţe feministe credea în primatul materiei aşa cum credea bunicul-paracliser în Sfânta Fecioară; femeia asta cinstită şi curată ca geamul de sticlă era ferm convinsă că duşmanii sunt una şi evreii sunt alta.

Lilia nu luă în seamă măreţia actului în sine. I se lipise de banca lăcuită pielea rămasă neacoperită dintre ciorapii scurţi şi elasticul întins zdravăn de la nesuferiţii pantaloni albaştri flauşaţi, de producţie chinezească.

— Şi toate popoarele noastre sunt egale, îşi continuă Antonina Vladimirovna opera ei sfântă de dascăl, şi nu există popoare rele, fiecare popor are eroii lui, criminalii lui, şi chiar duşmani ai poporului...

Ea continuă să spună lucruri plicticoase şi inutile, dar Lilia n-o mai auzea. I se zbătea o vinişoară mică lângă nas, şi, atingând locul cu degetul, se întreba dacă Svetlana Bagaturia, vecina ei din banca de pe celălalt rând, simte mişcările ei smucite.

Lilia avu noroc, Bodrik nu era la poarta şcolii.

Simţindu-se liberă pe deplin şi pentru totdeauna, negândindu-se deloc că Bodrik poate să apară din nou mâine, poimâine, porni ţopăind spre casă. Uşa de la intrare, închisă zdravăn cu un arc bine întins, era de data asta întredeschisă, dar Lilia nu-i dădu atenţie. O deschise larg şi, venind de la lumină la întuneric, nu reuşi să distingă decât o siluetă întunecată. Era Bodrik. Ţinea uşa cu piciorul ca să vadă din timp cine intră.

Ii despărţeau acum doi paşi de întuneric deplin, dar ea-l văzu, nu se ştie de ce, cu spatele lipit de uşa dinăuntru, cu braţele desfăcute în lături şi cu capul blond înclinat într-o parte.

Mare actor Bodrik ăsta, juca acum o scenă tare, îl făcea pe Hristos, când, de fapt, era doar un mic bandit nenorocit şi obraznic. Iar fetiţa din faţa lui avea trăsături semite — rădăcina nasului fin era plantată sus de tor, ochii aveau colţurile lăsate-n jos, gura delicată era mult ieşită în afară, arăta întocmai ca Maria lui Iosif...

— De ce evreii voştri l-au răstignit pe Hristos al nostru? întrebă el cu răutate.

O spuse de parcă evreii l-au răstignit pe Hristosul ăsta numai şi numai ca să-i dea lui Bodrik dreptul deplin şi sacru s-o lovească pe Lilia-n fund cu poarta de fier.

Ea încremeni în aşteptare, ieşindu-i din minte că poate să facă un salt în stradă şi s-o şteargă urgent. Uşa de la intrare era chiar în spatele ei. Rămase ţintuită locului, nu ştia nici ea de ce.

Bodrik făcu un pas spre ea, o cuprinse cu braţele, mâinile îi alunecară-n jos, şi, ridicându-i paltonul descheiat, nimeri tocmai în locul rămas neacoperit

dintre ciorap şi elasticul de la pantaloni tras până la buric.

Ea se desfăcu din strânsoare, se retrase intr-un colţ, îl lovi cu geanta în ceva ieşit în afară, loc care-i era foarte la îndemână. El scoase un geamăt, iar ea, nimerind prin întuneric clanţa uşii, ieşi-n fugă. Lilia simţi cum ceva roşu şi compact îi încinge capul, în jur aerul era încins, totul era inundat de o furie atât de violentă, încât începu să tremure, abia ţinând în frâu sentimentul ăsta puternic, fără nume şi fără limite.

Usa se deschise încet. Bodrik ieşi cu umărul înainte. Lilia se năpusti asupra lui, îl apucă de umeri şi, urlând de furie şi zgâlţâindu-l, îl împinse cu putere în uşă. Atacat pe neaşteptate, Bodrik îşi pierdu capul. Sentimentul complicat care-l încerca de multă vreme faţă de ea, un amestec de atracţie, de ciudă şi de invidie inconştientă pentru viaţa fetei ăsteia curate şi bine hrănite, nu era atât de puternic şi de motivat pe cât de violentă şi de nestăpânită era furia din sufletul ei.

Bodrik încercă s-o desprindă de el, dar nu reuşi. Nu putu nici măcar să-şi elibereze mâinile ca s-o lovească. Reuşi doar să se mute mai departe de uşa de la intrare, într-o scobitură a peretelui orb, de unde nu puteau fi văzuţi de cei care treceau prin curte. Dar asta nu schimbă lucrurile. Ea continuă să-i zgâl- ţâie umerii, capul lui Bodrik se lovi de piatra cenuşie şi zgrun- ţuroasă, dinţii îi clănţăniră. El reuşi să facă un singur lucru, să-şi elibereze o mână şi s-o lovească de două ori peste faţa udă şi roşie ca focul, dar n-o făcu bărbăteşte, cu pumnul, ci cu palma, lăsându-i pe obraz patru zgârieturi groase şi murdare. Ea nu simţi nimic. Continuă să-l lovească de perete până ce furia i se potoli şi îşi luă zborul ca un balon umflat cu aer.

Atunci îi dădu drumul şi, întorcându-i spatele rămas fără apărare, ne- gândindu-se deloc că poate fi atacată, se îndreptă liberă spre intrarea în casa ei...

.. .Cât de mult îl plăcuse vara trecută... Stătuse ore întregi în spatele perdelei de tul din camera bunicii şi-l urmărise cum mişca prăjina lungă cu o cârpă fluturând la capăt, cum porumbeii lui se ridicau leneşi în zbor, la început zburătăceau dezordonat deasupra porumbarului, apoi se aşezau în linie dreaptă, se roteau plutind în cercuri largi, tot mai largi, şi se îndepărtau repede, pierzându-se pe cerul curat ca lacrima. încetinea pasul când trecea pe lângă casa lui joasă cu două ferestre, lipită de porumbar, magazie şi coteţul găinilor, cerceta cu privirea ce se află înăuntrul casei străine: nişte butoaie de fier, un banc de lucru la care muncea bătrânul Bodrov după ce ieşea din detenţia devenită fapt obişnuit pentru el, bucurându-se de libertatea vremelnică, un cazan de baie demontat zăcând pe jos...

La sfârşitul verii, Bela Zinovievna, îndeplinindu-şi neabătut ceva obligaţii total anacronice, numai de ea ştiute, ale oamenilor bogaţi faţă de cei săraci, o trimisese pe Lilia acasă la portăreasă cu un maldăr de lucruri călcate bine şi aşezate cu grijă unul peste altul. Crescuse Lilia vertiginos în anul acela, hainele n-o mai încăpeau deloc. Ţipând şi scoţând chiote de bucurie, fetiţele Bodrovilor, Ninka şi Niuşka, îşi împărţiseră bunurile, iar Tonia-portăreasa îi mulţumise Liliei vârându-i în palmă un castravete mic. Zărind-o pe Lilia de departe, Bodrik o ştersese la porumbeii, iepurii şi puii lui de găină şi nu se arătase cât timp fata rămăsese în ţarcul despărţit de curtea mare. Lilia se tot uitase în direcţia aceea, să vadă dacă nu cumva apare...

Şi numai acum, la intrarea în casă, îsi dădu seama că tocmai ăsta era lucrul cel mai groaznic.

Bătrâna Nastia, care locuia la ei de douăzeci de ani, nu era acasă. Străbunicul, lângă care se vâra de obicei Liliecika, dormea dus sforăind din când în când. Ea se ascunse în camera bunicii, pe *divanul trist,* cum numea Bela Zinovievna fotoliul-pat, singurul obiect din toată împărăţia lucrurilor pereche care nu era în dublu exemplar. Camera arăta ca împărţită-n două de o oglindă invizibilă: două paturi semeţe cu aplicaţii de bronz, două noptiere, două rame cu aproape aceleaşi tablouri. Pe divanul trist dormea Lilia când era bolnavă, o lua bunica în camera ei. Aici venea ea să plângă când avea vreo supărare.

Acum avea frisoane, o durea burta jos. Se ghemui pe divan şi se acoperi până peste cap cu halatul greu în carouri, care avea cordonul descusut din loc în loc. Ii veni somnul, adormi într-o clipă cu gândul care n-o părăsi nici în vis: că vrea tare mult să doarmă...

Deşi lung, visul se fixă încăpăţânat pe o singură notă – de durere sâcâitoare şi de imensă scârbă. Scârbă faţă de perna aspră, faţă de parfumul *Moscova Roşie,* preferatul bunicii, cu miros necuviincios de săpun pentru lenjerie de corp. Şi toate astea acoperite de dorinţa nemăsurată să se ascundă într-o crăpătură rotundă, caldă şi familiară ei, să se scufunde intr-un somn şi mai adânc, acolo unde nu sunt nici mirosuri, nici durere, nici ruşinea asta sâcâitoare, apărută nu se ştie de unde. Acolo unde nu e nimic, absolut nimic.

Ea nu auzi forfota surdă din camera alăturată, unde era străbunicul. Nu auzi nici plânsetele Nastiei, nici zgomotul făcut de seringă.

Târziu, la opt seara, o trezi bunica, şi i se păru că

reuşise totuşi să plece departe de tot, fiindcă nu-şi dădu seama imediat unde se află – se întorsese dintr-un loc tare îndepărtat în lumea simetrică a obiectelor pereche şi o uimi chipul luminos al bunicii aplecat asupra ei, parcă răsturnat şi de nerecunoscut, ca şi cum, umblând prin spaţiile întinse din vis, se convinsese că acestea erau unice prin natura lor, că era exclus orice fel de simetrie, orice existenţă a obiectelor pereche.

În ce-o priveşte pe Bela Zinovievna, aceasta se uită cu atenţie la cele patru zgârieturi proaspete care plecau de la frunte şi mergeau pe obraz până la bărbie.

— Ah, doamne, ce-i cu faţa ta, Lilia? întrebă Bela Zinovievna.

Fetiţa stătu o clipă pe gânduri, uitase cu desăvârşire întâmplarea din ziua aceea. Apoi îi apăru totul deodată, şi săptămâna care abia trecuse, şi vara care trecuse, dar într-o formă schimbată, de nerecunoscut: întâmplările nu mai aveau acum nici o însemnătate. Nişte fleacuri, întâmplări de demult, uitate pe jumătate.

— O nimica toată, m-am bătut cu Bodrik, răspunse Lilia nepăsătoare, zâmbind somnoroasă.

— Cum adică te-ai bătut? îi întoarse întrebarea Bela Zinovievna.

— Nişte fleacuri, acolo. De ce l-au răstignit pe Hristos... zâmbi Lilia.

— Ce? întrebă Bela Ziovievna, încruntându-şi sprâncenele negre.

Şi fără să aştepte răspunsul, îi ceru să se îmbrace numaidecât.

Furia care o cuprinsese pe Lilia la uşa de la intrare o făcu acum pe bunică să explodeze.

— Ce josnicie, ce nerecunoştinţă crasă! dădu în clocot Bela Zinovievna trăgând-o de mână pe Lilia, care se împotrivea să meargă la casa Bodrovilor.

Nu era vorba aici de bancnotele de treizeci de ruble-n cap pe care Bela Zinovievna i le aducea regulat de sărbători beţi- vancei ăsteia nenorocite, şi nici de lucrurile vechi, destul de bune, ale Liliecikăi, ci de ideea ei de dreptate simetrică. Conform acestei idei, băiatul Toniei nu putea să ridice mâna asupra fetiţei atât de curate şi de îngrijite, nu putea să-i lovească feţişoara ei oacheşă-rozalie, s-o insulte atingând-o cu mâna lui murdară, zgâriind-o atât de tare. Apropo, zgârieturile trebuiau spălate cu apă oxigenată...

Bela Zinovievna ciocăni la uşă de câteva ori şi, fără să aştepte răspunsul, deschise larg uşa strâmbă. Nu aveau cum să-şi dea seama din prima clipă cine este acolo, în camera cu o sobă imensă cu frânghii întinse la înălţimea capului pe care atârnau rufe ude. Mirosea mai rău decât parfumul *Moscova Roşie,* mirosea a urină, a mucegai, a putreziciune.

— Tonia! o somă Bela Zinovievna, şi se auzi un fâşâit după sobă.

Lilia se uită împrejur; cel mai tare o uimi podeaua. Pe jos era pământ acoperit ici şi colo cu scânduri inegale. Intr-un colţ, pe un pat lat cu bare de fier ruginite exact ca acelea de la gardul şcolii, stătea lungit Bodrik pe o pătură pestriţă. Aşezate la picioarele lui, Ninka şi Niuşka răsuceau nişte panglici late şi boţite, prinse de speteaza patului, umezindu-Ie zdravăn cu scuipat înainte să le împletească. Lângă pat, pe podea se afla un lighean strâmb care îşi pierduse forma rotundă.

De după sobă ieşi pe picioarele ei scurte Ton ia, clătinându-se niţel şi aranjându-şi din mers fusta.

— Aici-s, Belzinovna! trase ea un zâmbet, şi pe faţa latăreaţă îi apăru câte o gropiţă mare în fiecare obraz, rotundă ca buricul.

— Ia uite ce i-a făcut fetei mele Viktor al tău! zise cu asprime Bela Zinovievna, şi Tonia îşi holbă ochii spălăciţi, nepricepând despre ce rău e vorba.

în lumina chioară, zgârieturile, care o supăraseră atât de tare pe Bela Zinovievna, nu se vedeau deloc. Lilia se dădu îndărăt, cu spatele la prag. îi era ruşine. Vitka se ridică puţin, se aplecă peste marginea patului şi scuipă în lighean.

— Ah, tu, jigodie, ţipă Tonia, întorcându-se spre băiat. Scoală, ce stai tolănit!

Ajunse în curte, porniră amândouă fără să scoată o vorbă. Lilia se mişca încet rămânând în urmă, îşi simţea iar inima grea cum şi-o simţise atunci, înainte să adoarmă. Ajunsă acasă, se închise în baie şi se aşeză pe scaunul closetului, ţinându-se de burtă cu mâinile, simţind acolo o durere surdă. Asa de rău nu-i fusese niciodată. Se uită la pantalonii lăsaţi în vine şi văzu pe albastrul lor azuriu o pată de sânge de culoarea lalelei.

„Mor, se gândi ea. Şi-i aşa de groaznic, aşa de ruşinos!”

în clipa asta uită tot ce-i spusese din timp bunica. îşi smulse cu scârbă pantalonii pătaţi, îi vârî sub găleata de spălat podele întoarsă cu gura-n jos şi, ţinându-şi faţa zgâriată în palmele reci, se pregăti să aştepte moartea cu inima îngheţată...

Şi într-adevăr moartea, mânată de la spate de atâta aşteptare, intră în casă. Pe divanul acoperit cu covoraş bătrânul cizmar Aaron îşi dădea ultima

suflare. îşi pierduse cunoştinţa. Pleoapele rămase fără gene de multă vreme nu erau închise de tot, ochii nu i se vedeau, i se zărea doar o pieliţă albicioasă, mată. Mâinile uscate zăceau întinse peste cuvertură, pe mâna stângă avea înfăşurate nişte curele de piele roasă pe care, contrar obiceiului, nu le mai scosese de o lună. Copiii lui, profesori îndopaţi cu atât de multe cunoştinţe inutile, stăteau la căpătâiul lui.

Pe patul de fier din cocioaba portăresei zăcea Bodrik. Avea comoţie cerebrală de gravitate medie.

Pe patul îngust din casa de lângă Moscova zăcea un mort acoperit pe jumătate cu o veche pătură cazonă[I].

Era insă doar 2 martie, şi vor mai trece câteva zile teribil de lungi până să apară pe podiumul de lemn tatăl Liliecikăi, fiul unor oameni cumsecade, cu faţa umflată de plâns, cu inima neagră de durere şi epoleţi de un albastru nevinovat, şi să anunţe această moarte dreptunghiului cenuşiu format din mii şi mii de oameni – acea parte din marele popor care se pierdea, pălind neînsemnată, în zarea decolorată de pe pancarta din fundul clasei unde învăţa Liliecika.

Cât despre fetiţa închisă în closet, o uitară cu toţii în noaptea aceea.

Vărsat de vânt

Fetiţele îşi azvârliră la întâmplare şubele roase de atâta frecat pe derdeluşurile îngheţate, mănuşile boţite, fularele răsucite şi pantalonii uzi pe cuţărul

I Aluzie la moartea lui Stalin petrecută în aceeaşi zi de 2 martie 1953. (N.tr.)

american, solid şi foarte lat, generos de lat, cu încuietori de metal şi cu mânere la capete. Hainele le erau îmbibate cu apă îngheţată, făcuseră o oră de la şcoală până la strada Alionei: trecuseră prin două curţi, pe lângă cartierul cu barăci, cu drăgălaşul nume rusesc Kotiaşkino şi cu o biserică distrusă pe jumătate, înspăimântătoare.

S-au jucat puţin pe drum, s-au ciorovăit puţin, îngâmfata de Pirojkova s-a simţit jignită şi a plecat, grasa de Plişkina a alergat după ea s-o facă să se întoarcă şi a dispărut şi ea. Au aşteptat cinci minute în curte la Aliona, şi, văzând că nu mai vin, au intrat.

Casa Alionei era cea mai arătoasă din raion, adevărată operă de arhitect, cu turnuleţe la colţuri şi cu lift. Fetiţele se înghesuită toate cinci în lift, săriră, tropăită, şi, în sfârşit, acesta răspunse cu un zdrăngănit metalic.

Kolîvanova, care locuia, sărăcuţa, în cartierul Kotiaşkino, înlemni de frică. Era prima oară când mergea cu liftul. Gaika Ohanezian, o frumuseţe orientală în devenire, apăsă butonul 6 alb şi bombat, şi, după exact o secundă, Vika, sora ei geamănă, care nu promitea deloc să ajungă o mare frumuseţe, apăsă butonul Stop. Liftul urcă jumătate de metru şi se opri. Kolîvanova făcu ochii mari de spaimă, arătau ca butoanele emailate cu cifre negre în mijloc.

Gaika ţipă veselă. Lilia Jijmorskaia, poreclită Jija, întinse mâna să apese butonul, dar Vika n-o lăsă. Masa Celîşova îşi deschise geanta – fusese de serviciu la şcoală şi nu reuşise să treacă pe acasă —, scoase de acolo un creion chimic şi-l înmuie în gură cu un aer preocupat. Cât timp dură învălmăşeala de lângă butoane, Maşa scrise cu litere mici şi strâmbe pe rama de lemn a oglinzii îngrozitorul cuvânt din cinci

litere, pe care n-avea să-l rostească niciodată în viaţa ei. Şi-l imagina înfăţişând ceva maroniu scârbos, cu o crăpătură-n mijloc, semănând cu un clistir întors pe dos.

Kolîvanova îşi holbă ochii uimită, învăţase să-l rostească imediat după ce pronunţase „mama" şi ştia din practică o mulţime d e alte cuvinte.

Habar n-avea ea că fusese invitată numai pentru că mama Alionei avusese un puseu democratic când examinase lista invitărilor. Aceasta, atotştiutoare în ale diplomaţiei, observase, lucru neaşteptat pentru ea, că teoria cu fraternitatea şi egalitatea între oameni, inoculată constant fiicei aproape de când o născuse, dăduse roade neprevăzute: Aliona preţuia intr-un mod foarte subtil egalitatea numai între fetele înstărite din clasă şi numai cu ele avea relaţii de la egal la egal.

Drept urmare, Aliona a fost degrabă muştruluită şi, la insistenţele părinţilor, biata Kolîvanova a fost inclusă printre invitate.

în timp ce fetiţele faceau tărăboi în lift, sărind şi înghion- tindu-se, Aliona stătea nemişcată în firida din dormitor cu nasul în perna de pe patul foarte lat al părinţilor, despărţit de lume printr-o perdea bine trasă.

Micuţa rusoaică Aliona Psenicinikova era americancă într-o

> >

oarecare măsură: se născuse într-o clinică sterilă din Washington, unde tatăl ei ocupase postul de diplomat în timpul războiului. Gena siberiană a tatălui, hrana de calitate şi educaţia corectă, fără oblojeli care moleşesc trupul şi răzgâieli în stil rusesc, făcuseră din Aliona copilul ideal: avea părul des şi lucios, dinţii albi şi sănătoşi, tenul de un roz crud. Puzdera de pistrui

împrăştiaţi pe nasul cârn şi dinţii, încă necorectaţi de vreun aparat, ieşiţi, nu se ştie de ce, în afară ca la americani, erau amănuntele care dădeau tuşa finală acestei americanizări. Puţini aveau însă ceva îndoieli, poate doar colegii tatălui cu experienţa vieţii trăite peste ocean.

Fetiţă atât de sănătoasă şi veselă, Aliona plângea acum disperată să le vadă venind odată pe musafirele ei care nu-şi ţineau cuvântul.

Bradul gemea de jucării nespus de frumoase, masa era aranjată pentru opt persoane, sub fiecare farfurie se afla un şerveţel de hârtie cu Mickey Mouse, animal încă necunoscut la această latitudine, iar în farfurii erau cadouri învelite în hârtie minunat colorată.

Ceasul arăta că se apropie ora şase, musafirele erau invitate pentru ora patru, şi Aliona era mai mult ca sigură că n-o să fie nici un fel de petrecere; pocnetul uşii de la lift, gălăgia de pe palier şi ţârâitul neîntrerupt al soneriei îi răsunară în urechi ca însuşi glasul fericirii. Sări din pat, îşi trase şosetele de golf albe cu ciucuri, îşi netezi rochia de catifea bordo, cumpărată de mama acum mulţi ani, dar deja prea strâmtă, şi alergă să deschidă.

Toate fetiţele, în afară de Kolîvanova, mai fuseseră în castelul fermecat, un apartament separat cu două camere, din care una stătea mereu închisă, şi misterul ăsta făcea locuinţa şi mai atrăgătoare. Puteai doar să bănuieşti ce se află în camera ferecată, dacă te uitai în cealaltă, ticsită cu comori din altă lume: scoici, jucării din pene şi bibelouri din sticlă colorată, o colecţie fără pretenţii a muncitorului la căile ferate ajuns diplomat, purtat de vântul transformărilor sociale.

Fetiţele ţopăiau pe lângă masă, uitându-se în toate

părţile. Surorile Ohanezian se tot agitau lângă cufărul din vestibul, fiindcă se treziseră cu trei pantofi de casă din cei patru puşi de bunica în sacoşă. Gaika scutura cu furie sacoşa goală sperând să cadă de acolo obiectul lipsă, iar Vika îşi încheia grăbită cataramele ca să-i rămână surorii dreptul deplin asupra pantofului pi rdut.

Intrară în cameră încălţate cu trei pantofi, şi celelalte izbucniră în hohote de râs.

— Acolo-n hârtie sunt cadouri pentru toată lumea. Fiecare se aşază şi işi ia cadoul din faţă, anunţă Aliona.

Pacheţelele nu erau mai mari decât o cutie de chibrituri, arătau aproape la fel, în schimb hârtiile multicolore, roşii, aurii, erau legate cu şnururi la fel de colorate, extraordinare şi ele: pestriţe, din imitaţie de mătase ţeapănă. Şi înăuntru tot ceva grozav: broşe din plastic, toate diferite, numai Gaika şi Vika primiră broşe la fel, un gnom purtând pe cap o tichie roşie şi-n spate un coşuleţ. Mai erau o Scufiţă Roşie, o prinţesă, un coş cu flori şi o lebădă cu coroană. Kolivanova avea cadoul cel mai frumos, un îngeraş alb cu aripi aurite. Două pacheţele rămaseră nedeschise, cel al Pirojkovei şi cel al Plişkinei. Vrură să le deschidă, dar Aliona nu le dădu voie.

Fetiţele îşi fixară minunatele broşe în piept cu ace lungi de gămălie şi în sfârşit se aşezară la masă. Trataţia era dintre cele mai obişnuite: sendvişuri, pateuri, un bol cu fursecuri făcute în casă. Furculiţele mici de plastic cu doi dinţi, înfipte în send- vişurile galbene cu brânză şi-n cele roz cu salam, erau de un şic nemaivăzut. Pervazul ferestrei era plin cu sucuri de pere.

— Pot să iau o furculiţă, Aliona? se interesă Vika.

Toate doreau să pună întrebarea asta, dar celelalte nu îndrăzneau.

— Nu ştiu, zise Aliona pusă la grea încercare, trebuie s-o întreb pe mama.

— Doar una, pe aia roşie, ceru voie Vika.

— N-ai pic de ruşine, eşti de groază, îi şopti Gaika surorii la ureche.

— Gura, cenuşăreaso! pufni Vika, şi iar începură să râdă.

Gaika se făcu roşie ca focul. Vika avea limbă veninoasă, o viperă, aşa îi spunea bunica.

Numai Masa Celîsova era înfometată. Avea o mulţime de furculiţe în farfurie, dar nu se îndura să le atingă şi tot trăgea de timp. Taniei Kolîvanova nu-i era foame, voia însă tare mult să aibă cât mai multe furculiţe colorate în farfurie. Se jena să ia vreuna. Se jena şi că e prea înaltă, că poartă ghetele uriaşe ale mamei, că are ciorapii cârpiţi şi, mai mult decât toate, că e îmbrăcată cu fusta roşie a surorii ei, pe care o obţinuse după multe rugăminţi. Avea în farfurie doar hârtia de la cadou. Işi prinsese îngeraşul de cămaşa cadrilată şi, pentru orice eventualitate, îl ţinea cu mâna să nu-l piardă.

— Hei, o să-nghiţi furculiţa! strigă Vika, arătând spre Maşa Celîsova.

Aceasta muşca din sendviş aplecându-şi capul atât de mult, încât codiţele bălaie, cu fundele desfăcute, atârnau în farfurie.

Vika luă furculiţele din farfuria ei şi le vârî mânerele în gură, în aşa fel încât să le rămână dinţii multicolori în afară.

— Ce urât te porţi, neruşinate! şopti tare Gaika.

— Ce te bagi unde nu-ţi fierbe oala? Patria mi-a poruncit! răspunse Vika cu limba împiedicată, şi fetiţele izbucniră iar în hohote de râs.

Numai Lilia Jijmorskaia era serioasă. Avea un pacheţel-sur- priză ascuns între uniformă şi şorţ şi aştepta nerăbdătoare momentul potrivit. I se păru că n-a venit încă momentul ăla şi pipăi pacheţelul cu degetele, în timp ce Vika plecă de la masă, se duse la firida unde era aşezat patul cu mai multe locuri de dormit al părinţilor şi scoase de acolo un ursuleţ mare şi drăgălaş, cu umerii înguşti, cu fundul enorm şi corpul din pluş, tot numai cârlionţi.

— Asta-i Teddy, îl prezentă Aliona.

— E leit nenea Fedia, i-o trânti Vika.

Şi iar se prăpădiră de râs. Aşa cum arăta ursul, cu corpul ca o pară şi cu botul mult în afară, având un aer misterios, semăna intr-adevăr cu nenea Fedia, portarul de la şcoală.

Vika aşează ursul pe genunchi şi se apucă să-i dea să mănânce cu furculiţa...

Toate aveau zece ani, doar Kolîvanova împlinise unsprezece, şi imperativele vârstei le constrângeau să nu se mai joace cu păpuşile. Noile împrejurări, în care aveau de-a face cu şcoala şi cu cărţile, transformaseră joaca lor cu păpuşile într-o joacă ruşinoasă de copii mici, care trebuia neapărat ascunsă. Chiar şi sub pătură. Până şi Lilia Jijmorskaia, fetiţă atât de serioasă, ţinea sub pernă o păpuşă pe care o ascundea dimineaţa pe etajera cu cărţi, în spatele manualelor. Vika era singura care nu se ruşina deloc, avea Ere pătimaşă, îşi iubea dorinţele apărute clipă de clipă. Ea aşează ursul să stea mai bine pe genunchi, ţinân- du-l

puţin întors spre ea, şi încercă să-l înduplece cu glas dulce:

— O linguriţă şi gata, Mişenka! Pentru mama! Pentru tata!

Şi, nemaisuportând rolul ştiut pe dinafară, transformă ritualul serios în ceva distractiv:

— Pentru toţi urşii din grădina zoologică!

Şi Vika, şi ursul aveau ochii la fel: căprui, ca nişte nasturi strălucitori, într-un chenar de un roz delicat.

Aliona, stăpâna casei, nemaiputând să reziste tentaţiei, scosese deja din lada canapelei-pat o întreagă trupă de figurante. Trecuseră câteva luni bune de când nu le mai atinsese şi se înmuiase toată văzându-le acum pe Ellis, Kitry, Betsy şi June, o frumuseţe de păpuşi americane care o apucaseră uşor pe calea periculoasă, unde îşi vor găsi definitiv sfârşitul peste câteva decenii, luând chipul milioanelor de păpuşi Bărbie, o întreagă armată, semănând toate între ele ca bancnotele de o sută de ruble.

Gaika ţinu morţiş s-o aibă pe Betsy, păpuşa cu părul lung şi buclat. Vika abandonă ursul fără urmă de milă, o luă pe negresa June, a cărei guriţă roşie ca focul era tare ademenitoare – putea fi hrănită uşor –, şi, cum era întredeschisă, i se vedeau sclipind în adâncul roşu dinţişorii din porţelan adevărat.

Generoasă, Aliona puse pe genunchii Kolîvanovei pe bebeluşul Kitty cu o tetină minusculă legănându-i-se la gât, cât se poate de adevărată, şi cu ochi uimitori din plastic, în mai multe nuanţe de albastru.

Lilia Jijmorskaia şi Maşa Celîşova trăgeau uşor, dar insistent, fiecare în partea ei, de păpuşa Ellis, cu picioarele lungi, care îşi clătina coada de cal bălaie, legată în vârful capului...

Aliona le-o luă înapoi pe Ellis, fiica ei cea mare dintot- deauna, şi scoase din dreptunghiul întunecat al canapelei încă două păpuşi, o domnişoară buclată cu pelerină şi un băieţel în bluză de marinar şi cu ghetuţe din piele, încheiate cu nasturi. Erau păpuşi din alte vremuri.

Fetiţele îşi ţinură respiraţia şi suspinară toate deodată. Cele două păpuşi erau atât de frumoase, încât nu le venea nici măcar să le atingă, darmite să aibă cu ele relaţii apropiate, ca-n jocul de-a părinţii şi copiii. Fapt pe care se grăbi să-l confirme Aliona:

— Mama nu mi le-a dat niciodată. Zice că-i lericvă de familie.

Aliona se încurca uneori când pronunţa cuvinte dificile.

Fetiţele se aplecară să privească păpuşile culcate la marginea patului, atinseră delicat părul mătăsos al domnişoarei şi ghe- tuţele de piele ale băiatului. Aşa cum stăteau lungite, păpuşile aveau ochii închişi, dar nu de tot. O umbră dantelată cobora de la genele lungi pe obrajii rumeni ca fructele pârguire. Aliona făcu pe ghidul în faţa colegelor de clasă:

— Mama le-a scurtat genele când era mică. Nu-i plăcea că erau prea lungi. La Samara, unde trăia bunica, aveau o casă de lemn care a ars înainte de revoluţie. Le-a ars totul, totul, iar a doua zi a venit o cunoştinţă croitoreasă şi le-a adus păpuşile, le făcuse un paltonaş nou pentru Norocel şi o rochie nouă pentru Prinţesă. Bunica le comandase hainele noi fiindcă trebuia să se nască mama. Asta era tot ce mai rămăsese după incendiu.

Cuvintele Alionei le lăsară pe fetiţe fără glas, nu mai doriră să atingă păpuşile. Şi-n mijlocul tăcerii îngrijorate se auzi deodată soneria.

— Mama ta, şopti mută de spaimă Kolîvanova.

Abona ridică din umeri:

— Nu-i mama. Vin târziu azi, e serată la minister.

De fapt, erau Ira Pirojkova şi Plişkina. Grasa de Plişkina o convinsese pe Ira să vină, şi acum radia de fericire cu zâmbetul angelic de copil debil mintal, făcând să-i apară gropiţe adânci şi mici zbârcituri pe obrajii umflaţi.

îngâmfata de Ira Pirojkova, cel mai tânăr vlăstar al unei celebre familii de circari, lansată de mult timp în acrobatica practicată de familie, îl luă fără mare interes pe Norocel şi zise indiferentă:

— Am şi eu unul la fel.

>

Minte”, gândiră fetiţele.

— Minţi! zise Vika.

Adineauri fetiţele erau cât pe ce să pornească într-o existenţă fictivă, perfect ordonată şi logică, unde jocul, corectând realitatea nesatisfăcătoare, o transformă într-una dreaptă şi teribil de maleabilă, în care lumea întreagă merge docilă încotro i se spune să meargă, ori la vânătoare, ori la piaţă, şi-n care copiii ascultători acceptă smeriţi pedeapsa meritată conform regulilor convenite, supunându-se voinţei divine a mamei.

Acum însă le pieri cheful, fără să ştie din ce motiv. Şi exact în momentul ăsta, Lilia scoase surpriza şi rost solemn:

— Uitati ce am!

>

La prima vedere nu părea să fie ceva deosebit. O colecţie de cărţi poştale destul de vechi, atât şi nimic mai mult. Lilia le etală pe cuvertură, şi fetiţele se aşezară în genunchi în faţa patului ca să le examineze.

Era acolo o frumuseţe sumbră. Din ilustrate le priveau, înveşmântate în rochii violete şi galbene, nişte femei frumoase, cu nasul lung şi cu ochii aproape uniţi de o singură sprânceană care se adâncea puţin la rădăcina nasului. Gestica mâinilor încremenite şi poziţia picioarelor făcând o gimnastică complicată aveau ceva artificial.

O femeie cu lăută purta brăţări de aur la glezne şi pantofiori semănând cu nişte mănuşi aurite, iar sânii insuportabil de goi aveau sfârcurile tot de aur.

Una dansa, alta îşi admira imaginea într-o oglindă rotundă de bronz; alte două se îmbrăţişau încolăcindu-şi picioarele îmbrăcate în şalvari. Poate că una era bărbat, dar asta n-avea nici

importanţă.

O altă femeie în galben-închis, cu o enormă piatră verde pe frunte, ţinea în mână – vai de mine! – o carte, iar un al doilea smarald i se iţea din buric. Mai era una care strângea languros în braţe o mică gazelă cu chip feciorelnic. Se vedeau colivii de aur ciudate, cu păsări imaginare înrudite cu orhideele, rodii gigantice în arbori pitici, fântâni – adevărate bijuterii, cu apa albastră încremenită în curgerea ei verticală, ulcioare, evantaie şi cufaraşe. Şi un bătrân grăsuţ cu barba căruntă, îmbrăcat intr-un halat albastru presărat cu stele, cu capul acoperit de ceva ce amintea de un abajur enorm. Ţinea în palma micuţă, desfăcută neverosimil de mult, un şarpe uriaş cu coada groasă încolăcită sub el.

Toate câte se aflau în ilustratele acestea naive se iubeau şi se mângâiau, fiecare atingere producea voluptate: a pielii atinse de mătase, a degetelor atingând ulciorul, a evantaiului în aer, şi tot acest

magnetism al materiei iubind cu voluptate, plin de forţă şi nevăzut cum e căldura din sobă, se revărsă în jur şi străpunse fetiţele, producându-le o senzaţie neaşteptată, foarte puternică, şi cerându-le ceva, dar era greu de ştiut ce anume.

— Staţi! M-am prins! Am ce trebuie! găsi soluţia Aliona şi, patinând cu tălpile plate din piele, se repezi la cufărul din coridor, pe care erau îngrămădite hainele mirosind urât a lână udă şi a blană.

Ea aruncă mormanul pe podea şi cu unghiile tăiate-n carne se apucă să desfacă încuietorile blocate. După un protest în forţă, una cedă în cele din urmă. A doua nu opuse nici un fel de rezistenţă.

Cufundată până la genunchi în mormanul de haine mototolite, Aliona ridică cu greu capacul şi un miros dulceag de naftalină se răspândi peste tot. Câteva ziare şifonate rău zăceau deasupra. Le dădu la o parte şi plonjă adânc în cufăr, dezveli ndu-şi chiloţeii strălucitor de albi.

Ea începu să scoată unul după altul nişte lucruri de îmbrăcat, aşezate în straturi: o rochie neagră de catifea cu un fel de solzi de peşte cusuţi pe corsaj, încă una de seară cu un buchet scos din ierbar şi cusut pe decolteul în formă de inimă; o grămadă de lucruri care fuseseră de mătase, dar, fiind învinse, îşi depu- scseră demult armele: un chimono de culoarea tutunului blond cu o dublură de un roşu aprins decorată cu crizanteme cărămizii, încă un chimono şi un teanc de pijamale de mătase în nuanţe nemaivăzute în ţinuturile acestea.

Cuprinse de admiraţie pioasă, fetiţele îşi treceau prudente din mână-n mână, ca pe nişte bebeluşi adormiţi, ce mai rămăsese din toaletele demodate ale nevestei de diplomat, care acum nu se simţea bine decât în taiorul bleumarin de bună calitate de la

Boston, închis la două rânduri, îmbrăcăminte trainică şi devotată trupului şi cauzei.

în anii cât stătuse în America, slujbaşul în diplomaţie o copleşise generos pe nevastă-sa cu toalete ieftine, îndrăgostit lulea cum era şi plin de recunoştinţă nemărginită pentru fericirea de nedescris pe care o simţea în fiecare seară într-unul şi acelaşi loc de care nu se sătura niciodată. Nevasta nu avusese nevoie de stimulente traduse în confecţii, dar le acceptase cu bunăvoinţă, aşa că mare parte din salariul de diplomat militar se transformase în mătase, catifea şi vâscoză. Cât despre nailon, la vremea aceea abia se apucaseră să-i adune moleculele.

Tocmai această recunoştinţă materializată în lucruri de tot felul şi această pasiune înfocată din vremuri trecute şi le împătreau acum fetiţele de zece ani, aşezate pe patul fericirii conjugale, printre minunatele reproduceri germane ale unor picturi iraniene din epoca târzie. Nici vorbă să poată fi asortat ceva cu altceva, nu se potriveau nici după aspect, nici după culoare, nici după miros, dar asta n-avea nici o importanţă, fiindcă tot farmecul consta în aceea că jocul putea să înceapă cu orice material la îndemână, numai dacă se declanşa atracţia irezistibilă dintre roz şi albastru, dintre moale şi tare, dintre umed şi uscat...

>

Trăgând cu ochiul la una dintre ilustrate, Ira Pirojkova îşi sucea spinarea şi articulaţiile extrem de flexibile ca să obţină poziţia ideală înfăţişată de un pictor nepriceput în ale anatomiei, pe care corpul ei de om viu se încăpăţâna s-o respingă, deşi era bine antrenat.

>

— O s-o iau p-asta roşie, decretă Vika îmbrăcând

tunica purpurie cu flori carnivore aurii peste rochia cadrilată de finet. O să fiu femeia asta! arătă ea cu degetul la ilustrata pe care pusese ochii.

— Scoate-ţi ce ai pe dedesubt, o sfătui soră-sa, şi Vika se descotorosi de carourile maronii şi gri.

În anii aceia, un duşman al neamului omenesc, ca să-l ducă la pieire, inventase lenjeria de corp pentru tinerele fete. Pe sub camizola scurtă se purta un nenorocit de pieptar cu bumbi mari şi galbeni în cazul de faţă. Pe pieptar erau fixate două elastice care se răsuceau nesupuse în toate părţile, iar acestea, la rândul lor, se prindeau de ciorapii scurţi, care la Vika stăteau strâns lipiţi de picioarele voinice până sub genunchi. Peste toate astea veneau pantalonii largi, botezaţi pe nedrept „tricot", şi, de regulă, întreg harnaşamentul pătrundea în carne, lăsând urme roşii în locurile sensibile, sau se rupea la o mişcare bruscă. Lenjeria pentru femei nu era cu mult diferită, trebuia probabil să garanteze puritatea morală a naţiei.

— Gata, toată lumea se deghizează! dădu ordin Aliona şi, ducându-şi mâinile la spate, îşi descheie cu greu nasturii mici, împotmoliţi în butonierele şi mai mici.

Ira Pirojkova se descotorosi iute de hainele banale şi, desco- perindu-şi spatele musculos de atletă, îşi vârî picioarele în pantalonii largi ai pijamalei cu dungi negre; cu teribilismul unui acrobat de bâlci, îşi înfăşură restul materialului în jurul şoldurilor de băiat. Sânii ce urmau să-i crească, reprezentări acum de doi muguri firavi, meritau acoperiri cu o găteală pe măsură, şi ochii ascunşi sub bretonul lung începură să caute peste tot obiectul potrivit.

Maşa Celişova îşi descheie uniforma maronie, îşi

mişcă năsucul de vulpe cu vârful ascuţit şi mobil, cântărind din ochi ce anume să aleagă, şi, cu fierul trezit la viaţă, alese fără greş chimo- noul de culoarea tutunului galben.

Bălăbănindu-şi mâinile, Tania Kolîvanova stătea încremenită în mijlocul camerei rumegând propunerea Alionei, care o atrăgea şi o speria în egală măsură.

Neluându-şi ochii de la ilustrata cu bătrânul şi şarpele, Lilia Jijmorskaia îşi scoase cu un aer melancolic ciorapul gros şi elastic. Ea simţi un fior slab care o îndemna să facă pe regizorul:

— Vrăjitorul să fie Plişkina!

A’ ana zise indignată:

— Care Plişkina! Ce să facă Plişkina? Vrăjitorul o să fie Kolîvanova, că-i cea mai lungă!

Argumentul suna convingător, dar Kolîvanova, ţintuită în fusta roşie, prea mare pentru ea, se înroşi fâstâcită neputând nicicum să ia o hotărâre.

Păpuşile trecură pe planul al doilea. Abia porniră, joaca de până atunci nu mai avea căutare. Cărţile poştale etalate pe marginea patului invitau la o nouă joacă. Deghizarea era doar prologul abia încheiat, iar noile reguli ale jocului erau necunoscute, aşa că veni un moment de pauză.

îmbrăcată cu un singur ciorap, care i se vedea urât de sub mătasea de un roz delicat, Lilia se întoarse către bibliotecă şi privi cotoarele cărţilor cu ochii anunţând o viitoare miopie.

O dezbrăcară de fustă pe Tania Kolîvanova şi o gătiră cu un halat verde siniliu, care avea cusut pe spate un dragon scoţând flăcări şi pe piept doi dragoni mici, toţi trei la un loc înlocuind cu succes

şarpele absent. Ii puseră pe cap căciula de blană cu urechi a tatălui Alionei, peste care înfaşurară o pijama portocalie şi o ghirlandă din pomul de Crăciun. De sub halat îi ieşeau pantalonii de pijama zmeurii, transformaţi în şalvari. Kolîvanova stătu în picioare nemişcată şi solemnă cât timp Aliona îi desenă mustăţile şi barba, înmuind pensula subţire în pătrăţelele de porţelan pline cu farduri grase şi moi luate de pe măsuţa de toaletă a mamei. Cu mustăţile a nimerit-o, în schimb barba nu-i reuşea şi pace. A trebuit să-i lipească de bărbie o bucată de vată de la petrecerea de Anul Nou.

Răsturnară pe masă cutia transparentă cu zorzoane de tot felul – fetiţele le botezară „briliantuşki" – şi Aliona le puse pe toate la bătaie. împodobită cu o bucată enormă de sticlă roşie strălucitoare, lunecându-i pe frunte până pe nasul scurt şi pistruiat, ea împărţi cu dărnicie colierele şi clipsurile, punându-le în mâinile întinse.

Totul începu să se rotească repede într-un vârtej de culori, chiar şi timpul tresări bătând în retragere. Cele trei ceasuri care au urmat au fost ca insula veşnic verde şi toridă în oceanul minutelor monotone şi al orelor plictisitoare.

Strângând la piept o carte groasă de format mare, cu o copertă prăpădită de carton, Lilia o şterse din cameră în bucătărie şi se aşeză pe un taburet îndoindu-şi piciorul Iară ciorap sub ea, ca să stea comod.

Cartea se deschise la întâmplare şi citi: „Pe-ntinsul de-argint al mării stau norii adunaţi de vânt. Zboară între nori şi mare mândru Albatrosul, fulger de catran..."[II] îi plăcură versurile.

Din camera pe care abia o părăsise se revărsă

II Versurile fac parte din celebrul poem al lui Maxim Gorki *Cântec despre Vestitorul furtunii.* (N.tr.)

brusc muzica un pic ţipătoare a patefonului, dar ea n-o auzi.

Fetiţele o aşezară pe Kolîvanova pe pat. Ea rămase acolo ca proasta, cu genunchii ascuţiri desfăcuţi. Vata din barbă îi intra în gură, edificiul de pe cap i se clătina când într-o parte, când într-alta şi-i ţinea cald. Ira Pirojkova stătea în picioare deasupra ei, cu burta dezgolită, şi făcea mici mişcări care promiteau să devină mişcări de dans.

Surorile Ohanezian îşi despletiră cozile de cal, îşi înnegriră de tot sprâncenele dese, cum le au armencele, care n-aveau nevoie de rimei, şi îşi rujară gura în roşu purpuriu, ceea ce făcu ca puful de copil de pe buza de sus să arate a tuleie de puber.

Vika Ohanezian consultă ilustrata şi, cu o mişcare hotărâtă, îşi desenă, pornind de la colţurile ochilor către tâmple, nişte săgeţi de cremă grasă bordo şi zise pe un ton ferm:

— Tu, Ira, dansează, tu, Kolîvanova, rămâi jos, noi o să fim mirele şi mireasa.

— Cum adică, prostuţo? zise uimită Plişkina pe un ton blajin. Mireasa trebuie să fie în rochie albă!

Ira Pirojkova se pornise deja pe dans: îşi răsucea aripioarele mai să şi le frângă, îşi ridica pintenii mai sus de cap şi nu era atentă la discuţia interesantă.

— Pune-ţi rochie albă, dacă-ţi place! Noi rămânem aşa. Nu pricepi că suntem turci? o lămuri îngăduitoare Maşa Celîşova.

La auzul cuvântului „turci”, Gaika şi Vika se uitară una la alta: auziseră câte ceva despre turci, şi nu era nici basm, nici glumă, ci ceva înspăimântător, un secret de familie despre care nu se vorbea cu străinii.

Fetiţele o lăsară totuşi pe Plişkina să se îmbrace într-un cearşaf alb — în cufăr nu era nimic alb în afară de două fuste pentru tenis atât de mici, cum nu-i va fi dat să poarte vreodată.

Trei mirese dintr-un foc, plus Aliona care trăgea de poalele rochiei brodate ca să îmbrace ceva mai de mireasă.

— Ce faci, Aliona? întrebă intrigată Maşa Celîşova. Numără câte mirese avem. Patru, aşa-i? Da câţi miri? Doi, eu şi Irka.

— Nu-s mire, sunt dansatoare! i-o reteză Ira Pirojkova încre- ţindu-şî bărbia şi răsucindu-şi palmele.

Bunicul ei, mentor şi antrenor în acelaşi timp, îi forjase nu numai muşchii tari ca funia, ci şi încăpăţânarea, încât de orice treabă se apuca voia musai s-o ducă la capăt, până la epuizare, până o dădea gata. Se întâmpla uneori ca el s-o scoată pe braţe din sala de antrenament. lat-o şi acum dansând surescitată, contorsionându-şi corpul ca să ajungă în poziţia frumoasei din cartea poştală ilustrată. Era pe aproape, nu nimerea însă poziţia palmelor.

— Adică eu să mă mărit cu toate? se revoltă Maşa Celişova.

— Bineînţeles, chiar e grozav, se bucură Aliona dând drumul poalelor grele ale rochiei. Kolîvanova o să fie şahul, eu o să fiu nevasta şahului, iar ele o să fie fiicele noastre, trei surori, trei mirese, şi le măritǎm cu acelaşi mire.

Aliona arăta atât de mulţumită, de parcă terminase prima lucrarea de control la matematică.

— Nu, faceţi cum vreţi, eu asa nu vreau. Vreau un mire numai pentru mine, distruse Vika planul bine ticluit al Alionei.

— E totuna, Vika, doar ne jucăm, nu? zise împăciuitoare ca întotdeauna Plişkina, cu drăgălaşul ei zâmbet nerod.

— Dacă ţi-e totuna, tu o să fii mire, şi nu mireasă! i-o întoarse imediat Vika.

— Bine, se învoi numaidecât Plişkina şi se apucă să-şi scoată cearşaful de pe corpul ca un cilindru, cu nişte pliuri umflate în loc de sâni, ce nu indicau care-i e sexul. Poftim, pot să fiu şi mire.

>

— Perfect! se bucură Vika. Mirele meu o să fie Celîşova, iar Plişkina o să fie mirele Gaikăi.

>

Lucrurile păreau aproape aranjate, când Gaika, uitându-se cu coada ochiului în oglindă la imaginea ei din profil, se înfurie pe nepusă masă:

— Ba nu-i perfect! Maşa o să-mi fie mire, iar tu o iei pe Plişkina!

J

— Ce zici? întrebă surprinsă Vika.

— Uite aşa... Gaika îi aruncă o privire umedă surorii ei. N-o vreau pe Plişkina.

— De ce? o întrebă Vika pe un ton ameninţător.

— N-o vreau şi basta, i-o tăie Gaika scurt. la-ţi-o tu pe Plişkina.

>

Plişkina încremeni cu cearşaful în mână. Aliona era ocupată cu diadema care îi tot cădea pe nas. Pe Vika o încercă o presimţire groaznică. Simţi că i se pune un nod atât de mare în gât, încât trebui să înghită de câteva ori ca să-i treacă senzaţia că-i lipseşte aerul, că se sufocă. Umbra viitorului coborâse în viaţa lor de acum şi arăta cumplit: reieşea că Gaika are nişte drepturi suplimentare, în virtutea cărora poate să obţină fără efort de la viaţă ceea ce Vika va trebui să-i smulgă luptându-se...

1
1
2

— Nu, zise pe un ton ferm Vika, n-o vreau pe Plişkina.

— Atunci rămâne cum am zis eu, se bucură Aliona. Le dăm pe cele trei fiice ale noastre unui singur mire. El însă e fiu de rege şi-l cheamă... Muhtar.

— Oricum, numai nu Muhtar! izbucni în râs Maşa Celî- sova. Avem la vilă un câine ciobănesc pe care-l cheamă aşa.

— Tigran, ziseră suspinând în cor cele două surori.

Aveau un văr de-al doilea la Tbilisi, unul sprâncenat, cu ochi cenuşii, cu tenul de culoarea florii de liliac, care se întrezărea printre tuleiele apărute la treisprezece ani.

— Bine, să fie Tigran, acceptă Maşa Celîşova.

— Eu ce să fac? întrebă cu sfială Kolîvanova, care voia de multa vreme să se ducă la closet.

— Nu te mişca. O să vin imediat să mă aşez lângă tine, zise Aliona, şi Kolîvanova se suci puţin în loc, după care rămase iar nemişcată, cu genunchii depărtaţi.

.. .Apoi toate se aşezară din nou la masă, îşi turnară restul de suc de pere în paharele înalte şi, negăsind ceva potrivit printre giuvaerurile risipite pe masă, se apucară să facă verighete răsucind foiţe de staniol şi aţe colorate. Mirele chipeş, cu un cuţit (le bucătărie la brâu, luă inelele în căuşul palmei ca să le dăruiască fiecăreia dintre cele trei mirese care stăteau la rând în picioare, lângă masă.

— Plânge masa! strigă Aliona cât o ţinea gura.

Intrară toate în joc. Tigran făcu schimb de inele cu Vika, o îmbrăţişă şi bău bărbăteşte din limonadă. Urmară Gaika şi Plişkina. Trei inele groase din foiţă de staniol împodobeau mâna de bărbat hotărât a mirelui. Băură limonada până la ultima picătură. Una

peste alta, nunta avea ceva neconvingător. Era clar că-i lipseşte un ce anume. De fapt, şi în viaţa adulţilor din vremea aceea se observa un fel de gol pe care ei îl umpleau cu beţivăneala dezgustătoare de la nunţi, multe ca urzicile din Jocurile virane.

Fără să remarce golul neumplut cu nimic, Gaika o înfaşa pe pat pe Kitty, o păpuşă mare, aproape cât un bebeluş adevărat.

— Ziceam că am o fiică! le anunţă ea.

>

— Cum aşa, o fiică? Ai băgat viteză! zise sceptică Kolîva- nova, şahul. Şi restul?

> J

Ea îşi vârî arătătorul de la mâna dreaptă în gaura formată între degetul cel mare şi arătătorul mâinii stângi. Fetiţele amuţiră.

— Ce zici? o întrebă Gaika.

— Aşa se face ca să ai copii, preciză Kolîvanova, mişcând arătătorul mâinii drepte în direcţia cunoscută.

Ajunsă pe podea, Pirojkova îşi continua neobosită dansul, ca un automat pus în funcţiune. Stătea întinsă, cu picioarele la ceafa, şi îşi răsucea încheietura mâinii în speranţa că o să-şi poată suci palmele invers.

— Tania! îi zise Gaika cu glas rugător, aproape implorând-o pe Kolîvanova şi sperând din tot sufletul că va reuşi s-o convingă. Femeia şi bărbatul se căsătoresc şi de-aia au copii...

— Ce, nu ştii? zise Kolîvanova ducându-şi degetul la tâmplă. Mucoaso!

Plişkina izbucni în râs, Aliona şi Maşa se uitară una la alta.

— Unu ori unu. a venit la soaţă domnu, începu Kolîvanova poemul, doi ori doi, vor amândoi, trei ori

trei, în odaie iacătă-i, patru ori patru, uite patu...

— Da, aşa-i, ştiu, o întrerupse Gaika.

— Habar n-ai, îi răspunse severă Kolîvanova.

Nu ştia ea prea multe, dar pe asta o ştia precis... Aşa că îşi continuă poezia:

— Cinci ori cinci, fără opinci, şase ori şase, hop în lâna de mătase...

— Taci! o rugă Gaika.

Kolîvanova continuă necruţătoare:

— Şapte ori şapte, treci pe spate, opt ori opt, doctor vrem mort-copt, nouă ori nouă, doctor vine una-două, zece ori zece, ţâncu puntea trece. Ai băgat la cap?

— Asta când... asta se numeşte... bâigui zăpăcită Gaika, făcând tot felul de presupuneri.

Fetiţă manierată, Aliona simţi că e vorba de o gafa şi o drese:

— Intreab-o pe Lilia Jijmorskaia cum se numeşte. Ea le ştie pe toate.

Strângând păpuşa la piept, Gaika plecă la bucătărie. Lilia stătea pe taburet cu celălalt picior sub ea, aşa că acum îşi legăna piciorul gol la vedere, iar ochii îi fugeau urmărind cu repeziciune rândurile din carte.

— Lilia, îi atinse Gaika umărul, zi-mi, da' sincer, cum se fac copiii?

Lilia îşi ridică privirea distrată, se gândi puţin şi zise foarte serioasă, cu vocea puţin răguşită:

— Cosinus, şi îşi vârî iar nasul în carte.

îi explicase bunica acum un an, îi spusese totul exact, ca la carte.

Gaika se linişti oarecum. Cosinus e cosinus, nu-i ca înjurătura groaznică, fără perdea. în timp ce se

întorcea în cameră, îi veni totuşi în minte că şi părinţii lor, ca să le aducă pe lume, făcuseră cosinus... Poate că există o altă cale mai convenabilă, de care Lilia habar n-are...

Când intră, le văzu pe Celîşova, Plişkina şi Vika cum se tăvăleau toate trei în pat mimând marele act, în timp ce Kolî- vanova, cu un picior peste altul, abia ţinându-se să nu facă pipi, zâmbea îngăduitoare, îşi agita mâinile şi repeta:

— Nu asa, nu asa, nu seamănă deloc. Trebuie să ridicaţi picioarele!

.. .Kolîvanova învăţa prost, la cantina şcolii stătea la o masă separată pentru elevii care mâncau pe gratis, uniforma i-o cumpărase comitetul de părinţi. întotdeauna ducea lipsă de ceva: ba de pantofi, ba de sac pentru galoşi, ba de echipament pentru sport. O tratau ca pe ultimul om, ultimul dintre ultimii. Şi uite că deodată se dovedi că ea cunoaşte secretele adulţilor, că le ştie într-un fel simplu, fără să facă paradă, şi că vorbeşte normal, fără să-i fie teamă. Cât ai clipi din ochi, ea se transformă dintr-o repetentă, lungă cât o prăjină, într-o persoană foarte importantă. Toate o priviră cu mare interes, aşteptând să mai spună ceva. Kolîvanova avea însă mare nevoie să meargă la closet, aşa că îi era imposibil să aprecieze cât de mult crescuse în ochii lor.

— Cum să facem, Tania? o întrebă Vika stând în patru labe.

— Locu nu-i bun, zise cu un ochi critic Kolîvanova, pipăind patul. E prea lat. Trebuie să fie îngust, înghesuit. Şi întuneric.

— Păi atunci, sub masă! zise însufleţită Plişkina

Fără să fie prea convinsă, Kolîvanova ridică faţa de masă la un colt şi se uită dedesubt.

— Trebuie două perne, zise ea încreţindu-şi fruntea. Ceva de aşternut pe jos şi ceva de acoperit.

Fetiţele pregătiră patul conjugal.

— Staţi, piua-ntâi! strigă Plişkina fremătând de nerăbdare.

Mirele era deja întins pe jos în căsuţa joasă şi întunecată, cu pereţii facuţi din faţa de masă prin care răzbăteau, unduin- du-se, dungi de lumină, înconjurat de picioarele care ţopăiau şi de picioarele ţepene ale mesei şi ale scaunelor negre. întunericul de acolo îl obliga să se dedea la ceva treburi misterioase şi înspăimântătoare.

Imbrâncind-o cu umărul solid pe Aliona şi dând la o parte un scaun, Pliskina se vârî sub masă cu un zgomot de nedescris. înghesuită cum era, ea zise chicotind:

— Hei, mire, unde eşti?

Pliskina distruse tot misterul cu chicotitul ei prostesc, şi mirele trebui să schimbe tactica:

— Hai, miscă-te încoa'.

Mireasa ajunse târâş şi se prăbuşi în braţele mirelui. îi plăceau îmbrăţişările, atingerile uşoare, mişcările nelămurite ale corpului. Avea o oarecare experienţă, puţină, dar plăcută. Ea îşi strânse mirele în braţe şi, într-o clipă, aerul deveni sufocant de la atâta înghesuială.

— Hai să ne sărutăm de-adevăratelea, ca-n filme, cum fac domnii şi doamnele, îi propuse ea şi îşi apropie gura deschisă de nasul mirelui.

El încercă să scape din 'îmbrăţişare, dar îl împiedică gardul format din atâtea picioare, şi nu avu

ce face decât să-şi lipească buzele arse de vântul iernii de gura umedă şi fierbinte a Plişki- nci. Sus se lăsă o tăcere de mormânt.

— O să-ţi arăt ce să faci ca să-ţi placă. O să simţi o fierbinţeală de n-o să mai poţi, îi promise Plişkina.

Aplecându-şi capul, ea se aşează pe bara de jos a mesei, ridică cearşaful, îşi încrucişă picioarele grase şi îşi vârî arătătorul chiar în mijlocul triunghiului.

— Dă-mi mâna să-ţi arăt, îi şopti Plişkina la ureche.

— Proasto! o bombăni îmbufnată Celîşova.

Numărul ăsta îl ştia şi singură. Habar n-avea însă că-l mai ştiu şi alţii. Plişkina se mişcă uşor, gâfâi de câteva ori şi zise supărată:

— Pe cuvânt că nu te mint, e aşa de bine...

Mirele se smuci din loc şi ieşi de sub masă. Ieşi anevoie şi Plişkina, îmbujorată şi transpirată ca un purceluş proaspăt îmbăiat.

— Gaika, e rândul tău! o invită mirele.

Agăţându-şi mânecile largi de speteaza a două scaune deodată, Gaika intră sub masă fără mare entuziasm. Mirele se strecură pe partea cealaltă.

— Sunt eu, Tigran, auzi Gaika o şoaptă răguşită.

Şi închise ochii. Anul trecut, ea şi Vika ieşiseră la joacă în grădina bunicii dintr-o suburbie a oraşului Tbilisi, şi Tigran, venit în vizită cu mătuşa lor, le urmărise de pe veranda înaltă. Vika îi şoptise Gaikăi fără să se uite la el: „Uite, ne urmăreşte". Gaika ştia că Tigran o urmăreşte numai pe Vika şi îşi întorsese capul spre el. Şi, hodoronc-tronc, Vika izbucnise în hohote de râs, îşi potrivise fusta şi făcuse cumpăna, ridicându-şi sus de tot piciorul voinic şi desfacându-şi braţele.

Gaika stătea lungită, cu ochii închişi bine de tot. Mirele se aplecă deasupra ei, îşi sprijini mâna în perna de lângă capul ei şi, prinzându-i o şuviţă de păr, o făcu să geamă de durere. Cu mâna cealaltă îi desfăcu picioarele.

Gaikăi i se tăie răsuflarea. Doar în vis mai simţise o spaimă atât de mare, când, copil mic fiind, se trezise noaptea din somn ţipând îngrozită şi recăpătându-şi liniştea în braţele tatălui, care o plimbase ore întregi prin casă.

Tigran se lungi peste ea.

— Nu-ţi fie frică, o să-ţi placă şi o să simţi că iei foc, îi şopti el.

— O faci de-adevăratelea? întrebă îngrozită Gaika. Nu, te rog, Tigran!

— Proasto! Ne prefacem doar! izbucni în râs

Celîşova.

În momentul ăsta Gaika înţelese că nu-i vorba de nici un Tigran şi începu să râdă.

Franjurii feţei de masă se mişcară şi printre ei apăru capul Vikăi întors într-o parte.

— Mai repede, e rândul meu! le zori ea.

În timp ce mirele îşi luă în posesie ultima mireasă, Aliona îşi făcu de lucru fixând o păpuşă mare pe burta Gaikăi, sub pijamaua de culoarea lămâii.

— Aşa? se asigură ea întrebând-o pe Kolîvanova.

Aceasta clătină din cap dezaprobator.

„Nu mai pot să mă ţin, o să fac în chiloţi” îşi zise ea disperată şi, ţinându-şi picioarele strânse zdravăn, se îndreptă spre uşă.

— Unde te duci? întrebă mirată Aliona.

— Acasă, răspunse laconic Kolîvanova, simţind că totul explodează înăuntrul ei şi zicându-şi ca măcar covorul să nu-l murdărească.

— N-am terminat jocul, zise Aliona dezorientată.

— O să urle mama la mine, răspunse cu un aer de înmormântare, ţinându-şi gura aproape încleştată.

I se părea că dacă şi-o deschide o să facă pipi pe ea. Nu-i trecu prin cap să întrebe unde e closetul.

— Ce-i mai interesant abia acum începe, şi tu... zise Aliona dezamăgită că pierde un expert atât de preţios.

Kolîvanova îşi îmbrăcă insă paltonul aflat, din fericire, deasupra mormanului de haine. În mânecă era căciula, cât despre mănuşi şi fular, nu stătea ea acum să le caute. Trase cu putere de piedica strălucitoare a zăvorului şi ieşi pe palier. Jos se auzea huruitul liftului. Sus, la o înălţime cât jumătate de etaj, era locul întunecos şi retras din faţa uşii scunde care ducea Ia pod. Ea urcă acolo şi, simţind că e deja prea târziu, îşi trase în jos chiloţii şi şalvarii roşii ca focul îmbrăcaţi peste, se lăsă pe vine şi-n clipa aceea ţâşni limonada, lipsită de ceva substanţe chimice, dar fără să-şi piardă culoarea galben pai.

„O să mă prindă”, îi trecu prin minte şi vru să

oprească torentul, dar nu reuşi. Auzi huruitul liftului, pocnetul uşii şi iarăşi huruitul liftului. Pârâiaşul de sub ea curse pe scară în jos, hotărât s-o dea de gol dacă se revărsa pe palierul de dedesubt, dar acesta îşi încetini curgerea şi se întinse formând o baltă de forma unei pere. Ea îşi ridică iute chiloţii, îşi şterse cu dosul palmei faţa udă de lacrimile pe care nu le simţise până atunci şi, bocănind cu ghetele, o luă la fugă pe scări uşoară şi liberă, având senzaţia ciudată că se înalţă vertiginos în aer, şi nu coboară. Cu o urmă de spaimă în suflet şi de ruşine că era cât pe ce s-o păţească, bucuroasă că se uşurase, ea alergă ţopăind acasă, unde mama n-o aştepta, fiindcă lucra în schimbul de noapte.

Abia acasă, în faţa privirilor buimace ale surorii mai mari şi ale celor doi fraţi mai mici, Kolîvanova îsi dădu seama că o luase la sănătoasa îmbrăcată în haine străine, că fusta roşie a surorii ei şi cămaşa nouă cadrilată, cu îngeraşul prins în piept, rămăseseră la Aliona.

Aici, în odaia lor strâmtă, cu o jumătate de fereastră, mirosind a gaz şi a oală veche de noapte, a plăcinte proaspăt coapte de mama înainte să plece la muncă, ea se simţi atât de bine şi atât de rău, încât se aruncă pe patul mamei, prin care trecuseră, după cum îşi amintea, patru taţi vitregi, şi, cu dragonul auriu strălucindu-i pe spatele verde siniliu, izbucni în hohote de plâns.

...Soţiile însărcinate stăteau întinse de-a curmezişul patului, pregătite să nască.

— Vika şi Plişkina nasc băieţi, iar Gaika fată, îşi exprimă dorinţa soţul, dar Aliona îl bruftului pe un ton neaşteptat de aspru:

— Ai face mai bine să cumperi un cărucior!

— Glumeşti? Sunt prinţ! Cărucior! Şi mai ce? se indignă prinţul Tigran, detronat fără să ştie.

— De-o oră jucăm altceva, şi tu o ţii una şi bună cu prinţul! zise Ira Pirojkova ridicând din umeri nemulţumită.

Se săturase de dans şi acum facea pe doctoriţa.

Aliona aşează pe o farfurie mare cuţitaşele pentru fructe scoase din bufet şi nişte clestisori, buni nu se ştie la ce.

— Astea-s instrumentele, explică ea punând farfuria pe pat. Totu-i steril.

Ii scoseseră nu demult apendicele, avea amintiri proaspete.

— Instrumente? Ce să facem cu ele? întrebă mirată Plişkina.

— Nu ştii? Lilia zice că, dacă nu iese prin pipiţă, îţi taie burta, o lămuri Ira Pirojkova. îţi tac operaţie. Sentâmplă des. Ce stai ca proasta? Trebuie să gemi. Mia zis mama.

Plişkina scoase nişte gemete foarte reuşite. Vika o urmă în registrul grav. Gaika arăta plictisită. Ţinând păpuşa lipită de burtă, îi zbură mintea la Tigran, îl văzu stând pe verandă şi uitându-se la ea. „O să cresc şi o să mă mărit cu el”, hotărî ea.

— Hai mai repede, mi s-a urât! se văicări Plişkina.

— Gata, începem! zise Pirojkova cu voce de doctor. Scoateti-vă chilotii!

Fetiţele însărcinate îşi scoaseră pijamalele de mătase. Le ieşi complet din minte de ce anume se deghizaseră şi nici măcar nu băgară de seamă că stau cu fundurile goale pe ilustratele Liliei.

— Ah! Ah! gemu Plişkina foarte natural.

Era maestră în arta prefăcătoriei, se antrenase cu mama ei, care o sufocase cu dragostea.

Ira Pirojkova depărtă pliul grăsuliu cu un cuţitaş bont de curăţat fructe. Apăru o carne umedă, de moluscă, de culoare roz palid. Plişkina chicoti:

— Mă gâdilă!

Uşurel de tot, Aliona începu să-i împingă păpuşa pe burtă în jos.

— Stai, nu aşa! se amestecă prinţul detronat, trimis după cărucior. Mai bine ia-o p-asta, scoate-o pe aici, aşa se face!

Ţinea ca totul să pară adevărat, doar era tată. îi vârî Alionei în mână o păpuşă mică de celuloid, neîmbrăcată.

— Lilia zice că se nasc cu capul înainte, le atrase atenţia Ira Pirojkova.

— Ziceam că nu pot să nasc şi-mi faceţi operaţie, le ceru Vika plină de curaj.

— Ai răbdare, eu întâi! protestă Plişkina, căreia i se părea că e mereu dată la o parte.

însoţită de chicotelile Plişkinei, Ira înşuruba păpuşa de celuloid în locul cu pricina, cu căpşorul bine coafat în afară, ca un balonaş roz.

— Acum strânge din burtă! Trebuie să ai dureri! o îndemnă Aliona, şi Plişkina îşi apucă şoldurile cu mâna.

— Hai! Naşte odată! o grăbi doctorul.

Pirojkova trase de capul păpuşii, dar Plişkina se încordă şi opri păpuşa să iasă.

Văzând ce se întâmplă, Pirojkova apăsă uşor capul păpuşii, acesta dispărând înăuntru cu totul, apoi îl extrase cu o mişcare smucită. Plişkina scoase un ţipăt:

— Hei, ce faci? Mă doare!

Copilul se născu. Pirojkova îl puse pe farfurie la un loc cu instrumentele, şi Aliona o ajută să facă

schimbarea prevăzută dinainte: îi dădu o păpuşă mare, aceea care trebuia de fapt să se nască, dar care fusese lăsată la o parte pentru o vreme.

Plişkina înfăşă păpuşa şi zise alintându-se ca o mamă capricioasă:

— Hai, tăticule, vino să mă vezi! E musai! Taţii vin la maternitate.

Avea şi Plişkina ceva experienţă de viaţă.

Aliona începu să-i facă Vikăi operaţia cezariană, trecând cutitul de fructe de-a curmezişul burţii.

, > >

Gaikăi nu-i mai veni rândul, fiindcă sună bunica şi întrebă dacă nu e timpul să vină să le ia acasă. Tot atunci se auzi soneria: apăru slujnica Motia s-o ia pe Celîşova. Pe Maşa o durea capul, aşa că nu se împotrivi, spre marea mirare a Motiei, înarmată cu răbdare, ştiind c-o să-i ia ceva timp să momească fetiţa încăpăţânată.

Brusc se simţiră toate foarte obosite. Plişkinei i se făcu foame şi mâncă sendvişurile rămase. Furculiţele zăceau pe masă, nu mai prezentau nici un interes.

Sună iar telefonul. Era Bela Zinovievna, bunica Liliei. Fetiţa încercă din răsputeri s-o convingă:

— încă o jumătate de oră, Belocika! Te rog! Mi-a rămas puţin de tot!

— Ce ţi-a rămas? întrebă uimită Bela Zinovievna.

— Să termin de citit *Bătrâna Izerghil..*, Mai am puţin de tot... E aşa interesant... o imploră Lilia la fel de îmbujorată şi de excitată ca şi celelalte fetite.

> > 3

Musafirele plecară toate deodată, şi Aliona rămase tare necăjită.

...Când se întoarseră părinţii, la unsprezece şi jumătate, aceştia rămaseră înmărmuriţi: casa era devastată, totul era întors pe dos. Numai mobilele

erau la locul lor. Ei se priviră iară să scoată un cuvânt. Aliona, îmbrăcată într-o cămaşă de noapte veche de-a mamei, dormea pe patul lor din firidă, printre ilustratele mototolite şi cuţitele de argint pentru fructe. Tatăl o ridică pe fetiţa adormită şi mama îi văzu obrajii arzând ca focul. Fa îi atinse fruntea cu mâna şi dădu din cap:

— Aspirină? întrebă soţul cu voce scăzută.

— Aşteaptă o clipă, să-i fac patul. Vedem pe urmă.

Avea sânge rece femeia asta, nu intra niciodată în panică.

...Plişkina se îmbolnăvi în aceeaşi noapte. Se agită, nu-şi găsi locul în pat, făcu ghem cuvertura. Mama rămase la căpătâiul ei până dimineaţă. Pe jumătate adormită, Plişkina ceru apă, şi mama îi apropie cu grijă de buze cana de porţelan albastru cu apă fiartă şi răcită. Fetiţa bău şi adormi la loc, având acelaşi vis de coşmar: un bătrân uriaş cu barba neagră şi ţepoasă stătea aplecat deasupra ei şi-i sufla în faţă aer fierbinte. Era inspectorul financiar de care se temea groaznic mama. Era croitoreasă şi lucra acasă la negru de mulţi ani.

Spre dimineaţă Plişkina se trezi de tot, îi zâmbi mamei cu toate gropiţele şi zbârciturile din obraji şi mai bău o cană cu apă. Avea pe faţă şi pe corpul grăsuliu şi flasc o puzderie de steluţe roşii şi rugoase. Făcu pipi la oală. O pişcă înăuntru, dar nu dădu atenţie. Deflorarea fusese ca o mângâiere, aşa că nu-şi va da seama niciodată că s-a întâmplat ceva cu ea, iar din toată povestea asta va rămâne doar cu frica mistică de inspectorul financiar care se apleacă asupra ei ameninţând-o, iară să-i fie clar de ce.

Surorile Ohanezian se îmbolnăviră o zi mai târziu, fără să aibă temperatură mare, vărsatul de vânt

declanşându-se într-o formă uşoară: pustulele nu se întindeau peste tot. Bunica le arse imediat cu zeamă de ceapă, şi nu cu mercurocrom, cum era regula pe atunci. Ea le obligă să stea în pat, le făcu toate poftele şi le distră în toate felurile. Le povesti despre *zoki,* a căror urmaşă era, le cântă minunatele lor cântece triste cu vocea ei groasă, care vibra delicat când lua acutele.

Mama fetitelor stătea în fotoliu ca de obicei, fără să se amestece în vreun fel.

Maşa Celîşova şi Ira Pirojkova se îmbolnăviră şi ele. Cât despre Kolîvanova, aceasta era de mic copil imună la boală.

Nu se îmbolnăvi nici Lilia Jijmorskaia. În noaptea aceea visă şi ea ceva foarte neplăcut: se facea că vin părinţii s-o ia dintr-o casă de vacanţă, şi nu dintr-un apartament de oraş. Stând într-o căiuţă, ea vede prin geamul de la terasă feţele albe ale bunicii şi bunicului, deşi, lucru de-a dreptul ciudat, e întoarsă cu spatele. Mai observă că terasa seamănă cu o cuşcă de la grădina zoologică şi are adăugat în spatele geamului un grilaj de fier ca la cuştile pentru maimuţe. Căruţa porneşte singură, dar asta n-o uimeşte, nu ştie nici ea de ce. Lilia stă aşezată între părinţi. Mama o sprijină cu mâna ei mare, dar acoperită cu fire de păr tari şi ţepoase, aşa cum e obrazul nebărbierit. Tata e în uniformă militară. Nu i se vede faţa.

Drumul începe să se înfunde, marginile lui se fac tot mai înalte, şi Lilia îşi dă seama îngrozită că drumul duce sub pământ şi că visul ăsta nu-i vis. Ultimul lucru păstrat în memorie e mulţimea femeilor orientale, îmbrăcate în mătăsuri, care o întâmpină la intrarea în bezna umedă. Ele întind spre ea mâinile

fosforescente, aproape străvezii, o invită, cu rochiile foşnind,

să intre în cercul lor. şi Lilia răsuflă uşurată fiindcă înţelege că c salvată...

Vacanţa s-a sfârşit odată cu vărsatul de vânt, dar a început gerul năprasnic şi fetiţele din clasele mici au fost scutite să vină la şcoală. Când s-au revăzut, li s-a părut că au trecut nu trei săptămâni, ci trei ani, şi că tot ce se întâmplase la Aliona se petrecuse cu mult timp în urmă, în copilăria lor. De schimbat, s-a schimbat ceva: se simţeau stinghere şi nu scoteau un cuvânt despre seara aceea, părea că au făcut legământ de tăcere, cre- zându-se complice la o grozăvie care trebuia ţinută secretă. Din ziua aceea au tratat-o cu respect pe Kolîvanova.

Fericită biata Kolîvanova

Şcoala de fete din cărămidă roşie se afla vizavi de şcoala de

> > > băieţi cu ziduri cenuşii, construită cu cinci ani mai târziu, de parcă era făcut înadins ca să se ştie că lumea e chibzuit alcătuită din perechi şi, de asemenea, pentru ca spiritul competiţiei să nu se răspândească aiurea prin tot raionul, ci să se arate deasupra celor două acoperişuri şi să poată mângâia cu strălucirea lui acoperişul şcolii de fete, aceea care merită cel mai mult, fiind fruntaşă la învăţătură, la purtare şi la suferinţele îndurate, acestea din urmă reprezentând, bineînţeles, un minus.

Se dusese faima că la şcoala de fete profesorii sunt mai buni, vânzătoarea de la bufet fură mai puţin, portarul sparge gheaţa cu mai multă însufleţire şi goneşte praful din drum mai cu râvnă.

Directoarea Anna Fominicina era şi ea celebră, lucrase în anii douăzeci cu Krupskaia în persoană şi ţinea mult ca şcoala să primească numele Nadejdei Konstantinovna, dar numele fusese atribuit maternităţii care se afla în apropiere. Anna Fominicina avea voce de metal scrâşnit, purta un pieptene rotund în părul tăiat scurt, de culoarea cânepii, iar reverele sacoului erau pline de găurele la vedere în zilele de lucru, în vreme ce în zilele de sărbătoare în fiecare găurică era expusă câte o decoraţie sau un alt însemn onorific, toate prinse cu şurubele, iar restul,

adică medaliile, prinse cu ace. Ea îşi alegea cu scrupulozi- tate personalul, dar era atentă nu doar la dovezile puse la secret care apăreau ici şi colo din documentele privitoare la activitatea obştească a profesorilor, ci se uita şi la calităţile lor umane şi profesionale. Anna Fominicina avea atâta autoritate la Organizaţia Raională de învăţământ, încât i se îngăduiau multe lucruri la care alţii nici nu visau.

Profesorii ştiau prea bine ce-i poate pielea Annei Fominicina, dar au rămas muţi de uimire când au văzut-o prezentându-le în ajunul lui întâi septembrie pe noua profesoară de germană, Lukina, nume cu semnificaţie belicoasă, care o înlocuia pe bătrâna nemţoaică Elizaveta Hristoforovna, ieşită la pensie, chinuită de anghina pectorală şi de elevele obraznice din clasele mari. Această nouă profesoară Lukina arăta mai mult a artistă străină decât a profesoară sovietică. Abia întoarsă din Germania, unde locuise mulţi ani cu soţul militar, ea avea o înfăţişare provocatoare, mai ales picioarele erau provocatoare, cumva necuviincios de goale – purta ciorapi transparenţi, unde mai pui că nu aveau dungă; era un lux la moda zilei.

Corpul didactic, format în majoritate din femei, a rezistat cum-necum loviturii datorită stăpânirii de sine căpătate în exerciţiul profesiei, dar e greu de imaginat ce s-a întâmplat cu elevele lipsite de experienţa vieţii.

Se anunţa un an dificil: tocmai apăruse ordinul ca învăţământul să fie mixt. Rămâneau despărţite doar closetele pentru băieţi şi cele pentru fere, de la capătul coridorului, şi asta nu la toate şcolile. Profesoarele tinere, care predaseră până arunci numai la şcoala de fete, erau de-a dreptul

dezorientate, iar colegele mai în vârstă, cu experienţa lucrului în şcolile mixte dinainte de război, deşi nu erau încântate de inovaţie, nu arătau prea tulburate. Comasarea şcolilor a fost urmată de introducerea uniformei pentru băieţi, care o copia în parte pe aceea de la gimnaziu. Cu o carieră pedagogică începută înainte de revoluţie, bătrânul matematician Konstantin Fiodorovici a avut un comentariu scurt şi pilduitor în legătură cu schimbarea pe cale să se producă: „Uniforma de gimnaziu organizează pe dinăuntru”. Obişnuia de tânăr să nu iasă din stilul lui de a spune pe scurt ce avea de spus şi nu vorbea niciodată în plus.

Pentru clasa a cincea B, ziua de 1 septembrie a fost o zi de neuitat: în locul celor douăzeci de eleve mutate la şcoala cu ziduri cenuşii au fost aduşi în completare cincisprezece huligani cu capetele rase; arătau ca nişte animale rătăcind un pic buimace, neştiind pe ce lume se află. S-au bulucit în colţul stâng din fundul casei formând o grămadă compactă şi cenuşie, pregătită să reziste solidar ca să ţină frontul pe care nimeni nu avea de gând să-l străpungă. Fetele s-au străduit din răsputeri să dea impresia că nu se întâmplă nimic special, s-au îmbrăţişat, atârnând una de alta mai să cadă şi s-au despărţit ca să ia loc în bănci.

Strelkova s-a aşezat în bancă, era singură şi neconsolată, ardea de dorul Celîşovei, care plecase prea devreme să înveţe printre străini la fosta şcoală de băieţi. Arsă de soarele de la ţară, Tania Kolîvanova şi-a găsit locul, ca de obicei, în ultima bancă şi a reuşit să-şi păteze obrajii cu cerneală violetă, deşi mai era până să înceapă ora.

Clopoţelul a sunat şi, când să-şi dea duhul scoţând

un ultim sunet răguşit, a intrat în clasă noua dirigintă.

Toţi au amuţit – şi elevele cu state vechi în clasă, şi nou-ve- niţii. Profesoara era înaltă şi corpolentă. Patruzeci şi una de perechi de ochi s-au aţintit asupra ei, n-au lăsat să le scape nici un detaliu. Părul îi lucea cum luceşte lacul de pe capacul pianului din sala de festivităţi şi chiar era acoperit cu un lac special, despre existenţa căruia nu ştia încă nimic această a şasea parte din uscat; rujul depăşea puţin conturul gurii micuţe; pantofii fără toc, de culoare verde-închis, cu o funduliţă neagră, şi poşeta de culoare verde-închis se potriveau ceva de necrezut, iar pe mână avea o verighetă lată, aşa cum nu se purta deloc la vremea aceea. Etc. etc…

„O să cresc mare şi o să-mi fac neapărat un costum la fel, în carouri”, a hotărât imediat Aliona Pşenicinikova, iar celelalte douăzeci şi cinci de fetiţe, nefiind în stare să ia decizii pe loc, au rămas şocate, holbându-se ca proastele la minunea asta.

Cum natura o înzestrase pe Kolîvanova, nu se ştie de ce, cu un simţ olfactiv toarte fin, aceasta a fost prima care a simţit mirosul năucitor de amestecat al parfumului. A tras în piept cât mai mult din mirosul înţepător, care a facut-o să lăcrimeze puţin, dar n-a putut să-l ţină în ea şi a strănutat. Toţi au întors privirile spre ea.

— Sănătate! i-a urat profesoara. Pauza încordată s-a deten- sionat. Aşezaţi-vă deocamdată care unde vrea, pe urmă o să punem lucrurile în ordine, a continuat profesoara cu vocea puţin ascuţită şi autoritară.

Ruşinată, Kolîvanova s-a aşezat în banca ei din fundul clasei înroşindu-se atât de tare, încât pistruii

de pe obrajii îmbujoraţi au căpătat culoarea gri-deschis.

— Vă felicit cu ocazia începerii noului an şcolar. Sunt diriginta voastră, mă numesc Evghenia Alekseevna Lukina, a rostit ea lungind expresiv cuvintele, şi, la sfârşitul frazei, a înţeles că avusese emoţii degeaba, că elevii o s-o asculte supuşi, aşa cum făcuseră şi tinerii militari cărora le predase înainte. Şi acum să facem cunoştinţă, a continuat ea, şi, deschizând catalogul nou, a strigat: Alferov Aleksandr.

Alferov Aleksandr era cel mai scund dintre băieţi, dar avea o mutrişoară bătrână şi semăna cu un pitic. Stătea în picioare ţinându-se de bancă, cu ochii în pământ. Profesoara tăcea, aşteptând ca Alferov să se uite la ea. El şi-a ridicat ochii şi s-a uitat.

Evghenia era mare maestră la privit, ştia să se uite galeş, necruţător, promiţător, enigmatic şi dispreţuitor, intrând fulgerător în intimitatea celorlalţi. A citit catalogul, a agăţat cu privirea pentru o vreme pe fiecare dintre peştişorii aceia mici, şi-a întipărit în minte numele celor două fetiţe gemene, al băieţelului pitic, al grăsanei zâmbăreţe din prima bancă şi a alţi câţiva cu ceva semne particulare. Avea memorie exersată de profesoară, ştia că peste o săptămână îi va cunoaşte bine pe toţi.

Ea a scris pe tabla strălucitoare ca asfaltul ud „Heute ist der 1 September” şi s-a apucat să-i înveţe limba germană...

în primele zile ale lui septembrie, elevii, mai ales cei din clasele mari, au fost agitaţi şi nervoşi. Puşi pe neaşteptate să stea împreună, băieţii şi fetele s-au privit cu alţi ochi; chiar şi cei care se cunoşteau

demult, de la petrecerile intre prieteni, s-au cunoscut cumva din nou. Au început să dea în pârg idilele, bileţelele de dragoste răsucite vârtos zburau de la o bancă la alta, şi traiectoria lor prezenta mai mult interes decât traiectoria glonţului care iese pe ţeavă cu viteza de 45m/s la un unghi de 30 de grade, din manualul de fizică al lui Perîşkin.

La sfârşitul lui septembrie se ştia exact cine pe cine iubeşte. Kostia Ceremisov era îndrăgostit de Aliona Pşenicinikova, şi, după cum a reieşit mai târziu, dragostea a durat mulţi ani; grasa de Plişkina şi-a dăruit inima largă simultan sportivului repetent Vasiliev şi drăguţului de Saşa Katz; Bagaturia şi Konnikov se mâncau din ochi de la prima oră până la ultima, şi Lenocika Bcspalova i-a văzut odată chiar lângă fântâna din scuarul Miussî.

Erau, bineînţeles, şi simpatii nedate în vileag, şi pasiuni ascunse, şi gelozie rămasă necunoscută, dar dragostea cea mai înfocată, iubirea ideală şi dezinteresată, stătea ascunsă în inima Kolîvanovei. Obiectul îndrăgostirii se afla la o asemenea înălţime, încât era inaccesibil – e vorba de divina Evghenia Alekseevna Lukina.

Cele două ore de germană pe săptămână şi întâlnirile de-o clipă pe coridor n-au potolit pasiunea Kolîvanovei. Ea şi-a luat obiceiul ca în pauză să stea proţăpită în faţa cancelariei şi să aştepte s-o vadă ieşind, aşa cum sunt aşteptate primadonele, şi murea de fericire de fiecare dară când o vedea, fiindcă Evghenia Alekseevna arăta mai frumoasă decât orice închipuire, realitatea frumuseţii ei de nespus întrecând toate aşteptările fetei. Cu toată fericirea care o facea să încremenească, nu scăpau ochilor ei vrăjiţi micile detalii: broşa nouă de pe guler,

marginea batistei de mătase ieşite pe neaşteptate din buzunăraşul de sus a! costumului. Kolivanovei nici prin cap nu-i trecea că va avea vreodată un costum în carouri ca al profesoarei, aşa cum visa înfumurata de Aliona Pşenicinikova să aibă cândva, intr-un viitor nedeterminat, spunând „când o să cresc". Ea voia fotografia Evgheniei Alekseevna, atât voia, şi se bucura dinainte că la sfârşitul anului şcolar vor face o fotografie mare cu clasa şi cu diriginta în mijlocul lor, iar ea îi va decupa chipul, o să fie neapărat un portret rotund, şi-l va ţine în penar, în compartimentul cu peniţe. Mai era însă mult până la sfârşitul anului.

Intr-o zi de la sfârşitul lui septembrie, conducând-o pe I vghenia Alekseevna până la metrou de la distanţa obişnuită pentru o acţiune de filaj, ea a hotărât să meargă mai departe în urma ei şi, schimbând pe furiş metroul la staţia Belorusskaia, a ieşit la staţia Dinamo, urmărind impermeabilul de culoare deschisă de la o distanţă acceptabilă. Impermeabilul a apărut şi a dispărut printre copaci, a făcut zigzaguri pe poteca din vecinătatea vilelor dărăpănate din fostul parc Petrovski, iar Tania Kolivanova a călcat pe frunzele de arţar galben-roşietice, simţind că zboară şi că poate merge aşa toată viaţa ca să vadă înaintea ci impermeabilul cu pliuri şi nodul sclipitor răsucit la ceafa. Profesoara a luat-o apoi intr-o parte şi a dispărut. Kolîvanova a ajuns la concluzia că Evghenia Alekseevna a intrat în curtea cu singura casă respectabilă de acolo, o casă de „general", împodobită cu globuri de granit la intrare.

A reieşit pe urmă că profesoara locuia chiar în casa aceea. Câteva zile mai târziu, când urmărirea pe ascuns a devenit un ritual zilnic, Kolivanova a văzut sărind în întâmpinarea profesoarei o fetiţă de cinci

ani, într-o fustiţă plisată roşie şi cu o coroniţă în părul negru strălucitor. O plimba o bătrână grasă şi posacă, purtând pe cap o căciulă cu urechi. La drept vorbind, fetiţa nu era frumoasă: avea fruntea înaltă, bărbia alungită şi buza de jos groasă. Kolivanovei i s-a părut că arată neobişnuit.

„E de peste mări”, şi-a zis ea entuziasmată. Unde mai pui că pe fetiţa „de peste mări” o chema Reghina. Ea semăna atât de bine cu tatăl său, încât, după un timp oarecare, Kolîvanova l-a recunoscut pe tatăl fetiţei în persoana unui general gras şi scund, cu buza de jos groasă, coborând cu un aer nemulţumit dintr-o maşină neagră în faţa intrării de la casa Evgheniei Alekseevna.

Mânată de dorinţa nevinovată şi nepotolită de a-şi vedea iubita, Kolîvanova a urmărit-o de la distanţă când s-a dus la dentistul din piaţa Trubnaia, a însoţit-o pe furiş când a vizitat-o la spital pe sora mai în vârstă, a aşteptat-o lângă coafor unde i-au vopsit unghiile mari cu lac vişiniu şi a inspirat mirosul ameţitor de lac răzbind prin mănuşile de piele subţiri în momentul când a ieşit afară. Nici cea mai ascunsă latură a vieţii ei nu i-a scăpat Kolîvanovei: marţea, la ora trei fără zece, Evghenia Alekseevna pleca de la şcoală şi mergea pe jos în direcţia opusă metroului, ajungea la lăptăria placată cu faianţă de pe Kaliaevskaia colţ cu Sadovaia, se oprea la vitrina decorată cu imitaţii de sticle uriaşe, şi imediat apărea o Pobedă cenuşie, din ea sărea un militar înalt, ocolea maşina şi deschidea larg uşa în faţa ei. Profesoara se aşeza pe scaunul de lângă şofer, el trântea portiera cu o expresie a feţei de nepătruns, şi Kolîvanova, ieşind de după colţ chiar în momentul acela, apuca să zărească prin geamul rotund mâna bărbatului pusă

pe ceafa aplecată spre spate.

Plină de sine şi superficială, Evghenia Alekseevna, care ştia să le pună la punct chiar şi pe profesoraşele de la şcoală, zicân- du-le să stea în banca lor, după cum i-a mărturisit prietenei sale celei mai apropiate, era mioapă, nu deosebea chipurile în mulţime, iar în ce-o priveşte pe Kolîvanova, aşa mică şi neînsemnată cum era, nu merita osteneala să se ascundă printre oameni. Aşa o ducea Evghenia Alekseevna, escortată pe ascuns zi de zi, inclusiv în zilele nelucrătoare pe care Kolîvanova şi le petrecea, în măsura posibilităţilor, în curtea cu globurile de granit, ca să nu piardă momentul când profesoara iese din casă cu fetita sau cu soţul...

> >

Pe urmă a venit iarna. Evghenia Alekseevna a început să umble într-o minunată ştibă din blană de oaie tigaie şi şoşoni maronii cu talpă de cauciuc alb. în clasă fetitele discutau mereu despre toaletele profesoarei, dar Kolîvanova nu le pricepea vorbele: ea avea senzaţia că hainele frumoase ale Evgheniei Alek- seevna nu sunt o dovadă a bunului ei gust, a bogăţiei şi, la urma urmei, a faptului că a trăit mult timp în străinătate, ci numai şi numai a calităţilor ei sufleteşti, că şubele minunate şi cizmu- liţele, puloverele flauşate şi bluzele sunt o emanaţie a fiinţei ei, aşa cum moluscă secretă sideful.

Pe la mijlocul lui decembrie, la sfârşitul trimestrului al doilea, s-a constatat că Eania Kolivanova are atât de multe note de doi, incât Evghenia Alekseevna a trebuit s-o cheme la ea şi să i le arate pe fiecare cu unghia tare, spunându-i că trebuie twapărar să se îndrepte. A dat-o pe Kolivanova în seama conştiincioasei Eilia Jijmorskaia,

premianta clasei, şi aceasta s-a apucat cu râvnă de treabă. Eilia o aştepta în fiecare zi pe Kolîvanova să termine mâncarea oferită pe gratis la cantina şcolii, uitân- du-se cu jind la salata dată de statul sovietic, pe care acasă nu i-o pregăteau niciodată, şi o ducea pe I ania la ea acasă, nu departe de şcoală.

Slujnica Nastia o pupa duios pe Eilia. Eilia o pupa pe Nastia. Pe urmă apărea pisica şi se freca de picioarele Liliei, îmbrăcate în ciorapi de bumbac, la sfârşit de tot venea o bătrână micuţă ca o jucărie cu numele de Ţilccika, şi se lăsa iar cu o pupătură. Ţilecika pronunţa „ă" în loc de „â" – „mândră", „mâţă", „vânzător" – şi era surdă de tot. Despre treaba asta Lilia a informat-o din prima zi pe Kolivanova: „Ţilia e rudă cu noi, a venit din provincie ca să-şi aleagă un aparat auditiv potrivit".

Pe urmă ele se spălau pe mâini şi se duceau în camera mare, unde se aflau o masă acoperită cu faţă de masă albă, o canapea cu o carpetă pe ea, o pianină şi tot felul de alte bunuri şi lucruri frumoase, chiar şi un televizor în culori. Nastia aducea mâncarea, şi ea extraordinară, în câte două farfurii deodată pentru fiecare. Odată le-a adus supă în căni cu două toarte în loc de ciorbă, cu o plăcintă pe farfurioară separată, şi plăcinta era foarte gustoasă, părea dulce, deşi avea carne. Cât timp mâncau, Nastia stătea în picioare lângă uşă cu mâinile încrucişate pe burtă, bucuroasă nu se ştie de ce. Când Nastia le-a adus odată compot în boluri de sticlă, şi nu în pahare, Kolîvanova a ghicit imediat că şi acasă la Evghenia Alekseevna totul trebuie să fie exact ca aici, tot atâta bogăţie şi frumuseţe. Numai că simţea mereu un miros ciudat, neliniştitor şi enervant. „Miroase a evreu", a tras concluzia Kolîvanova, care ştia că evreii se deosebesc

prin ceva rău de ceilalţi oameni. Era mirosul de camfor care pătrunsese peste tot în cameră din vremea când acolo zăcuse bolnav bunicul Liliei.

După un al doilea prânz, Kolîvanovei îi venea să doarmă, dar Lilia o ducea în odăiţa mică din colţul casei şi o punea să-şi facă lecţiile. Lilia începea cu explicaţii logice, dar, văzând că Tania nu pricepea nimic, scria totul în caietul său şi-i cerea să copieze pur şi simplu. Lecţia se termina destul de repede, fiindcă intra Nastia şi-i amintea Liliecikăi: „Ai ora de muzică" sau „Ai ora de germană”... Şi Liliecika, ascultătoare, îşi strângea caietele, iar Tania pleca.

Kolîvanovei îi plăcea atât de mult să meargă la familia Jij- morski, încât n-o mai interesa atât de mult Evghenia Alekseevna, deşi îşi petrecea duminicile în curtea ei cum făcuse şi înainte. La sfârşitul trimestrului toate notele de doi au fost corectate, în afară de geografie, la care o tot amânau cu ascultatul. Văzând asta, Lilia s-a dus din proprie iniţiativă la profesoara de geografie şi a rugat-o s-o asculte pe Kolîvanova. La pus nota trei, şi Lilia s-a lăudat cu succesele Taniei mai mult decât cu notele ei de cinci, care o plictiseau: i se trezise orgoliul de profesoară.

între timp se apropia Anul Nou, au adunat în clasă bani pentru cadoul dirigintei, şi Plişkina, care avea gust, asta o ştiau toţi, a cumpărat din partea lor o cutie mare cu şase cupe de cristal. J .mia n-a văzut cupele, deşi a obţinut cu mari rugăminţi zece ruble de la mama ei, şi Plişkina i-a pus o cruciuliţă în dreptul numelui. Tania studiase totuşi cu atenţie cristalurile expuse în vitrina magazinului „Sticlă şi Cristal” de pe strada Gorki şi alesese în gând paharele care i se păruseră cele mai frumoase: unele înalte, înguste, cu o biluţă şlefuită în partea de sus a piciorului.

A venit pe urmă vacanţa plictisitoare. Acasă s-a îmbolnăvit Kolka. Sora Taniei, Lidka, se ducea la lucru, era ucenică bobinatoare, iar Tania rămânea acasă cu Kolka. Apoi s-a îmbolnăvit Saşa. Kolîvanova aştepta nerăbdătoare sfârşitul vacanţei, facân- du-şi de pe acum planul în ce fel o s-o vadă pe Evghenia Alekseevna. Iubirea Taniei părea că s-a ofilit puţin cât timp a stat despărţită de ea, dar de trecut nu i-a trecut. De fapt, era vorba de o iubire fericită, care nu cerea nimic în schimb, iar să înceapă să creadă în Dumnezeu, gândul ăsta nu avea cum s-o încerce pe Kolîvanova: cu ce-l putea sluji pe dumnezeul ei dacă nu avea pe suflet nimic altceva decât o exaltare de care nici ea însăşi nu-şi dădea prea bine seama?

A venit în sfârşit ziua de unsprezece ianuarie. La ora opt dimineaţa, Kolîvanova se afla deja la poarta şcolii, aşteptând s-o vadă pe Evghenia Alekseevna cum intră în curte – ca un cuirasat printre bărcuţele neînsemnate. Şi iat-o intrând, era mai înaltă decât îşi închipuia Kolîvanova şi mai frumoasă, nu purta şuba de oaie tigaie, ci o jachetă din blană de vulpe roşie şi o basma verde înflorată.

Evghenia Alekseevna s-a dezbrăcat la garderoba profesorilor, iar Kolîvanova a stat la coadă ca să-şi vâre paltonaşul ponosit prin deschizătura de la vestiarul elevilor, l-a predat elevului de serviciu, s-a furişat repede la garderoba profesorilor şi a mirosit jacheta din blană de vulpe roşie. Jacheta mirosea a animal şi a parfum, şi lucea ca focul şi ca aurul. Tania abia i-a atins mâneca jilavă şi a plecat neobservată...

După şcoală, Lilia a chemat-o ia ea să-şi facă lecţiile, dar Tania a refuzat, fiindcă iubirea adormită

reînviase cu o nouă forţă, ea hotărând că e musai s-o conducă acasă pe Evghenia Alekseevna — pe ascuns, ca întotdeauna.

După ore, în aşteptarea Evgheniei Alekseevna, Tania s-a plimbat mult timp prin curtea şcolii. Profesoara a apărut la ora trei şi jumătate şi iute, fără să se uite în dreapta şi în stânga, a plecat să ia metroul, a coborât, dar nu s-a întors ca de obicei în dreptul vagonului din mijloc, ci a luat-o spre fundul sălii, unde a întâmpinat-o un bărbat impozant, cu fular alb, fără căciulă, cu mustăţi sure şi dese. Acesta nu era nici militarul care o întâmpina marţea lângă magazinul de lactate, nu era nici soţul cu căciula caucaziană cenuşie. Era tânăr şi la fel de frumos ca Evghenia Alekseevna, avea în mâini flori învelite într-o hârtie moale ca o dezmierdare.

Uitându-se la ei, Kolîvanovei i-a crescut inima de bucurie simţind că participă la frumuseţea fără seamăn a vieţii — ca în filme, ca în teatru, ca în împărăţia Domnului, despre care le povestea bunica de la ţară, femeie simplă şi fără judecată. Tania şi-a imaginat cum cei doi stau la masă şi mănâncă din două farfurii deodată, şi Nastia le aduce plăcinte pe farfurioare, şi ei beau vin roşu aprins din cupele cu biluţă de sticlă în partea de sus a piciorului, şi toate astea se petrec neapărat în camera frumoasă a Liliéi. Şi nu se aud nici un fel de chicoteli, de gâfâituri şi gemete pe care mama lor le scoate când e cu iubiţii ei. Niciodată, niciodată... Poate că doar se îmbrăţişează frumos, cu capul dat pe spate...

Tania stătea la distanţa potrivită, ascunzându-se după stâlpul din marmură. Lumea mergea destul de înghesuit şi Tania i-a pierdut din vedere.

în ianuarie şi februarie s-au întâmplat tot felul de

lucruri la şcoală: mai întâi a fost un incendiu în sala cazanelor şi n-au învăţat trei zile până când s-a reparat instalaţia de încălzit, apoi a murit fosta profesoară ieşită la pensie, nemţoaica Elizaveta Hristoforovna, pe care a dus-o la groapă aproape toată şcoala, nu se ştie de ce, pe urmă elevul dintr-a şasea Kozlov a căzut de pe scara de incendiu şi şi-a rupt amândouă picioarele şi, în sfârşit, directoarea Anna Fominicina a plecat cu delegaţia de profesori în Cehoslovacia, pe urmă a venit, a povestit la adunarea generală pe şcoli despre Cehoslovacia prietenă, a dat adresele pionierilor cehoslovaci şi a urmat nebunia cu scrisorile pe care toţi elevii s-au apucat să le scrie. Apoi au organizat un concurs cu cele mai bune zece scrisori, le-au trimis şi au aşteptat răspunsurile.

Şi, hop, a venit luna martie, au început pregătirile pentru ziua internaţională de 8 Martie. Plişkina a adunat iarăşi bani pentru cadoul dirigintei. Kolîvanova i-a cerut mamei zece ruble, dar mama s-a înfuriat rău, bani nu i-a dat şi a ocărât-o. Sora Taniei, Lidka, i-a promis că-i dă bani la salariul din cincispre-zece, fiindcă ce primise pe întâi se dusese tot. Tania a plâns trei seri la rând până în clipa în care a venit mama veselă şi băută, însoţită de Volodka Tatarin, şi i-a dat banii ceruţi.

În dimineaţa aceea Kolîvanova avea de gând să dea zece ruble mamei Plişkinei, care aduna banii la vestiar, dar cum apucase deja să-i spună că nu-i arc, nici nu i-au mai cerut. Tania a stat plictisită în banca din fund la toate orele. În ziua aceea nu avea germană, sâmbăta nu se învăţa nemţească în şcoală, era zi de repaus, aşa că ea n-a ieşit din clasă în recreaţii: nu avea de ce.

Ultima oră era desenul. Au desenat din imaginaţie un coş cu flori şi au scris intr-un chenar roşu „O felicit pe mama...”. Kolîvanova n-a desenat nimic: în primul rând, pentru că nu avea creioane colorate, în al doilea rând, pentru că profa Valentina Ivanovna era o vacă grasă care şedea la catedră şi nu controla nimic.

Kolîvanova s-a plictisit ce s-a plictisit, pe urmă i-a venit deodată o idee măreaţă: să-i cumpere Evgheniei Alekseevna un coş cu flori adevărat, aşa cum primesc actriţele, şi să i 1 dăruiască pe ascuns, dar din partea ei personal, şi nu din partea clasei.

Tania a aşteptat nerăbdătoare sfârşitul orei şi a dat fuga pe strada Gorki, unde era florăria pe care o ştia şi în vitrina căreia văzuse asemenea coşuri. De data asta nu erau nici un fel de coşuri în vitrină, gerul acoperise geamul cu straturi de gheaţă. Tania a intrat în magazinul micuţ. Erau o mulţime de coşuri cu flori, greu de imaginat de unde le aduseseră în toiul iernii.

Un bărbat bătrân cu faţa roşie, având pe cap o căciulă de boier rotundă, cu calotă de catifea, răsfira nişte flori ca să aleagă câteva, iar vânzătoarea îi tot dădea din gură:

— Verei Ivanna îi plac cel mai mult hortensiile, Dmitri Sergheici, i se trimit întotdeauna hortensii...

Bărbatul, aducând bine cu un personaj cunoscut, i-a răspuns cu voce plină:

— Păi, drăguţa mea, Vera Ivanna nu poate deosebi o hortensie de un hemoroid...

Kolîvanova se furişă fără să facă zgomot până la tejghea şi încremeni: o hortensie costa 137 de ruble, cea din coş era mai ieftină – 88 de ruble. Cele mai

ieftine flori puse în coş, albe şi roşii, cu tulpini lungi şi îndoite, nu aşa arătoase, costau 54 de ruble... Cu zece ruble nu-i chip să cumperi ceva! Fără să mai piardă timpul, Kolîvanova a plecat la ruda ei fără mâini, tuşa Tamara, care locuia la Marina Roşcia. Spera să obţină de la ea cele patruzeci şi patru de ruble care-i lipseau. Tamara s-a bucurat văzând-o şi i-a cerut să pună ceainicul. Tania a pregătit ceaiul, i-a dat Tamarei să mănânce din mână pâine cu salam şi a mâncat şi ea. Tamara a întrebat-o printre înghiţituri de ce a venit.

— Pentru bani, a recunocut sincer Tania. îmi trebuie patruzeci şi patru de ruble.

— De ce atâtia? s-a mirat Tamara.

î

Deşi ştia că nu trebuie să spună de ce, Kolîvanova n-a fost în stare să scoaut la repezeală o minciună, aşa că a recunoscut: era vorba de cadoul pentru profesoară.

— Sunt neam cu tine, s-a înfuriat Tamara, şi ciungă pe deasupra, n-am văzut un cadou din partea ta de când sunt... Nu-ţi dau nimic. Munceşte ca să ai. Na, poftim, mă speli în albie şi-mi speli rufele, atunci o să-ţi dau, nu atâţia, păi cum...

Kolîvanova a pus pe plită două vedre cu apă şi a aşteptat să se încălzească. Toată seara şi-a făcut de lucru cu rufele, erau multe, un lighean plin. Tamara i-a dat zece ruble, dar a ocărât-o că nu le-a spălat bine.

1 ania a ajuns târziu acasă. Mama lucra de noapte, Lidka dormea. De dimineaţă ea n-a reuşit să-i spună nimic Lidkăi, pentru că aceasta a plecat la fabrică devreme de tot. Abia a doua zi, scara, Kolîvanova s-a apucat s-o bârâie la cap pe soră-sa în legătură cu

banii. Lidka era fată deşteaptă, ştia să se descurce, dar chiar nu avea bani în momentul acela. Ea s-a dus sub scară, unde unchiul Mişa işi ţinea pufoaica în care nu o dată găsise mărunţişul salvator, a scotocit în amândouă buzunarele şi i-a adus Taniei un pumn de bănuţi care făceau mai mult de două ruble.

în seara aceea s-a lăsat cu ceartă în bucătărie. Tuşa Grania, din baraca verde, a venit să se certe din cauza soţului cu tuşa Nataşa. Vecinele s-au strâns în bucătărie, a participat şi mama surorilor Kolîvanov, Valentina. Lidka i-a zis Taniei să stea de pază la uşă, şi-a vârât mâna în geanta mamei şi a găsit o singură hârtie de cincizeci de ruble, nimic altceva. Mai avea Lidka o variantă de rezervă, dar nu credea că Tania o să fie de acord. Totuşi a întrebat-o:

— Ce-ar fi s-o iei sub coadă?

— Doare tare? a întrebat Tania vădit preocupată.

Lidka a ezitat puţin, gândindu-se cum să-i explice mai pe şleau:

— Doare mai tare când te păruieşte mama.

— Atunci hai. a acceptat Tania.

Lidka a hotărât că tratativele trebuiau începute imediat. Ea şi-a pus căciula cenuşie de capră şi a plecat. N-avea de mers mult, era alături, în curtea vecină, nu s-a întors însă prea repede, dar arăta mulţumită.

>

— Pauk ăsta a promis că-ţi dă banii, i-a comunicat Lidka.

— Zău? s-a bucurat Tania.

— Nu-i aşa simplu, şi-a prevenit Lidka sora. O iei sub coadă, asta-i.

— îmi dă banii imediat? întrebă îngrijorată Tania.

— Banii înainte, a sfatuit-o Lidka, femeie

experimentată.

Deşi mică şi fără experienţă, Tania a priceput imediat cum stă treaba:

— Aha, întâi îţi dau, pe urmă îţi iau.

— Mergem împreună, îi iau pe loc şi-i duc cu mine, i-a propus Lidka.

Tania s-a bucurat: aşa era mai în siguranţă.

— Tu ai fost la el? şi-a întrebat Tania sora.

J

— De câte ori... a făcut un gest cu mâna Lidka. Atunci când mama l-a născut pe Saşa, în vara aia. Pe urmă ea a venit de la maternitate, Niurka i-a zis că am fost la Pauk, m-a păruit, şi-a amintit Lidka. Acum nu-mi mai trebuie. O să mă mărit, a adăugat ea plină de importanţă.

Tania a dat din cap, dar n-a stat s-o compătimească. Gândurile nu-i dădeau pace: nu mai avea timp aproape deloc, ziua următoare era şase martie, Lidka scăpa la două, seara trebuia să-i ia pe cei doi fraţi, Saşka şi Kolka, iar să lipsească amândouă deodată era imposibil. Tania se temea să meargă singură, deşi ştia unde.

Au plecat la şapte, înainte să se lase noaptea. Şurik Pauk locuia în baraca verde împreună cu mama şi bunica. Era băiat tânăr, dar îl lovise blestemata de boală. Un picior îi crescuse strâmb şi era mai scurt decât celălalt. Armată n-a făcut, de muncit nu muncea nimic. Creştea porumbei. îşi petrecea timpul în magazia lui cu porumbarul construit deasupra, acolo dormea chiar şi iarna, acoperindu-se cu un cojoc şi cu un covor vechi. Nu bea, nu fuma. Vorbea lumea că-şi strânge bani de maşină. Avea faima că dezvirginează fetiţe. Chiar el zicea, râzând cu gura aproape fără dinţi, că nici o fetiţă n-a plecat întreagă

de la el. Fetele bătrâne n-aveau de-a face cu el.

Când surorile Kolîvanov au ajuns la Pauk, acesta aşeza în colivie o pasăre mai mult moartă decât vie; arăta îngrijorat.

— Ia uite, l-a ciugulit de tot, aşa frumuseţe de porumbel. L-a strivit de tot. e rău al dracului guguştiucu, s-a plâns el fetelor care intraseră şi se aşezaseră amândouă pe scaunul şubred de lângă uşă.

El şi-a mai făcut de lucru cu pasărea zece minute, i-a uns gâtişorul ciugulit, i-a suflat pe căpşorul rozaliu. Pe urmă a închis colivia şi s-a întors spre ele.

— Ce găligancă e Tania ta, Lida, io mi-o închipuiam micuţă a remarcat el.

— E mai mică decât mine cu trei ani şi uite-o cu cât e mai înaltă, a lămurit lucrurile Lidka

Ea avea dreptate, deşi împlinise şaisprezece ani, era micuţă de statură, în vreme ce Tania o depăşise în înălţime în anul acela. În schimb Lidka era trupeşă, avea carne pe ca, cum zicea bunica lor, iar Tania era uscată ca lăcusta.

— Ia zi-mi, îţi trebuie treizeci şi patru de ruble? a intrebat-o el pe Tania.

— Dacă se poate treizeci şi două, a răspuns Tania amin- tindu-şi de cele două ruble adunate din mărunţişul de metal.

— Al dracului de frig e azi, a zis Pauk frământându-şi îngrijorat mâna ţinută în buzunarul pantalonilor. Tu şterge-o, hai, s-a adresat el Lidkăi.

— Şi banii? a întrebat Lidka.

— Când vii cu ei înapoi? s-a interesat el.

— Pe cincisprezece, la salariu, i-a promis Lidka.

— S-a tăcut. ba vine 1i mine pană mi-i aduci. a tăs ei. l-n procent răsplată.

r.uik a >ee> din buzunar un teanc de bancnote şi a numărat treizeci şi două de rtibie în harţii de trei run.e >i de o ruoiă. I âdka le-a numărat tară nici o jenă.

— Hai. vară-te odată. i-a oerut Auk şi ea a şters-o uşurei pe uşă

Tania a aisimat uşurată: a tac; rost e< de bar.i; care-i trebuie? A tăcut...

Şurik a continuat să-şi frământe mâna în buiucar:

— Hai, să ţi-o arăt?

— Nu. a tis simp.... I ama >i a zâmbit. \ reau mat repede.

— În revelă. a zis Tauk tără să se simtă jicnii. Aşazâ-te uite aici, pe scara. >i i-a arata; a treia treapta. a. scara tocite ztiravam şpriţdine de portiţa porumnarmui. Jos chlkmi. fi-i dai *o> şi... îngheţi, s-a .ămtirit ei \âzând-o cum işi trace în ᵗos de sub palton nişte nencun de pus pe dececcp; şi ISI scoate cm ele picioarele golaşe ca ale puiului de găină...

În acei an şedeai. anm ,a comasarea şcolLor ce băieţi şi de tete. până şi paiele uscate au dat mucuri: nouă profesoare au rămas dintr-odată tără ‘păreaţi, aceştia au sters-o .a unele mai tinerele. profesorul vie iiieratvir.i Htft’.skin. leoit nou m scoli. S-Âcc
prorcsocrs sciccirA 1 oncccxc. şi S-Â ics'crci
în pripA cc cc. prcresocic ce desen, rerccie neciâcCiiA. c^e cm- biase cu hurta m.ue io. u.timii zece ani. a intrat pe neaşteptate sun mcivtenţa decretului, chiar s: Arma romimcina a cochetat SvtiC'S cu proiv'v'izui c.v Piiatcmativ.i zamas văduv, sun omirue ironice aie .mrecuia: corp didactic, bemeiie c.c serviciu au scos cu mătura din c.ase im

număr imens de oi.eţe.e. iar o elevă vim clasa a noua, dtntr-o rami.ie toarte respeciani.â. a tăcut un .o ort tocmai la maternitatea Hruosnaia. rapt pemru care au cile nat-o pe Alina. Fomimcina. la C 'canifaţia. Regională de Ir.vâţ.ămant şi au sancţior.at-v'' ca să ţină minte. Au mai rost şi tot teiul de aite prop.eme amoroase ce care n-a ştiut nimeni.

La şcoală se tăceau pregătiri pentru marea serată în cinstea zilei de 8 Martie. Kolîvanova a tras chiulul toată ziua.

Tania a plecat dimineaţa de acasă ca de obicei, dar a luat cu ea şi sacoşa mamei. înainte de ora nouă s-a aşezat în faţa florăriei închise. Magazinul se deschidea la unsprezece. Nu degeaba venise ea aşa devreme: într-o oră s-au strâns în spatele ei douăzeci de persoane, iar la deschidere, rândul se întindea nană aproape de Eliseevski.

Ea s-a repezit intr-un suflet la casă şi a fost iar prima. A aflat acum că florile pe care pusese ochii deja se numeau ciclame şi erau de trei feluri – albe, roz şi de un zmeuriu aprins. Le-a ales pe cele zmeurii, deşi a ezitat puţin: îi plăceau şi cele albe şi roz.
>

Aceeaşi vânzătoare care îl sfătuise pe bătrânul zaharisit să cumpere hortensii a învelit frumos coşul şi a ajutat-o să-l pună în sacosă.

Era ora douăsprezece, şi Tania a mers cu două troleibuze ca să ajungă la casa Evgheniei Alekseevna. A urcat la ultimul etaj, apoi încă o jumătate de etaj până la podul casei şi a rămas acolo. Ştia că va avea mult de aşteptat. Neplăcut era că Evghenia Alekseevna locuia la etajul şase, iar Tania urcase mai sus de etajul nouă, şi, după zgomotul pe care-l făcea liftul, îi era imposibil să ghicească unde anume se opreşte. De câte ori auzea uşa liftului trântindu-se, cobora trei etaje ca să se uite prin plasa de sârmă de la etajul şase dacă nu cumva vine Evghenia Alekseevna.

Pe la prânz s-a întors Reghina cu femeia care o scotea la plimbare. Au mai venit pe rând nişte copii şi câţiva bătrâni, dar au intrat în alte apartamente. Taniei i s-a făcut foame, apoi sete, i-a venit să

doarmă, pe urmă a început s-o doară un pic dintele din dreapta, dar durerea i-a trecut de la sine. A început să se frământe dacă nu cumva florile s-au veştejit, a desfăcut hârtia deasupra, dar acolo, sub hârtie, florile arătau splendid, erau proaspete, numai că i s-au părut prea închise la culoare şi a regretat că nu le-a cumpărat pe cele albe.

Pe urmă au dus-o iar pe Reghina la plimbare, în scurt timp s-a văzut prin geamul de la casa scărilor că începe să se întunece. S-a trântit iar uşa liftului la etajul şase: era căciula caucaziană cenuşie. Kolîvanova a mai stat vreo patruzeci de minute făcându-şi socoteala că e timpul să apară Evghenia Alekseevna. Aceasta nu stătea niciodată la seratele de la şcoală până la sfârşit, aşa cum faceau alţi profesori.

„Acum”, a hotărât Kolîvanova, a scos din sacoşă coşul învelit în hârtie şi, sprijinindu-l de burtă, a coborât la uşa cu pricina şi l-a aşezat pe covoraşul de la intrare, chiar la mijloc. Apoi a urcat să aştepte în adăpostul său. N-a avut însă mult de aşteptat: după cinci minute a sosit Evghenia Alekseevna, şi, cum stătea sus, Kolîvanova i-a zărit blana de vulpe roşcată şi căciulită împletită, cu nodul răsucit. A auzit chiar şi sunetul înfundat al soneriei, ţăcănitul încuietoarei şi glasul nemulţumit al soţului.

Tania a alergat într-un suflet la metrou. Acolo era multă lumină, totul strălucea, şi femeile purtau ramuri cu mimoze. I-a apărut în minte coşul cu cíclamele catifelate, cu frunze cărnoase şi strălucitoare, şi pentru prima oară în viaţă a simţit gustul bogăţiei şi a dispreţuit sărăcia, gândindu-se cu scârbă la ouşoarele apoase, cu miros respingător. Şi a mai simţit ceva de nedescris, a simţit că e părtaşă la

minunata armonie a lumii: cíclamele i se potriveau Evgheniei Alekseevna aşa cum i se potriveau hainele ei frumoase, globurile de granit de la intrare şi mustăciosul frumos ca-n poveşti care o întâmpina în metrou aproape în fiecare zi.

Se vede treaba că generalul Lukin avea alte gânduri în privinţa tânărului mustăcios. În orice caz, când i-a deschis soţiei uşa încruntat şi furios, era pregătit s-o întrebe pe unde a umblat haimana, deşi îl anunţase c-o să întârzie la serata de la şcoală. El trecuse s-o ia de la şcoală la patru şi jumătate pentru că primise două bilete la concertul festiv de la teatrul Bolşoi, dar ea nu mai era acolo. Evghenia Alekseevna se scuzase că nu se simte bine şi plecase demult. Lukin voia să ştie pe unde umblase ea, exact asta voia să ştie. Ros de ceva vreme de gelozie, generalul simţea în aer trădarea.

Soţia lui a intrat zâmbind dezorientată, ţinând în mână coşul cu flori:

— Inchipuie-ţi, Semion, pe covoraşul de la uşă coşuleţul cu flori...

N-a apucat să termine însă ce avea de spus fiindcă soţul ei a făcut un gest împiedicat cu mâna, cum fac femeile, şi i-a tras o palmă zdravănă. Viaţa demnă pe care o dusese până atunci n-o pregătise pe Evghenia Alekseevna pentru o ieşire ca asta, aşa că nu şi-a putut ţine echilibrul şi a căzut lovindu-se la sprânceană de colţul suportului de la oglindă. A căzut şi coşul cu flori. El s-a repezit s-o ridice, ea i-a dat mâna la o parte şi a plecat, azvârlindu-şi jacheta de blană pe jos şi aruncându-i peste umăr un singur cuvânt: „Penki!”

Acesta era cuvântul cu care îl ameninţa uneori şi

care cădea >)

asupra lui ca o lovitură de topor, era numele sătucului drag unde se născuse. Tonul cu care îl pronunţa Evghenia Alekseevna îl transforma brusc pe general intr-un om de nimic, într-unul care paşte oile, un bădăran. El a simţit durerea şi ruşinea tot atât de acut, pe cât de acut simţise adineauri mânia. L-au cuprins deodată remuşcările, a început să creadă iar că soţia lui e nevinovată, chiar aşa semeaţă cum era.

Ea s-a închis în baie. El a rămas în picioare pe coridor, cu obrazul sprijinit de uşa băii, abia stăpânindu-şi lacrimile şi repetând la nesfârşit: „Jenecika, Jenecika, iartă-mă!" Crispată de durere, astupându-şi rana sângerândă cu prosopul, Jenecika îşi spunea cu bucurie răutăcioasă, ca un copil: „O s-o fac, o s-o fac, asa o s-o fac mereu!"

Coşul cu ciclame zăcea pe podeaua din vestibul şi nu se putea spune că i-a adus multă bucurie Evgheniei Alekseevna...

în schimb, bucuria era de partea Kolîvanovei: a alergat în- tr-un suflet spre casă, se grăbea fiindcă Pauk îi ceruse să vină la el în fiecare zi în contul datoriei, şi ea, fetiţă ascultătoare,

nu i rr chi-ulul kiun^ 11 «wy »ie. .» constata că uş* c deschisă şi Pauk nu-i nicăieri.

kt . ,i. I idka i ,i pox. stil că bărbaţii din cunu l-au bum- bâcu aşa de rău ţ*e Tauk pentru păcatele lui ticăloase. inc.it a trebuit să l ducă la spital. l-au distrus şt porumbarul cu tot cu pot;• mbeu... k trecut multă irenic pana să apară iar în curte Tauk. ŞI uite aşa surorile Koli\ano\ nu t au mai dat banii înapoi. Treaba era răsuflată...

ÎMijica sine şi pleacă lucru pe care încă nu-l ştia Koli- \ anex a şi n locul ei se instalează întotdeauna i tristarea.

Lxchcni.i Alekseex na n-a mai apărut la şcoală. Mai intăi şi-a lua-t un certificat medical, pe urmă soţul ei a tost numit consilier ►uliitat ir. străinătate, a plecat şi ea cu el în marea ţară din Orient, unde şi a cumpărat mătăsuri, iad şi smarald, şi. contorul pro- tecolmiu. au ax ut ia dispoziţie un bucătar, doi servitori, un ¿.lăcirar şi un yoter. toţi chinezi, bineînţeles. Pe Kolivanova nu şi -a amintit niciodată.

Tiara Noiivanoxa i-a dus dorul multă \ rt'nie. Te urmă s-a xuuiccat. rare se. «.ic iubire. Nici n-a luat în seamă că şi-a sacri- r.cat trvioria. cu atât mai mult cu cât nimeni nu ştia de treaba a.'ta în akuă de l idka şi de Şurik Tauk. A xisat-o odată pe l ' ¿Tenia k.cksccx na. dar intr un tel nu prea plăcut: se tăcea <ă pioresoara > a am opiat de ca în timpul lecţiei şi a început s w <:e<ăr.cas^ă în <ap cu imcluilc date cu iac. tari ca oasele. Nou m.otc.'oarc de ¿crman.ă Kolivanoxa i a purtat duşmănie, dat a tătiia.' cu tmpK'sia că nemţeasca c cc\ a ce se atlă sus de cot. în ia.dtul cerului.

\ '.’o.mox.i şi a pene ut doi ani intr-o amorţeală nostalgică. : c'.c.c o.::' c..-.'ă s au m.umiz.u. s-au

împlinit la trup, numai ca s .t .uncii mult <a un copac, a aiuns mai înaltă decât toţi, i a ţx'mă şi pe băieţi. Apoi i au crescut dmtr-odată o
trumuseţe cc sâni, pârul murdar a căpătat brusc culoarea cenuşii, se wdc neaua că cic la spălat, hmdcâ îi dăduseră mamei de la »apucă un ar.utameiu cu două camere şi baie. \ tost mai intâi drăguţă, apoi s-a făcut frumoasă. Băieţii nu se uitau însă la ea, rămăseseră cu ideea că ea e o fată neinteresantă. Dar când Anna Fominicina a invitat la serata organizată în cinstea zilei de 1 Mai pe cursanţii de la Şcoala Superioară de Partid, mai exact pe iubiţii ei cehoslovaci, aceştia aducând cu ei nişte comunişti suedezi, printre care se aflau bulgari, italieni şi un singur suedez autentic, tocmai suedezul acesta a invitat-o la dans. Ea l-a refuzat, pentru că nu ştia să danseze. Şi ce dacă. Suedezul s-a îndrăgostit de ca. A aşteptat-o după ore, a dus-o la cinema şi la cafenea, a conversat cu ea în germană şi i-a făcut cadouri. Ea s-a dus la suedez la cămin tot a patra zi, când era de serviciu paznicul pe care îl cunoştea. Numele suedezului era Peterson, Taniei nu-i plăcea de el, era mai mic de înălţime decât ea şi avea chelie, deşi era tânăr. Dar el nu era bărbat pătimaş, îi făcea multe ca ea să se simtă bine, aşa că 7 ania se ducea la el din recunoştinţă.

El a plecat pe urmă, şi ea n-a stiferit. A terminal curând şcoala, abia a trecut clasa cu note de trei. Mama voia ca Tania să lucreze la secretariatul fabricii, era un post acolo, dar fata a vrut să înveţe mai departe, a intrat la şcoala pedagogică şi s-a îngrozit de ce era acolo.

Peterson i-a trimis scrisori, iar după un an a venit

s-o ia de nevastă. N-au reuşit imediat, a fost complicat cu actele. El a mai venit o dată şi s-au căsătorit. Kolivanova a plecat la scurt timp în Suedia. Acolo şi-a cumpărat ci/.muliţe din cauciuc alb, şubă din blană de oaie şi pulovere Hauşatc. Peterson nu-i era drag, dar se purta frumos cu el. Peterson însuşi spunea mereu că soţia lui are suflet enigmatic de rusoaică. Fostele colege de clasă spuneau că Tania Kolivanova e fericită.

Rude sărmane

Fericitii

În fiecare duminică, Berta şi Matias se duceau la fiul lor. Berta pregătea sendvişurile, turna ceaiul în termos şi lega cu grijă mătura cu o sfoară din bumbac. Lua un borcan, pentru orice eventualitate, şi le punea pe toate în sacoşa cârpiră de Matias. El îi ţinea paltonul, sau mantaua de ploaie, sau jacheta şi se duceau la piaţă să cumpere Hori. Apoi aşteptau vreme îndelungată tramvaiul, care venea rar.

Cu anii, Matias se făcuse tot mai mic şi semăna din ce în ce mai mult cu un dulap din lemn de acaju; i se ghicea culoarea roşcată după tenul trandafiriu întunecat şi după pistruii apăruţi în număr mare pe mâini. După cât se pare, Berta avusese cândva aceeaşi statură cu a lui, acum însă îl întrecea cu o jumătate de cap. Spre deosebire de bărbatul ci, devenise cumva mai puţin urâtă pe măsură ce trecuseră anii. Mustăţile mari şi moi, care o urâţiseră în tinereţe, se îndesiseră serios, dar erau mai puţin vizibile pe chipul ei de om bătrân.

Tramvaiul îi zdruncina mult timp, în el era cald sau frig în funcţie de anotimp, dar mereu înăbuşitor. Şedeau încremeniţi – întotdeauna li se cedau locurile. De fapt, li se cedau locurile şi când erau proaspăt căsătoriţi.

Drumul era acelaşi, nu le rezerva nici o surpriză, îi ducea la locul îngrădit cu zid de cărămidă şi-i trecea

pe sub arcadă, lăsându-i pe aleea îngrijită şi tristă, iar pe ambele părţi ale acesteia, printre firele de iarbă, prin zăpadă sau prin ceaţa umedă şi subţire, îi întâmpinau vechile cunoştinţe: Lsaac Benţionovici Galperin, cu ochişorii lui de un albastru intens, cu obrajii având o tentă zmeurie-întunecată şi chelia vânătă; nevasta lui, Faina Lvovna, femeie calculată, cu gura strânsă pungă şi mâinile tremurânde; colonelul din trupele de geniu, Ivan Mitrofanovici Semerko, lat în spate ca Ilia Muromeţ, cânta minunat la chitară şi din gură şi era atât de tânăr, bietul de el; pe urmă inscripţiile sterse ale bunicii, bunicului şi micuţului Borenka Mednikov,

doi ani şi două luni; antipatica familie Kraft, nişte oameni solizi şi greoi, albi la piele, anunţându-şi pompos prezenţa cu litere gotice bine ordonate; Rabinovicii, bătrâni neobişnuit de amabili, ale căror nume rimau – Haia Rafailovna şi Haim Ga- briilovici, întotdeauna îmbrăţişaţi, cu părul cenuşiu-deschis, împutinaţi la trup în acelaşi fel, uscaţi, uşori ca fulgul, având aproape un aer sărbătoresc, şi-au luat zborul în aceeaşi zi, lăsân- du-i descumpăniţi pe toţi martorii acestui fapt uimitor...

După ce făcea un cot, poteca se îngusta şi-i ducea direct la fiul lor. Vovocika Levi, şapte ani şi patru luni, îi întâmpina de mulţi ani cu zâmbetul ales special pentru ocazia asta, zâmbet care-i împingea buza în sus şi-i dezvelea dunga dinţilor pătraţi, încă necrescuţi de tot ca la oamenii mari, iar printre dinţi se zărea locul întunecat de unde abia îi căzuse unul.

Toate celelalte expresii ale chipului simpatic, lătăreţ, răzbu- nându-se că nu fuseseră alese pentru reprezentare, dispăruseră fără urmă, lăsând loc zâmbetului ăstuia rămas singur o dată pentru

totdeauna, singurul dintre alte multe şi nenumărate mişcări ale fetei.

Berta scotea mătura legată cu sfoară, îi desfăcea noduleţul, împăturea ziarul în care era înfăşurată, iar Matias mătura zăpada sau praful de pe băncuţa de un verde nepretenţios. Berta aşter- nea ziarul împăturit şi se aşeza. Se odihneau puţin, apoi făceau curăţenie prin casă – cu îndemânare, temeinic, dar iute ca nişte buni gospodari. Berta întindea şervetul de bumbac pe măsuţa dreptunghiulară, turna ceaiul în capacele de plastic alunecoase, aşeza teancul de sendvişuri proaspăt făcute, aranjate felie peste felie. Era masa lor săptămânală, luată în familie, care s-a transformat în decursul anilor în punctul central al ritualului ce începea cu agitarea măturii şi se termina cu înşurubarea capacului de li termosul gol.

Tăcerea adâncă, încărcată până la refuz cu amintiri, nu era tulburată de vreo vorbă spusă la întâmplare; vorbelor le erau destinate alte ore, alţi ani. Odată slujba terminată, plecau lăsând în urma lor miros de podele proaspăt spălate şi odăi aerisite.

Acasă, în timpul mesei, Matias bea vodca de duminică, o jumătate de sticlă.

De trei ori îşi turna el în paharul uriaş, de argint, cu încrus- taţii grosolane, pahar folosit la Paşte de tatăl Bertei. De trei ori ofta Berta, scoţând nişte sunete prelungi, neştiind să-i răspundă altfel. Pe urmă ducea vasele la bucătărie, avea o metodă specială de-a le spăla, cu săpun şi amoniac, le ştergea cu un şervet vechi, curat, şi se culcau în patul conjugal înalt.

— Ah, bătrâne, spunea în şoaptă Berta, închizând ochii mici cu pleoape mari.

— Nu-i nimic, nu-i nimic, mormăia Matias, întorcând-o cu greu spre el cu o mişcare puternică a mâinii stângi.

Aveau visele obişnuite de duminică, după masa de prânz, visau cei mai fericiţi opt ani, când erau toţi trei împreună, începând cu ziua care le schimbase viaţa, ziua de neuitat când Berta, chinuită de gânduri urâte, se dusese la oncolog cu sânii umflaţi peste măsură şi cu tot felul de alte beteşuguri neplăcute; plecase fără să-i spună lui Matias. Doctoriţa bătrână, sora prietenei ei, o pipăise peste tot, îi apăsase sfârcurile, îi pusese câteva întrebări medicale fără perdea şi-i zisese:

— Eşti însărcinată, Berta, termenul e aproape.

Berta se aşezase pe scaun şi, fără să-şi pună sutienul, izbucnise în plâns, încreţindu-şi faţa îmbătrânită. Lacrimi mari îi curseseră năvalnic pe zbârcituri, de-a lungul obrajilor, zăbovind puţin în mustăţi şi ajungând reci pe sânii albi, umflaţi, cu sfârcurile negre, îndreptate-n sus.

Matias făcuse ochii mari de uimire când îi spusese despre ce e vorba – ştia el bine ce ştia, demult de tot prima lui soţie îi născuse fete de patru ori, dar fumul de la trupurile lor arse se împrăştiase deasupra câmpurilor veştede ale Poloniei. înţelesese tăcerea Bertei în felul său şi nu-i trecuse prin cap că ea chiar nu ştie lucrul ăsta.

— Am patruzeci de ani, iar tu o să împlineşti în curând şaizeci.

El ridicase din umeri şi o alinase cu vorba bună:

— Aşa vasăzică, suntem nişte bătrâni caraghioşi, o să fim părinţi la bătrâneţe.

Multă vreme nu fuseseră în stare să-i aleagă fiului

lor un nume şi-i spuseseră până la două luni *inghele,* care înseamnă ,.băiat" în limba evreilor.

— Ar fi bine să-i spunem Isaac, fusese de părere Matias.

— Nu, în ziua de azi nu se mai pune copiilor numele ăsta. Mai bine lakov, în amintirea tatălui meu.

— Putem să-i spunem lehuda, e roşcovan.

— Spui prostii. Copilul e intr-adevăr frumos, dar n-o să-i spui acum Solomon.

Ii puseseră numele Vladimir, adică Vovocika – tăcut ca Matias şi blând ca Berta.

Când a împlinit cinci ani, tatăl lui a început să-l înveţe ce-l învăţaseră şi pe el la vârsta asta. Băiatul a învăţat în trei zile literele, arătau ca furnicile, erau strâmbe, semănau între ele, iar când s-a împlinit săptămâna, a început să citească din cartea pe care de-o viaţă o citea de la dreapta la stânga şi tatăl lui. După o lună, băiatul citea cu uşurinţă şi cărţi ruseşti. Berta se ducea la bucătărie şi spăla vasele cu inima îndurerată.

— Ah, ce băiat! Ce băiat!

Era încântată de el, dar din când în când simţea un fior rece, ca atunci când firicelul de apă scurs iarna de pe rama geamului îţi atinge mâna caldă.

Spăla vasele, batea hrişcă, aşa hrişcă bine bătută nu le reuşea niciodată vecinelor ei, cocea plăcinte şi făcea pateu de ficat. Era preocupată niţel cam mult de reţetele culinare şi uita de sărmana mămăligă înotând lăbărţată pe fundul castroanelor de aluminiu, de borşul verzui, subţire ca apa, fiert de ea din urzici micuţe şi tinere, rupte din spatele casei cu un etaj, gata să se prăbuşească, în care locuiseră la început

patruzeci şi opt de copii, apoi, la shârşitului războiului, optzeci, veşnic flămânzi, bolnavi şi murdari. Uita de capetele cu pielea vineţie, cu perii puţin tari şi ţepoşi la pipăit ale băieţilor, de bietele lor urechi clăpăuge, de claviculele subţiri şi venele albăstrui de la gâtul fetiţelor. Dragostea aprinsă pentru ei se îndrepta acum, ca raza fierbinte, asupra lui Vova.

În fiecare zi Bena gusta din plin bucuria că e atât de aproape de băieţelul durduliu şi roşcovan, îl atingea mereu cu mâna ca să se convingă că e acolo, că e al ei. Ii făcea baie, el ţipa, ea se uita încântată la tălpile disproporţionat de mari şi la coconul mititel, stând în ascunzătoarea lui.

Când băieţelul a mai crescut, ea îi urmărea cu aceeaşi încântare jocurile de copil care semănau bine cu munca plictisitoare a unui adult – ore întregi ţesea carpete din fâşii multicolore, împletindu-le cu dibăcie. Matias, croitor din Varşovia, cu meseria învăţată la Paris, lucra intr-un atelier clandestin şi-i aducea băiatului tot felul de cârpe şi petice. II ajuta chiar el să le taie în fâşii...

în adâncul sufletului ei, Berta se ruşina pentru dragostea nemăsurată pe care i-o purta copilului, socotea chiar că-l iubeşte cu păcat. Nu prea era înclinată să-şi analizeze sentimentele, nu ajungea până acolo încât să le dea glas, trăia evitând să le numească.

Matias venea de la muncă, mânca şi se aşeza pe divan. Vova îşi făcea loc lângă el, ca o plăcinţică proaspăt coaptă din resturi de aluat stând lângă o uriaşă plăcintă rumenă. Citeau, stăteau de vorbă, iar Berta, fire superstiţioasă, pleca să spele vesela, s-o

facă şi mai strălucitoare...

>

Când visa, ea intra cu uşurinţă în trecut, aşa cum treci în camera de alături, se mişca sprintenă şi fericită, într-o suflare cu fiul ei. Bărbatul ei, Matias, cu mustăţile asemenea mustăţilor lui Stalin, era o prezenţă tăcută, un important detaliu decorativ. Visele semănau cu un spectacol văzut de nenumărate ori, un spectacol fascinant, trăit într-o stare de transă, care dura mult, dar se termina cu un sfert de oră înainte ca Berta să se vadă aducându-şi băiatul de afară, purtându-l pe braţe – palid, cu o zgârietură proaspătă pe obraz, urmare a lucrului trudnic de dimineaţă la macheta avionului, care înlocuise munca la carpetele ingenios împletite. Gulerul cămăşii în dungi îi era desfăcut pe gâtul gol, mai lung ca niciodată din cauza capului dat pe spate, nu i se zbătea nici o vinişoară.

Totul se întâmplase într-o clipă şi semăna cu un afiş urât – mingea mare, coloratăn roşu şi albastru, se rostogolise brusc spre mijlocul drumului, băiatul fugise glonţ după ea, se auzise scrâşnetul de frână al singurei maşini care trecuse pe acolo în dimineaţa aceea de duminică. Mingea îşi continuase rostogolirea leneşă, reuşind să treacă drumul, oprindu-se apoi, fără chef să se mai mişte; iar băiatul rămăsese întins pe spate, cu mâinile desfacute-n lături; stătea nemişcat, arăta încă sănătos, sângele tânăr, din care nu cursese nici o picătură şi care încă nu-şi încetinise curgerea, ajungea până-n vârful degetelor, dar murea acolo, fără să mai poată face cale întoarsă.

Matias stătea n picioare în faţa micii oglinzi din perete, cu obrajii săpuniţi şi bărbia zgâriată şi, schimbând direcţia mâinii în care ţinea lama groasă,

încerca să nimerească locul dificil de pe gât.

...La ora şapte bătrânii se treziră. Berta îşi vârî picioarele uscate, de culoarea cenuşii, în papucii îmblăniţi şi plecă să pună de ceai. Masa rotundă era acoperită cu o faţă de masă rigidă ca o bucată de placaj. în mijloc trona bolul cu turtă dulce scos

din bufet. În spatele Iui Matias, intr-un colţ, se afla un scaun de copil pe care atârna de cincisprezece ani hăinuţa maronie, cusută chiar de el dintr-un sacou de-al lui. Umărul stâng, cel dinspre fereastră, se decolorase de tot, dar lumina era aprinsă şi nu se observa.

> — Hai, fă cărţile, spuse Berta şi întinse mâna după ochelari. Matias începu să amestece cărţile.

Rude sărmane

Dacă ziua de douăzeci şi unu nu cădea duminica, în timpul mort dintre prânz şi ceaiul de seară, la Ana Markovna venea verisoara ei de-a doua, Asia Safran. Dacă data de douăzeci şi unu pica duminica, când se aduna toată familia-n păr, Asia venea luni, pe douăzeci şi două, fiindu-i ruşine că e săracă şi slabă de minte.

La ora patru suna la uşă, după o vreme auzea zgomotul paşilor grei venit din fundul apartamentului şi întrebarea prostească „Cine-i acolo?", fiindcă, după chicotitul ei neghiob, ba chiar şi după data din calendar, Ana Markovna trebuia să ştie că era Asia.

„Am venit şi eu, Anecika, am trecut prin dreptul casei, am zis să văd dacă eşti acasă..." spunea Asia, sărutându-i Anei obrazul umflat, şi continua să chicotească întrecând orice limită, unde mai pui că era inutil şi suna fals... se vedea cât de colo că a venit ea, ruda săracă a Anei, după ajutorul primit lună de lună.

Cândva, demult, învăţaseră în aceeaşi clasă la liceu, merseseră în aceleaşi uniforme gri-albastre, cusute de croitorul cel mai bun din Kaluga, purtaseră pe pieptul generos aceleaşi însemne *LFSK,* anticipând cu mult vremea când vor fi toţi atinşi de boala abrevierilor. Totuşi literele SK, cusute cu migală, nu însemnau nicidecum Sovietul din Kaluga, iar L şi F nu

abreviau cuvinte ca Liniile Ferate, după moda anilor ce urmau să vină, ci erau iniţialele Liceului de Fete Sadovaia din Kaluga. Fiind o instituţie privată, liceul îşi permitea să instruiască fetele evreilor bogaţi, provenind dintr-o populaţie evreiască puţin numeroasă în oraşul Kaluga, aşezare preponderent rusească, pe jumătate rurală, în care caprele rătăceau pe uliţele viitoarei capitale a cosmonauticii.

Ana era premiantă, purta o coadă groasă, ţinută pe umăr; ultima pagină din caietele ei nu arăta altfel decât prima, care era deosebit de frumoasă şi îngrijită. Asia nu era la fel de sâr- guincioasă ca Ana: verbele franţuzeşti, şirurile interminabile de date şi fleacurile de teoreme, bune la nimic, intrau val-vârtej în urechea acoperită pe jumătate cu cârlionţii bălai, mişcându-se în dezordine, şi, cât timp desena cu creionul bine ascuţit caricatura lui Semion Afanasievici, profesorul de istorie, un ticălos, acestea îi ieşeau pe urechea cealaltă. Asia clocotea de viaţă, era o domnişoară veselă şi simpatică, dar nimeni în afară de Ana Markovna nu şi-o amintea asa...

> »

Fardată ca dracu, cu un tremur imperceptibil al capului, Asia î i scoase paltonul de culoarea caisei, cusut pe deasupra cu fâşii de mătase neagră. Era paltonul Anei Markovna, îi dădea de-o viaţă Asiei lucrurile sale vechi, împăcându-se cu obiceiul acesteia de a-i transforma cu îndemânare, uneori dintr-o singură mişcare a mâinilor dibace, hainele onorabile în zdrenţele unui nebun. Fâşiile negre cusute de Asia se descususeră pe alocuri, se încurcaseră între ele formând noduri şi funduliţe, şi toate la un loc semănau cu costumul ingenios, de bal mascat, desenat î ntr-un caiet de notite.

De sub bereta verde îi atârnau pe frunte franjuri negre, un hibrid între voal şi breton, iar pe buze avea un zâmbet forţat, gata oricând să dispară sau să se risipească într-un chicotit linguşitor.

— Intră, Asia, o întâmpină Ana Markovna cu un aer amabil şi maiestuos şi o lăsă să treacă în sufragerie.

Pe canapeaua acoperită cu un covor stătea lungit Grigori Veniaminovici, soţul Anei. Nu se simţea prea bine, plecase mai devreme de la universitate, lăsând cele două ore din cursul lui strălucit de histologie în seama unui asistent foarte inteligent, dar cam neglijent.

Văzând-o pe Asia, el pufni acru, o întrebă ce face şi, fără să aştepte răspunsul, plecă alături, în dormitorul vecin cu sufrageria, închizând după el uşa dublă de sticlă.

— Grişa nu se simte bine, explică Ana Markovna prezenţa lui acasă la orele amiezii şi dispariţia lui.

— Am trecut pentru o clipă, Anecika. În pasajul Petrovski sunt termosuri chinezeşti. Am cumpărat câteva, minţi ea. Sunt foarte frumoase. Cu păsărele. Să-ţi cumpăr şi ţie?

— Nu, mulţumesc. Am unul, nu mi-e de trebuinţă, slavă Domnului.

În mintea ei, termosul era bun pentru vizitele la spital, şi nu pentru excursiile în afara oraşului.

— Ce face Irocika? întrebă Asia despre nepoata ei.

Nu trebuia să inventeze întrebările de fiecare dată, întreba luând la rând toţi membrii familiei, şi de obicei Ana Markovna răspundea scurt, dar uneori punea patimă în răspunsuri şi plasa amănunte

destinate unor interlocutori mult mai importanţi. De data asta prima întrebare pică la ţanc, fiindcă Irocika îi anunţase ieri că se mărită, şi toată familia, complet nepregătită, era agitată şi supărată într-o oarecare măsură. Aşa că Ana Markovna se apucă să povestească pe larg ce se întâmplase, cu gândul să pună pe două coloane plusurile şi minusurile.

— Băiatul e bun, s-au împrietenit la şcoală, e tot în anul doi, la aviaţie, învaţă bine, la prima vedere merge, dar e lung cât o prăjină, slab, e îndrăgostit lulea de Irka, sună în fiecare zi de câte cinci ori, e muzical – n-a învăţat muzică niciodată, vine, se aşază la pian şi cântă după ureche, prinde din zbor orice melodie. Familia lui e o familie de oameni foarte simpli, pricepi cum vine treaba...

Asia dădu din cap în semn că-nţelege.

Ana Markovna continuă:

— Tatăl e administrator ia bloc, e invalid. Vorbeşte lumea că le cam trage la măsea.

La auzul unor asemenea cuvinte. Asia chicoti cu măsură.

Ana Markovna continuă:

— Mama însă e o femeie foarte cumsecade. Demnă de tot respectul. Au patru copii, doi băieţi mai mari la institut, cei doi mici sunt gemeni, un băieţel şi o fetiţă, adorabili...

(Pentru Ana Markovna toţi copiii, fără excepţie, erau adorabili.)

— Lam văzut: curăţei, îngrijiţi, educaţi. Pe mama lui Serioja o ştiu de mult, a fost secretară la şcoala lui Irocika. În orice caz, nu pot să spun nimic rău despre ea. Bineînţeles că băiatul e foarte tânăr, sărac lipit pământului, nici tu casă, nici tu masă, trebuie să-i ţinem încă mult timp pe amândoi, dar nu aici e buba.

Grişa socoteşte că ei trebuie să locuiască separat. Să stea cu chirie! Iţi închipui una ca asta? Irka trebuie să înveţe, şi, când colo, o să alerge la cumpărături, o să gătească, o să spele, culmea ar fi să mai şi nască... o să se lase de institut! Asta n-am s-o iert!

Ana Markovna îşi dădu seama, în sfârşit, că Asia nu trebuie să afle toate amănuntele. Aceasta însă o asculta cu plăcere stând pe scaunul negru, din lemn de stejar, cu obrazul pomădat, sprijinit în mână, zâmbea fericită, pleoapele i se mişcau iute, era nerăbdătoare să prindă o pauză în vorbăria Anei Markovna ca să-i spună:

— Lasă-i să stea la mine, Anecika!

— Ce-ţi veni, Asia?! o luă în serios Ana Markovna.

Şi-i apăru în faţa ochilor camera lungă a Asiei de pe Piat- niţkaia, la capătul coridorului, chiar la cotul lui, lângă bucătărie. Dugheană de telal, nu casă de om. Pe toţi pereţii sunt cuie mari şi mici, bătute alandala, într-unul atârnă un palton bărbătesc, într-altul o bluză, în al treilea o ilustrată sau un mănunchi de iarbă. Miroase oribil, locuinţă de nebun, nu-ncape îndoială; dai peste teancuri de ziare împrăştiate peste tot, pentru care Asia are o adevărată slăbiciune...

Ana Markovna începu sa râdă – cum de-i veni s-o ia în serios?

La râsul Anei, Asia răspunse cu un râs umil, apoi întrebă:

— De ce nu? Am şi paravan. Le-aş pregăti mâncarea de dimineaţă. Lasă-i să stea la mine!

Ana Markovna dădu din mână în semn că n-are de gând să ţină seama de propunere.

— Bun, s-or descurca singuri. La urma urmelor, Irocika are părinţi. Şi-or bate şi ei capul măcar o dată-n viaţă, cât despre el, el e obişnuit — părinţii s-

au descotorosit, nu se ştie cum, de un cumnat de-al lor pe care familia nu-l prea iubea – aşa că Serioja e pregătit, se aşteaptă la orice... Hai să bem ceaiul. Asia, propuse Ana Markovna şi strigă prin uşa deschisă:

— Pune de ceai, te rog, Nina!

Pe Asia o întrebă cu un aer amabil, iară mare interes:

— Tu ce noutăti ai, Asia?

— Am fost ieri la Berta. Vrea să-i cumpere un palton nou lui Matias, iar el nu se lasă atras în cursă. Raia din Leningrad e-n vizită la ei. Ne-a arătat fotografiile nepoţilor.

— Câţi ani au? începu să fie interesată Ana Markovna.

— Fata e mare de tot, bună de măritat, celălalt are doisprezece ani.

— Ce spui?! Când au crescut aşa mari?

înşirau vrute şi nevrute despre nimicurile vieţii. Ana Markovna o făcea cu îngăduinţă, cu sentimentul că-şi face datoria de rudă. Asia o făcea cu inima deschisă, dându-şi toată osteneala.

Nina, fata-n casă, intră cu ceainicul şi-l puse pe măsuţa rezemată de perete. O frumuseţe de femeie; părul ondulat permanent, arătând ca o mătură, îi atârna pe umeri, prins cu două spelci la tâmple.

Conversaţia continuă în franceză, fapt care o făcu pe Nina să se-nfurie pe tăcute. Era convinsă că stăpâna o suduie în evreieste.

»

— E noua noastră slujnică. Fată de toată isprava. E nepoata iui Dusia, din satul ei. Ne-a facut-o cadou după ce s-a măritat, începu să râdă Ana Markovna.

— Foarte frumoasă fată, zise Asia neputându-şi lua ochii de la Nina.

— Da, zise cu mândrie Ana Markovna, frumuseţe rusească autentică.

Ana Markovna avea mână bună – le găsea un rost slujnicelor ei fete de la ţară. Ee aranja să înveţe la şcoala serală, era o condiţie obligatorie, urmau ceva cursuri, pe urmă se măritau şi veneau în vizită de sărbători cu copiii şi soţii lor.

Băură ceaiul din ceşti albastre, scumpe. în farfurioarele rotunde, roz, făcute dintr-o sticlă intr-atât de ciudată că păreau sparte, Ana Markovna puse dulceaţă verde de agrişe, preparată după o reţetă unicat, spunea că e meritul ei în totalitate.

— Ce grozav arată dulceaţa ta! zise Asia entuziasmată.

— Iţi aminteşti lecţiile de menaj?

— Sigur că da, le ţinea chiar Eidia Grigorievna Salova. Toate îmi ieşeau mai rău decât celorlalţi, zise Asia cu o ciudată mândrie.

— îţi aminteşti, Asia, de tortul pe care i-l făceam de ziua numelui?... Da, da..., zise Ana Markovna dându-şi brusc seama că a pierdut atâta timp degeaba, am pregătit câte ceva pentru tine. Uite o cămaşă de noapte, o cârpeşti puţin, e rezistentă, mănuşile din piele de cămilă ale lui (itişa, uite şi nişte mărunţişuri.

De data asta, Ana Markovna nu-şi mai îngădui să intre în amănunte umilitoare, întrucât pe scaun aşteptau, aranjate în ordine, teancurile de rufe peticite...

Geanta din vremuri preistorice cu o încuietoare mare, de baga, le înghiţi repede pe toate, laolaltă cu patru bucăţi de plăcintă şi o conservă de peşte.

întrevederea de o oră se apropia de punctul culminant şi de deznodământ. Ana Markovna se ridică, se duse în dormitor, cheile zăngăniră în uşa dulapului,

ea ieşi de acolo după un minut, aducând plicul cenuşiu, pregătit din vreme cu bancnota cea mare, multicoloră, de o sută de ruble, ruble vechi, se-nţelege de la sine.

— Asta-i pentru tine, Asenka, zise Ana Markovna dându-i plicul cu un aer solemn.

Asia, care era puţin mai înaltă decât Ana Markovna, se înroşi ca un copil şi îşi încovoie puţin spatele ca raportul de forţe să fie corect: ea, micuţa Asenka, primeşte un cadou de la verişoara ei mai în vârstă şi mai înaltă. Luă plicul cu amândouă mâinile, geanta burduşită bine îi atârna la încheietura mâinii, se căzni s-o scoată, s-o deschidă şi să vâre în ea plicul mare.

întâlnirea luă sfârsit. Ana Markovna îsi conduse musafira în antreu, o sărută cu o căldură îndoielnică pe obrazul pomădat, iar Asia răsuflă uşurată, fapt care îi ştirbi într-o oarecare măsură iubirea sinceră şi respectul nemăsurat pentru verişoara de-a doua. Coborî de la primul etaj aproape sărind pe scări, străbătu cu picioarele subţiri, uşoară ca fulgul, ditamai distanţa dintre strada Dolgoruki şi Sadovoie kolţo şi, exact după patruzeci de minute, ajunse la intrarea Kostianski, la prietena ei Marusia Fomiciova.

Descărcă darurile preţioase pe masa şubredă, sprijinită de peretele jilav. Rămase o clipă-n cumpănă uitându-se la mănuşile din piele de cămilă, le scoase şi pe ele, iar sub maldărul de rufe cârpite vârî plicul cenuşiu.

— Ia te uită, ia te uită! Mă răsfeţi, Asia Sam... o.. dna, bălmăji bătrâna sfrijită, pe jumătate paralizată.

Asia Samoilovna Şatran, ruda noastră smintită, radia de bucurie.

F''onka

După cum povestea Ana Markovna mai târziu, Simka a fost adusă mult înainte de război, în bătătura unei case dintr-un cartier mărginaş al Moscovei, purtată de valul strămutărilor. Căruţaşul a descărcat din căruţă o fată jigărită, cu nasul mare, cu ciorapii strânşi bine pe picioarele subţiri, încălţate în bocanci uriaşi de bărbat, şi a plecat înjurând în gura mare. Simka a reuşit să scoată un lătrat de câine întârâtat în urma lui şi, agi- tându-şi mâinile ca moara de vânt, a rămas în mijlocul curţii cu tot avutul ei, o saltea mare şi murdară, două perne şi micuţa Bronka. fetiţa ei, strângând la piept una din perne, cea înfaţată în ceva roz, semănând cu un purcel prăpădit.

Simka s-a instalat, spre nemulţumirea celorlalţi locatari, în odăiţa de lângă bucătărie, fiind nevoită să ducă în camerele lor vechiturile depozitate în cămăruţa ei, grosul formându-l lighe- ncle găurite şi vasele de closet sparte. Nu prea era iubită de vecini, locatarii uneia dintre cele mai vechi şi dărăpănate clădiri aflate în curtea întinsă, cu multe şi complicate ramificaţii.

Operaţiunea a fost condusă de ciungul Kuzmiciov, administratorul clădirilor, o canalie de turnător, şi nimeni n-a crâcnit. Nimeni nu ştie la ce i-a folosit s-o instaleze-n odăiţă pe Simka, doar era limpede că nu pentru frumuseţea ei. Se vede treaba că ea a reuşit să-l ducă de nas, căci, după cum s-au lămurit lucru- rile, era mare meşteră la aşa ceva.

Simka a spălat podeaua odăiţei cu cârpa, proprietate obştească – a ţinut-o delicat în mâinile cu vene umflate, dar a facut-o cu fermitatea

profesionistului. Pe podeaua zvântată, peste ziare, şi-a întins salteaua umflată şi i-a pus vecinei Maria Vasilievna întrebarea de bază:

— Ia zi-mi, Maria Vasilievna, unde-s pe aici oameni cu carte?

Pricepând imediat că-i o întrebare cotită, Maria Vasilievna a îndrumat-o direct la Ana Markovna şi, după câteva minute, Simka şedea la masa acoperită cu faţă de masă albă, ţinând în mâini o ceaşcă albastră de cobalt cu marginea aurită, în timp ce Ana Markovna, sărăcuţa, îşi clătina compătimitoare buclele argintii, dichisit pieptănate, făcând să-i apară o scânteie albăstruie când pe un lob al urechii, când pe celălalt, şi cântărea în minte ce şi cât să-i dea solicitantei şi cum să se ferească de femeia asta simplă, o neobrăzată, care vine zilnic să tatoneze terenul.

Bazată pe multă şiretenie, înţelegerea reciprocă era perfectă, căci Simka povestea despre belelele în care intrase, inventând o parte, ocolind cu iscusinţă unele întâmplări reale, ba lăsând locuri goale, ba tăind ca la cenzură, în timp ce Ana Markovna, din motive tactice, nu punea întrebări care să submineze adevărul aproximativ al poveştii. Singurul lucru cert era că Simka, după ce-şi înmormântase bărbatul, o ştersese din Sionul autohton, care se întindea pe malurile Amurului, în ciuda piedicilor puse de organele puterii, de şefii de acolo şi de cerul atotputernic.

După un timp oarecare, Simka a căpătat de la Ana Markovna o mică zestre, în care intrau de toate, de la lampa de gătit cu petrol până la cel mai mic nasture. Totodată, i s-a dat de înţeles că poate cere ajutor numai în caz de nevoie, dar că nu e poftită la ceai.

Simkăi i-a convenit de minune.

Oricât ar părea de curios, ea a intrat rapid în viaţa socială. Cei care locuiau în cartier au acceptat-o, apreciindu-i limba ascuţită şi genul de scandalagioaică, un gen cu totul aparte – cu aerul că vrea să împace şi să vină-n ajutor, în toiul celor mai aprige lupte între vecini, râdea în hohote, ţinându-şi braţele pe pieptul a cărui carenă puternică ieşea mult în afară, ca la găina bătrână, în timp ce nodul cu două corniţe, de la basmaua legată pe frunte, i se mişca de atâta râs.

Şi-n cariera ei se putea vedea dacă nu un salt, atunci un progres: era tot femeie de serviciu, dar se mutase din biroul administraţiei locative mai întâi la administraţia unei fabrici şi pe urmă, chiar înainte să-nceapă războiul, o angajaseră la Comisariatul Poporului pentru Sănătate.

Muncea cu râvnă, era neobosită, îşi începea ziua de lucru la şase dimineaţa, trudind la stat, apoi alerga să-i dea de mâncare fetiţei, iar pe urmă curăţa dependinţele în aproape jumătate din apartamentele clădirii vecine, construite la începutul secolului, casă bunişoară, ocupată de cadre de conducere. Aşa se-nvâr- tea ea de la cinci dimineaţa până noaptea târziu, şi n-o ducea mai rău ca alţii.

»

Se credea grozavă, asta era trăsătura cea mai surprinzătoare a firii ei. Se fălea peste măsură cu cârpa ei de spălat podele, făcută din cea mai bună pânză de sac; când atârna ditamai salteaua de puf să şi-o aerisească, se-mpăuna de parcă vedea cum se leagănă pe frânghie o şubă de samur, în cel mai rău caz; îşi ridica-n slăvi soţul, zicea că-i cel mai bun dintre toţi morţii ştiuţi de ea; chiar şi faptul că-i lipseau toţi dinţii din gură îl socotea demn de interes,

ca pe ceva care nu te lasă indiferent, care măcar te uimeşte, chiar dacă nu-ţi stârneşte entuziasmul.

Elementul cel mai important din biografia Simkăi, care o înălţa deasupra celorlalţi, era Bronka, fiica ei. A crescut fetiţa pe neobservate, stând cu burta sprijinită de pervazul ferestrei de la subsol, urmărind cu atenţie tufa de liliac care-şi schimba înfăţişarea de-a lungul anului şi pantalonii totdeauna peticiţi ai băieţaşilor care treceau în goană prin faţa geamului, căutând turca din lemn, aruncată cine ştie unde.

Bronka era, într-adevăr, o fiinţă deosebită, nu semăna cu ceilalţi copii din părţile locului – călca uşor, zburând ca la balet, cu şira spinării încordată ca odgonul şi cu capul dat pe spate. N-avea nimic din impertinenţa mamei. Privea întotdeauna în sus sau pe lângă. în primul rând, îţi săreau în ochi părul ei roşcat, crescut des şi înfoiat, şi fruntea îngustă, al cărei contur semăna cu o acoladă desenată artistic. Abia pe urmă, la o privire mai atentă, îţi apărea toată cealaltă frumuseţe culeasă din mici imperfecţiuni: dinţii din faţă, de un alb strălucitor, ieşiţi înainte, buza de sus o idee mai ridicată şi ochii, bătând în galben-deschis, atât de mari, încât păreau că strivesc rădăcina nasului şi se-ntind până la tâmple. La toate astea se adăuga expresia încântătoare de copil somnoros, care încearcă să-şi amintească visul plecat pe furiş.

în fotografia din 1947, facută-n grup la şcoală, Bronka, fetiţa de doisprezece ani, nu se uită la obiectiv. E întoarsă într-o parte, i se văd doar obrazul şi coada groasă cât salamul, răsucită pe ureche.

Şcoala era deja separată pe sexe, dar nu exista încă un regulament în privinţa ţinutei. Fetele veneau îmbrăcate în haine de toate culorile, dar un ochi

exersat va găsi o caracteristică generală – toate au haine ajustate şi reajustate în tot felul de combinaţii şi potriveli, haine descusute şi întoarse pe dos.

Totuşi, două fetiţe poartă haine croite după tiparul ideilor progresiste ale avangardei din vechiul regim. E vorba de Bronka şi Ira, nepoata Anei Markovna, ea însăşi devotată până la sfârşitul zilelor concepţiei despre lume căpătate în vremea liceului, concepţie ce-a câştigat pe urmă un binemeritat, dar tardiv respect. Ira poartă, potrivit idealurilor bunicii, o rochie închisă la culoare, cu guleraş alb, imitând uniforma ce urma să fie acceptată în viitor. Bronka poartă o bluză din lână şi mânecuţe protectoare de satin. Toţi copiii sunt mărunţei, arată nemân- caţi, nici vorbă de copii graşi. Despre dereglarea metabolismului se va afla mai târziu, în vremuri mai îndestulate, Iară alimente date pe cartelă.

După doi ani, când era în clasa a şaptea, Bronka s-a făcut de ruşine şi a fost dată afară de la şcoală, fiind în aproape ultima lună de sarcină. Oricât ar părea de caraghios, diriginta clasei, Klavdia Dmitrievna, fată bătrână, cu un pieptene rotund şi negru în creştetul capului, a observat că Bronka e însărcinată mai devreme decât isteata de Simka.

Au chemat-o pe Simka la şcoală şi au pus-o la curent cu cele întâmplate. Aceasta a verificat şi s-a convins.

Ţipetele ascuţite şi urletele au asurzit mahalaua Kotiaşkino[III] - acesta era numele ei poetic obişnuită să audă de toate. Partea sonoră a spectacolului din cămăruţa Simkăi a cuprins pe lângă blesteme în rusă, pe înţelesul tuturor, şi unele afurisiţi în limba

III Mahalaua Cotoilor (rus.). (N.tr.)

evreilor, mai greu de înţeles, a mai cuprins toate vocalizele posibile şi imposibile în „a-a”, „0-0” şi „u-u”, zgomot de sticlă spartă şi zăngănit de vase din metal, de mobilă trosnită şi de palme trase.

De dragul adevărului, trebuie spus că Bronka n-a scos nici un sunet, că vecinii s-au alarmat atât de tare, încât au dat buzna în odăiţă, au udat-o cu apă pe Simka, au scos-o de acolo pe Bronka leşinată, albă ca varul, iar pe urmă s-au apucat, pe rând sau în cor, să-i bage-n cap Simkăi că aşa-i viaţa, că li se întâmplă tuturor şi că nu trebuie să se prăpădească cu firea.

Anna Markovna, mamă devotată, care participase la discuţiile aprinse de la şedinţa cu părinţii înlocuind-o pe fiica sa, femeie cu sănătatea şubredă, pe care o apuca greaţa numai când se apropia de şcoală, a răspuns sec la întrebarea nepoatei Ira referitoare la Bronka: aceasta va avea un copil şi nu va mai veni la şcoală. A spus-o strângând atât de tare buzele, încât a fost clar că din gura ei nu vor ieşi alte amănunte picante din biografia Bronkăi.

Bronka şi-a dus sarcina până l-a capăt stând închisă-n odăiţă, dar după naşterea copilului a ieşit cu micuţul să se plimbe, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Stătea cu copilul în braţe în grădiniţa din faţa casei, puţin în stânga pridvorului. Plimbarea dura exact o oră şi jumătate.

La început, băieţii din cartier au încercat să-i spună părerea lor despre cele întâmplate, i-au făcut tot felul de avansuri în legătură cu nişte-vizite în podul casei sau în şopron. Bronka şi-a ridicat senină ochii, le-a zâmbit îngăduitoare, fără să arate că-i e ruşine, şi n-a catadicsit să le răspundă. Aşa era şi înainte, tăcută, deloc sociabilă şi independentă în felul ei, iar acum aproape că nu mai vorbea cu maică-sa.

Pentru Simka tăcerea ei era o suferinţă în plus. A chinuit-o mult timp, vrând ca fata să-i spună cine a fericit-o cu un urmaş. Se simţea uşurată în sufletul ei, gândindu-se la varianta unui viol. Dar Bronka era mută ca pământul, nu arăta tulburată defel. Asta o scotea din sărite pe Simka, dar nimic nu putea s-o scoată pe Bronka din liniştea ei aproape nesănătoasă. Pe chipul ei se citea fericirea, s-o numim aşa.

Naşterea copilului şi paternitatea ţinută-n secret n-au ştirbit nicidecum trufia Simkăi. Băieţaşul, căruia i-au pus numele Iurocika, era de un alt soi – negricios, cu ochii albaştri-cenuşii, iar Simka, încântată de drăgălăşenia lui, îi tot examina cu atenţie trăsăturile feţei sperând să găsească \ reo asemănare. Cu cine? Nu se ştie...

Bronka se purtase ireproşabil până să se nască băiatul şi tot aşa se purta şi acum, după venirea lui pe lume. Nici înainte nu umblase hai-hui zbenguindu-se cu alţii în faţa porţii şi prin pod, nu dăduse fuga Ia porumbar să se uite la diavolii de băieţi cu cozoroacele şepcilor întoarse la spate, iar acum, de când avea copilaşul, când mama o trimitea după câte ceva, zbura la magazin cu mersul ei de balerină şi se întorcea în fugă, temându-se să-şi lase măcar o clipă băiatul singur, nesupravegheat. Serile şi le petrecea stând în pat, în chichineaţa de odaie, şi, când nu-l hrănea, se uita cu drag la el cum doarme.

Cuprinsă câteodată de compasiune pentru singurătatea fetei, Simka o îndemna să iasă din casă: măcar de te-ai duce-n vizită la prietene, ce zici? Bronka însă ridica din umeri şi refuza să plece. Fetele de la şcoală, cu care fusese colegă până nu demult în clasa a şaptea, se uitau îngrozite la ea de departe, holbân- du-şi ochii, deloc doritoare să aibă vreo

relaţie cu ea. Doar Ira, fată îndrăzneaţă, s-a apropiat o dată de Bronka, în timp ce aceasta îşi plimba copilul, şi a rugat-o s-o lase să-l privească. Bronka a dat la o parte bucata de pânză de pe faţa băiatului, şi fosta ei colegă a exclamat încântată:

— Aşa mai zic şi eu! Ce drăgălaş e!

Aşa i-a spus şi a plecat gândindu-se tulburată că băieţaşul e foarte simpatic, cu toată ruşinea celor întâmplate, iar Bronka aparţine acum unei altfel de lumi, în care nu există nici teorema triunghiurilor asemenea, nici alegerile în comitetul de elevi şi nici săritura peste calul cu mânere. Având în vedere dezmăţul din vremurile acelea, Ira, la cei paisprezece ani ai ei, nu era o fată proastă, şi totuşi „n-avea de ce" să şi-o facă prietenă pe Bronka.

Când băieţelul Iura a început să meargă şi să spună în felul lui „baba" şi „mama", lumea a descoperit că Bronka este iarăşi însărcinată de-a binelea. De data asta Simka n-a făcut scandal, dar a făcut investigaţii serioase. A ajuns să se umilească într-atât încât s-o întrebe pe Maria Vasilievna dacă nu cumva, în timp ce ea e la muncă, vine cineva la Bronka. Adunate în bucătărie, vecinele au dezbătut problema sub toate aspectele şi au condamnat purtarea Bronkăi, dar au recunoscut intr-un glas că fata n-a adus bărbaţi acasă. Cel puţin n-a prins-o nimeni asupra faptului. Era o fată atât de liniştită, de discretă, asculta atât de smerită şi de indiferentă toate câte se spuneau despre ea, încât nu prezenta nici un interes pentru vecini. Să spunem că le era chiar milă de ea.

Că era aşa sau altfel, n-are nici o importanţă, căci Bronka a născut al doilea băieţel, semăna leit cu primul, tot negricios, cam smead, cu ochii rotunzi,

cenuşii. Bronka, în loc să-şi smulgă părul din cap, radia de bucurie, se juca cu copiii cum se joacă pisica tânără cu pisoiaşii ei, îl alăpta pe cel mic, se-ntâmpla câteodată să nu-l refuze nici pe cel mare. Era tare cuminte băieţelul, după ce isprăvea de supt ultimele picături lăsate de mezin, spunea „mulţumesc”.

De cum a venit pe lume fratele cel mic, pe Iuta l-a cuprins o duioşie iară margini, care nu s-a diminuat cu trecerea anilor. Erau nişte copilaşi blânzi, zâmbăreţi, vecinii îi iubeau şi-i răsfaţau cum puteau, fiindu-le milă de Simka şi de prostănaca de Bronka. Unul le strecura câte o plăcintă, altul un biscuit.

Viktor Petrovici Popov, bătrânul fotograf ieşit la pensie, care locuia singur în camera de optsprezece metri, cea mai mare din casă, primea uneori copiii la el să se joace. Se aşezau pe podea, pe covorul roşu, cu mici desene, iar el le decupa animale şi biciclete dintr-o hârtie neagră...

Bronka era din nou însărcinată. Sufletul de evreică al Simkăi, călit de mii de ani în focul şi apele diasporei, laolaltă cu experienţa strămutării trăită de două ori chiar de ea, n-a mai suportat vrăjitoria asta: nici nu se-mplinea anul şi fie-sa năştea un copil; cât despre bărbat, nici pomeneală. Era la capătul puterilor. A început să bea.

Strâmtoarea din odăiţa lor era aşa de mare, încât Simka şi cei doi copii dormeau pe salteaua ei faimoasă, iar Bronka dormea pe patul pliant în bucătăria de alături, cu piciorul legat cu o sfoară, pe care Simka, necitindu-l pe Boccaccio, o ţinea strâns în mâna ei puternică. Cea de-a treia sarcină, observată imediat de toţi, n-a slăbit vigilenţa maternă, oricum zadarnică.

Fiul nou-nouţ al Bronkăi, Grişa, a venit pe lume de

ziua ei de naştere, când a împlinit şaptesprezece ani. Spre deosebire de fraţii lui mai mari, acesta era bolnăvicios şi plângăcios. Bronka l-a ţinut sub aripa ei până la un an. Băieţelul dădea din mânuţe dezordonat, îşi strâmba guriţa supărat, iar Simka ardea de dragul lui.

Fraţii mai mari, Iura şi Mişka, se-nvârteau toată ziua prin bucătărie, până când bătrâna Krotova a vărsat o oală de supă fierbinte pe Mişka. Din ziua aceea Bronka nu şi-a mai lăsat copiii în bucătărie, i-a dus să stea, când era urât afară, în camera lui Popov, bătrânul pensionar, care le decupa din hârtie neagră un întreg univers populat cu animale stranii, necunoscute, le citea poveştile lui Andersen, traduse prost, şi nu arăta niciodată obosit sau enervat.

Mezinul s-a întremat încetul cu încetul, deşi de mers a început să meargă mai târziu, după un an şi jumătate, oprindu-se puţin din creştere. Bronka se ocupa de el mai mult decât de ceilalţi, dar grija sporită n-a împiedicat-o să rămână borţoasă la momentul oportun. Aşa o capacitate de procreaţie a încetat să-i mai mire pe vecini. Simka a început să privească naşterea nepotului care venea la rând ca pe ceva inevitabil, aşa cum anotimpurile urmează unul după altul.

Ultimul copil al Bronkăi, tot oacheş şi cu ochii albaştri-ce- nuşii. s-a născut cu puţin timp înainte de moartea bătrânului fotograf; şi chiar în ziua înmormântării lui, după parastasul modest şi după scandalul uriaş izbucnit în bucătărie din cauza instalării abuzive a urmaşilor Simkăi în camera lui Popov, aceasta s-a mutat aici impreună cu Bronka şi cei patru copii, începând să trăiască împărăteşte.

În prima seară, Simka, băută puţin, i-a strigat în

bucătărie Bronkăi care spăla biberoanele, nemaiavând lapte pentru cel de-al patrulea:

— Curvă, asta eşti, Bronka, o curvă! Am rămas singură de tânără din cauza ta! N-am putut să mă mărit, pricepi? Impuia- ză-te, nu te jena! Uite câţi plozi pot sâ-ncapă în optsprezece metri, oho! a plâns ea şi şi-a şters lacrimile.

Bronka s-a crispat toată, s-a auzit zgomot de sticlă de la biberoanele lovite de chiuveta de metal. S-a dat înapoi şi a căzut pe spate cu mâinile-n sus.

Pe urmă Bronka nu s-a mai pierdut cu firea. Băiatul cel mic a împlinit un an, apoi trei, Iura mergea deja la şcoală, la aceeaşi şcoală din care fusese cândva dată afară mama lui. Şcoala nu mai era împărţită pe sexe, era mixtă. Fetele purtau uniformă, băieţii erau tunşi chilug, şi numai câţiva boemi şi liber-cuge- tători, crezându-se sortiţi să ţină piept societăţii, purtau nişte fire de păr subţiri, adunate-n ciuf. Iura învăţa cu aceiaşi profesori care-i predaseră şi mamei iui uşuratice, fără să înveţe ceva bun de la ei.

Bronka a început să lucreze ca femeie de serviciu într-o brutărie. Cum brutăria avea cuptor, ea primea şi pâine pe lângă salariu — câtă putea mânca şi cei patru copii ai ei au crescut cu pâinea asta aşa cum dospeşte aluatul, s-au făcut inalţi şi voinici. Chiar şi bolnăviciosul Grişa s-a îndreptat, şi-a ajuns fraţii, semănau acum între ei ca facuţi de acelaşi tată.

Afară la joacă, printre cei de-o seamă cu ei, băieţii Bronkăi erau căpeteniile, ceilalţi nici n-aveau cum să ţină piept acestei asocieri a fraţilor. Din când în când se deschidea ochiul de fereastră şi Simka striga cu glas răguşit:

— Iurka, Miska, Griska, Saska, acasă.

Era ceva comic în muzica strigătelor guturale ale Simkăi. Ea îşi hrănea acum orgoliul cu băieţii ăştia atât de extraordinari, atât de reuşiţi, atât de talentaţi – slavă Domnului! – şi atât de deştepţi — Doamne, Dumnezeule! — şi atât de voinici, ptiu, să nu-i deochi!

Au venit pe urmă vremurile noi. Părea că au pornit chiar din mahalaua Kotiaşkino. Umblau zvonurile că vor s-o demoleze. Simka, descurcăreaţă cum era, s-a aranjat din timp să lucreze ca femeie de serviciu la comitetul raional de partid, o comisie i-a măsurat camera în care stătea şi a reieşit că nu avea optsprezece metri, ci şaptesprezece metri şi optzeci, asta însemnând că reveneau mai puţin de trei metri de persoană, aşa că au primit înaintea tuturor un apartament cu trei camere, până la evacuarea în masă a celorlalţi.

Nimeni dintre vecini n-a crezut-o pe Simka până când nu le-a arătat apartamentul (care avea chiar şi baie), ducându-i pe strada Viatskaia, dincolo de gara Savelovski, pe unde trecea tramvaiul venind direct de la Novoslobodskaia.

La început băieţii Bronkăi se duceau des în cartierul vechi, pe urmă s-au obişnuit cu cel nou, ba până şi cel vechi s-a schimbat, au fost demolate casele dărăpănate, magaziile de lemne şi porumbarele, locatarii s-au împrăştiat care încotro. S-a terminat cu ultimele resturi ale Moscovei provinciale, au dispărut curţile nepavate, frânghiile de rufe întinse între plopii bătrâni, gardurile mici, din nuiele, împopoţonate cu globuri aurii...

Ira Mihailovna, fosta colegă de şcoală a Bronkăi, femeie deja în vârstă, implinită la trup, cu bucle

cărunte şi diamante sclipind albastre în lobii lunguieţi ai urechilor, şi-a făcut greşit socotelile în privinţa orei. Avea întâlnire cu soţul ei, Serghei Ivanovici, la ora şase, în piaţa Maiakovski, dar cum şedinţa de catedră fusese revocată, avea acum o fereastră de două ore şi ceva. îi era peste mână să se ducă acasă, avea de gând ca împreună cu soţul ei să facă o vizită în celălalt capăt al Moscovei.

Ajunsă în piaţă cu mult timp înainte de ora stabilită, vru să intre în magazinul „Prichindelul" şi să cumpere ceva pentru nepot, dar magazinul era închis pentru inventar. Stătea locului dezorientată, se afla intr-un moment al timpului neumplut de nimic, când mersul clipelor nu era planificat, ele ieşind din graficul orar. Se uită în toate părţile fără un scop anume, ca şi cum vedea locurile pentru prima oară, şi observă ceva ce nu remarcase timp de treizeci de ani: piaţa se schimbase treptat, rămăseseră doar câteva clădiri construite înainte de război, pe vremea când alerga să se întâlnească la statuie cu Serioja. Şi ce toamnă frumoasă era, avea culoarea fumului, fără lumină puternică, dar şi fără ploi timpurii.

Ira Mihailovna fu cuprinsă de melancolie – nu-i stătea-n fire să fie aşa. Nu avea unde să se grăbească, îi era foarte bine.

Cumpără, nu se ştie de ce, un buchet de ochiul-boului viu colorat, zâmbi gândindu-se la optimismul ei de prost gust, apoi se duse la ghereta unde se vindeau bilete pentru filarmonică şi începu să citească distrată lista lungă cu abonamentele.

Femeia din gheretă se îndreptă de spate, o cercetă cu destul interes pe Ira Mihailovna şi, terminând de cercetat, scoase un strigăt:

— Ira! Irocika!

Ira Mihailovna se uită la femeie şi inima i se opri în Ioc: chipul îi era cunoscut, dureros de bine cunoscut, parcă-l ştiuse cândva pe de rost. Acolada frunţii, nasul subţire, rădăcina nasului îngustă, şi ochii mari care se-ntind până la tâmple, ca la egipteni – chip care nu se uită, dar dat uitării, un vis apărut de multe ori... în copilărie... în copilărie... încă un efort de memorie, o plonjare în străfundurile ei prohibite, rămase la adăpost de orice atingere.

— Nu mă recunoşti? spuse femeia pe un ton rugător, cu zâmbetul pe buze, şi-i apăru o cută de-a lungul obrazului. Chiar nu mă recunoşti?

— Doamne! Bronka! se minună Ira Mihailovna, înşirând în gând rudele cele mai îndepărtate din partea tatălui.

— Chiar eu! Bronka!

Atât de bucuroasă se arătă Bronka, încât Ira Mihailovna se fâstâci. În schimb ochii Bronkăi clipiră des, îi veni să plângă, închise ghişeul şi dădu să iasă din gheretă.

— Aşteaptă, aşteaptă, pentru Dumnezeu! repetă ea insistent. Nu te grăbeşti, nu-i aşa? întrebă cu speranţă în glas.

Ieşită din gheretă, Bronka arăta tot aşa de mică şi de slabă cum era în copilărie.

O îmbrăţişă pe Ira şi, vârându-se în coasta ei, îi zise turuind printre lacrimile uşoare, apărute din senin:

— Irocika! Ah, Irocika! Cât mă bucur că ne-am regăsit! Doar eşti singura mea prietenă, altele n-am avut... Dacă ai şti ce-ai însemnat pentru mine în copilărie... îmi amintesc cum mi-ai cerut să ţi-l arăt pe Iura... Şi bunica ta... ne-a ajutat... Ce bucurie, Irocika...

Bronka îşi şterse lacrima de pe obraz.

În prima clipă, Ira Mihailovna simţi o uşoară nelinişte: nu se aştepta să fie recunoscută, bruma de emoţie provocată de amintirile din vremea copilăriei era deja de domeniul trecutului, iar în ce-o priveşte pe Bronka, se vede treaba că aceasta îşi cam ieşise din fire, judecând după tonul isteric din glasul ei. Asta era impresia Irei, femeie rezervată, deloc dispusă să dea frâu liber emoţiilor.

J

— Hai la mine, stau foarte aproape, la trei minute, o rugă stăruitor Bronka.

Ira se uită la ceas, avea timp două ore.

— Am patruzeci de minute la dispoziţie, m-am înţeles cu soţul meu să ne întâlnim aici, răspunse Ira.

Bronka se apucă să strângă teancul de bilete, pe care geanta mare de piele îl înghiţi de-ndată, şi încuie ghereta.

Ira Mihailovna observă imediat că Bronka pare mult mai tânără, de necrezut, şi că poartă un costum din piele de căprioară pe care nu-l găseşti la orice colţ de stradă.

— Hai, să mergem, o trase Bronka pe Ira şi trecu strada împreună cu ea. Stau aproape. Tare o să se bucure mama...

Şi porni iar Bronka să-i spună că-i fusese singura prietenă în vremea copilăriei groaznice, de nesuportat...

— Mama ta trăieşte? Stai să mă gândesc... câţi ani are? o întrebă mirată Ira.

— Optzeci şi patru, zise Bronka. A făcut congestie, merge cu bastonul, face scandal. Nu stă prea bine cu memoria, uită lucruri petrecute de curând... Dar ţine bine minte ce s-a întâmplat în trecut. Nu mai rău ca

mine, zise ea tristă, cu aerul că ştie ea ce ştie.

Intrară într-o casă frumoasă, dintre acelea care se numeau înainte case de generali, apoi intrară într-un apartament buni- şor. Trântiră uşa cu zgomot, se auzi târşâit de picioare şi bocănit de baston. Pe coridor apăru Simka, stafidită, cu faţa congestionată, avea capul legat cu basmaua înnodată în acelaşi fel, cu două corniţe deasupra frunţii. Se sprijinea în baston cu amândouă mâinile, îşi ţâra piciorul stâng, feţişoara suptă i se strâmbase, gura i se lăsase în jos.

— Ah, tu eşti, credeam... că e Liova, zise nu prea desluşit bătrâna Simka.

- • Liova e în delegaţie, mamă, strigă Pronka.

Linei îi zise încet:

— Ea doua săptămână de când soţul mi-e plecat în delegaţie, dar ea nu mai are ţinere de minte.

Şi continuă aproape strigând:

— Uite, mamă, cine a venit la noi! E Irocika, nepoata Anei Markovna. O ţii minte pe Ana Markovna, din cartierul vechi?

— A-a, dădu din cap Simka. Sigur c-o ţin minte. Trăieşte, nu?

— A murit de mult. De aproape douăzeci de ani, răspunse Ira într-o stare ciudată de derută. Nu mai sunt de mult nici bunica, nici bunicul, nici mama.

— Ama Markovna a fost o femeie grozavă, zise îngăduitoare Sîmka, de parcă bunăstarea de acum a răposatei depindea de părerea ei. A avut multă consideraţie pentru mine, multă consideraţie, articulă cu oarecare greutate bătrâna, cu o urmă de mândrie pe faţa strâmbă.

Ira Mihailovna nu-şi putea aminti deloc numele ei de familie. Nu putea pentru că nu-l ştiuse niciodată.

Nimeni nu-l ştia — cel puţin în vremurile acelea...

Bronka o conduse pe mama ei în camera din fundul apartamentului. Ira se uită împrejur: locuinţă obişnuită, nu se remarca prin nimic, cu pereţi standard, aşa cum erau şi la ea acasă, o mulţime de aparatură muzicală scumpă...

— Pun ceainicul, zise Bronka. Am bomboane „Jubileu", o raritate...

În momentul când luă bomboanele de pe raftul de sus, mânecile ample ale bluzei de mătase îi fluturară, descoperindu-i braţele. Ridică mâna să-şi potrivească spelca în părul casta- niu-deschis, care mai păstra încă reflexele roşcate, şi toate gesturile ei i se părură Irei extraordinar de feminine, de frumoase. Bronka tot o ţinea pe a ei:

— Câţi ani au trecut, Irocika! Câţi ani, Dumnezeule!...

„E femeie frumoasă Bronka asta", îşi dădu brusc seama Ira. Nu-i trecuse prin minte până acum. „Pe vremuri era nearătoasă, o pipernicită cu picioare subţiri, roşcată, ursuză. în anii ăia nu ne trecea prin cap că frumuseţea poate arăta aşa", se gândi Ira. „Era prea zveltă pentru vremurile alea."

Bronka puse pe masă ceştile de cobalt, cu un strat gros, aurit pe margine. Ceşti cunoscute, tare cunoscute. Deodată, Ira o văzu în faţa ochilor pe Simka tânără, ţinând o ceaşcă în mână, aşezată la masa părinţilor acoperită cu faţa de masă albă şi aspră, o văzu şi pe bunica Ana Markovna ascultând cu capul înclinat vorba ei precipitată şi cam neclară, presărată cu cuvinte evreieşti şi gesturi bruşte, care păreau nelalocul lor, se văzu şi pe ea stând sub măsuţa rotundă din cehul camerei şi uitându-se la

musafira ciudată printre fran jurii feţei de masă bej care atârnau până la podea.

— Ce fac băieţii tăi? întrebă Ira.

— Bine, Irocika. Bărbaţi în toată firea. E puţin spus în toată firea... Iti arăt numaidecât.

Şi icoasi o casetă cu nişte teancuri de fotografii viu colorate.

— Asta-i Iuta, trăieşte în California, uite-1. Inginer electronist, are o afacere mare. E bogat. Pe bune, nu ca la noi. Asta-i nevasta lui, cei trei copii. Americani, bctele-s frumoase, aşa-k Nepoata Jane. Asta-i Mişa. E medic neurolog. A învăţat acolo. L-a ajutat Iuta. Aştia-s americanii mei. Asta-i nevasta lui Mişa, chinezoaică. A luat o chinezoaică, inchipuie-ţi. La ci în America toate-s amestecate. Mai ales în California.

Ira se uită cu interes la bărbaţii voinici, frumoşi, la viaţa din fotografii înfăţişată în culori înşelătoare, iar Bronka luă alt teanc de fotografii alb-negru, fără culori pretenţioase, şi continuă:

— Grişa şi Saşa sunt aici, cu noi. Adică nu cu noi. Grişa stă pe Viatskaia. A divorţat, o duce cam prost, iar Saşa e la Leningrad. Avem nepoţi. Mi-au făcut trei fete. Le avem pe Jane şi Liza ale lui Iura, şi uite-o pe asta, e Liliecika, a lui Saşa. Iar asta-i a lui Liova, bărbatul meu, e fata lui din prima căsătorie. Aduc ceaiul imediat, spuse zâmbind Bronka şi ieşi.

în faţa Irei zăcea teancul de fotografii ale unor oameni străini, tot atât de departe de viaţa reală, pe cât de departe era Bronka, cea de-acum aproape patruzeci de ani, stând în stânga pridvorului, cu capul înfăşurat ca la ţară, într-o broboadă decolorată, cu copilul în braţe, învelit într-o plăpumioară umplută cu vată, atârnând ca o povară – cu singura diferenţă că

fotografiile erau înşelătoare şi reale în acelaşi timp, pe când chipul Bronkăi de atunci era adevărat, dar fără nimic concret...

— Ah, cât mă bucur că te văd, cât mă bucur, îi tot dădea din gură Bronka, fire deschisă, fără să aibă ceva de ascuns. Spune-mi despre tine, cum o duci? Ce faci?

Ira zâmbi ridicând din umeri – o ducea bine.

— O duc bine, fata... e înscrisă la doctorat, am un nepot, soţul e profesor, eu predau... sunt conferenţiar la institut.

Şi brusc simţi în suflet o umbră de insatisfacţie, era nemul-

> > > ţumită de viaţa ei, nu-i facea plăcere că e răsplătită cu o viaţă îndestulată. „Nu, e o prostie”, îi trecu repede prin minte, „ce-i rău în faptul că părinţii ne-au dat educaţie bună, învăţătură, ne-au asigurat toate necesare pentru viaţă, şi noi la fel, i-am dat totul fiicei noastre...” Cu ochii la fotografii, ea schimbă subiectul:

— Frumoase fotografii... îmi place să mă uit la fotografii...

— Da? întrebă Bronka pe un ton ciudat. Chiar îţi place?

Ira dădu afirmativ din cap.

Bronka dispăru în camera de alături, se auzi ceva căzând şi împrăştiindu-se cu zgomot, mai trecură câteva minute, şi apăru ţinând în mâini o mapă destul de voluminoasă, plină de praf. Suflă praful de pe ea şi o puse în faţa Irei.

— Uită-te la astea.

Ira desfăcu şnurul mapei.

Deasupra era o fotografie de format mare, de un cafeniu palid.

Fotografia înfăţişa un student tânăr de tot, cu

părui aproape negru, cu mustăţi proaspăt lăsate să crească, stând într-un fotoliu, cu mâna dreaptă lăsată moale pe o măsuţă rotundă, pe care era o şapcă nouă-nouţă în locul obligatoriei vaze cu Hori. Un zâmbet vag îi strălucea pe buze, nasturii de metal ai tunicii noi scânteiau vesel.

Pe cartonul maroniu, lucios ca mătasea, erau o semnătură în facsimil, cu parată şi antet sobru: Salon de fotografie. Teodor Grosiţki, Novo-Ivanovski Spusk. Saratov.

— Teodor Grosiţki se trăgea dintr-o familie de polonezi deportaţi, o namilă de om, beţivan, pus mereu pe arţag. Era însă om bun şi meşter extraordinar în arta fotografică. A făcut prinsoare că traversează Volga plină de sloiuri de gheaţă, a plecat şi dus a fost. S-a înecat. Am păstrat mult timp la noi unul dintre aparatele lui de fotografiat, l-au distrus copiii pe urmă, spuse Bronka pe un ton neaşteptat, de parcă era custodele unui muzeu.

Următoarea fotografie, lipită şi ea pe un carton cafeniu palid, având în fundal un covor închis la culoare, cu mici desene, înfăţişează o fată tânără, semănând uluitor cu Bronka, îmbrăcată în ceva deschis la culoare, din dantelă, stând cu genunchii strânşi sub bărbie, cuprinzându-şi picioarele goale cu braţele.

— Frumoasă fotografie, nu-i aşa? A făcut-o un artist, zâmbi Bronka şi puse încă una în faţa Irinci, nedumerită la culme.

Din ovalul fotografiei privea încă o Bronka, avea pe cap o pălărioară, cum se purta în vremea NEP-ului, părul des îi cădea pe umeri, ochii îi erau galeşi, şireţi. Fotografia părea veche.

— Eu sunt, da, întâi, Bronka. I.a cincisprezece

ani.

Ţinea în mână încă o fotografie, nu era prea mare, avea forma unei cărţi poştale ilustrate, în ea era acelaşi student frumos, îmbrăcat de data asta intr-o cazacă descheiată la nasturii de sus, alături de el o Bronka tânără, dar ceva mai împlinită, se apăra de soare cu o umbrelă înfoiată, cu multe pliuri.

— Uite acolo, spuse Bronka arătând în fundalul fotografiei, era foişorul de unde cobora panta către lac. După ce stătea ploaia, tălpile pline de noroi alunecau groaznic, şi se instalau rampe uşoare de metal, vopsite în alb.

„Aiurează. Se vede clar în fotografie că-i o femeie care-i seamănă bine, şi, fiindcă seamănă cu ea, Bronka a luat-o razna", îşi explică Ira cuvintele ei ciudate.

Alături mai era o fotografie cu acelaşi subiect: acelaşi student tânăr în fotoliu, aceleaşi falduri ale draperiei, iar în partea stângă de data asta, simetric, stătea în fotoliu, acelaşi fotoliu, o fată subţirică, cu părul de culoarea fumului, strâns în vârful capului cu o fundă lată. Ea se uita la tânăr, el se uita în obiectiv. Era aceeaşi fată.

— Curios, nu mă recunoşti? Tot eu sunt. Fotografia a fost făcută în 1911, ştiu foarte bine împrejurările, ziua, casa, strada unde s-a întâmplat totul...

„E clar, e nebună", se gândi Ira. „E proastă sau născoceşte ca un copil fără minte?"

Bronka citi cum trebuie gândurile Irei.

— Nu-s nebună. Să-ţi povestesc?

Işi sprijini bărbia-n palme, obrajii i se umflată. Chipul semăna cu al unei chinezoaice, dar nu se urâţi, rămase tot frumos.

O întrebă din nou pe Ira:

— Chiar vrei să-ţi povestesc?

Ira dădu din cap în semn de aprobare.

— Eşti singura persoană, Ira, care poate să şi-l amintească... Ia spune, îl ţii minte pe Viktor Petrovici Popov?

— Popov? repetă Ira întrebarea. Nu mi-l amintesc.

— Bătrânul fotograf, venea uneori la bunicul tău să joace sah. înalt, slab, arăta a boier. Nu-l tii minte?

> >

— Nu. Venea multă lume la bunicul meu. Studenţi, prieteni. De obicei juca şah cu asistentul lui, Grecikov. Nu, de Popov nu-mi amintesc.

— Păcat, oftă Bronka. De altfel, nu mai are nici o importanţă acum. Fotografia asta e un montaj. Şi asta-i la fel, arătă ea cu degetul la Bronka din fotografie, cu umbrela-n mână. E soră-sa.

Lui Popov îi plăcea grozav să mă fotografieze. Nu era un fotograf oarecare, era un artist, filma actori şi făcea fotografii pentru muzee. Fotografia, apoi făcea colaje, retuşuri. A adus odată un costum de teatru, m-a fotografiat îmbrăcată în el. Spunea că sunt frumoasă. Bronka râse prosteşte. Ai gândit bine ce-ai gândit despre mine, Ira. Sunt nebună, e adevărat. Când eram mică, eram nebună de tot. Trăiam ca intr-un vis. Vis de coşmar. Credeam că mă voi trezi dintr-o clipă în alta şi totul va fi bine, aşa cum trebuie. Deşi habar n-aveam cum trebuie să fie. Atâta ştiam şi ţineam morţiş la ideea că oamenii nu trebuie să trăiască aşa cum trăiam noi: să mănânce, să doarmă şi să stea la taclale. Credeam că asta o să se termine şi o să înceapă altceva, ceva adevărat. Aşteptam în fiecare clipă să dispară totul şi să înceapă o viaţă nouă, fără toată urâţenia asta... Tu habar n-aveai de toate lucrurile astea. Faţă de masă albă, ceşti albastre pe masă, aveai toate lucrurile la care visa

mama mea, poate că nu ştii ce înseamnă dorinţele unui copil. Dar, cine ştie, poate că era o tulburare psihică.

Ira o ascultă cu atenţie, făcu ochii mari şi simţi o umbră de duşmănie: nu era cu putinţă ca râfuliţa asta, ajunsă bătaia de joc a mahalalei, să aibă frământări atât de profunde. Treaba asta îi distrugea Irei concepţia despre viaţă, atât de solidă, de neclintit...

— Ah, ce păcat că nu-ţi aminteşti de Viktor Petrovici, continuă Bronka. Era vecinul nostru. Mama l-a rugat să mă ajute la matematică, am început să mă duc la el când eram într-a şasea. Mi se adresa cu „dumneavoastră", Ira! Tuturor le spunea „dumneavoastră"! Lângă el trăiai o altfel de viaţă, cum să te fac să înţelegi, nu avea nici o legătură cu viaţa pe care o duceau ceilalţi... Se apăra cumva de toţi, era respectuos cu toţi, chiar şi cu pisica. Oamenii erau bădărani la culme, nu-ţi poţi închipui câtă mitocănie era, dar asta nu-l privea. Mă duceam la el, nu pricepeam o iotă din algebră şi nici nu-mi doream asta. Voiam doar să stau la masa lui, nu voiam să plec. în camera lui mă simţeam ca pe-o insulă. Ce proastă eram! Nu pricepeam nimic, literele de la algebră îmi erau teribil de antipatice. El era răbdător, rar aşa om, nici un cuvânt pe ton iritat.

Odată mi-a arătat nişte fotografii vechi de familie, astea sunt, uite-le. Mi-a povestit despre tatăl şi mama lui, despre Teodor Grosiţki, despre veri... Doamne, cum m-am simţit! Cât am plâns... Viktor Petrovici s-a speriat, n-a priceput: „Ce-i cu dumneavoastră?" Am recunoscut în fotografii şi în ce-mi povestea viaţa care trebuia... pe care o tot aşteptam... nu ştiam că e viaţa din trecut, şi nu cea din viitor, că asta n-are, în

general, nici o legătură cu mine, dar nu mai puteam suporta casa noastră, mahalaua noastră...

M-am îndrăgostit, Ira! M-am îndrăgostit de el, de tânărul din fotografii. Dacă nu mă îndrăgosteam, cu siguranţă că mă spânzuram în vreo magazie de lemne, nu mai suportam...

Viktor Petrovici era foarte frumos şi la bătrâneţe, foarte frumos. N-am mai întâlnit de atunci asemenea oameni frumoşi. Abia acum îmi dau seama că tânăr nu arăta aşa frumos ca la bătrâneţe, uită-te la fotografia asta. Asta văd acum. Atunci vedeam lucrurile pe dos, vedeam în el studentul în tunica lui cea nouă. Pentru mine era Dumnezeu, Irocika.

Când am înţeles că-l iubesc cum nu voi mai iubi pe nimeni altul, fiindcă un altul ca el nu există pe lume, prostia s-a evaporat, m-am deşteptat la cap, mi s-a ascuţit mintea. În ce priveşte vârsta, a mea şi a lui, nu mi-am bătut capul deloc cu asta, reţine însă că, la vremea când a început povestea noastră de dragoste, Viktor Petrovici avea şaizeci şi nouă de ani. Iar eu paisprezece. Cât despre dorinţă pătimaşă, să te ferească Dumnezeu! Sângele-mi fierbea, sânge meridional... Nici al lui nu era de colo – mama gruzină, prinţesă gruzină.

La început am trecut prin toate chinurile dragostei. El nimic, bineînţeles, nici nu-i trecea prin minte. Mă duc într-o zi la el să învăţ algebră, se afla acolo o doamnă cunoscută, în costum roz, pudrată... Mi-a cerut să vin a doua zi, n-am închis ochii toată noaptea. Am trăit clipe groaznice de gelozie. N-am dormit aşteptând să vină ziua următoare, mi-am adunat toate puterile cu un singur gând, să-l cuceresc pe Viktor Petrovici. Bineînţeles că asemenea cuvinte nu-mi ieşeau atunci din gură, abia acum pot să

cântăresc ce simţeam, la vremea aceea sufletul mi-era răscolit şi atât. De spus nu puteam să-i spun nimic. Aproape că nu eram în stare să scot o vorbă. Să-i scriu, mi se părea şi mai groaznic. Şi ce să-i scriu? Mă scol din pat în miez de noapte, doar în cămaşă, desculţă. Mama doarme tun, mă duc la el, trec prin coridorul Întunecos, tremur toată de frică, nu de întuneric, mi-e frică de mine... L-am învins, Irocika. Nu tară efort. Trebuie să recunosc că mi-a ţinut piept.

Bronka zâmbi. Ira clătină din cap şi spuse încet:

— Nu pot să-mi imaginez. Ca într-un roman...

— M-a iubit foarte mult, Ira, oftă Bronka. Nespus de mult. Dacă se descoperea treaba, îl închideau pentru viol. Deşi trebuiau să mă închidă pe mine, eu eram cea care l-a învins. În ce mă priveşte, mai degrabă mă spânzuram decât să spun cuiva. II feream cum puteam. Cu toate că petreceam mult timp la cl împreună cu copiii.

După ce s-a născut Iura, am luat obiceiul să mă aşez lângă fereastra lui, iar el stătea-n fotoliu şi se uita la noi de după perdea. Cât timp ne plimbam, el ne privea...

Ira stătea nemişcată, cu ceaşca albastră în mână; pe marginea aurită se vedea întipărită urma rujului de culoarea zmeu- rei. O asculta ca prin vis pe Bronka. Sau ca prin apă.

— Tinerii nu-s în stare să iubească aşa. Şi-n general bărbaţii din ziua de azi. Am aflat asta abia pe urmă. După ce a murit, au trecut mulţi ani până să-ncep să mă uit la bărbaţi. Ce să-ţi spun, nici n-aveam timp, cred că mă înţelegi.

Trei zile a tras să moară. A murit de pneumonie. S-a chinuit. Se sufoca. N-am plecat de lângă el. A

deschis ochii şi mi-a spus: „Draga mea, îţi mulţumesc. îţi mulţumesc, Doamne”. Asta a fost tot...

Mama, isteaţă, s-a prins imediat că nu-mi găsesc astâmpărul, că trag la camera lui Viktor Petrovici. Şi cât timp s-a chinuit el să moară, nu m-a deranjat, n-a intrat o dată acolo, a ţinut copiii la ea. Doar înainte să-şi dea sufletul, a cerut să-i vadă. Sasenka avea două luni... Asa stau lucrurile, Irocika. Secretul meu, pentru care mi-aş fi dat viaţa acum treizeci de ani, acum nu face nici cât o ceapă degerată. Nu mai interesează pe nimeni. De multă vreme nimeni nu mai arde de curiozitate să ştie cine e tatăl copiilor. Nici măcar mama...

Ira Mihailovna se uită la ceas. Soţul o aştepta în piaţa Maiakovski.

— îţi mulţumesc, Bronka. Sunt în întârziere, mă aşteaptă sot'fl. Mă bucur că ne-am întâlnit.

Bronka o conduse la usă.

— Dacă ai nevoie de ceva bilete, treci pe la mine. Pot să-ţi fac rost. îţi mulţumesc. Aşa m-am bucurat!

Se îmbrăţişară. Ira plecă. Nu-şi dădură numerele de telefon.

...Era aceeaşi toamnă cenuşie, şi ziua era aceeaşi, şi anul, dar Ira Mihailovna simţea în suflet o schimbare profundă, starea asta o amăra şi nu putea să priceapă ce s-a întâmplat... îi păru dintr-odată că viaţa ei, şi viaţa părinţilor, şi viaţa fiicei ei n-au nici o valoare, că sunt terne, deşi duc un trai onorabil, aşa cum se cuvine – bătrânii din familia lor mor la adânci bătrâneţi, adulţii sunt sănătoşi şi harnici, iar copiii ascultători...

Ira îşi aminti, da, îşi aminti de Viktor Petrovici, de bătrânul slab, jerpelit, cu faţa rasă bine, cu mustăţi îngrijite, cu ochii deschişi la culoare, înfundaţi în pungile pielii încreţite, şi cu inelul de argint înnegrit pe degetul galben...

Şi o apucă o invidie prostească, de neexplicat. Doar pentru o clipă...

Judecând după temperamentul ci, Ghenele era activist obştesc, dar sarcini de îndeplinit, dintre cele importante, nu ştiu cum de nu se iviseră în viaţa ci, şi se ocupa de nevoie cu probleme relativ mărunte, veghind în special la curăţenia din colţul nord-vestic al unui scuar destul de întins, aflat intre casc. La calibrul ci, era în stare să supravegheze tot scuarul, însă [treierase să ia doar o parcelă mai mică, vrând să atingă aici perfecţiunea. Tuşa Ghenele iubea perfecţiunea.

Cum se usca puţin noroiul, cu bocancii înfundaţi în băltoacele ascunse sub mizeria rămasă după o iarnă întreagă, îşi croia drum cu greu ca să-şi ocupe poziţia pe banca încă ne- vopsiră de lângă fântâna distrusă şi, aşezându-se, îi aştepta pe contravenienţi.

încă nu începuse curăţenia de primăvară, cea dinaintea sărbătorilor, potecile erau pline cu hârtiuţe decolorate de la bomboane, cu mucuri de ţigară şi cu mici obiecte folosite în grabă pentru iubiri ce nu-şi găsiseră adăpost.

Vremea era încă amorţită, rari erau trecătorii care să arunce o privire scurtă către scuar, în schimb (hienele îşi începea din timp munca sezonieră, luând-o înaintea primului vizitator ce urma să apară de pe-o zi pe alta.

De data asta, primul intră un bărbat cu servietă, se aşeză nu departe de ea, îşi aprinse o ţigară şi aruncă chibritul peste umăr. Ghenele se zbârli toată precum câinele la vânătoare şi, zâmbind dulce, îşi reglă tirul şi trase:

— Cetăţene, coşul e la doi paşi de dumneata, o fi aşa greu?

Cetăţeanul se uită la ea distrat, cu un aer preocupat:

— Scuzaţi-mă, ce-aţi spus?

— Coşul e la doi paşi, iar dumneata arunci chibritul pe jos! rosti Ghenele rar, pe un ton moralizator.

Brusc pe el îl apucă râsul, se sculă în picioare, ridică chibritul alb şi curat din murdăria cenuşie, aproape neagră, şi-l aruncă la coş.

Bătrâna îşi întoarse dezamăgită capul: n-a fost vânat din cel adevărat. Bărbatul a fumat şi a plecat aruncând chiştocul unde trebuie.

— De-ai face mereu aşa, îl conduse ea cu vorbă dispreţuitoare, fiind pe deplin încredinţată că, oricum, fără ochiul ei vigilent, o să arunce următorul chibrit pe lângă coş.

Pe urmă îşi făcură apariţia pe jos trei porumbei umflaţi, cu penele pleoştite. Arătau buimaci. Ghenele scoase din sacoşa de piaţă borcanul cu pâinea înmuiată bine, adunată de pe la vecini — la ea acasă pâinea nu avea căutare —, o făcu fărâme şi le împărţi în trei părţi egale. Dar păsările proaste nu ştiau ce înseamnă echitatea, ba poate că erau nişte colectiviste convinse. Impingându-se una pe alta, se repeziră toate trei la grămăjoara cea mai apropiată şi o ciuguliră pe toată, nici nu le observară pe celelalte două.

Ghenele încercă să le îndrepte atenţia la mâncarea rămasă, dar, ca de fiecare dată, nu se făcu înţeleasă.

Aşteptă să se facă vremea prânzului şi, când soarele plăpând se arătă timid, îşi urni cu greu picioarele scheletice, crăcănate, şi o porni spre casă. Era într-o dispoziţie foarte bună – perioada de odihnă

dintre sezoane se sfârşise, şi ea îşi simţea sufletul plin de entuziasm. În plus, venea vremea amiezii, când îşi ducea la îndeplinire cea mai de seamă datorie din viaţa ei: vizita la rude. Se ducea la ele după grafic: sora Marusia, nepoata Vera, nepoata Galia, nepoata Tamara şi nepotul Viktor formau prima serie, a doua începea cu fratele Mihail care locuia cu fiul lui, Grigori, neînsurat şi cam nereuşit. Urmau nepotul Aleksandr şi nepoata Raia. Mai erau două surori iară copii, Motia şi Niusia, şi cercul se închidea cu Ana Markovna, rudă de-a şaptea spiţă, dar care, în ochii lui Ghenele, merita să fie vizitată.

Cum rude erau destule, de obicei intra într-una şi aceeaşi casă nu mai des de o dată pe lună. Se impăcaseră toţi cu treaba asta, înţelegând că Ghenele joacă rolul unui anume fel de ciment care nu lasă familia să se destrame definitiv.

Mărunţică, îngrijit îmbrăcată, cu părul alb şi creţ, ea intra în casă rostind o frază care părea la prima vedere un complinit nt, ceva de genul:

— Data trecută arătai atât de bine, Marusia...

Era un geniu în privinţa asta: nu spunea niciodată vreun cuvânt dezagreabil, făcea numai complimente, oarecum imper- f> cte... De exemplu:

— Ah, dacă aţi şti ce băiat are Şura! Fruntaş sadea, numai note de unu! Vă daţi seama care-i nivelul la şcoală?

— Ah, Galia! Ce plăcintă gustoasă! Dacă ai şti ce plăcinte cu varză face Raia, să te lingi pe degete nu alta! exclama ea, terminând de mâncat plăcinta coaptă totuşi de Galia.

Ghenele intra în casă încărcată cu o mulţime de sacoşe de piaţă, iar cu mâna stângă, sub cot, strângea zdravăn o ditamai geanta, de care nu se despărţea

niciodată. Asta era motivul pentru care primise porecla de Ghenele-Ţoşcă.

I-o adusese din Elveţia, înainte de Primul Război Mondial, o mătuşă înstărită, care studiase stomatologia la Ztirich. Geanta avusese la început culoarea brun-închis, cu o puternică nuanţă violetă şi luciu de mătase. Cu anii, geanta se închisese bine de tot la culoare, se făcuse aproape neagră, apoi începuse, odată cu stăpâna, să se decoloreze şi căpătase o culoare gălbui-cenuşie nespus de elegantă. Fusese la modă de câteva ori şi se demodase tot de atâtea ori. Pe partea din spate avea o cusătură mare, făcută de mâna unei gospodine meticuloase – într-o zi din anul 1944, geanta suferise un atac banditesc cu cuţitul şi avusese mult de suferit. Pe partea unde se închidea, nişte linii în pielea moale, urme ale unei mode în agonie, se răsuceau leneşe, şovăind parcă, în contururi lăbărţate. Degetele subţiri şi noduroase ale stăpânei se înfundau în desenul ăsta, făcându-se una cu modelul; părea că pielea uzată a uneia şi a celeilalte provine de la acelaşi animal mort.

Când era lume de faţă, Ghenele nu-şi deschidea niciodată geanta preţioasă, în schimb scotea, din proprie iniţiativă, un cadou dintr-una din numeroasele ei sacoşe – o porţie de varză cu maioneză, pregătită de ea după o reţetă imposibilă, făcută din şaptesprezece ingrediente, printre care se nimereau să fie unele de-a dreptul ciudate: rădăcină de pătrunjel, stafide şi coajă de lămâie.

Unele rude erau de părere că faimoasa varză e curată otravă, dar nimănui nu-i trecea prin minte să refuze darul oferit cu un aer plin de mister şi emoţie.

Pensia lui Ghenele reprezenta, toată lumea ştia asta, o sumă ridicol de mică, şi totuşi ea nu se plângea niciodată că nu-i ajung banii, ba, dimpotrivă, avea comportarea demnă a unei rude bogate. Pe nepoatele ei, apoi pe fiicele lor, le învăţase câteva reguli de mare subtilitate, de care trebuiau să ţină seama în administrarea gospodăriei, crezându-se un as în domeniul ăsta important.

— Trebuie să cumperi câte puţin, dar din ce-i mai bun, îşi instruia Ghenele nepoatele nesăbuite.

Odată îi dădu o lecţie de neuitat Galiei, preferata ei, despre cum se fac cumpărăturile.

O duse la piaţa Tişinsk într-o duminică, la sfârşitul programului, cam cu o oră înainte de închidere.

— Mai întâi trebuie să dai o raită prin toată piaţa şi să te uiţi bine. Să-ţi întipăreşti în minte cine are cea mai bună marfa. Mai dai o raită – ştii deja cine are marfa bună – acum te uiţi la preţ. A treia oară cumperi, n-o să dai greş niciodată.

Zbură prin piaţă cu ochii arzând ca flacăra, căută ceva pe placul ei, ocări marfa, lăudă vremea de afară, ură sănătate ucrai- nencei planturoase, grăbită să prindă trenul, reuşi să-l jignească pe asiaticul posac, cu lata prelungă, facându-l „cap sec”; îşi agită mâinile smulgând pătrunjelul de la locul lui, îi explică în treacăt Galiei că trebuie aleşi numai morcovii cu vârful rotund, apăsă strivind o vânătă trecută bine, mirosi cu nasu-i fin castraveţii „cu bubuliţe”, cum le numea ea, blestemă murăturile, luă un strop de miere şi-l frecă între degetul mare şi arătător şoptindu-i nepoatei:

— Dacă-i mierea curată, nu rămân fărâmiţe; când rămân înseamnă că nu-i curată.

De la o băbuţă credulă, venită din regiunea

Moscovei, cumpără morcovi, sfeclă şi două ridichi la jumătate din preţul deja scăzut, primi în plus, să fie acolo, cel mai prost dovlecel, unul strâmb, pe care-l puse separat în ţoşca ei, socotindu-l un comision pentru cumpărăturile plătite de Galia.

— Nu vreau decât o sută cincizeci de grame, îi ceru ea unei vânzătoare, dar aceasta, neinvăţată să umble cu cantităţi atât de mici, scoase de pe cuţit stratul subţire de brânză de vaci şi-l trânti pe cântar. Avea aproape trei sute de grame.

— La ce-mi trebuie atâta, am nevoie doar de o sută cincizeci! Ce, nu pot lua cât îmi trebuie? insistă ea, şi vânzătoarea, apatică, înveli brânza în hârtie albă şi bombăni cu dispreţ:

— Hai, bine, n-oi sărăci din asta.

Ghenele se uită victorioasă la Galia şi-i predică în şoaptă:

— Ia seama! Trebuie să ai cap! Da, cap! O văd, e leneşă, ăsta-i cusurul ei, nu poate, de lene, să ia din brânză şi s-o pună la loc. Oricum, nu-s în stare să pună exact o sută cincizeci de grame, e mai mult întotdeauna!

De nervi, faţa palidă a Galiei se acoperi cu pete roşii, o imploră pe Ghenele să plece, dar aceasta se înfurie. Voia să-şi arate talentul în toată măreţia lui şi, înfierbântată cum era, înduplecă o vânzătoare de la raionul Gospodina să reducă preţul cu cincizeci de copeici la un gulaş cât se poate de obişnuit...

Galia îşi amintea cu groază de marşul forţat prin piaţă şi le vorbea mereu fiicelor sale despre el. Remarcile din ziua aceea ale mătuşii şi-au găsit locul în glumele făcute în familie, devenind adevărate piese de rezistenţă. Cum se pomenea de morcovi,

obligatoriu cineva dintre membrii familiei întreba: „Cu vârful rotund?”, castraveţilor li se spunea castraveţi „cu bubuliţe” sau „fără bubuliţe”…

Trăia Ghénele într-o sărăcie lucie. Cu toate astea, dacă cineva ar fi insinuat că e săracă, ea s-ar fi arătat surprinsă. Fiindcă trăia exact aşa cum voia. în mulţimea imensă de oameni siliţi să trăiască în nevoie, oameni neliberi, împotmoliţi în tot felul de legături, Ghénele trăia de capul ei, până şi vizitele la rude le privea ca pe un dar făcut oamenilor care au nevoie să comunice cu ea, au nevoie de sfaturile ei, de îndemnurile ei.

Traiul ei strâmtorat avea ceva luminos şi auster ca viaţa în sihăstrie, curăţenia din camera de unsprezece metri avea o notă de sărbătoare solemnă şi era chiar provocatoare: atât de fioros se-nfoia şervetul alb scrobit pe măsuţa cu picioare ceruite, atât de bine întinsă, ca la spital, era cuvertura albă, atât de primitoare şi oficiale arătau husele aspre pe cele două scaune albe…

în sărăcia-i orgolioasă, ea punea în aplicare cel mai de seamă principiu al său — să cumpere tot ce-i mai bun. Aşa că nu pierdea timpul de pomană, se ducea o dată la două zile la brutăria Filippov şi cumpăra de acolo cel mai bun colac din lume – îi ajungea pentru două zile. Apoi intra la Eliseev şi cumpăra o sută de grame de brânză elveţiană. în ce priveşte brânza, bănuia că sunt şi sortimente de brânză mai bune. Dar aici, în Rusia, cea mai bună era brânza elveţiană de la Eliseev.

Restul hranei o formau terciul de hrişcă şi de mei, despre care spunea cu modestie că nimeni nu ştie să-l pregătească mai bine ca ea. Se pare că era adevărat.

Dregea terciurile cu ulei de post, fără multă grăsime, şi mânca la masă un sfert de măr sau de ceapă sau un morcov mic, cu vârf rotund.

O dată pe an. de Paşte, cumpăra o găină. La drept vorbind, găina asta era chiar Pastele pentru ea. în ziua în care urma s-o cumpere, se scula cu noaptea-n cap, se pregătea îndelung, stăruind asupra tuturor amănuntelor, punea în sacoşa rezistentă, din fibre de mătase, o sfoară neagră împletită şi un teanc de ziare, iar la ora cinci dimineaţa pleca de acasă. Lua primul tramvai de la Pokrovka, mergea cu el până la bulevardul Ţvetnoi şi ajungea la Piaţa Centrală cu douăzeci de minute înainte de deschidere. Aştepta mult timp, uneori şi două ore, să vină negustorul „său", un evreu roşcovan, cu un singur ochi, care avea o ocupaţie rară pentru timpurile moderne: făcea comerţ cu păsări vii. Evident că negustorul era şi el o natură complicată, avea, ca şi Ghenele, reguli de viaţă neobişnuite. De pildă, nu-i plăcea să pună pe tarabă mai mult de o găină. Pe de altă parte, Ghenele avea principiile ei, nu putea să cumpere găina, fie ea una extraordinară, fără să le pipăie în modul cel mai amănunţit pe celelalte.

Aştepta ca bătrânul să desfacă tacticos cârpa groasă, cenuşie, fixată bine pe coşul mare, oval, şi, vârându-şi mâna înăuntru fără să se uite, să scoată prima găină ţinând-o de picioare. Ghenele, cu coatele sprijinite pe tarabă, zicea indiferentă, ca omul care trece pe acolo din întâmplare:

— A-a, ai apărut, nu te-a-necat praful... Ce-i asta, o găină? Chiorul nu catadicsea să-i răspundă.

Ghenele, strângându-şi vârtos vechitura de geantă cu cotul mâinii stângi, se apuca să pipăie găina. Felul

cum o manevra semăna grozav cu un examen medical serios. Se uita în ochii găinii, îi desfăcea ciocul, îi examina gâtul, îi pipăia pieptul şi spatele. Când îi desfăcea aripile, părea că, examinând-o cu privirea ei radioscopică, vrea să-i citească în sufletul ei de pasăre. Pe urmă o împingea într-o parte neglijent, fără să-i mai dea vreo atenţie.

— Asta-i tot? întreba ea cu dispreţ.

Chiorul băga mâna-n coş fără o vorba şi o scotea pe următoarea...

— Asta-mi arăţi? Ia-o de aici! zicea supărată Ghenele.

Vânzătorul, strângându-şi buzele şi aşa strânse de subţiri ce erau, prindea la repezeală pe sub tejghea o alta...

Alegea Ghenele găina de parcă alegea mireasa pentru singurul ei fiu. Cu sentimentul unei uriaşe răspunderi şi cu teama să nu greşească iremediabil. Nu putea să uite că simte o atracţie specială pentru găinile pestriţe şi se străduia să-şi păstreze obiectivitatea, ca nu cumva pasiunea asta s-o ducă în eroare. Cea vrednică să fie aleasă putea foarte bine să fie şi albă, şi brun-roş- cată, nu-i aşa?

Vânzătorul simţea că baba cârcotaşă îi provoacă o stare de iritare amestecată cu un respect din ce în ce mai mare. Se pricepea şi el la găini, la acelea de Paşte, hrănite numai cu grăunţe curate, fără nici un fel de amestec. Işi dădea seama că bătrâna o va alege pe cea mai bună şi cântărea în sinea lui care va fi aleasa. O cunoştea pe bătrână de ani buni, ştia că n-o să dea greş.

În sfârşit, alegerea era făcută. Avea loc o lungă tocmeală. Ghenele scotea bani noi din scumpa ei traistă, şi fata împăratului, cu capul în jos, poziţie

total nefirească, trecea în mâinile bătrânei, care o înfăşură într-o mulţime de ziare, apoi într-o cârpă albă, curată, pe urmă o punea în plasă şi, la sfârşit, în sacoşa de piaţă.

După toate aceste manevre, Ghenele se ducea la măcelarul de pe Malahovka, rezista în picioare la coada de douăzeci de conaţionali, în faţa magaziei din spatele casei impunătoare cu un etaj, preda victima necuvântătoare în mâinile evreului mic şi gras, cu kippa, şi aştepta ca hahamul să citească deasupra găinii rugăciunea scurtă de iertare şi să-i elibereze sufletul ei prost, care locuieşte, după cum vorbeşte lumea, într-o cantitate mică de sânge ce se revarsă pe tava de zinc, însoţit de zvâcnirile inimii care se încăpăţânează să bată.

Complicata cred nţă a strămoşilor, numeroasele restricţii şi interdicţii care işi pierduseră de-a lungul mileniilor semnificaţia de odinioară aveau legătură în mintea lui Ghenele cu pasărea asta proastă, curată după ritualul tăierii, întruchipare a mielului de Paste...

De altfel, toate asemănările se sfârşeau aici, căci începea agitaţia din bucătărie. O singură găină se transforma în mâinile experimentate ale lui Ghenele intr-o mulţime de feluri de mâncare: supă de găină cu găluşte din făină de pască, numite „kneidleh", gât umplut cu tocătură, perişoare, pateu de beat, chiar şi piftie. Cum de reuşea? Uite că reuşea... Pe lângă preparatele din carne de găină, işi făceau apariţia şi peştele umplut, şi nucile cu miere în aluat, numite „humăntaş".

Apoi le punea în borcane, în crăticioare. învelea bucatele ce trebuiau ţinute la cald, l.e împacheta, îndesa între ele ziare făcute sul, ca nimic să nu se

răstoarne, şi le ducea la fratele Naum să sărbătorească Paştele. Sticla cu vin de Cahors o cumpăra fr iţele.

Văduv de două ori, Naum era un om cu ghinion de neimaginat... După ce-i murise prima nevastă, se însurase a doua oară, ca noua nevastă să aibă grijă de copiii lui încă necopţi, dar la scurt timp ea se îmbolnăvise de cancer, boală rea, cu evoluţie lentă, o adevărată pacoste, ani de zile nici nu murise, nici nu trăise, familiei nu-i mai fusese de nici un folos, ba, dimpotrivă, îl sleise de puteri pe Naum, care îşi consumase mila în zadar. Ghinionul îi atinsese şi pe copii, mai ales pe Hui Grigori, băieţel sănătos la naştere, reuşit, dar care se electrocutase şi rămăsese de atunci cu mintea slabă.

în casa asta, peste care se abătuse nenorocirea, aducea Ghc- nele darurile ei de Paşte, ca să asculte povestea Exodului citită în grabă de Naum, să se aşeze la masa festivă şi să se bucure pe-ndelete de atmosfera paşnică de aici, unde îşi aveau locul şi grijile de tot felul, şi masa binemeritată, de sărbătoare, şi Dumnezeu Unul, şi trimisul lui, îngerul, care colindă, ca poştaşul, casele copiilor poporului ales, şi Grigori, băiatul cu mintea slabă, care râde fericit cu obrajii strălucind de la untura de găină...

Tocmai în ziua despre care e vorba, Ghenele, cu gândul să ajungă la Naum, ieşi din casă cu trei sacoşe pline cu bucatele de Paşte şi o luă invers, nu în direcţia casei lui. Ajunse la colţ, căută cu privirea staţia de tramvai şi n-o văzu. Nu recunoscu intersecţia pe care o ştia din copilărie.

— Doamne! Am nimerit în oraş străin! se îngrozi ea şi se lăsă în jos încet, strângând la piept ţoşca maronie, iară să dea drumul preţioaselor sacoşe

ţinute bine cu degetele.

Aşa cum era, cu tot cu sacoşele şi ţoşca ei, au transportat-o cu ambulanţa la Petrovskie Vorota, la fostul spital Ekaterininski, loc primitor şi liniştit.

Cu Ghenele se întâmplă ceva groaznic: lucrurile simple din lumea asta, organizate judicios şi trainic, îşi pierdură legăturile ce le ţineau împreună, lumea îi deveni de nerecunoscut. Vedea irisul din ochiul verzui, cu picăţele, al doctorului aplecat deasupra ei, gulerul de un albastru strălucitor, scrobit prea tare, ţepii crescuţi pe obrazul lui negricios în timpul gărzii de douăzeci şi patru de ore, vedea peretele rugos, vopsit în alb, o latură a dulapului cu medicamente şi rama ferestrei, dar toate astea nu i se orânduiau în minte ca să formeze un tablou general.

Ghenele nu voia să-şi frământe mintea, se căznea doar să prindă gândul în cuvinte, dar nu era în stare. Rămase doar cu senzaţia că, aşa mică cum e, s-a rătăcit şi că trebuie neapărat să se grăbească undeva pentru o problemă foarte importantă. Şi cum sacoşele şi ţoşca îi fuseseră luate, îşi frământa degetele de la mâna stângă, simţind că-i lipseşte ceva.

Supărată neştiind exact pe cine, simţindu-se prădată, nu înţelegea ce i se întâmplă, şi lucrul ăsta o chinuia teribil. Nu auzea întrebările pe care i le puneau. O asistentă în vârstă deschise geanta maronie şi cotrobăi prin ea cu degetele lungi. Lui Ghenele îi căzură ochii pe geantă şi începu să plângă încet.

Asistenta scoase din ea un borcănaş cu o cremă înăuntru, învelit în hârtie de culoare închisă, o legătură de chei micuţe şi un buletin de identitate uzat. Ghenele fu identificată.

O instalară în secţia de neurologie, într-o rezervă. Era din ce în ce mai neliniştită. Nu mai ştia nimic, era ca şi cum din- rr-odată uitase tor ce făcuse în viaţă. Când sora îi aduse apă, Ghenele nu-şi aminti deloc cum să facă să înghită. Luă apă m gură şi se opri ca supusă unei cazne. Sora, pricepută, îi lovi uşor gâtul, şi Ghenele înghiţi apa.

În cabinetul mediculuişef, doi doctori discutau care anume porţiune din creier a fost vătămată. Unul era de părere că a avut loc o hemoragie în trunchiul cerebral, celălalt opina că nu e vorba de hemoragie, ci de un spasm vascular violent care a p erturbat circulaţia cerebrală.

În timp ce doctorii tineri discutau cazul medical, lui Ghenele i se limpezi puţin capul, i se mai potoli învălmăşeala cumplită cu imaginile disparate, mişcându-se intr-un du-te-vino năucitor, şi-i veni în minte o singură imagine îmbrăcată în cuvântul care avea legătură cu ea: geantă. Nu geantă în general, ci ţoşca maronie. Ea zise destul de tare:

— Geanta! Geanta!

în ochi i se citea implorarea.

— V-am spus că-i un spasm, zise triumfător unul din doctor'. v-am spus, vorbirea nu-i e afectată.

Până la ceasul când noaptea e cea mai adâncă, ea strigă singurul cuvânt care-i mai rămăsese. încercă să se ridice, să fugă, se zvârcoli, nu-şi găsi astâmpărul. O legară ca să nu cadă din pat şi să se lovească.

I se părea că geanta e la ea, că nu vrea s-o dea din mână, şi st i ga: geanta! geanta!

Şi ştia că dacă strigă mai tare *o* să-i aparţină şi mai mult vechitura asta de geantă cu desenul întortocheat şi cu încuietoare din os.

Şi i se mai părea că un cunoscut de-al ei îi spune cu glas blând, pe un ton de jale:

■— Lasă, lasă, încetează!

Dar Ghenele nu s-a lăsat înfrântă. Aşa a şi murit, cu mâna stângă îndoită, cu degetele chircite, strângând o încuietoare nevăzută.

De dimineaţă, nepoatele îndurerate, Galia şi Raia, şi bătrânul Naum, în pantaloni cam scurţi şi lăbărţaţi, primiră de la spital lucrurile ei consemnate în inventar. Galia luă geanta maronie şi o mică sumă de bani găsită în ea, menţionată separat în inventar, iar Naum primi trataţia de Paşte, ajunsă la el cu întârziere.

Pe urmă, când el va desface pachetele acasă, va găsi în termos supa călduţă încă, iar restul bucatelor pregătite de Ghenele vor fi puse pe masă, la parastas – ospăţul acesta ultim va fi o gravă încălcare a obiceiurilor evreieşti, fiindcă din vechime se obişnuieşte să posteşti după înmormântarea cuiva apropiat, în nici un caz să te îndopi cu bucate gustoase.

Raia plecă să facă formele de înmormântare pe la tot felul de instituţii sumbre, iar Galia se duse la Vostriakovo, la cimitir, să afle ce hârtii îi trebuie ca s-o înmormânteze pe răposată lângă surorile, fraţii şi părinţii ei.

Galia ajunse la Naum pe seară. Raia venise mai devreme. La el ardea o lampă mică, o aprindea când murea vreo rudă. Se aşezară la masa şubredă. Lui Grigori îi apăru un zâmbet bucuros în timp ce se ducea să pună ceainicul. Naum le spuse solemn nepoatelor, adresându-se mai cu seamă Galiei, fată deşteaptă şi meticuloasă:

— Fetele mele! Ghenele a murit. Nu s-a chinuit. Să-i fie ţărâna uşoară. Duceţi-vă la ea acasă până să apuce să-i prădu- iască vecinii camera şi să pună administraţia sigiliul. Şi să căutaţi bine peste tot.

— Ce să căutăm acolo, unchiule Naum?

— În primul rând, testamentul...

Raia ridică din umeri, iar Naum continuă pe un ton aspru:

— în al doilea rând, Ghenele a căpătat de la bunica nişte cercei cu briliante. Uite asa arătau!

FI uni degetul mare cu arătătorul formând un cerc în care putea să încapă o nucă.

— Ce briliante, unchiule Naum, visezi! zise uluită Galia. Am fost întotdeauna săraci!

— Uite ce s-a întâmplat. Cerceii au existat. Făcuţi în Spania. O splendoare!

Naum îşi sărută vârful degetelor.

— E aşa cum vă zic! Bunica a murit la Ghenele acasă. Fată şireată Ghenele, a pus mâna pe cercei. Când surorile au întrebat-o, le-a spus: „Nu ştiu nimic! Eu am văzut de bunica, i-am dat să mănânce, am spălat-o, asra-i tot ce ştiu. Unde-s briliantele, asta nu ştiu!" Ascultaţi ce vă spun! insistă Naum. Căutaţi în lenjerie, în ciorapi, ştiu eu... pe unde ascund femeile.

Galia se încruntă, privi fereastra întunecată şi se ridică:

— Mă duc, unchiule Naum. Saşa e în delegaţie, copiii stint singuri...

Şi plecă. Se ocupă până seara târziu cu treburile casei, care nu se termină niciodată pentru o femeie. Le făcu pe toate conştiincios, mecanic, fără să se gândească. Pe urmă se aşează, luă ţoşca lui Ghenele şi se uită tristă la ea. O deschise. Erau acolo reţete vechi, legătura de chei micuţe şi borcanul cu cremă, învelit în hârtie pergament. Desfăcu hârtia. În borcan era un fel de vaselină acoperită cu un strat care se oxidase.

— Biata Ghenele! zise cu milă Galia, împrăştiind pe un ziar toate fleacurile din geanta veche. Ge pot să fac pentru ea acum? Nimic...

Şi deodată îi veni ideea. Răsturnă înapoi în geantă toate nimicurile astea.

Ştia cum să-i facă o plăcere răposatei: când o vor înmormânta, va pune ţoşca în sicriu pe furiş...

Aşa s-a şi întâmplat: firul de fum s-a risipit peste coşul crematoriului Donskoi, şi bătrâna Ghenele a pornit spre ceruri, şubredă şi străvezie, agitată, strângând sub braţul stâng umbra ţoştei în care se aflau, păstrate pe vecie, umbrele briliantelor ferite de autorităţi şi rude...

Fiica Btiharei

în vechea mahala moscovită, care înghiţea orice ca buretele, cu fundături şi unghere ascunse, cu cişmele îngheţate şi magazii de lemne, adevărate centre de atracţie, nu existau secrete în ce priveşte viaţa de familie. Nici viaţă personală nu exista, fiindcă orice petic apărut pe izmenele fluturând la uscat pe frânghiile folosite în comun era cunoscut de toţi şi de fiecare în parte.

Să afli totul, să vezi totul şi să te bagi în viaţa vecinilor clipă de clipă erau lucruri inevitabile, şi de trăit, se putea trăi aşa mult şi bine, pentru că viaţa, ca să-şi păstreze echilibrul, era alimentată, pe de o parte, de scandalurile care se ţineau lanţ şi, pe de altă parte, de cântecul vesel al armonicei la beţie.

în fundul unei curţi mari şi complicate, cu magazii de lemne şi barăci despărţite prin garduri, lipit de coşul casei vecine, se înălţa un corp de casă cochet, construit după schiţa unui arhitect înainte de revoluţie, împrejmuit de la un capăt la altul cu un gard cu uluci rare, pus acolo de formă. Clădirea avea

o mică grădină în faţă. în clădire locuia un doctor bătrân.

Odată, ziua în amiaza mare, la sfârşitul lunii mai 1946, când cei cărora le fusese dat să se întoarcă se întorseseră deja, intră în curte un Opel Kadett şi se opri lângă poarta casei doctorului. Nici nu apucară copiii să ducă vorba despre acest trofeu al victoriei, că uşa maşinii se deschise larg şi coborî un maior, doctor militar. Arăta atât de bine, cu dinţii albi, cu părul blond aşa cum numai ruşii îl au, încât părea că e soldatul-eliberator, ars de soare, coborât chiar atunci de pe afiş.

El ocoli maşina gheboasă, deschise larg a doua uşă, şi, uşor- usor, cu mişcări alene, ca dulceaţa care se prelinge pe masă, coborî o femeie foarte tânără, de o frumuseţe orientală nemaivăzută, cu părul splendid, atât de bogat, încât îşi ţinea capul mic dat pe spate din cauza greutăţii lui.

Deasupra ghivecelor de flori, la ferestrele de mărimi şi forme felurite, apărură chipuri bătrâne, în curte năvăliră vecinele, şi deasupra, peste vălmăşagul caselor, se auzi suspendat în aer strigătul înalt, triumfător al femeilor: „E Dima! S-a întors Dima al doctorului!”

Maiorul şi însoţitoarea lui se opriră în dreptul porţii. El, întors intr-o parte, încercă să-şi vâre mâna ca să dibuie zăvorul. Pe cărarea cu iarbă încolţită venea în grabă, şchiopătând, doctorul Andrei Inokientievici. Vântul îi ridica şuviţele albe de păr, bătrânul avea sprâncenele încruntate, zâmbea cu aerul că mai mult ghiceşte decât recunoaşte...

Ieşit din semiîntunericul camerei, i se părea că lumina e prea puternică, aproape ireală, căzând vertical peste maior şi soţia sa, ca o coloană de apă

când plouă torenţial. Intorcându-se spre vecini şi făcându-le cu mâna, maiorul porni în întâmpinarea bunicului şi-l îmbrăţişă. Femeia frumoasă, cu ochi negri întunecaţi, se uita discret din spatele lui.

De când s-a întors nepotul doctorului, casa asta, care şi înainte avusese o existenţă cu totul aparte, pulsa de viaţă neobişnuit de frumoasă şi bogată. Cu orbirea pe care o au toţi oamenii fericiţi, tinerii nu observau contrastul izbitor dintre viaţa din barăci a strămutaţilor, a lumpenului, a oamenilor care nu erau nici de la oraş, nici de la sat, şi viaţa lor din spatele gardului nou şi opac, care înlocuia acum zăplazul dărăpănat.

Buhara – aşa a poreclit-o mahalaua pe frumoasa anonimă – nu suporta priviri străine, şi, până să fie construit gardul cel nou, nici o vecină nu pierduse ocazia să se uite în treacăt prin ferestrele care atrăgeau ca un magnet.

Şi cu toate astea, vecinii din jur, oameni săraci, mai mult flămânzi decât sătui, în ciuda faimoaselor legi ale echităţii, care legitimează dreptul la privaţiuni de tot felul, la sărăcie obligatorie şi egală pentru toată lumea, le iertau celor trei dreptul aristocratic de a locui în trei camere, de a mânca nu în bucătărie, ci în sufragerie, de a lucra în birou... Şi cum să nu-i ierte, când nu exista bătrână în mahala la care să nu vină bătrânul doctor, nu exista copil care să nu fie adus la bătrânul doctor, nu exista om care să poată spune că doctorul i-a luat măcar o rublă pentru tratament...

Exista o tradiţie în familia doctorului, un fel de boală, mai degrabă. Tatăl lui Andrei Inokientievici fusese felcer în armată, bunicul fusese doctor militar.

Singurul lui fiu, doctor tânăr, murise de tifos exantematic, luase boala din baraca unde erau aduşi bolnavii de tifos. Lăsase în urma lui un băietei de un an,

) > pe care-l crescuse bunicul.

Ultimele cinci generaţii din familie aveau o trăsătură comună, moştenită din tată-n fiu: bărbaţii bine facuţi şi puternici aduseseră pe lume câte un singur fiu. Ca şi cum o indicaţie de sus planificase producerea pe cale naturală a acestor profesionişti viguroşi, ca să-şi plimbe mâinile, îndesate în mănuşile de cauciuc, pe câmpul operator.

Cunoscând slaba fertilitate din familie, bătrânul Andrei Inokientievici stătea în expectativă, se uita cu speranţă la delicata lui noră în rochiile ei de mătase roz şi liliachii, constata cu tristeţe că are bazin strâmt de fetişcană şi constituţie fragilă, şi îşi aducea aminte de Tania lui, moartă de mult timp, cum era ea la optsprezece ani: avea statura unui bărbat, lată-n spate, rumenă ca samovarul, cu o coadă groasă pe care şi-o ninsese bucuroasă, fără urmă de milă, în ziua când terminase liceul...

În timp ce Dmitri oscila dacă să primească şefia secţiei din spitalul orăşenesc sau să aleagă catedra de medicină din academia militară şi să se mute la Leningrad, soţia lui se ocupa cu migală şi râvnă de treburile «tisei, silind-o pe Paşa să-şi restrângă activitatea. Paşa era infirmiera bătrână care de aproape douăzeci de ani conducea gospodăria deloc complicată a doctorului.

Femeia s-a simţit jignită şi n-a mai venit. Doctorul bătrân s-a dus pentru prima oară în viaţa lui la Izmailovo, a reuşit să dea de ea, s-a aşezat pe scaunul

împletit, legat pe dedesubt cu sfoară, şi-a pus pălăria boţită pe masa din faţa lui şi, uitân- du-se cu un ochi atent, dar miop, la icoana împodobită cu şterge' e, i-a zis:

— N-am ştiut că eşti credincioasă, a clătinat el din cap şi a închis subiectul pe un ton aspru, de doctor: Eu nu te-am dat afară din casă. Paşa. Cedează, lasă bucătăria, fă curat în camera mea, curăţenia rămâne în seama ta. De primit, o să primeşti ca înainte.

Paşa a început să plângă, strângându-şi buzele în formă de potcoavă.

— Cc-ai de boceşti? a întrebat aspru doctorul.

— Ce să fac în biroul dumitale? Dau o dată cu cârpa şi gata... Iar dumneaei găteşte de mântuială... nici tu borş, nici tu terci...

Paşa a scos o cârpă albă din halatul negru şi decolorat şi şi-a sters ochii.

> 5

— Hai, Paşa, să mergem, lasă prostiile, i-a spus pe ton poruncitor Andrei Inokientievici, şi au plecat împreună cu tramvaiul, străbătând toată Moscova ca să ajungă la doctor acasă.

— N-ai de ce să Hi jignită, c timpul să ne-mpăcăm. Las-o în pace, să facă cum crede, o să nască în curând, i-a recomandat doctorul pe drum Paşei, dar ea n-a făcut decât să clatine din cap, n-a scos o vorbă şi i-a răspuns abia când a ajuns în dreptul casei:

— Nu-mi place ce văd. Ţi-ai luat noră din Asia... iarbă rea... Cu un cuvânt... Buhara.

Se vede treaba că Paşa nu era încă pătrunsă până în adâncul inimii de internaţionalismul pur şi dur.

„Iarba rea din Asia", pe care soţul o alinta spunându-i Ale- cika, tăcea, ochii îi străluceau când se uita înspre el, degetele subţiri i se mişcau uşoare şi

dibace când curăţa casa neglijată o vreme.

în tinereţea lui, doctorul Andrei Inokientievici trăise vreme îndelungată în Asia, înţelegea multe din felul special în care funcţiona Orientul. Ştia că şi cea mai instruită femeie din Asia, care compune versuri în persană şi arabă, la o singură mişcare din sprâncene a soacrei, pleacă împreună cu slujnicele să strângă turtele de baligă, să le amestece cu paie şi să modeleze cărămizi din chirpici...

Doctorul urmărea de la fereastra biroului cum nora însărcinată curăţă cratiţele, stând pe vine în grădiniţa din faţa casei, şi omoplaţii ei în formă de seceră i se mişcă mărunt sub ţesătura diafană a rochiei.

„Săraca fetiţă", se gândea bătrânul, „o să-i fie greu să se obişnuiască".

Fetiţa însă a descurcat rapid treburile gospodăriei.

Nici soacră, nici slujnică, a hotărât ea în privinţa Paşei. A cântărit lucrurile şi a găsit soluţia: o să fie doică.

începând din acel moment, Paşa n-a mai avut nici o nemulţumire în privinţa nurorii doctorului, căci, deşi Alecika greşise în privinţa rolului bătrânei, a reieşit că greşeala ei a fost mai adevărată decât adevărul. Alecika se purta cu Paşa blând şi cu o politeţe simplă şi nepretenţioasă.

în ce-l priveşte pe bătrânul doctor, era de-ajuns părul lui cărunt ca Alecika să-şi ridice ochii spre el cu smerenie. în afară de asta, doctorul îi amintea de tatăl ei, un erudit lingvist uzbec, mort în preajma războiului, căruia autorităţile nu reuşiseră să-i găsească locul potrivit în panteonul savanţilor uzbeci sovietici, neştiind pe care dintre calităţile lui s-o aleagă, pe aceea de lingvist orientalist, cercetător şi

cunoscător al folclorului, sau pe aceea de doctor cu largi cunoştinţe de medicină orientală.

El însuşi, la sfârşitul vieţii, se aplecase asupra teologiei, în detrimentul tuturor celorlalte preocupări, scrisese până în preajma morţii un tratat despre călătoria nocturnă a lui Mohamed la Ierusalim, fiind şi aceasta o piedică serioasă pentru recunoaşterea lui postumă. Totuşi, oficialităţile dăduseră numele lui unei străzi de la periferia capitalei, iar peste câţiva ani îl schimbaseră... Era un om cu vederi atât de largi, încât îi învăţase carte nu numai pe numeroşii lui fii, ci şi pe fiice. Mezina nu reuşise să-şi termine studiile în timpul vieţii lui, ajunsese să termine doar liceul sanitar...

Andrei Inokientievici n-a apucat să afle până la moartea sa, survenită subit, curând după naşterea strănepoatei, cât de curăţat de impurităţi şi distilat de sute de ani în cele mai bune me- drese din Asia e sângele care curge în venele cât gămălia acului ale fetiţei cu faţa galbenă şi părul galben pe care au adus-o acasă de la maternitatea Krupskaia în Opelul cenuşiu.

De cum văzu copilul, doctorul fu rezervat în privinţa sănătăţii lui. Fetiţa era firavă, lipsită de putere, avea edeme, avea epicantuşul foarte dezvoltat şi pielea pleoapei cutară, semn caracteristic al rasei mongole. Andrei Inokientievici constată, fără să sufle un cuvânt, hipotonia, musculatura flască şi absenţa totală a reflexului de apucare.

Dmitri, care îşi terminase în grabă studiile de medicină la începutul războiului şi se specializase în chirurgie militară, nu ştia cu ce se mănâncă pediatria, dar era şi el alarmat şi îşi alunga din suflet presimţirile cele mai rele.

Fetiţei îi spuneau când Ludmila, când Milocika, şi Alia, care vorbea ruseşte perfect, îi spunea, înmuind terminaţia, Mila. N-o lăsa din braţe şi se chinuia noaptea s-o ţină lipită de ea.

Bătrânul doctor a murit ducând cu el bănuielile sale, iar, pe la jumătatea anului, lui Dmitri i-a fost clar că fetiţa e nereuşită.

A dus-o la Institutul de pediatrie, unde academicianul Klo- sovski, legat de răposatul doctor Andrei Inokientievici prin relaţii de breaslă din vremuri trecute, a examinat copilul cu multă pricepere, sub privirile admirative ale şefilor de secţie şi ale doctorilor aspiranţi. I-a răsucit mâna cu palma micuţă îndreptată în sus, a arătat dunga abia vizibilă care se întinde de-a lungul ei, i-a apăsat din lateral, cu o mişcare dibace, pometii obrajilor, i-a deschis gura să-i vadă omuşorul şi a anunţat solemn diagnosticul care se dădea rar în acele vremuri: sindrom Down clasic.

După ce şi-a terminat numărul strălucit, academicianul a lăsat fetiţa pe masa rece, în grija asistentei-şefe, l-a luat de braţ pe tatăl alarmat şi l-a dus în biroul său, invadat de obiecte de bronz şi preparate anatomice.

După o discuţie de cinci minute, Dmitri s-a lămurit că fetiţa e un caz incurabil, că nici un fel de medicină nu poate să-i uşureze soarta şi că singurul lucru care-i poate atenua nenorocirea vine din partea naturii: ea este aceea care i-a dat copilului o construcţie anatomică specială a rinofaringelui, din cauza căreia va face mereu răceli imposibil de evitat, însoţite de pneumonii şi, ca urmare a acestora, va surveni moartea precoce. În general, l-a consolat academicianul, copiii aceştia ajung rar la vârsta

majoratului.

Pe drumul de întoarcere, fetiţa nereuşită a dormit netulburată, mama frumoasă şi-a ţinut strâns la piept comoara, era atât de adânc pătrunsă de importanţa momentului, încât Dmitri nu s-a gândit decât la un singur lucru, acela că poate soţia lui n-a înţeles grozăvia celor întâmplate, dar nu s-a putut hotărî s-o întrebe.

Cu timpul, Dmitri Ivanovici a studiat temeinic revistele medicale americane, s-a lămurit asupra originii bolii şi, blestemând marea teorie a lui Weismann-Morgan, şi-a amintit cu durere de cele mai fericite clipe din viaţa sa, de primele zile când se îndrăgostise fulgerător de frumoasa fecioară, un adevărat miracol în vreme de război, trimisă la spital direct din raiul musulman, ca să ia locul surorilor medicale demobilizate.

Imbrăţişându-şi bărbatul – primul şi ultimul din viaţa ei — cu mâinile de culoarea sopranului, mirosind a mosc, îi şoptise la ureche: „Numele Dmitri mi-e scris în inimă”. Şi rostise cuvintele intr-o limbă orientală, străină lui, nu erau cuvinte de alintare, ci de rugăciune... Exact atunci cheagurile dense, vâscoase, prin care se transmite materialul genetic, s-au întâlnit şi, împrăştiindu-se, s-au cuplat la întâmplare, şi un cromozom liber, sau o parte a lui, nu s-a dus unde trebuie. Această foarte mică eroare a hotărât viaţa fiinţei tarate chiar din momentul zămislirii ei...

Soţia lui Dmitri avea aerul că nu observă cât de nereuşită c fetiţa. O gătea cu rochiţe de mătase colorate, îi lega părul galben şi rar cu fundiţe frumoase, încântată de mutriţa ei cu o expresie de fericire prostească, cu năsucul turtit şi guriţa puţin

întredeschisă şi umedă.

Milocika era zâmbăreaţă şi liniştită — nu plângea, nu se simţea nedreptăţită, nu se supăra, nu-şi dorea niciodată să facă ceva ce-i era interzis. Nu rupea cărţi, se ferea de foc, se apropia de portiţa grădinii, se uita prin crăpăturile ei, dar nu ieşea în stradă.

În timp ce-şi supraveghea fiica, Dmitri Ivanovici se gândea cu tristeţe ce minune de copil putea fi fetiţa asta, ce suflet gingaş era înmormântat în trupul ei tarat.

Singurul lucru neplăcut la Milocika era murdăria. A învăţat foarte târziu să ceară la oliţă, lucru obişnuit la asemenea copii, nu putea să înţeleagă ce înseamnă cuvântul „murdărie”, deşi învăţase lucruri mult mai complicate. înţelegea în felul ei diferenţa dintre „bine” şi „rău”, şi singurul lucru pe care şi-l permitea mama să i-l spună era „Mila e fetiţă rea”. În momentul acela. Mila îşi acoperea faţa cu degetuţele scurte, şi ochii i se umpleau de lacrimi. Pedeapsa asta i se aplica rar de obicei, pentru vina că a murdărit rochiţa, pătura sau scaunul.

Milei îi plăcea grozav să-şi facă de lucru cu pământul îmbibat de apă, se simţea în elementul ei. Stătea ceasuri întregi lângă
nisipar, fără ca nisipul curat şi foarte fin, adus special de tatăl ei, s-o atragă în vreun fel, şi facea aluat din pământul gras adus din grădină, stropindu-l cu apa de ploaie din butoi. Şi modela, şi modela...
J

Dmitri Ivanovici, educat de bunic în spiritul moralei puritane solide a lui Marc Aureliu, însuşindu-şi, în plus, religia materialistă anostă a muncii pentru binele obştesc, rămânea până târziu în secţia lui, cercetând în amănunt bolile hărăzite de soartă

pacienţilor săi.

Când se întorcea acasă, îl cuprindea disperarea obişnuită din fiecare seară, simţea cum se înstrăinează din ce în ce mai mult de soţia sa, care se lipise atât de tare de Milocika, incât împrumutase parcă ceva din trăsăturile de copil tarat ale fetiţei.

Miracolul apropierii trupeşti de frumoasa orientală, femeie încântătoare şi docilă, a dispărut nu se ştie unde, şi, chiar când se-ntâmpla rar s-o cheme în camera de lucru a bunicului în care se instalase de mult timp, Dmitri nu putea să se elibereze de spaima adâncă şi nelămurită pe care i-o dădea mişcarea nevăzută a particulelor misterioase care hotărăsc soarta copilului deja născut şi a altuia care ar urma să se nască... Spaima era atât de mare, încât apropierea fizică îi provoca greaţă şi, în cele din urmă, l-a lipsit pe Dmitri Ivanovici de dorinţa de a strânge în braţe această frumuseţe desăvârşită.

>)>

După o petrecere la locul de muncă cu prilejul zilei de naştere a cuiva, asistenta de la chirurgie, Tamara Stepanovna, femeie masivă şi lipsită de fineţuri, cu mâini dibace şi sigure, l-a eliberat pe Dmitri Ivanovici de prejudecăţile educaţiei puritane, iar pe Buhara de soţul său, pe canapeaua din imitaţie de piele, în liniştea sălii de aşteptare încuiate cu cheia.

Cu transpiraţia ieşindu-i prin toţi porii, cu părul încreţit zdravăn şi picioarele groase, Tamara Stepanovna nu se aşteptase la un asemenea succes. Luptase însă pe front, ştia pe dinafară care e secretul ascuns al bărbatului: că terenul slab trebuie bine fortificat. Cu instinctul animalului sălbatic, femela trecută prin atâtea experienţe a simţit care-i slăbiciunea lui şi la a doua întâlnire, petrecută după câteva zile, când s-a întâmplat să fie împreună de

gardă, i s-a plâns că nu poate face copii. Şi datorită femeii ăsteia, nici tânără, nici frumoasă, Dmitri Ivanovici a scăpat de coşmarul imaginii cu cromozomii mici şi ticăloşi în mişcare. La vremea aceea ştiinţa avansată nega pur şi simplu existenţa lor, dar asta n-a putut să schimbe relaţiile complet distruse cu soţia lui.

Dmitri Ivanovici i-a comunicat soţiei că o părăseşte şi se duce la alta. Ea, fără să-şi ridice ochii din pământ şi fără să arate că o frământă ceva, l-a întrebat de ce trebuie să plece... Dmitri n-a înţeles întrebarea şi i-a explicat.

— Te-ai săturat de mine, ştiu. Adu-ţi femeia nouă încoace. Sunt de acord. Şi pe mine m-a născut soţia cea mai tânără... i-a spus Buhara fără să ridice ochii.

Dmitri Ivanovici s-a luat cu mâinile de cap, a început să geamă şi, în seara aceleiaşi zile, şi-a strâns cămăşile şi ciorapii şi a plecat la Tamara Stepanova...

Dmitri Ivanovici trimitea bani prin poştă. Nu venea niciodată s-o vadă pe Milocika. După trei zile, fetiţa l-a uitat. Odată cu plecarea lui, Paşa s-a mutat definitiv în casa doctorului, iar Buhara s-a dus să lucreze în specialitatea ei, pe care aproape că o uitase.

Viaţa s-a schimbat radical. Curiozitatea nepotolită a vecinilor cu privire la Buhara şi la fiica ei, întreţinută de gardul prea înalt şi de completa lor izolare şi răceală în relaţiile cu ceilalţi, s-a transformat acum în dorinţa agresivă de a-i persecuta pe venetici, obligându-i să-şi restrângă spaţiul de locuit, cum se spunea pe atunci. Au scris cereri argumentate temeinic, pline de greşeli de tot felul, le-

au trimis la spaţiul locativ al raionului, la miliţie şi la alte câteva organizaţii, cărora nu le era străină problema locuinţelor. Se făcuseră, totuşi, ceva paşi pe calea progresului, asa că n-au reuşit nici să le evacueze, nici să le restrângă spaţiul de locuit, deşi sectoristul Golovkin a trecut pe la ele, ca să vadă ce-i cu camerele soţiei despărţite vremelnic de soţ.

Pisicile moarte din mahala erau mereu aruncate peste gardul înalt al Buharei, dar ei nu-i era scârbă, le lua şi le ducea la groapa de gunoi, iar dacă Milocika, în absenţa mamei, găsea vreo mortăciune, săpa o groapă mică intr-un colţ al grădinii, sub un stejar mare, îngropa acolo pisica şi încropea un monument subteran şi secret: punea sub o bucată de sticlă hârtiuţe colorate, cioburi de la globuri burtoase, aurite, foiţe de staniol, pietricele. Trudea ore întregi ca să le aranjeze frumos, iar când venea mama de la muncă, înlătura stratul subţire de pământ, îi arăta cu degetul murdar minunea de sub sticlă, care acoperea pisica moartă, şi o anunţa:

— Pisa acolo.

Creştea grăsuna Milocika în singurătatea ei fericită. Mai erau mama, Paşa, grădina înconjurată de gardul înalt şi o mulţime de lucruri care-n mintea Milocikăi aveau o importanţă uriaşă: butoiul vechi din metal, pentru apa de ploaie, cu o mulţime de mirosuri şi insecte care mişună în juru-i şi înăuntru; stejarul bătrân din colţul grădinii, din care cad ghinde frumoase cu pălărioare, cu frunze aspre şi crestate şi crengi subţiri, invadat şi el de tot felul de vietăţi mici; pavilionul unde se ducea să-şi sugă degetele scurte şi grăsulii.

Avea deja opt ani, cunoştea o mulţime de lucruri, le ştia după cum arată, cum miros, cum se simt la

pipăit. Prea multe cuvinte nu spunea şi le pronunţa ciudat, de parcă laringele era făcut pentru o altă limbă, una străină.

Paşa o iubea pe Milocika. „Nenorocita mea" îi spunea bătrâna şi, când Buhara pleca la lucru, se lua cu poveştile, şi treaba asta îi mânca o groază de timp. Asta se-ntâmpla nu pentru că mintea Paşei începea să amestece lucrurile, ci pentru că gândul îi era la trecutul îndepărtat. îi spunea Milocikăi de mai multe ori aceleaşi istorii despre rudele sale de la ţară, despre răul de Filip, ciobanul, care o lovise cu biciul, despre incendiul care pornise de la baia lor şi cuprinsese tot satul, despre cum arsese fratele ei mai mare, fiind beat criţă.

Copilăria Milocikăi a fost nesfârşit de lungă: în primii zece ani se juca cu mâinile, se juca de-a „coţofana hoaţă", îşi ascundea feţişoara în batistă sau în pernă şi cerea să fie căutată peste tot... Vârsta fragedă s-a apropiat de sfârşit pe la unsprezece ani, când s-au văzut unele progrese şi mintea ei de trei ani a intrat intr-un proces de maturizare: vorbea mai bine, o preocupa mult curăţenia, în special a mâinilor, le spăla îndelung cu apă f trbinte, de parcă voia să le distrugă.

A învăţat să decupeze hârtii cu foarfecele. Mama îi aducea acum o mulţime de ilustrate, de reviste vechi şi rupte, şi Milocika se chinuia zile-n şir să decupeze floricele din ilustratele rigide. Işi muşca vârful limbii, nasul îi curgea pe floricele, şi începea să plângă dacă se întâmpla să cresteze din greşeală vreo frunzuliţă verde sau vreo tulpină.

Strădania ei era treabă serioasă şi vrednică de laudă, iar truda ei lipsită de sens semăna cu activitatea conştientă, făcută cu discernământ. Lipea

tăieturile făcute de ea pe paginile unui album, făcea combinaţii de neimaginat din capete de cai, roţi de maşină şi imagini cu coafurile unor femei, combinaţii frumoase în felul lor, artă absurdă... De atâta străduinţă bărbia i se umplea de salivă. Dar n-avea cine să plângă văzând cum rătăceşte bietul spirit creator, mânat de voinţa de nepătruns a cerului să intre în puiul de monstru vrednic...

îi aducea radioasă mamei produsele ei muncite cu migală, aceasta o mângâia pe cap şi o încuraja: „foarte frumos, Milocika! Frumos, Milocika!" şi, de bucurie, fetiţa facea sărituri pitice, se lăsa pe vine şi râdea: „Frumos! Frumos!" Se vedea cât de colo că undeva, în adâncul ei, se află pusă la păstrare aspiraţia către perfecţiune...

între timp, Buhara a încetat brusc şi definitiv sa fie o femeie frumoasă. A ajuns numai piele şi os, chipul i s-a întunecat, a strâns rochiile colorate în vechiul geamantan nemţesc, s-a îmbrăcat în negru. Obrajii şi bărbia s-au acoperit de puf negru, neplăcut la vedere, şi dinţii albi şi-au pierdut strălucirea.

Colegii din policlinică i-au dat de înţeles că n-ar fi rău să se ducă la un specialist bun, dar ea n-a făcut decât să zâmbească şi să-şi plece ochii în pământ. Ştia că e bolnavă, ştia ce are.

La sfârşitul iernii şi-a luat concediu pe neaşteptate şi a zburat cu Milocika în patria ei, pentru prima oară după mulţi ani.

Au lipsit ceva mai mult de o săptămână, s-a întors Buhara mai mult moartă decât vie, şi mai întunecată la chip, cu o traistă mare şi uşoară, dintr-o ţesătură rară.

Traista era plină cu iarbă, ea a răsfirat-o, a sortat-o în repetate rânduri şi a măcinat-o de mai multe ori.

Pe urmă a pus-o în săculeţe de tifon, a învelit săculeţele în hârtie albă şi s-a apucat să fiarbă câte un pumn din fiecare.

Paşa mirosea ierburile şi mormăia: „Tu, Buhara, eşti o vrăjitoare din Asia!”

Buhara a tăcut ce-a tăcut, pe urmă s-a aşezat pe vine în bucătărie şi, sprijinindu-se de perete aşa cum îi plăcea să stea, i-a spus Paşei:

— Sunt bolnavă de moarte, Paşa. Nu pot să mor acum, cum s-o las pe Milocika... Mai trăiesc şase ani cu iarba asta, pe urmă mor. Mi-a dat-o un bătrân, un sfânt. Nu-i vrăjitor.

Paşa n-o auzise niciodată pe Buhara spunând atâtea vorbe la un loc. A stat Paşa şi s-a socotit, a molfăit din buze şi i-a zis:

— Dă-mi şi mie.

— Eşti femeie sănătoasă. Paşa, o să trăieşti mai mult decât mine, i-a răspuns moale Buhara, şi Paşa a crezut-o.

Buhara bea mereu din iarba aromată, mânca foarte puţin, aceeaşi mâncare întotdeauna: orez fiert şi caise uscate, aduse din ţara ei, foarte tari şi aproape albe.

A mai făcut ea un lucru, a început s-o ducă pe Milocika la o şcoală specială pentru copiii cu handicap. Şi-a schimbat locul de muncă, s-a angajat la aceeaşi şcoală, la cabinetul medical, şi s-a străduit din răsputeri ca împreună cu educatorii s-o înveţe pe Milocika să se descurce în viaţă: să-şi încheie ghetele, să ţină acul în mână, să cureţe cartofi...

Milocika şi-a dat toată silinţa, s-a chinuit răbdătoare şi a ieşit printre primii la activităţile practice. E adevărat că n-a reuşit să înveţe literele şi cifrele. Dintre cifre, recunoştea, dacă se ambiţiona,

doar cifra cinci, şi se bucura grozav, iar dintre litere, recunoştea litera ,.M". Exulta de bucurie când ieşea cu mama din casă şi vedea litera strălucitoare „M" de la intrarea în metrou.

— Me, metrou. Mila! spunea ea şi râdea fericită.

Printre copiii cretini din şcoala asta îngrozitoare, cei cu sindrom Down ieşeau în evidenţă prin firea lor liniştită şi blândă.

— Downiştii sunt copii simpatici, spunea despre ei responsabilul cu terapia, bătrânul Goldin, plin de glume şi vorbe de duh fabricate chiar de el. Păcat că învaţă prost, adăuga el.

Buhara le examina cu atenţie pe Karen, pe Katia, pe Vero- cika, le compara cu Milocika, şi rezultatul era în favoarea ei. Deşi asemănarea fizică a copiilor era izbitoare – toţi erau scunzi, cu degete boante, cu forma mongoloidă a ochilor, graşi peste măsură Milocika i se părea mamei mai reuşită decât roţi. P< >ate că aşa era...

Ea şaptesprezece ani. Milocika a început să se împlinească la trup, i-au crescut sânii. Se jena, dar se şi mândrea puţin, când spunea:

— Mila mare, Mila mare...

l-a cerut mamei să-i cumpere pantofi cu toc. Avea picior de copil, şi multă vreme mama nu i-a putut cumpăra pantofii doriţi. Până la urmă a făcut rost de nişte pantofi de lac din Gruzia, cu tocuri groase, de plută. Milocika era fericită, îi ştergea cu batista şi o săruta pe Buhara pe faţă, pe mâini, ca un căţel care-şi linge stăpânul la nimereală.

Fata n-a învăţat dintr-odată să meargă pe tocuri, vreo două săptămâni s-a împiedicat prin casă. După ce-a reuşit să meargă, mama a dus-o la atelierul de pe lângă dispensarul de psihia- trie-neurologie, unde

bolnavii erau puşi să muncească, adică se încerca prin tot felul de activităţi – lipeau plicuri, decupau figuri după desen, etichete cu preţuri – să fie făcuţi oameni folositori societăţii din nişte înapoiaţi mintal.

Buhara a plecat de la şcoală şi s-a angajat la dispensar, la registratură, ca să fie alături de fiica ei, s-o ajute la munca din atelier.

Buhara ducea registrele la cabinetele medicale, studia fişele pacienţilor cu un scop precis. Prea mult timp nu mai avea, se grăbea cum se grăbeşte pictorul bolnav, sortit morţii, să-şi termine pânza uriaşă.

Activitatea în dispensar, ca de altfel din orice altă instituţie, era o activitate de rutină, ineptă în cel mai înalt grad. Bolnavii erau chemaţi în fiecare an pentru o nouă expertiză medicală, asta era preocuparea principală a dispensarului. De altfel, în policlinica raională, vecină cu dispensarul, îi purtau pe drumuri şi pe cei fără picioare, ca să le facă din nou aceeaşi expertiză medicală. Bolnavii nu primeau pensie fără expertiza asta, iar suma primită era frumuşică, pensia unora ajungea la aproape patruzeci de ruble.

Tocmai oamenii aceştia veniţi la comisie o interesau pe Buhara. Avea chiar o mică arhivă personală, un fişier numai al ei. O interesau ce fel de bolnavi sunt, cu cine locuiesc, unde...

Vânatul însă a ieşit singur în bătaia puştii. Intr-o zi, pe scara părăginită de marmură a casei proprietate personală unde-şi avea sediul dispensarul, s-a îndreptat spre ea un bătrân mic şi chel, în pantaloni scurţi şi vărgaţi, cu privirea jucăuşă ca a lui Chaplin. Fără să-l lase din mână pe cel care era cu el, un băiat — bolnav mintal – bine hrănit, cu capul mare şi zâmbet optimist, bătrânul a întrebat-o pe Buhara unde a dispărut doctorul Rakitin, care consulta în

circumscripţia lor, iar acum nu mai consultă.

Buhara i-a răspuns că Rakitin a plecat, că în locul lui este acum doctorul tânăr Vedeneeva, dar parcă nu dă consultaţii azi.

— Ai-iai-iai, a început să se văicărească omul dezolat, de parcă se întâmplase cine ştie ce nenorocire.

Buhara îl examină pe furiş pe băiatul de lângă el, era tot chel, gras şi blând, într-o cămaşă în carouri curată, dar necălcată, şi cu pantaloni de satin ca şalvarii, la modă după război. Avea treizeci de ani sau pe acolo. Buhara ştia că bolnavii trăiesc şi îmbătrânesc cumva altfel decât oamenii normali şi că te poţi înşela uşor în privinţa vârstei lor: în copilărie par adesea mai mici ca vârstă, apoi îmbătrânesc surprinzător de repede...

— Numele dumneavoastră? a întrebat respectuoasă Buhara.

— Berman, a răspuns bătrânul, iar fiul lui gras a aprobat dând din cap. Berman Grigori Naumovici, a repetat bătrânul arătându-l pe tânăr, iar acesta a zâmbit şi a dat din cap de mai multe ori.

A reieşit că veniseră pentru un certificat de boală. Casa lor urma să fie demolată, şi bătrânul Berman voia să se folosească de boala fiului ca să obţină câţiva metri pătraţi în plus.

Buhara a aflat urgent când pot veni după răspuns şi a promis că le va comunica dacă li se poate da un asemenea certificat pentru Grigori.

Tatăl şi fiul au plecat, şi Buhara a urmărit un timp perechea asta, care putea să pară comică pentru alţii, dar nu pentru ea...

A cercetat îndelung dosarul medical gros al lui Grigori Berman. Figurau aici: hidrocefalie, boală din

naştere, meningită şi leziuni provocate de trăsnet la vârsta de şapte ani, ca şi cum providenţa căutase garanţii că omul acesta e-n mod cert infirm...

Judecând după mâzgăliturile greu de descifrat ale doctorilor, tânărul avea intelect redus, era o fire liniştită şi nu facea crize.

A doua zi Buhara a ajuns pe străduţa Staraia-Pimenskaia, unde, într-o casă mică de lemn, asemenea căsuţei cu picioare de găină din poveste, împărţită între trei familii, locuia bătrânul Berman cu fiul său.

Pe frânghia întinsă de la un capăt la altul al cămăruţei atârnau rufe încă ude, bătrânul citea una dintre cărţile groase, legate-n piele, îngrămădite pe masă, şi Buharei i s-a strâns inima când a dat de mirosul plăcut de piele veche, cunoscut ei din copilărie.

Grigori stătea pe scaun şi mângâia o pisică albă şi murdară, care dormea pe genunchii lui. Mirosea a supă arsă puţin şi a oală de noapte.

Bătrânul Berman a început să se agite când a recunoscut-o pe asistenta întâlnită cu o zi înainte, nu se aştepta deloc la atâta amabilitate.

— Grişa, du-te imediat de pune ceainicul, a poruncit Berman, şi Grigori a luat grijuliu ceainicul cu o cârpă.

— Am venit la dumneavoastră cu o treabă, Naum Abra- movici, a început Buhara. Iată ce vreau să vă spun, cât nu-i băiatul aici. Am o fiică, fată foarte bună, liniştită, blajină. Şi are aceeaşi boală ca fiul dumneavoastră.

>

Berman a tresărit, a vrut să spună ceva, dar Buhara l-a oprit cu blândeţe şi a continuat:

— Sunt bolnavă. Voi muri în curând. Vreau s-o dau de soţie pe fiica mea unui om bun.

— Draga mea! zise Berman uimit, lovindu-şi palmele atât de tare, încât cartea groasă a căzut cu zgomot pe podea şi el s-a repezit s-o ridice, continuând să-i răspundă precipitat de sub masă: Ce tot ziceţi? Ce credeţi? Cine să-l ia de bărbat? Ce fel de soţ mai e şi ăsta? Credeţi că fata o să aibă mare plăcere de la el? înţelegeţi ce vreau să spun, da?

Buhara a suportat în tăcere intervenţia lungă şi inutilă a bătrânului, pe urmă a intrat Grigori, s-a aşezat pe scaun, a luat pisica pe genunchi şi a început s-o scarpine după ureche.

Buhara s-a uitat la băiat cu un ochi atent şi critic şi a spus:

— Grişa, vreau să vii cu tata la mine în vizită. Vreau să vă f ic cunoştinţă cu fiica mea, Mila.

S-a întors pe urmă către Naum Abramovici şi i-a spus-o direct, evreieşte:

— Ce-i rău dacă se cunosc?

... În zilele de duminică Buhara avea obiceiul să nu se scoale din pat, stătea întinsă un timp, îşi cruţa puterile. Pielea i se închisese de tot la culoare şi i se uscase, faţa arăta foarte îmbătrânită, chiar şi trupul delicat îşi pierduse zvelteţea, avea umerii căzuţi şi spatele adus. Nu împlinise nici patruzeci de ani, îi rămăsese tânăr doar părul viguros, de un negru strălucitor, pe care şi-l scurtase, nemaiavând putere să-i poarte povara exagerat de mare.

Milocika i-a adus mamei ceaşca de ceai fierbinte, făcut din ierburi, câteva caise uscate, înmuiate în apă, şi s-a aşezat lângă pat, pe o banchetă joasă, cuprinzându-şi genunchii cu mâinile. Buhara i-a mângâiat părul galben şi rar cu mâna fără putere şi i-

a spus:

— Mulţumesc, fetiţă. Vreau să-ţi spun ceva. Foarte important. Fetiţa şi-a ridicat capul. Vreau ca tu să ai un soţ.

— Şi tu? s-a mirat Milocika. Mai bine tu. Mie nu-mi trebuie. Buhara a zâmbit:

— Eu am avut soţ. Demult. Lasă să ai tu un soţ acum. Eşti mare.

— Nu, nu vreau. Vreau să fii tu. Tu, nu soţ, s-a îmbufnat Milocika, încruntându-şi fruntea şi sprâncenele.

Buhara nu se aşteptase la atâta împotrivire din partea ei.

— Eu o să plec în curând. Ţi-am vorbit despre asta, i-a zis fetei.

— Să nu pleci, să nu pleci! Nu vreau! a început să plângă Milocika.

Mama îi spusese de multe ori că o să plece în curând, dar fata n-o crezuse şi uitase repede lucrul ăsta.

— O să plece şi Mila! a adăugat fata.

Când o frământa ceva, Milocika uita să vorbească despre ea la persoana întâi, vorbea la persoana a treia, ca-n copilărie.

— Am trăit cu tine mult, mult de tot. Dintotdeauna. Acum trebuie să plec. O să ai un soţ, n-o să fii singură. O să fie Paşa, i-a explicat cu răbdare Buhara. E bun un soţ. Soţ bun.

— Mila e rea? a întrebat-o fata.

— E bună, i-a mângâiat Buhara capul mare şi rotund.

— Să nu pleci mâine, a rugat-o Mila.

— Nu plec mâine, a promis Buhara şi a închis ochii.

Se hotărâse de mult timp să plece şi să moară la

fratele ei mai mare, la Fergana, ca Milocika să n-o vadă moartă şi s-o uite încetul cu încetul. Milocika avea memorie scurtă, nu reuşea să ţină minte mult timp nici oameni, nici evenimente.

Totul a decurs aşa cum şi-a pus în gând Buhara. Au venit în vizită Berman cu băiatul lui şi cu sora bătrânului, o băbuţă micuţă, arătând ca o păpădie. În ajun, deşi a bombănit tot timpul, Paşa a făcut curăţenie în casă. Buhara a cumpărat un tort. N-a putut să-l pregătească ea, i se făcea rău când se apropia de foc şi simţea mirosul de mâncare.

Au băut ceai. Au vorbit vrute şi nevrute. Bătrâna era neobişnuit de vorbăreaţă, a pus o sumedenie de întrebări ciudate şi fără sens, la care nu se putea răspunde. Bătrânul Berman a băut ceai adâncit în gândurile sale. Grigori zâmbea şi-l întreba mereu dacă mai poate lua o bucăţică de tort, o mânca entuziasmat şi îşi ştergea mâinile ba cu batista, ba cu şerveţelul, ba cu coltul fetei de masă.

Buhara, cu sensibilitatea ei, a văzut că băiatul are aceleaşi mişcări delicate şi opintite ca ale fiicei sale, căreia chiar în momentul acela îi era foarte frică să nu păteze ceva sau să facă vreo altă prostie.

Milocika s-a dat jos de pe scaun. Era mică de statură ca un copil, dar avea sânii mari, de femeie. S-a apropiat de Grigori:

— Hai să-ti arăt, l-a invitat ea.

Grigori a urmat-o supus în camera mică, lăsând bucata de tort nemâncată.

Imediat, fără nici o introducere, ca şi cum şi-ar fi spus sieşi, bătrâna mărunţică a trecut direct la subiect:

— Poate că are dreptate... Au şi casă frumoasă, casă de general, ca să zic aşa... a molfăit ea cuvintele.

În odaia ei, Milocika a desfăcut în faţa lui Grigori numeroasele ei albume. El avea în gură o alună din tort, a tot mutat-o cu imba dintr-o parte în alta, a admirat albumele şi pe urmă a întrebat-o:

— Ce am în gură? Ghiceşte!

A[1] locika s-a gândit puţin şi a zis:

— Dinţi.

— Alună, a început să râdă Grigori, a scos aluna din gură şi i-a pus-o în palmă.

...Au înregistrat căsătoria imediat ce Milocika a împlinit vârsta majoratului. Grigori s-a mutat în casa doctorului. La o lună după căsătorie, Buhara a plecat în patria ei.

La început, tot dând peste lucrurile mamei, Milocika spunea tristă: şorţul mamei, ceaşca mamei... Pe urmă Paşa a strâns pe furiş toate lucrurile şi le-a dus cât mai departe, iar Milocika ni i şi-a mai amintit de mama.

Dimineaţa, Milocika pleca la atelier. Ii plăcea să decupeze tot felul de etichete cu preţuri, o făcea aproape mai bine decât toţi. Grigori o ducea în fiecare zi la tramvai şi o aştepta în staţie la întoarcere. Gând mergeau pe stradă ţinându-se de mână, micuţa Milocika pe tocuri, în rochia roz purtată de Buhara în tinereţe, şi soţul ci, cu capul mare şi cu cheliţi acoperită de puf, amândoi cu ochelari rotunzi, monsrruoşi, daţi pe gratis, nu era om care să nu se uite după ei. Băieţii din cartier strigau în urma lor tot felul de măscări.

Milocika şi Grigori erau însă atât de preocupaţi unul de celălalt, că nu băgau în seamă interesul deplasat al trecătorilor.

Mergeau până la staţie. Milocika se căţăra greoaie

pe scara tramvaiului, Grigori o împingea de la spate şi-i făcea cu mâna până când tramvaiul dispărea la cotul străzii. Milocika îi facea şi ea cu mâna, îşi lipea buzele de geam într-un zâmbet lătăreţ şi se ridica pe vârfuri ca să-şi vadă mai bine soţul, să-l vadă cum flutură energic mănuşa groasă cu un singur deget...

Căsnicia lor mergea excelent. Era însă ceva bine ascuns în ea, neştiut nici de ei: nu era o căsnicie adevărată, de oameni normali.

Bătrâna Paşa, aşezată pe bancă, le zicea babelor din mahala, arborând o mină plină de importanţă:

— Că multă minte aveţi! Buhara a avut mai multă ca noi toţi! La toate s-a gândit! A dat-o pe Milocika după om bun, da' şi ea singurică, cum s-a dus în locul ăla... al ei... în a cincea zi a şi murit. Ce atâta vorbă!

>

Nimeni însă n-a scos o vorbă. Chiar aşa a fost.

Casa Lialiei

Olga Aleksandrovna – cei de acasă îi spuneau Lialia — era o comoară de om. Frumoasă şi fluşturatică, nu cerea multe de la \ iară, dar nici nu lăsa să-i scape ce-i pica în mână. Se înţelegea bine cu toţi: cu soţul ei, Mihail Mihailovich îmbătrânit înainte de vreme, om moale, un profesor fără sare şi piper; cu fiul ei, Goşa, elev intr-a zecea; cu tot felul de doamne, colege de catedră, chiar şi cu cele foarte răutăcioase; cu amanţii pe care-i mai avea încă şi care se schimbau din când în când, împiedicându-se puţintel unul de celălalt.

Doar cu fiica ei, Lena, relaţiile erau complicate. Fata semăna cu tatăl ei, tot moale ca el, cu faţa plinuţă, greu de descris cu precizie, cu fundul mare şi sânii mici, nepotriviţi cu statura ei. Pe Olga .Aleksandrovna o amăra înfăţişarea banală a fiicei sale, apatia ei, părul ei spălăcit şi moale. Ii căşuna din când în când pe ea, îi cerea să facă un efort şi să se îngrijească mai mult, o forţa să se aranjeze. Fata se enerva doar şi făcea ochii mici, plină de dispreţ. N-o avea pe maică-sa la inimă şi-i purta pică pe ascuns, pentru că nu ea, ci fratele Goşa îi moştenise ochii de-un albastru intens, conturul precis al sprâncenelor şi al nasului, albul sănătos al dinţilor.

în plus, ajunseseră şi la ea ceva zvonuri despre

aventurile amoroase, foarte pestriţe ale mamei – la cei douăzeci şi doi de ani ai ei, Lena terminase acelaşi institut unde tatăl era şef de catedră şi mama preda literatură franceză. Câteodată o enerva rău şi iubitul ei tată, o revolta îngăduinţa părtinitoare cu care se purta faţă de mama – cum, de ce să accepte el chicotelile la telefon ale Lialiei, absenţele ci de acasă, de ce s-o suporte când minte şi cochetează fără ruşine cu toate fiinţele de sex masculin, oricare ar fi acestea, inclusiv cu miliţianul de serviciu şi cu motanul din vecini...
>
însăşi vârsta mamei, credea Lena, trecuse dincolo de pragul când i se puteau ierta flirturile, aventurile amoroase şi toate prostiile de felul ăsta.

În ce-o priveşte pe Lialia, avea o teorie ingenioasă despre căsnicie, conform căreia infidelităţile conjugale nu fac decât s-o consolideze, trezind sentimentul de vinovăţie al soţilor, care cimentează orice asperitate apărută în relaţiile lor. Lialia nu putea să suporte tragediile, nu lega niciodată prietenie cu femeile care suferă din dragoste şi pun prea mult patos în iubire, iar practica vieţii îi întărise convingerea că are dreptate. Fericirea ei în sânul familiei sporea pe seama fericirii obţinute în afara ei. Pe lângă viaţa trăită în bună înţelegere în familie, mai existau întâlnirile pe băncile din grădini toamna, atingerile în fugă cu genunchiul la şedinţele de catedră, săruturile grăbite din vestiar şi zilele fierbinţi în care sărbătorea o dublă trădare – îşi trăda soţul şi prietena, cu al cărei soţ se acupla în grabă, mistuită de focul dorinţei, într-un loc găsit printr-o întâmplare fericită...

Lialia era amărâtă, simţea că fata o duşmăneşte.

Spera ca Lena să-şi găsească un iubit şi să se poarte mai omeneşte. Numai că fata, deşteaptă, când vorbea despre maică-sa, o făcea într-un mod îngăduitor-sarcastic, în timp ce-i explica unei prietene apropiate:

— Vezi tu, astea erau standardele în tinereţea lor. În cercul lor de intelectuali universitari, nevoia de libertate era tradusă-n viaţă cel mai bine prin purtări desfrânate. Da, da, tutuia fata urâcioasă, în memorabilii ani şaizeci, ei erau fie disidenti, fie desfrânaţi... Sau şi una, şi alta... spunea Lena, rotindu-şi ochii-n toate părţile. Aş putea face o disertaţie cu tema „Particularităţile psihologice ale şaizeciştilor”.

Cu toate astea, tema disertaţiei ei fusese cu totul alta. Ca să vezi ce bombă gata să explodeze se afla în casa Olgăi Aleksandrovna. Nu-i de mirare că pe ea o bucura mai mult relaţia pe care-o avea cu fiul său, Goşa... Semănând mult la înfăţişare cu mama, băiatul moştenise de la tatăl lui meticulozitatea şi setea de cunoaştere, înclinaţia spre dogmatism şi, în treburile practice, o doză bună de orgoliu masculin. Dar cea mai de seamă calitate care-l apropia pe flu de mama sa era darul rar întâlnit al seducţiei – dar divin, sau diavolesc? De când era mic, copiii de-o vârstă cu el se întreceau care mai de care să fie-n preajma lui, să stea cu el în bancă, să-i ducă ghiozdanul sau să-i paseze mingea...

Casa profesorului era întotdeauna plină de lume: vecini, foşti studenţi, prietene ale Lialiei din toate perioadele vieţii şi de toate soiurile, de la manichiuriste la doamne ministru, colegi de clasă de-ai lui Goşa, prieteni de-ai lui din cartier şi încă mulţi alţii în trecere pe acolo, apăruţi cine ştie de unde.

Două ceainice mari tronau tot timpul pe plită. În casă, mâncarea se cumpăra ieftin şi în cantităţi mari.

Profesorul, care-şi petrecea mare parte din vreme în biroul lui din fundul apartamentului, de unde se auzea ţăcănitul slab şi neritmic al maşinii de scris, se ducea de câteva ori pe zi la bucătărie cu un zâmbet vag pe buze, bea ceai slab şi mânca o tartină cu salam şi brânză şi, după ce asculta cu plăcere tot felul de conversaţii nu chiar neinteresante, se retrăgea în cabinetul lui de lucru. îi plăcea zgomotul glasurilor pe tonuri diferite din bucătăria caldă, şi nevasta lui frumoasă, cu aerul ei tineresc,

>

şi toată atmosfera de sărbătoare perpetuă, dar şi mai mult îi plăcea să tragă uşa după el şi să se cufunde în lectura interminabilelor şi inutilelor piese ale lui Tirso de Molina, pe care le traducea de-o viaţă cu o încăpăţânare bolnăvicioasă, greu de suportat.

într-o zi de toamnă a apărut un nou personaj în bucătăria profesorului: un tânăr cu maniere orientale alese – se numea Kaziev, era coleg cu Grigori. Familia lui se mutase, în urma unui schimb de locuinţă sau a unei maşinaţii a cuiva de la comitetul executiv, în aceeaşi clădire, în apartamentul de la etajul trei, care era exact jumătate din cel al profesorului, cealaltă jumătate fiind blocată şi dând spre scara principală, în timp ce noii veniţi intrau numai pe scara de serviciu.

Familia asta a stârnit curiozitatea celorlalţi locatari. Aici, pe străduţa din vechiul cartier moscovit, foarte iubit de actori, o mare parte dintre ei lăsându-şi înscrise numele sonore pe plăcuţele memoriale ale caselor din preajmă, oamenii aveau gusturi extravagante. Nou-veniţii erau artişti de circ.

Cunoscutul iluzionist Kaziev, om din Orient, un ţărănoi, era capul familiei doar cu numele, fiindcă, după ce şi-a instalat familia în noua locuinţă, a părăsit-o pentru concubina lui, o fată din corpul de balet; *maman,* aşa-i spunea tânărul Kaziev mamei sale, fostă asistentă a iluzoriului ei soţ iluzionist, când îşi scotea rochiile strălucitoare şi îşi îndepărta cremele şi rujul turnat cu găleata ca să dea contur buzelor subţiri, se transforma într-o blondină nevricoasă, cu privire de om rău şi nefericit.

În schimb, băiatul arăta minunat. Tenul de un negru intens al tatălui căpătase o culoare mai dulce la băiat, ajungând la un cafeniu persan, iar pielea îi stătea atât de întinsă, încât părea că e prea puţină ca să acopere totul. Avea deja statura unui adult, oasele însă îi erau încă subţiri, iar mâinile cu degete lungi arătau a fi ale unui bărbat de viţă nobilă, aşa că toţi cei care se uitau cu atenţie la ele se grăbeau să şi le ascundă pe ale lor în buzunar…

De cum a apărut la şcoală, a aruncat în aer ierarhia statornicită o dată pentru totdeauna. Fetele au încetat să-şi mai rotească ochii în toate părţile, îndrăgostindu-se pe capete de bobocul abia venit, băieţii au făcut pe dracu-n patru ca să-l pună la locul care i se cuvenea. El însă a ieşit victorios fără să intre-n luptă. Era tot un fel de „circar”, ca şi părinţii lui. Asta înseamnă că, spre deosebire de elevii obişnuiţi, el muncea, şi nu era primul an de când, tot umblând prin turnee, începuse să ştie multe din secretele profesiei de artist de circ. Venea la şcoală din când în când. Nu intrase la şcoala specială pentru actorii de circ dintr-un capriciu, voia să fie admis fără concurs la Institutul de Artă Dramatică, la o secţie specială de regie de circ, examenul având loc doar o

dată la trei ani...

Aşa s-a pomenit în afara competiţiei, iar dacă la asta adăugăm dezinteresul lui sincer de a face pe eroul clasei, era firesc ca el să obţină întâietatea fără să intre-n luptă, treabă care nu-l atrăgea deloc.

Singurul privilegiu de care profita era acela că putea să-şi aleagă prietenii. L-a ales pe Goşa şi aproape că s-a instalat la el în bucătărie.

Stăteau ore-n şir în bucătărie şi-n odăiţa lui Goşa, proiectată cândva să folosească drept dormitor pentru servitoare. Băieţii citeau şi discutau. Kaziev citea. Goşa vorbea.

Crescut intre mormanele de cărţi ale unei familii umaniste din tată-n fiu, influenţat poate de hazardul care aşezase astrele pe cer şi cărţile în rafturile bibliotecilor, Goşa îşi fabricase o concepţie bizară despre lume. Spunea despre el că e socialist creştin, îi studia pe Marx şi pe Sfântul Augustin, şi această combinaţie fantezistă a făcut să se nască în el o aroganţă snoabă. Se considera învestit cu puterea de a întemeia un nou ordin şi era pătruns din cap până-n picioare de importanţa învestiturii.

Mulţi colegi de-ai lui trecuseră pragul încântătoarei case a lui Goşa, dar acesta nu-i cooptase nici ca partizani ai ideilor lui, nici ca discipoli.

Kaziev, novicele, a ascultat cu o mină impenetrabilă, dar foarte atentă, prelegerea confuză despre socialismul ştiinţific, ţinută cu însufleţire. Când Goşa a terminat, Kaziev a spus:

— Nostim... Ca să-ţi spun drept, nu mă interesează treburile astea intelectuale, mă interesează lucrul cu corpul. Treaba cu mintea, oricum ai lua-o, e chestie socială, obştească... răsuflată, pricepi?

Pe urmă şi-a scos ghetele, s-a ridicat iu picioare în locul îngust dintre divan şi dulap şi a făcut un dublu salt.

Cele declarate de Kaziev şi săritura lui neaşteptată n-au lăsat loc actelor de eroism intelectual ale lui Goşa. S-a ales praful de toate dintr-odată.

— Lucrez cu corpul de când eram mic, nu ştiu dacă înţelegi, i-a explicat Kaziev. De exemplu, n-aveam flexibilitate. Am făcut exerciţii, întins, sfoara, am făcut şpagatul chinezesc. Pot să fac orice cu corpul, şi-a mângâiat el pieptul. Ce să fac cu teoriile astea ale tale? Să-l împuşc pe ţar? Să pun la cale o revoluţie? Nu, nu mă interesează... Mă cheamă acum să fac patru numere. .. să mă ţin în echilibru, să fac voltije şi acrobaţie aeriană cu două trupe de gimnaşti. Nici asta nu mă interesează. Am văzut yoga. Nici asta nu merge. Corpul meu vrea altceva. M-am uitat şi la chestiile chinezeşti. E ceva acolo...

> >

Şi, cu o inspiraţie de moment, a continuat:

— Cred că, dacă aş şti cum s-o fac corect, aş putea zbura... Trebuie să fie la fel de simplu... cum e când te culci cu o femeie.

Şi a adăugat cu tristeţe:

— De-as sti cum...

Lui Goşa i s-a tăiat răsuflarea. Au pălit şi Fourier, şi Augustin. Nu se aştepta la asta. Cu atât mai mult cu cât i-a amintit de femei, fie şi numai în treacăt. Treaba asta l-a atins unde îl durea mai tare, era punctul lui vulnerabil, ţinut în mare secret. De la o vreme, Goşa se simţea stânjenit, ştiindu-se înarmat până-n dinţi doar cu cunoştinţe teoretice în domeniul ăsta, fără cea mai nenorocită experienţă practică. A simţit deodată că-l seacă la inimă preocupările lui ştiinţifice lipsite de viaţă, că, oricât ar fi de ciudat,

totul are legătură cu femeile, cu actul simplu şi violent de a poseda o femeie...

Prietenia lor s-a consolidat totuşi. Pe Kaziev îl încerca un sentiment inexplicabil de respect pentru Goşa, îi preţuia puterea minţii ca fiind un lucru valoros, dar inutil. II atrăgea şi casa profesorului, fiindcă semăna cu ce se întâmpla în spatele circului — cu toata debandada din casă, acolo se discuta tot timpul despre culisele vieţii în general. Oamenii, care apăreau şi dispăreau tot atât de repede, nu se mulţumeau doar să se uite la emisiunile televizate, ci le comentau ca şi cum le făceau chiar ei, discutau toate evenimentele de parcă le cunoşteau semnificaţia adevărată şi ascunsă, de parcă înţelegeau mecanismele secrete ale mişcării... El avea impresia că acolo, în sfere atât de înalte, se decidea totul ca la circ, cu un simplu semn din cap, cu o strângere de mână venită la ţanc, cu o mişcare discretă, fin executată, sau cu o toană a actriţei favorite... Asta-I gâdila plăcut pe tânărul Kaziev şi-i întărea convingerea că toate cunoştinţele Iui temeinice, dintr-o zonă limitată a vieţii, se lărgesc la nesfârşit.

A reuşit repede să fie pe placul celor din casă: aducea pâine e'-'act în momentul când se termina şi lapte exact când pe Lena o durea gâtul, deschidea uşa frigiderului şi zicea supărată:

— Lapte nu-i, cred şi eu, păi cum altfel.

În clipa aceea el intra de pe scara de serviciu în bucătărie cu două cutii de carton alb-albastre cu lapte.

Şi cei din casă s-au învăţat cu el: i s-a găsit un loc al lui în bucătărie, pe banca lungă de lemn, lângă fereastra oarbă. Fereastra fusese cândva una adevărată, dar, de mult timp, de când trăia bunicul lui

Mihail Mihailovici, întemeietorul dinastici profesorilor şi primul stăpân al apartamentului, se adăugase încă un etaj şi, începând de atunci, bucătăria mare primea o lumină chioară numai de la fereastra înaltă ce dădea pe scară. Era şi lumină electrică, dar n-o foloseau niciodată.

La lumina din bucătărie, faţa lui Kaziev – căpătase destul de repede numele de casă Kazia, prenumele nu i-l ştiau — arăta mai ealbenă, ochii mai întunecaţi, iar cerceveaua de la fosta fereastră, nescoasă de stăpânii casei, lipsiţi complet de spirit gospodăresc, părea rama ideală pentru chipul lui nemişcat ca al lui Buddha.

— E de-a dreptul uimitor, se mira Olga Aleksandrovna, mişcându-şi uşor sprâncenele bine conturate, e gimnast şi acrobat, pare sprinten, dar, când stă jos, încremeneşte exact ca o statuie!

Chiar aşa era. Imobilitatea lui ert relaxată şi totală.

Intr-o dimineaţă, Goşa, plecând la şcoală, i-a spus mamei:

— K tzia e bolnav. E singur momentan, maică-sa e-n turneu. Poare treci pe la el mai târziu. Acum doarme, bineînţeles...

Lialia a acceptat. Era ziua ei liberă. Avea un orar comod, singură şi-l stabilise, avea trei zile libere. L-a expediat pe Goşa, a făcut o baie fierbinte, şi-a uns faţa înmuiată de la aburi cu o cremă mirosind a lămâie, a strâns puţin prin bucătărie, a sunat două-trei prietene şi a pregătit ceai proaspăt. A făcut două send- vişuri groase cu brânză, a pus pe tava ruginită pe alocuri cana cu ceaiul dulce şi, aruncându-şi şuba uzată, din blană de vulpe, peste halatul vechi de mătase, a ieşit pe scara de serviciu în papucii puşi pe

piciorul gol, ca să-i ducă mâncarea deloc pretenţioasă lui Kaziev. Grispându-se din cauza mirosurilor urâte de pe scara în paragină, a urcat scările tocite de la mezanin până la etajul trei, şi, fără să sune, a împins uşa de la apartamentul Kazievilor. După cum şi-a închipuit, uşa nu era încuiată.

— Kazia! l-t strigat ea în timp ce cerceta cu atenţie apartamentul, calculând cu aproximaţie cum au fost mutaţi pereţii. Bucătăria Kazievilor era micuţă, baia revenise vecinilor după noul proiect al apartamentului şi, ca s-o despartă, trebuiseră să tacă un perete la bucătărie, a presupus Lialia. Aici era fereastra de la bucătărie, a oftat ea cu părere de rău pentru fereastra astupată.

A întredeschis uşa la camera de lângă bucătărie unde, după cum îşi imagina ea, trebuia să stea Kaziev. Aşa era. Pe o canapea îngustă, cu capul întors puţin într-o parte pe perna netedă, dormea Kaziev.

Cu tava în mână. cu şuba pe umeri. Olga Aleksandrovna s-a apropiat uşor de el şi a văzut că nu doarme. Ţinea ochii în- tredcschişi. faţa îi lucea de transpiraţie.

A pm tava pe marginea biroului şi, cu mâna pe fruntea lui, i-a spus:

» ai. ce fierbinţeală... Da eşti bolnav bine de tot, Kazia!

Kazia stătea culcat sub cearşaful subţire, de un galben aprins, acoperit pană la gât: după conturul corpului semăna cu mumia unui faraon. Asemănarea era accentuată de tălpi, care nu stăteau relaxate, uim itau de obicei la omul culcat, ci aveau vârfurile d g-telor ridicate vârtos în sus.

— Kazia. Kazia! l-a strigat ca. Cu o mişcare înceată şi involuntară, I.ialia i-a tras cearşaful în jos, inspre picioare, desco- perindu-i pieptul musculos ca al egiptenilor şi abdomenul îngust, din care o jumătate era ocupată pană la buric de sexul negricios, spre cate ca a întins mana instinctiv El s-a mişcat venindu-i în întâmpinare.

Ochii negri îi străluceau pe sub pleoapele lăsate.

— la-o, hai! a spus cl răguşit, pe un ton poruncitor.

Sărmana I.ialia a simţit cum totul înăuntrul corpului, de la pântece-n jos, i se zbate atât de tare, încât, pierzându-şi de tot capul, şi-a lepădat şuba, şi-a scos papucii şi ce mai era de scos şi intr-o clipă şi-a luat zborul cu mâinile îndreptate spre cer, simţind o plăcere intensă, pe care n-o mai încercase niciodată tocmai ea, femeia nesătulă, dornică de astfel de sălbăticii...

La sfârşitul zilei scurte, pe inserate, a venit (ioşa de la şcoală, pe urmă Lena... Lialia Ic-a dat câte ceva să mănânce. Pe la nouă a apărut Mihail Mihailovici, era obosit şi absent ca de obicei... Ea a mai pus o dată masa, a spălat vasele.

Seara, Goşa a urcat la Kaziev, a stat puţin acolo şi, când s-a întors, a pus pe masă tava cu ceaiul nebăut şi sendvişurile uscate şi i-a spus mamei:

— Kazia al nostru e-n toate un original Spune: „Când sunt bolnav, nu mănânc, nu beau, zac trei zile, nu aprind lumina, iar într-a patra mă scol sănătos”. Ai mai auzit aşa ceva?

Lialia a ridicat din umeri. în orele care trecuseră de când se întorsese de la Kaziev, simţise că ia foc, că are o poftă de dragoste atât de mare, de parcă fiecare

celulă din corp era încinsă la roşu de un vânt fierbinte şi numai ceva umed îi putea stinge focul.

Ai casei s-au împrăştiat prin camere, Lialia a rămas singură în bucătărie, gata să leşine de nerăbdare, şi a aşteptat să se culce toti. Dar casa s-a liniştit târziu: Mihail Mihailovici bătea la maşină, Lena încerca să-şi sune o prietenă pe o linie interurbană şi tot ţăcănea discul telefonului, Gosa citea în cămăruţă lui de lucru. Obosită de atâta aşteptare, Olga Aleksandrovna s-a îmbrăcat şi a intrat la soţul ei:

— Mişa, am uitat că trebuia să trec azi pe la Praskovia. Mă aşteaptă.

— Aşa târziu? Să te conduc? a întrebat neconvins Mihail Mihailovici.

Nu voia deloc să iasă, aşa că a lăsat-o să plece, spunându-i în silă:

— Neastâmpărată mai eşti, Lialkal...

Praskovia Petrovna, dădaca Lialiei şi a copiilor ei, locuia aproape, într-un apartament comun. Lialia o vizita des, dar nu atât de des pe cât le spunea ea celor de acasă. Praskovia îşi iubea copilul de suflet cu devotamentul doicii înnăscute, nu făcute. Era omul de încredere, paravanul pentru aventurile Lialiei.

Ea a ieşit pe uşa din faţă, a ocolit casa şi s-a urcat la etajul trei. Uşa Kazievilor era deschisă ca şi înainte. A împins-o şi a intrat.

Kaziev stătea lungit în aceeaşi poziţie ca dimineaţa, era acoperit cu cearşaful, dar era întuneric, nu se deslușea în beznă cearşaful galben. îşi ţinea ochii tot întredeschişi. în rest, totul era ca de dimineaţă. Kaziev n-a scos un cuvânt, nici măcar nu s-a mişcat, doar a întins mina spre ea şi a dat peste sfârcurile aproape negre ale sânilor mari, atârnând generos peste talia îngustă...

— Am înnebunit, am înnebunit de tot! şi-a spus Lialia cât a fost noaptea de lungă, stând lângă soţul ei şi răsucindu-se de pe o parte pe alta, ba dezvelindu-se, ba învelindu-se cu plapuma până la gât, chinuindu-se, nu ştia nici ea de ce, să-şi ţină-n sus vârfurile degetelor, aşa cum facea Kaziev.

La şase dimineaţa, când ai casei dormeau, a urcat din nou scara împuţită, şi din nou s-a întâmplat... După trei zile, Kaziev s-a înzdrăvenit de tot. Viaţa Lialiei a intrat într-un ritm nebun: în zorii zilei, la ceas de somn, ieşea din aşternut pe furiş şi urca la el. Făcea la fel şi seara târziu, când musafirii plecau şi liniştea se instala în casă. Şi dacă o împiedica ceva s-o şteargă sus, nu dormea toată noaptea aşteptând întâlnirea de dimineaţă. Kaziev era mut şi oricând disponibil, iar Lialia era încredinţată că vorbele nu-şi au rostul: intr-atât de mistuitoare şi fierbinte era relaţia lor.

Mama lui Kazia era mereu plecată în turnee, iar Lialia refuza gândul că la un moment dat va trebui să se sfârşească totul. Primejdia asta, ca un nor negru ameninţător, era atât de mare şi de neocolit, încât pentru ea fiecare clipă şi fiecare atingere erau preţioase, ca şi cum avea parte de ele pentru ultima oară; se concentra asupra unui singur lucru: să mai atingă o dată limanul unde băiatul viguros o eliberează de ea însăşi, ajunsă de multă vreme o bătrână nesuferită şi plicticoasă... Să mai simtă o dată, în felul ăsta mecanic, arsura fulgerului, să scape de sufletul şi trupul ei.

Ea, care împărtăşea întotdeauna secretul legăturilor amoroase celor două sau trei prietene intime şi găsea în mărturisire o mare plăcere, n-a suflat o vorbă nimănui de data asta. Era cumplit.

Se ducea la catedră, spunea lucruri deja ştiute despre Flaubert şi Maupassant, cumpăra alimente dintr-un subsol, de la o cunoştinţă de-a ei, directoare la un magazin, pregătea de mâncare, zâmbea musafirilor şi aştepta clipa când va putea să se furişeze pe scara de serviciu, implorând întunericul care întârzia să vină:

„E ultima oară! Ultima oară!”

...Şi-a condus musafirii nocturni, s-a dezbrăcat de hainele bune, prea strâmte, şi-a pus halatul vechi de mătase gri subţire ca pânza de păianjen, un adevărat chimonou japonez, cu o dublură de culoarea lămâii... Pe scară s-a forţat să meargă incet, a facut-o voit. Ca să oprească pentru o clipă fuga înfrigurată dinăuntrul ei, să oprească goana sângelui înfierbântat – era tot ce putea face ca să nu distrugă definitiv graniţele rezonabile şi sigure în care i se aşezase temeinic viaţa. În timp ce urca scara, s-a pomenit asaltată de trei glasuri: glasul dominant al unui flaut care cânta în ritm de cinci măsuri „Ul-ti-ma oa-ră! Ulti-ma oa-ră!”, al doilea îl completa, era bătaia cadenţată a inimii „sistolă-diastolă-pauză”, al treilea, obsedant şi naiv ca o joacă de copii, număra treptele, care, urcate-n zbor câte şase, fac şaizeci şi sase...

Urca înghiţindu-şi saliva, din când în când se oprea să răsufle şi se gândea că uite, acum e pedepsită pentru cât de superficială şi blazată e în iubire, pentru cât de orgolios-îngăduitoare este cu ea însăşi când e vorba de chinurile dragostei, şi mai ales de o specie a lor, pofta nepotolită a femeii acaparatoare...

Uşa, ca întotdeauna, era deschisă, şi urla muzica. Stridentă, brutală, rudimentară, muzica generaţiei tinere. Nu auzise până acum muzică din asta la Kazievi. A ciulit urechile, în afară de muzică, totul

arăta la fel: bucătăria în beznă, zgomotul apei picurând şi dunga dreaptă de lumină care venea din cămăruţă. Lialia a deschis uşa şi a văzut ceva, nu i-a fost clar ce... A mai făcut câţiva paşi să se asigure, înainte să intre în acţiune impulsurile nervoase, să treacă prin sinapse, să ajungă în fugă la ochi, la creier, la inimă, şi să se năpustească în partea de jos, înăuntru, provocându-i o durere năprasnică... Chiar în faţa ei, cu mişcări lente, mlădioase, se ridic' şi se lăsa-n jos spinarea albă a Lenei, fiica ei, şi părul umed, ca o coadă nenorocită, îi mătura derutat omoplaţii pistruiaţi. Lialia nu vedea faţa lui Kaziev, aşa cum nici el nu putea s-o vadă pe cea care intrase, dar ea ştia prea bine a cui e faţa împietrită, oacheşă şi frumoasă pe perna netedă...

Lialia s-a dat indărăt spre uşă şi a ieşit din cameră, din apartament...

Copiii au găsit-o de dimineaţă în bucătărie. Stătea în fotoliul vechi împletit, privind cu ochii goi fereastra oarbă, astupată cu cărămizi. Au strigat-o, n-a răspuns.

Lena a chemat ambulanţa. Medicii cardiologi, cu experienţă îndelungată în cazurile de infarct, erau nedumeriţi. A reieşit că bolnava nu e un caz pe care să-l trateze ei, au recomandat să fie văzută de nişte specialişti psihiatri. Au venit şi ăştia. Olga Aleksandrovna stătea cuminte în fotoliu, nu răspundea la întrebări. Doctorii i-au ciupit mâinile moi şi calde, i-au plimbat prin faţă un fleac de instrument din metal. La a întins supusă mâinile, apoi, cu o mişcare ezitantă, dar foarte precisă, şi le-a aşezat pe braţele fotoliului.

Doctorii au schimbat câteva cuvinte într-o latinească de neînţeles, nu ştiau ce să creadă. I-au

propus Lenei s-o interneze imediat, Lena a refuzat. I-au cerut semnătura pentru refuz. Lena şi Goşa au încercat să-şi culce mama în pat, dar ea nu făcea decât să dea din cap şi să se uite ţintă la fereastra astupată.

Lena l-a chemat pe Mihail Mihailovici. Acesta a venit cu avionul de la Kiev, unde avusese o conferinţă. Olga Aleksandrovna a acceptat să fie dusă în dormitor, unde s-a culcat după patruzeci şi opt de ore de nesomn. Au chemat cei mai buni psihiatri. Nu s-a lămurit nici unul, ba spuneau una, ba alta, au fost de acord asupra unui singur lucru: autism în formă gravă.

Au recomandat clinici specializate, tot felul de scheme de tratament medicamentos, s-a pus chiar problema terapiei cu şocuri electrice. Când Mihail Mihailovici a auzit una ca asta,

. : -• ; om < imi o OI uucm. .1 tfu.’.n iwi.c .uuim venii I .
dia partéi medicilor şi i-a spus Lenei.

icw ... . *î\<.c.".n v..?.. ᵤ puicni f.k.˙...

. . .mm .melc mu aitpii alta. Xum.m.i Olea Alckxitidiov na c*.; ik Â jtt’pim minimii. >nnu* n >c i'c'tc.c mv.i <u e.i. dar .'.am mim c:a pl iii Om.ui y. iiauimi. ! m miic.i inicnu .îi c ce ,i|un.' un ini. cío;: y. liuiuii O 'îi m .u.uuc/c ;.u . um imduic. m mum..' .mi .iu;;..' nemi;: .opi; i\u îi c;.i pecc puteri >.i t.ică etorrul asta.

. mu. .iuimudii. .mc .bnir.i hïùiMi.i. o atrăgea în mod .momim Parcă y;.i m ;o.:n.îi .aci. în .; iipiiut de c.uâmi.'uor. în .imrnim io; mumii y. icymmii. m .itU o.dinţa >a’.\ .ito.uc. y .iu utm.UHi o. .u puic.i >îi inii un tot '..io.om di>uu> .îl \K¦Í i . l\i: cmc şi c. i'o.iic c.i o > o >.mc. c címemül, acela

C.'.IC 1111CS1C PC11I111 Ï 3 C.î 1111.1 < .• 1111 i1 .C. 1WUC C.i C. 11 cit C.l^C.l O ; IM

ic.; c';tn.':uui mic '.meste ;'îi:i:i.' în imicy...

\’..u 'iime.i <''.¿.1 ' ■.'■m.m.iiev îi.; ci; .; uii.u <c\.i exiicm <ic : mix'* : ;n ;. . u < ; ;. c.i ; c o n.c. ; n. c.i ..; cu. nn.c ? ;\.i mereu cu pri ■ \ ne.; ic;c.i.nunii, .iç.ci'i.în.c >îi \ ;n.i; c.c .colo >.u\.i;e.i. Scara o .i.şc.nu: în n.i;. c..i; c.i. imiipiu.m.uii. >c mn.ş.i în. Ouciuiinc .şi se .i.şc.ni în lovo.ml mnm imniei:;. mic >m;:.i:.i liimtci.

I .ni ci.i molie m m.i.i'.. .mc; mucii ;etiu\. l\nu n.umiirul .'.mo > c.c m.uc J.c m>(; ş; n.în.ur m.i; .mumc.i mi .im.ir ac lume >C '. ¿ S > v' C.X d.C <U k'c.A'\.'. C. ' C. .1 ir. îl ' \l .

c'c. no. iii m.c; c.c i'.o.imc. c.inc ă'.cx.-.inciov n.i şedea m romci. < .îi .un ; ; m' incepm.i ham >îi se dmoioime şi sii doo.iiii. y. n .mi'.:mi .cnmy.c mmiii. mm mi \ mic.i ce Li so.ire. c.i mea r.u.i .m x.i. :o\. . o mem ce

sas. iy. imc.i mpul mu pe >0 uc. oc:m i; m.mmi: ne cm mcomvtc ce.maie, prnim .ilimyim ..; mmm \po. :.i;.; iiucrn: m se imicnii:mm im. m işi diuiu ,'C.im.i m o.mi.m mo.uii >m.:m rc.U'.Vi. mi.m: pe sp.uc. cu spi- '.

' m '. ¿ c. Ô. ! C c. à . X 1 i ’ '. c. '. C l? ; L i î i '. J1 x'. C Ji ít C SI 11 113 S ¿ pk Lt 11 p.l k?ll\ .1 .'m'. 1 1 >1 ’.’.><''1 l.\Ù 1'. m' m' x'\.v\x'ï C. 1 llPHl. KjA? I Cl SC tllklc*

.1' xi.lCxllc. C.llî kc.’.C \,Cx>à’.Ix' 1 c'\ 3d 3U (31.3 \

în scurt timp, decât tălpile goale şi pârul închis la culoare, flu- turându-i desfăcut în două jumătăţi de aripă inegale...

Astupată cândva cu cărămidă, fereastra se transformă intr-un ecran luminos, care strălucea din ce în ce mai tare, apoi lumina deveni mai puţin maronie şi mult mai intensă, colorându-se intr-un auriu cald. Olga Aleksandrovna avu senzaţia că se află înăuntrul luminii ăsteia, deşi o vreme simţi atingerea alunecoasă a braţelor tocite ale fotoliului.

Picioarele goale i se înfundară până la glezne în nisipul cald. Se uită imprejur, un deşert pustiu, dar nu mort, ci împânzit de plante uscate de soare, aproape străvezii. Erau tufe plăcut mirositoare de efedra, saxauli micuţi ca nişte copilaşi, cu frun- zuliţe-solzişori abia conturate, lipite strâns de tulpinile strâmbe, mai erau vălătuci hoinari de ciulini încâlciţi şi încă multe altele, cu inflorescenţe în formă de panicul, cu frunze penate, cu tulpini pe jumătate aeriene, dansând... În văzduh se auzi abia desluşit un sunet subţire, vibrând melodios, puţin sâcâitor. 1 ialia ghici că sunt firele răzleţe de nisip care zboară şi se lovesc unul câte unul de tulpinile uscate ale plantelor; numai ele pot să scoată asemenea sunete slabe. Văzu cu ochiul liber cum prind viaţă şi se mişcă incet colinele de nisip sfarâmicios şi fac ca linia orizontului să arate inegală, cu mici accidente. La apus stătea tolănit într-o rână soarele, se vedea o parte a lui ca un pepene auriu-închis, cu reflexe purpurii, iar partea de jos era înghiţită de fălcile uriaşe ale colinelor. Soarele se făcu tot mai mic, ine- cându-se în valurile de nisip.

Şi când nu mai rămase din el decât un fascicul de raze piezişe, ca văzu, lângă fiecare fir de iarbă, lângă fiecare tulpină fără viaţă, că arde o membrană subţire şi colorată ca un iris, văzu cum ard vii şi tandre culorile curcubeului, ale celui mai mângâietor curcubeu, că în joaca lor culorile sclipesc şi vibrează, făcând să se audă un sunet şi mai delicat, ca şi cum firele de nisip, după ce lovesc tulpinile, se zbat acum lovindu-se de lumina curcubeului... Şi-n clipa asta Lialia simţi prezenţa...

— Dumnezeule! spuse ea în şoaptă, se aplecă şi îşi lăsă capul să atingă tufa rotundă de efedră, aflată încă în braţele curcubeului, care se stingea încet.

...Când Lenocika, somnoroasă şi umflată la faţă, a intrat în bucătărie, a găsit totul curat şi pus în ordine. Chiar şi plita aragazului, necurăţată de atâta timp, strălucea acum, şi cele două ceainice clocoteau amândouă deodată pe ochiurile din spate. Mama era întoarsă cu spatele, cotul stâng i se mişca în timp ce rădea o bucată de brânză pe răzătoarea metalică.

Olga Aleksandrovna se întoarse, îi zâmbi vinovată şi-i spuse, ca şi cum nimic nu se întâmplase, punând capăt controverselor interminabile ale doctorilor despre natura neurologică sau psihologică a muţeniei ei:

— Pâine prăjită cu brânză, da?

Totul era ca înainte: mama pregătea micul dejun, ceainicul clocotea. Lena stătea în fotoliul împletit şi plângea. Şi în timp ce plângea, observă că şi faţa mamei e înecată în lacrimi. Nu erau lacrimi obişnuite – de atunci lacrimile Olgăi Aleksandrovna nu s-au mai oprit niciodată...

Au trecut mulţi ani de la cele întâmplate, dar lacrimile încă mai curg din ochii bătrânei uscate şi

temătoare, aşa cum a devenit vesela Lialia, pornită mereu pe râs, dornică de iubire cu asupra de măsură. E pensionată pe caz de boală. Doctorii i-au compus un diagnostic cu cuvinte latineşti atât de încurcate, încât au reuşit s-o scutească de obligaţia de a preda literatură franceză, atât de dragă ei cândva.

Soţul ei, Mihail Mihailovici, nu şi-a schimbat purtarea faţă de ea. O duce la plimbare pe bulevardul Tverski, îi povesteşte despre ce se mai întâmplă la catedră. La drept vorbind, e singurul care nu observă că mintea ei e puţin dusă. Pe Mihail Mihailovici l-au primit de curând la Academie, se pare că nu la cea mare, ci la cea pedagogică.

Lena şi-a susţinut disertaţia, nu s-a măritat şi nu se ştie dacă arc vreun iubit.

Goşa a făcut mare carieră, deşi şi-a schimbat preocupările: nu mai propovăduieşte nici ideile creştine, nici pe cele socia- list-utopice. E un economist de ispravă, tare pe poziţie, specialist în împărţirea sectorială a capitalului... Aici autorului nu-i ajung cu' intele. Pe scurt, e specialist.

Spre deosebire de Goşa, tânărul Kaziev n-a făcut carieră. Ceva s-a frânt în viaţa lui. N-a intrat la regie, a nimerit în armată, a participat o jumătate de an la războiul dur din Asia şi s-a întors de acolo complet schimbat. A devenit ucenicul unui măcelar intr-un mic magazin de pe Trubnaia, a prins repede ştiinţa necomplicată a lucrului cu carnea, a fost avansat şi lucrează şi astăzi intr-un subsol mirosind a sânge stătut. E la fel de frumos, dar s-a îngrăşat tare, s-a înrăit, înjură de mama focului, e lacom de bani ca oamenii din Orient. Cu Goşa nu se întâlneşte, deşi stau în aceeaşi casă.

Olga Aleksandrovna duce în spate, după puterile ei, toate micile griji ale gospodăriei, merge prin bucătărie cu paşi puţin nesiguri, are lacrimi în ochi, lacrimi uşoare, i se înmoaie inima pentru tot ce-i iese în cale, lucru sau fiinţă: căinează cratiţa veche stricată, cactusul albicios, singura plantă care creşte împăcată cu întunericul din bucătăria lor, îi e milă de Lena, care se îngraşă şi e mereu iritată, de gândacul roşu rătăcit în labirintul vaselor murdare, i se rupe inima când simte mirosul de stricat care vine de la scara de serviciu. Pe toate le mângâie în gând, le dezmiardă şi repetă pentru ea: săraca fată... săraca cratiţă... săraca scară... îi e puţin ruşine de starea ei, dar nu poate face nimic pentru asta.

Boala ei e atât de rară şi neobişnuită, încât nici cei mai buni profesori nu au fost în stare să-i pună un diagnostic.

Gulea

Onomastica lui Gulea pica în ajunul Crăciunului. împărtăşind cu religiozitate – în copilărie în mod inconştient, iar cu trecerea anilor conştient şi cu mult zel — misterul sărbătorii în general, Gulea nu scăpa nici o zi a numelui ei fără s-o serbeze. Şi-o serbase şi-n anii deportării, şi-n lagăr, făcuse rost cu mijloacele neînsemnate avute la îndemână, te miri cum, poate din aer, de niscaiva coji de ronţăit şi le împărţise cui se afla în preajmă în momentul acela.

îşi sărbătorea onomastica şi ziua de naştere, sărbătorea de asemenea zilele de naştere ale mamei decedate şi surorii ei, ziua căsătoriei cu primul soţ, Paştele, Rusaliile, toate celelalte sărbători religioase ale anului, precum şi majoritatea celor oficiale. Anul Nou îl sărbătorea de două ori, pe stil vechi şi pe stil nou, la fel şi Crăciunul: mai întâi pe cel catolic pentru că bunica era poloneză, iar pe urmă pe cel ortodox. Nu rata nici o sărbătoare de 1 Mai, de 8 Martie, respecta şi ziua de 7 Noiembrie. Ţinea, pe cât posibil, la anumite ritualuri. De exemplu, ziua de naştere, care cădea la începutul verii, pe trei iunie, îi plăcea să şi-o sărbătorească dimineaţa. Dacă împrejurările îi permiteau, se ducea împreună cu o prietenă la Expoziţia Agricolă sau la Grădina Botanică, se plimbau vreo oră, două, povestindu-i amicei întâmplări scandaloase la culme din prima tinereţe, pe urmă ajungeau la restaurantul Praga, unde mâncau, dacă se putea în chip festiv, un prânz complex cu opt ruble vechi, iar mai târziu cu treizeci

de ruble noi.

Pe urmă se duceau la Gulea acasă să se odihnească, beau cafea şi ceva pregătit dinainte, lichior, îngheţată şi bomboane „Grilaj”, asta cât timp n-au avut nimic cu dinţii şi dropsurile n-au dispărut definitiv din comerţ.

Când cantitatea de lichior băut întrecea cu mult volumul cafelei, Gulea lua chitara din perete şi-l imita pe Vertinski[IV], respectând întocmai intonaţia şi pronunţia lui, trecând sub tăcere, cu subînţeles, unele amintiri fierbinţi.

Toată povestea asta se numea „chefuleţ”, şi Gulea o prefera pe Vera Aleksandrovna să-i fie părtaşă la aceste orgii vegetariene.

În decursul anilor, rolul Verei s-a schimbat de multe ori – a fost pe rând admiratoare entuziastă, confidentă, rivală şi chiar a avut rolul de protectoare în diferite perioade ale vieţii lor, împărţite în straturi, ca straturile geologice. Vera Aleksandrovna îi era lui Gulea pe jumătate rudă, pe jumătate umbră, foiţa de ţigară a memoriei şi dovada cea mai convingătoare că viaţa personală a lui Gulea e cât se poate de reală.

Cu mult timp înainte de Sfânta Eugenia, care cade în ajunul Crăciunului, Vera Aleksandrovna intra în panică de teamă că n-o să-i poată face lui Gulea un cadou frumos şi că aceasta o să se amărască.

De data asta a descoperit printre hârtiile moştenite de Ia o rudă decedată fotografia care trebuia să confirme legătura ei de rudenie cu Gulea. Devenită legendă, legătura de rudenie rezista pe seama verişoarei primare a mamei lui Gulea, căsătorită, se zice, a doua oară cu bunicul Verei Aleksandrovna. Fotografia cu pricina înfăţişa o

IV Cântăreţ în stilul „decadenţilor”, emigrat după Revoluţie şi revenit în Rusia în 1943. (N.tr.)

pereche distinsă, şi Verei Aleksandrovna îi plăcea să creadă că argumentul ăsta subţire e cea mai bună dovadă că sunt rude. Lângă fotografie, reprezentând cadoul făcut din suflet, a mai pus un şampon iugoslav şi o cutie cu bomboane cam urâtă. Bomboanele i-au provocat o stare de nelinişte, l-a întrebat şi pe Şurik ce crede despre cutia care
nu arăta prea bine. Şurile s-a uitat ia cutie cu un interes exagerat şi i-a spus:

— Ciudată, mamocika, ciudată! E pur şi simplu un fel de operă artistică. Un cadou elegant.

Oarecum liniştită, Vera Aleksandrovna s-a dus la bucătărie să încălzească fierul de ondulat părul. în timp ce ea şi-a încreţit părul subţire, gălbui spre alb, Şurik şi-a pus un strat gros de cremă de ghete pe bocancii de turist, o combinaţie reuşită între preţul mic şi rezistenţa mare a încălţărilor lui dragi. Pregătirile astea erau uvertura la sărbătoarea lui Gulea, interpretată de mamă şi fiu, compusă din miros de fier încins, de păr pârlit, de cremă de ghete şi miros inofensiv de Chypre.

...Pe măsuţa de ceai ovală, acoperită cu o faţă de masă pătată, se aflau o tavă lunguiaţă cu sucuri şi o sticlă cu vin de Cahors. Un brad micuţ era pus într-o vază crăpată şi rămasă nevândută din pricina asta. Revistele cu murdăria Julietkăi, lăsate de obicei peste tot, prin toată camera, erau strânse cu furca într-un colţ în cinstea sărbătorii; se întâmpla uneori să nu fie duse la gunoi.

Oaspeţii petreceau ultimele ore din ajunul sărbătorii mâncând de post, iar când se apropia ora opt şi se termina vecernia la biserica Sfântul Ilia, Gulea intra în prima zi după naşterea lui Hristos, asta însemnând că aducea gustări din carne, uneori calde. Se termina postul de două ore, începeau câşlegile.

Cu câtă plăcere s-au aşezat la masă. San Sanîci[V] Ie admira pe bătrânele astea eterice, alese pe sprânceană, care, în ultimii douăzeci şi cinci de ani, îşi menţinuseră tonusul ridicat, fiind amendate de fiecare dată când pomeniseră de boli, de mici probleme fizice şi, ferească Dumnezeu, de moarte. Literatura, arta, amintirile din tinereţe, intrigile mondene, acestea erau preocupările lor dintotdeauna.

Acum discutau despre pălăriile de damă: despre cât de nepricepute sunt tinerele când e vorba să poarte o pălărie, semn al feminităţii, mărturie a talentului sau a lipsei de talent, indicator al originii sociale şi al nivelului intelectual. Concret, era vorba de pălăriile Zinaidei Ghippius[VI]. Apoi Gulea a făcut cumva şi a alunecat uşurel spre tema avantajelor pe care Ie are căsăto- j ia în stil suedez faţă de modelul francez *ménage à trois...* pe urmă a cotit-o spre Diaghilev, spre balet în general, spre Maia Pliseţkaia...

Vorbeau... şi vorbeau... Steaua Crăciunului se pierduse de mult printre nenumărate alte vorbe aruncate-n vânt, care n-aveau nici o legătură cu Crăciunul, când un curent de aer rece trecu prin camera lungă, răcorind spinările bătrâne cu umerii aduşi. A pornit de la fereastra înalră, cu trei canaturi, către uşa care tăia coridorul, distrugând anfilada aristocratică din apartamentul frumos cândva.

Un simulacru de iarnă, cu lapoviţă şi moină până-n ajun, întâmpina ruşinată Crăciunul cu un ger la comandă, conform calendarului. Vânticelul moale

V Diminutiv, ca şi Şurik, al numelui eroului: Aleksandr Aleksandrovich (N.tr.)

VI Poetă (1867-1945) aparţinând curentului simbolist. (N.tr.)

venit de la fereastră se înăspri. Gulea puse o şubă veche pe pervazul lat, din marmură, dar instalaţia de încălzire fixată la zero nu avea cum să facă faţă răcirii bruşte a vremii.

>

înfăşurate în broboade şi fulare, îmbrăcate în halatele lui Gulea, ele aduseră vorba de gerurile din 1973 sau 1975 – aici se încurcară puţin –, de cele din 1941, 1924 şi, să le ierte Dumnezeu, de cel din 1913.

Mâncară tot ce-i putuse oferi lui Gulea restaurantul Praga: şi raţă umplută, şi carne în suc propriu, şi *vol-au-vent* cu ceva înăuntru. Şi băură tot, şi ar mai fi băut, ba încă Gulea, după obiceiul ei vechi, „făcuse rost" de un clondir mic cu coniac şi de o jumătate de sticlă de vin de Porto primită cadou. Vinul i se păru ceva mai bun decât vinul de Taurida...

Când aduseră vorba de vreme, Julietka părăsi divanul şi, rrădându-şi prin întreaga expresie a ochilor dispreţul pentru direcţia atât de meschină pe care-o luase discuţia, se aşeză pe perna de catifea.

Julietka şi Gulea nu semănau deloc la înfăţişare. Julietka era o corcitură de baset cu părul lins, iar Gulea era de rasă pură, bătrâna sprintenă arăta ca un ogar, cu picioare subţiri, cu nările ca acoladele şi cu sprâncene subţiri, arcuite, ridicate mult. Asemănarea lor era undeva mai în adânc, dar lucrul ăsta nu-l observa cineva indiferent sau neatent. Se asemănau în dispreţul lor aristocratic pentru fleacuri, în felul cum nesocoteau lucrurile de suprafaţă în aparenţa lor dezgustătoare, şi se mai asemănau la caracter, în partea lui nevăzută şi neobişnuit de rezistentă.

Gulea simţi, ca şi Julietka, cum vorbăria asta o cam calcă pe nervi şi fu cât pe ce să le propună o partidă

de *chemin de fer,* când deodată San Sanîci, care până atunci stătuse în banca lui uitându-se fermecat la doamnele astea, fetele astea mari, bătrâne menade parfumate, unele prăpădite, cu părul căzut, altele herculeene, îngeri şi vrăjitoare, şi nu scosese un cuvânt toată seara, zise încetişor:

— La tine trage groaznic, Gulea. Trebuie lipită fereastra. Vin mâine după lucru, pe la şapte jumătate, şi fac eu treaba asta. Te rog să nu dai bir cu fugiţii.

— Eşti adorabil, dragul meu! scoase un strigăt ascuţit Gulea. Şurik, sufleţelule! Ge drăguţ din partea ta, Veruşa, că te-ai lăsat ademenită să naşti.

)

Şi sărind uşoară din fotoliu, se apropie ţopăind de San Sanîci, işi propti în el minunăţii sâni mult lăudaţi şi-l sărută pe capul pleşuv. începură să vorbească despre copii.

Gulea a dormit prost. A durut-o burta, spre dimineaţă s-a sculat de două ori să se ducă la closet. Păcatul era al ei, greşise cu vinul de Porto. Din solidaritate, Julietka făcuse moale şi ea, murdărise podeaua pentru că, la culcare, Gulea uitase să-i aştearnă pe jos porţia obişnuită de „literaturică". De fapt, întâmplarea asta i-a provocat emoţii mai degrabă lui Gulea – amândouă sufereau de constipaţie, (ulietka nu băuse vin de Porto, aşa că indispoziţia ei putea fi explicată numai prin afinitatea lor de ordin spiritual.

Gulea era îngheţată de-a binelea, multă vreme n-a reuşit să se încălzească sub două plăpumi şi o şubă, burta continua s-o doară, a reuşit să adoarmă numai după ce-a încălzit apă în ceainic şi a pus-o în buiotă.

S-a trezit din somn după amiază, a rămas în pat încă o oră – nu-t plăcea să se scoale dintr-odată — având senzaţia plăcută că are un gol în burtă, că e uşoară ca fulgul, şi bucurându-se de soarele cu dinţi. În cameră era un frig cumplit, pe pervaz se aşezase un strat subţirel de chiciură. Gulea se simţi plină de viaţă, cercetă cu luare aminte camera – de multă vreme n-o mai văzuse intr-o lumină atât de strălucitoare. Camera era înaltă, disproporţionată – ocupa o treime dintr-un salon cu trei ferestre, ornamentele aveau modele armonioase, cu suciri şi răsuciri line, şi Gulia, care se mutase aici la scurt timp după întoarcerea din deportare, măritându-se în grabă cu stăpânul camerei, o figură impozantă, căutase mult timp un loc pentru pat, pentru că având o relaţie personală cu spaţiul, nu putuse să „pună de acord" bucata de ornament din tavan cu propriul corp culcat în pat... Iar după trei luni de la căsătoria extravagantă, stăpânul camerei murise subit, lăsându-i lui Gulea moştenirea asta dărăpănată, plină de praf, de-a dreptul antică.

Camera era vopsită în albastru aprins. Gulea era cât pe ce s-o facă roşie, dar Vera Aleksandrovna îi spusese că n-o să mai pună piciorul în casă, şi Gulea le ceruse zugravilor s-o vopsească în albastru. S-a dovedit în cele din urmă că ideea fusese minunată: Gulea trăia ca intr-un decor de teatru, intr-atât de neadevărate şi neobişnuit de albastre erau toate, pereţii, lucrurile – mesteacănul de Karelia pictat prost, rama de un arămiu stins a oglinzii întunecate – toate se înşirau în ordine pe fondul ăsta albastru nenatural.

Vasele nespălate stăteau aliniate în chip de natură moartă, şi Gulea zâmbi în timp ce-şi puse perna la

căpătâiul patului care arăta ca o luntre. Ea, care nu ştia ce înseamnă insomnia sau coşmarul, pornea în fiecare seară cu luntrea asta să pluteas- că-n ceruri, neuitând să spună în şoaptă: „Slavă ţie, Dumnezeule, că a mai trecut o ziulică, şi iar ne-am dat de-a berbeleacul. Şi te rog — fără vise. Dacă se poate...'

De data asta însă visă ceva în zori, dar visul nu ieşi la suprafaţă dintr-odată şi treaba asta îi întunecă buna dispoziţie. Visul nu avea un subiect anume. Era o senzaţie de putere străină, de spaţiu închis. De ceva brutal, cumplit de brutal. Piei de aici, piei, nu vreau să-mi amintesc! O bucată de postav pe masă... Căpitanul Utenkov, înjurături scârboase, şuierate duios în ureche. .. Şi a început... şi a început... Miros puturos... mitocan ordinar... să scap. Piei! Nu vreau!

Visul însă se smulse din străfunduri ieşind la suprafaţă, şi-l aminti fără să vrea. În picioare, intr-un birou, pe podeaua foarte curată acoperită cu covor, încălţată în nişte şoşoni oribili, stă ea, Gulea, iar căpitanul Utenkov se înfruptă cu poftă, terfelind numele ei de fecioară-prinţesă, şi brusc simte cum creşte-n ea dorinţa apăsătoare, şi se zbate şi loveşte aşa cum face peştele mare cu coada. Iar Utenkov nu mai e Utenkov, e cineva drag, apropiat, ca o rudă... şi prinde contur şi nu mai e Utenkov deloc... şi toate astea durează, şi nu sunt duse la bun sfârşit, şi nu se lămuresc... Prostii! Pfui, ce prostii! Ţi-am spus doar, fără vise, te rog, nu-mi trebuie vise...

Ah, da! Şurik vine să lipească fereastra. Ce drăguţ e. Da, fereastra. Să mă scol, să strâng prin casă. Aş face o baie fierbinte. N-am chef de curăţenie. Musafirii sunt nişte porci. E o murdărie în baie de

neînchipuit. E scârbos să intri cu picioarele, darmite să faci baie…

Şi s-a scurs dimineaţa ei. La trei şi-a băut cafeaua. A răspuns la telefon. Erau musafirii de ieri. A sunat pe la vecini. A citit un roman poliţist franţuzesc. Plictisitor. A fiert crenvurşti. Julietka n-a mâncat. A sunat iar telefonul, era Beatrice, o evreică din America, stabilită în Rusia, prietenă din anii de deportare, a chemat-o pe Gulea în vizită. „Mă duc!" decise în sinea ei. „S-o ia dracu de fereastră! E iarnă, sigur că-i frig. E normal să fie frig. O să vină Şurik, nu… încă nu ştiu."

— Vin, Betka, vin! îi promise Gulea.

Abia apucă să pună jos telefonul, că sună Şurik şi întrebă dacă a^e vată în casă.

— N-am putea amâna? vru Gulea să bată în retragere.

— În nici un caz. O să răceşti. E aşa frig! Mai e şi curent.

Gulea o sună pe Beatrice anunţând-o că vine, dar ceva mai târziu.

Sau Săniei ajunse la ora opt. Gulea, simţind că i se dau peste cap şi vizita, şi petrecerea, şovăi o clipă, vru să scape cumva, se înfurie pe Şurik că a întârziat, se înfurie pe ea că a acceptat să-i lipească ferestrele, că doar s-a descurcat minunat şi fără asta, se supără şi pe Beatrice, fată drăguţă, cu voce groasă de bărbat, delicată şi naivă până la prostie.

— Straşnic ger, treizeci de grade, nu mai puţin, spuse cu voce îngheţată San Săniei în timp ce-şi scotea paltonul în camera lui Gulea. Nimeni nu se dezbrăca în antreul unde era cuierul. Se ştia că dacă nu se fură paltonul, atunci cu siguranţă sunt golite buzunarele.

— Cum zic, groaznic ger, continuă San Sanîci scoţând din servieta uzată nişte benzi de hârtie, pune de ceai, te rog. Şi o cratiţă cu apă, cleiul trebuie încălzit.

Gulea plecă la bucătărie ca o condamnată, înţelegând că n-are nici o şansă de scăpare, că n-o să reuşească să se ducă azi în vizită.

San Sanîci bău în grabă ceaiul, se caţără pe pervaz şi deschise rama dinăuntru. Cremona de cupru cu vergeaua lungă pe toată lungimea ramei lucrase bine, cu toate că avea o sută de ani, dar ce să vezi, ramele erau putrede. Stratul de aer rece dintre rame năvăli în cameră şi ocupă tot spaţiul.

San S iniei împingea cu cuţitul bucăţelele subţiri de vată în crăpături. Gulea stătea în fotoliu cu Julietka în braţe şi-l întreba din când în când politicoasă dacă poate să-l ajute cu ceva.

San Săniei o iubea pe Gulea. O ştia din copilărie, dar cumva din frânturi. O băgaseră la închisoare de trei ori: de două ori din cauza soţilor, după cum zicea ea, iar o dată din cauza surplusului de învăţătură, asta era explicaţia ei. Ultima dată se întâmplase după război, în intervalul mic de timp în care nu fusese măritată. De obicei, soţii ei se călcau unul pe altul pe picioare, dar tocmai atunci se nimerise să nu aibă soţ o perioadă de timp şi îşi luase o slujbă.

Gulea nu avea decât liceul, nu terminase nici un institut de învăţământ superior, dar ştia bine multe limbi, iar în accepţiunea modernă, le ştia chiar excelent. Mama ei era pe jumătate nemţoaică, crescută în Franţa, aşa că acasă la ei, ambele limbi aveau mare căutare. În plus, locuia la ei o englezoaică, Mrs. Frost, care, contrar opiniei generale despre englezi, era o guralivă

nemaipomenită. Umplea toată casa cu ciripitul ei neîntrerupt, şi să nu-i înveţi limba când o aveai tot timpul lângă tine însemna să hi de-a dreptul surd. Gulea, care învăţa uşor limbile străine, se îndrăgostise la paisprezece ani de un cântăreţ italian, profesor, care trăia atunci la Moscova, şi-n două luni ştia bine italiană, fermecându-l pe profesorul vocalist cu uşurinţa cu care vorbea şi cu entuziasmul deloc nordic cu care învăţase deprinderile rele.

Poloneza o învăţase în anii deportării, printr-un concurs de împrejurări. Vera Aleksandrovna îi făcuse o vizită şi-i lăsase din întâmplare o carte de Agatha Christie în polonă, şi Gulea, care încă nu gustase din plăcerile genului poliţist, se apucase s -o citească, mulţi ani nepunând mâna pe alte cărţi în afară de cele ale Agatocikăi, cum o numea duios.

Gulea îşi găsise de lucru ca traducător-referent la un oficiu tehnic, lucrase acolo un an şi ceva şi intrase într-un conflict prostesc, care luase amploare şi ameninţa să dureze, până în momentul când şeful ei se apucase s-o toarne, învinuind-o aiurea de apolitism, cosmopolitism şi spionaj. învinuirea era absurdă chiar şi pentru acele vremuri, aşa încât după jumătate de an, încă înainte să moară Stalin, îi dăduseră drumul.

În pauzele dintre escalele în închisoare, fracţionare şi dese, Gulea reuşise să-şi ducă viaţa liberă ca pasărea cerului, măritân- du-se în grabă de câteva ori, sărbătorindu-şi iubirea neînfrânată, veselindu-se, alergând să facă vizite, zburdând neastâmpărată, fusese o „zvârlugă" de fată, aşa îi spunea Vera Aleksandrovna, prevenitoare şi veşnic speriată de viaţă. Cu toate că i se întâmplaseră multe, Gulea nu-şi schimbase nici acum purtarea fi usturaţi

că.

Şunk se născuse când Gulea, după prima ei experienţă de lagăr, locuise la Vera la Kaluga. Era primul şi singurul copil de care Gulea se legase din vremea prunciei lui.

Ea reuşise cum-necum să scape de repulsia pe care i-o provocase perioada aceea jilavă şi sordidă din viaţa ei. în orice caz, pentru Şurik făcuse o excepţie.

Chiar şi atunci când plecase de la Vera la Pavel Arkadie- vici – e greu de stabilit al câtelea soţ era –, ea îi vizitase pe Vera şi pe Şurik în toţi anii cât trăise cu el, chiar până la moartea lui. Trăise cu el bucurându-şi sufletul şi trupul, dar neiubindu-l deloc, în ciuda felului cum era alcătuită pe dinăuntru.

În anii copilăriei lui Şurik, Gulea îşi făcea apariţia unduioasă ca mătasea, cu o mină sărbătorească, în nori de parfum şi bucle uşoare ca spuma, cu sprâncenele desenate şi ochii verzi, adevărate nestemate. Băiatul îi cuprindea drăgăstos genunchii alunecoşi şi-i creştea inima de bucurie. Gulea îi răvăşea părul subţire, sortit să nu aibă viaţă lungă, cu degetele ale căror unghii roşii erau puţin îndoite.

Pe urmă Gulea a dispărut, iar Şurik i-a dus dorul. Când Gulea s-a întors definitiv, inima lui nu mai era pregătită de sărbătoare, iar Gulea nu mai era aşa de unduioasă ca mătasea. în plus, el avea şaisprezece ani, şi mătasea, mierea, gheaţa şi alte minuni ale lumii se aflau acum pentru el intr-un altfel de recipient.

Pe urmă Gulea se grăbise să se mărite cu un bătrân frumos, cu un nume de familie celebru. Din păcate, se nimerise să nu fie chiar acela, ci unul cu acelaşi nume, dar cine indrăznea să pună întrebări?

Gulea trăia neprecupeţindu-şi forţele, nu rata nici un vernisaj, expoziţie, premieră, nici o reprezentaţie în beneficiul vreunui actor, nu-i scăpau nici spectacolele venite în turneu. Ultimul soţ a murit cumva pe neobservate, şi Gulea şi-a anunţat prietenele că de azi încolo se călugăreşte, dar că-şi va trăi viaţa în lume la intensitate maximă…

San Sanîci îşi pierduse părul, se îngrăşase serios, începuse să semene cu un cartof, fără ca asemănarea să inspire dezgust. Acum era în slujba altui idol, dar nu închidea ochii la pretenţiile fără pic de jenă – de altfel nu le numea aşa niciodată – ale lui Gulea: să-i mute mobila, s-o ducă la casa de vacanţă sau s-o conducă la gară. Totuşi San Sanîci, dându-şi seama că Gulea a îmbătrânit, suferea că o ajută prea puţin, iar acum se bucura grozav că-i repară ferestrele, era o posibilitate de a-i fi de folos drăguţei de Gulea.

Fereastra cu trei canaturi era prea înaltă, fereastră de boieri, ce mai încolo şi încoace: suit pe pervaz, el abia putu ajunge cu mâna până la jumătatea ramei, crăpăturile erau adânci, înghiţită trei pachete de vată, o grămadă de cârpe rupte în fâşii, iar sfârşitul operaţiunii încă nu se vedea.

Gulea îi povesti încântată de prietenia ei tandră cu unul Maks, dar lui San Sanîci nu-i veni în minte că e vorba de Voloşin[VII]. Văzând că a terminat cu ramele dinăuntru, Gulea îi făcu cu ochiul şi aduse sticla cu coniac şi ceva gustări.

— Musafirii au ros tot aseară, azi n-am ieşit din

VII Maksimilian Voloşin (1878-1932), poet apropiat de simbolism şi akmeism. (N.tr.)

1 Eternul feminin (germ.). Aluzie la ultimele două versuri din *Faust* „Das Ewig-Weibliche / zieht uns hinan” / „Etern-femininul / Ne-nalţă-n tării” (trad. rom. Lucian Blaga). (N.tr.)

casă, explică Gulea de ce-i masa aşa modestă. Acum o să bem o duşcă, prietenul meu credincios, gânguri ea.

Ii plăcuse din tinereţe graba cu care se pune sângele în mişcare de la vin. Aduse nişte pahare mari, verzi.

— Da, e o prostie să bei coniac din paharele astea, şi verzi pe deasupra, dar n-are importanţă, sunt toate murdare, şi arătă cu mâna spre spălător, cum numea ea măsuţa de lângă uşă, unde se înălţa mormanul de vase nespălate din ajun. Să ştii că m-am gândit aşa: la dracu' cu robia! Dacă nu vreau să le spăl, atunci pot, la urma urmelor, să nu le spăl, nu-i aşa, prietene?

— Bineînţeles, Gulenka, răspunse San Sanîci zâmbindu-i înduioşat şi înclinându-şi capul într-o parte.

O privi cu admiraţie, ea îi simţi entuziasmul şi prinse curaj.

— Eşti grozavă, oameni ca tine nu mai sunt în generaţia noastră, îi spuse San Sanîci.

— Ce vrei să spui? îl întrebă din nou Gulea, căreia îi plăceau complimentele de orice fel şi aştepta să audă lucruri plăcute. Toarnă, puişorule. Uite aşa. Ajunge.

— În sănătatea ta, Gulea! Eşti o femeie extraordinară! Eşti cea mai frumoasă dintre femei! Nu-ţi spun nimic nou, dar tu eşti *ewig weiblich*[1]! Elena, Beatrice şi Margareta la un loc! începu să îndruge San Sanîci sincer entuziasmat, ridicând paharul de un verde mat.

Gulea izbucni în râs ducându-şi la frunte palma uscăţivă, scobită înăuntru ca la pianişti.

— N-am auzit de multă vreme numele astea distinse, în prima clipă m-am mirat de ce ai pus-o pe

draga mea Beatrice Abramovna într-o asemenea companie nobilă. Ah, am uitat s-o sun! îşi aminti ea printre hohote de râs.

— Las-o încolo, Gulea! Nu prea te laşi admirată!

— Eu? Cât pofteşti! Ce poate fi mai plăcut pentru o femeie decât admiraţia... Ce altceva... Şi se puse din nou pe râs.

— Ah, Gulea, Gulea, cum să nu te iubească lumea! E pur şi simplu imposibil! răsună glasul puţin răguşit al lui San Săniei.

Ea stătea în fotoliul încăpător, al cărui braţ era legat cu un cordon vechi de halat. Părul argintiu-albăstrui, proaspăt vopsit, îi acoperea capul mic într-un văl de ceaţă, arcul sprâncenelor era, ca de obicei, bine retuşat, iar sub sprâncene ochii, ca nişte nestemate, îi râdeau inteligent. San Săniei îşi turnă a doua oară.

— Da, Gulea dragă, vreau să beau pentru miracolul feminităţii, pentru miracolul feminităţii tale! zise solemn San Săniei şi, înclinându-se, îi sărută mâna.

Gulea simţi-n cap un pocnet ca trăsnetul. Un chip cunos- cut-apropiat-drag ieşi la suprafaţă, acoperind trăsăturile căpitanului Utenkov – Surik, e Surik!

Iar prostul de San Săniei vorbea şi tot vorbea însufleţit... Bine abţiguit, îi tot dădea cu genunchii mătăsoşi care îi plăceau mult în copilărie, cu mănuşile fine a căror atingere îi provoca atâta emoţie, şi chiar cu luneta pe care ea i-o dăruise cândva...

Cu degetele împodobite cu inele mari, oribile, Gulea îşi descheie trei nasturi de sus de la bluza liliachie, scoase încetişor un oftat adânc şi zise răspicat:

— Mi-e rău, Şurik...

— Vai de mine! Ce-i cu tine, Gulenka? Să chem un

doctor?! îşi înghiţi vorba San Săniei sincer alarmat de starea ei.

— Nu, nu, ce-ţi veni? În nici un caz! Se întâmplă. Circulaţia proastă. Vremea-n schimbare. Ajută-mă să trec în pat. Aşa. Mulţumesc băiete! Şi, urmându-şi inspiraţia de moment, Gulea îl trase la ţărmul unde se afla luntrea ei pe San Săniei, acesta nebănuind nimic, biată victimă nevinovată, căzută în admiraţie, fără nici o şansă de scăpare.

— Perna mai sus, te rog, desfa-mi corsetul, dragule! îi ceru Gulea cu glas languros.

San Sanîci se supuse.

Doi pepeni galben' de toamnă, cu coaja subţire, ieşiră afară rostogolindu-se pe mâinile lui San Săniei.

— Poate ai nevoie de un medicament? Imediat... bălmăji San Sanîci dezorientat oarecum.

— Ce tot spui de medicament, zise Gulea rostind cuvintele intr-un fel atât de minunat, de protector, încât San Sanîci înţelese în sfârşit că e prins la strâmtoare...

Luntrea începu să plutească, şi-n clipa aceea San Sanîci simţi că toate complimentele lui prosteşti, şerpeşti şi prăpădite, bălmăjite cu o jumătate de oră în urmă, sunt adevăr curat şi sfânt.

Jtilictka işi făcu drum cu gheruţele de la pernă la fotoliu, sări în el şi se aşează comod fără să-şi ia ochişorii săi negri de la p'cioarele subţiri şi albe ale stăpânei.

l.a şase fără un sfert ţăcăni încuictoarea uşii de la camera lui Gulea – îi conducea pe San Săniei. Aveau aceeaşi statură – Gulea lungă-n picioare şi San Sanîci mic şi îndesat în paltonul gros de iarnă. La agăţă umeraşul în cuier, scăpă din mână peria de podele pe care o găsise la uşa vecină şi, sărutându-l pe frunte pe Şurik, zise cu voce gravă, neaşteptat de tare:

— Mulţumesc, Surik!

— Pentru ce? întrebă încet Şurik.

— Pentru tor! zise Gulea radioasă, introducând o notă tragică.

...Trei zile n-a strâns Gulea cele două pahare verzi de pe masa ovală. Au trecut prietenele una după aha pe la ea. Le-a aşezat pe rând în fotoliu, le-a arătat paharele zicând emoţionată:

— Trebuie să-ţi spun că la vârsta noastră jocul dragostei e o ocupaţie destul de obositoare.

A făcut o pauză şi a continuat nepăsătoare:

— A fost un iubit la mine. Tânăr. M-a obosit atât de tare, că n -am avut putere să spăl paharele.

Şi-a ridicat cu degetul mijlociu pleoapa, care în ultimii ani stătea puţin căzută, urmărind cu atenţie expresia de pe faţa prietenei, ca să nu lase să-i scape nici această ultimă fărâmă dintr-o sărbătoare venită pe nepusă masă.

Poporul ales

în ziua de şapte octombrie, în ajunul sărbătorii Sfântului Serghei Radonejski, Zinaida îşi târî la biserică trupul flasc, curgân- du-i în valuri, şi se opri pe pământul nimănui, acolo unde se sfârşeau chioşcurile, până să înceapă balustrada de la biserică, lângă care stăteau buluc cerşetorii ca oile la păscut.

Trecuse deja o lună de când îşi îngropase mama, cheltuise banii de înmormântare strânşi de ea şi fusese nevoie să mai pună încă optsprezece ruble pentru parastas din pensia ei de invalid. Zinaida nu ştia să se descurce cu banii. Cât timp a fost mama sănătoasă, ea cumpăra de toate, iar când s-a îmbolnăvit, totul s-a încurcat, şi cu mâncarea a mers

rău. Până să moară mama, Maria Ignatievna de la etajul unu le aducea ba o supă, ba altceva, dar, când mama a murit, Maria Ignatievna n-a mai venit la Zinaida, s-a supărat: a vrut să ia bluza chinezească a mamei, dar Zinaida nu i-a dat-o, i-a părut rău s-o dea. Nu voia s-o ţină pentru ea, n-avea cum să poarte lucrurile mamei pentru că se lăţise într-atât, încât nu putea să urce în tramvai, pe când mama era uscată ca gândacul şi mică de statură. Nu i-a dat bluza pentru că era o amintire de la mama ei — bluza era verde, un verde chinezesc, avea nasturi îmbrăcaţi şi flori de mătase cusute pe umeri.

Mai era o a doua bluză, albastră, dar mama a cerut să fie îngropată cu ea. Era friguroasă, se temea de frigul din groapă şi a cerut s-o înmormânteze cu bluza albastră şi ciorapii de lână. Aşa a şi făcut Zinaida, cum a cerut mama, şi Maria Ignatievna n-a căpătat nimic, de-aia s-a supărat.

Şi a mai vrut mama ca Zinaida să se bizuiască pe Maica Domnului şi, când se vor termina banii, să se ducă la biserică şi să stea acolo: „Oamenii buni o să te ajute în neputinţa ta, de dragul Maicii Domnului”.

Şi iat-o acum pe Zinaida la biserică, instalată acolo. Să stea îi era şi mai greu decât să meargă, credea că boala ei e-n picioare, deşi doctoriţa de la raion îi spusese că e-n glandele suprarenale.

Doi cerşetori postaţi în dreptul balustradei, chiar lângă biserică, stăteau pe scăunele pliante, dar scăunelele de felul ăsta nu-i erau bune, n-o ţineau pe Zinaida să nu cadă.

Ca să-i fie uşor, se încălţase cu nişte pâslari decupaţi în faţă, avea acasă şi galoşi pentru vreme umedă. Şosetele i le împletise mama, erau încăpătoare, din lână de ţară, purta pantaloni de trening fiindcă nici un fel de ciorap nu-i încăpea în

picioarele cu straturi de grăsime. Era îmbrăcată cu o bluză frumoasă şi pe deasupra cu un capot nou din flanelă, ruginiu aprins – fără judecată cum era, ¡şi pusese pe ea ce avea mai bun, ca pentru policlinică, doar ieşea în lume.

Aşa stătea acolo, treceau babele pe lângă ea, treceau şi femei mai tinere cu genţi, şi unele tinere de tot, dar nimeni nu-i dădea ceva şi Zinaidei. Era limpede că nu stă unde trebuie sau cum trebuie. Trecu o jumătate de oră şi picioarele începură s-o ardă, o apucă o foame groaznică, işi aduse aminte că în bufet e o pungă cu fidea. O luă încet spre casă; era nedumerită, înseamnă că ori mama a păcălit-o, ori a greşit chiar ea: nimeni nu i-a dat nimic de dragul Maicii Domnului.

A doua zi dimineaţă Zinaida şi-a adus aminte că nici unuia dintre trecători nu i-a spus s-o ajute de dragul Maicii Domnului. Şi-a dat ea seama, dar nu la timp, era prea târziu să meargă, liturghia se isprăvise.

în ziua următoare se sculă mai devreme şi se pregăti să plece la biserică. Din nou ziua nu era una oarecare, era sărbătoarea lui loan Teologul, sărbătoare frumoasă, cerul era însorit, era neobişnuit de cald pentru vremea aceea. Iar îşi puse Zinaida capotul ca flacăra focului şi bluza frumoasă, iar n-o duse mintea să se îmbrace mai sărăcăcios. Işi legă basmaua roz care nu ţinea de cald şi traversă, legănându-se, bulevardul.

În apropierea bisericii era mai multă lume decât data trecută; cât despre cerşetori, erau o mulţime, înşiraţi în linie dreaptă. Zinaida merse mai aproape de ei, dar nu chiar aproape de tot – se simţea stânjenită. Avea acum în minte că nu trebuie să

cerşească pur şi simplu, ci de dragul Maicii Domnului. Cei care treceau se uitau în direcţia ei, ea nu ştia însă cum să-i facă atcnti.

>

În sfârşit, o bătrână trecu prin dreptul ei – arăta foarte bolnavă, avea ochelari, mergea în baston, şi, oprindu-se lângă Zinaida, îi dădu o copeică înnegrită.

— Pentru Maica Domnului, zise total nepotrivit Zinaida, iar bătrâna îi răspunse cu o vorbă bine plasată:

— Dumnezeu cu tine!

Zinaida se bucură, se apucă să examineze copeica, era una obişnuită, primită totuşi în dar.

„Mama n-a vorbit în zadar", se gândi Zinaida. Şi hop că se apropie de ea o femeie în doliu, cu nasul mare, pe tocuri, cu ochelari negri, să te sperii, nu alta, îi puse în palmă o monedă de douăzeci de copeici şi-i ceru:

— Roagă-te pentru odihna sufletului Ecaterinei.

— Vă mulţumesc mult, o să mă rog, zise Zinaida şi se închină.

Nu ştia cum trebuie să răspundă, dar se vede treaba că lucrul ăsta nu era important pentru femeia cu ochelari.

Oamenii veneau, tor veneau, nu se îngrămădeau buluc, ci câte unul, câte doi, şi adună Zinaida un pumn plin, mai mult mărunţiş, e-adevărat. Simţi că i se strâmbă picioarele şi i se făcu o foame de lup. Hotărî să plece acasă, nu înainte de a intra în biserică şi de a-i mulţumi Maicii Domnului pentru ajutor.

Se căţăra Zinaida în pridvorul bisericii, scările erau greu de urcat, i se păru că strigă cineva: „Hei, tu”, dar nu cunoştea pe nimeni aici, şi intră înăuntru închinâadu-se în trei rânduri lângă hecare uşă.

Cumpără o lumânare cu treizeci de copeici – îi mai rămâneau mulţi bani, nu mai puţin de o rublă o puse în dreptul Stimei Marii din Kazan – mama o punea acolo întotdeauna – şi se îndreptă şchiopătând spre ieşire.

Lângă cutia milelor, bătrâna lumânărească îi dădu un ghiont tărişor în coastă şi-i şuieră în ureche:

— Stai locului ca oamenii, un' dracu’ te duci? Se cântă I heruvimul!

Zinaida nu pricepu de ce o ocărăşte bătrâna şi plecă încovoia» ă, târându-şi picioarele spre uşă.

ieşi din biserică, simţea incă durerea în coastă de la ghiontul bătrânei, şi deodată – altă năpastă! – încă o bătrână cu basmaua cadrilată, cu un neg plin cu grăsime sub ochi, o babă dintre acelea care stau în faţa scărilor, locul cel mai bun pentru cerşit, se repezi la Zinaida, îi suci palma, şi monedele primire se împrăştiată pe pământ:

— Să nu te văd, boală, pe aici, că-ţi rup picioarele! şi începu s-o lovească în spinare cu plasa noduroasă.

Un bătrân şchiop, cum stătea direct pe pământ, se sculă şi se apropie de Zinaida din partea cealaltă şi, drăcuind-o, ridică mâna s-o lovească:

— Hai, şterge-o de aici!

Zinaida îşi strânse pleoapele şi se opri. Işi simţi picioarele ca paralizate, coapsele şi pulpele o ardeau.

— Pleacă, hai, pleacă, n-ai ce căuta aici, ne ajung ai noştri! o goni o bătrână micuţă, cu o cuşmă de blană roasă.

Zinaida era bucuroasă să irigă, dar n-o ţineau picioarele i se înmuiaseră – şi se aşează în mijlocul drumului ca o găină mare zbârlită, acoperindu-şi capul cu mâinile albe, grăsulii.

Şi deodată auzi deasupra capului o voce răguşită:

— U-u-u, haită de şacali, otrepe nesătule! Kotova, lepădătură ce eşti! Stai de douăzeci de ani, şi tot nu-ţi ajunge! O să-i iei cu tine pe lumea ailaltă! Şi tu, încotro, ghiuj nemernic, cauţi pricină, slugă fascistă! Ridică-te, ce dracu!

Zinaida simţi cum o mână de fier i se aşază pe umăr şi o trage în sus.

— Hei, i-e rău femeii, ajutaţi-mă s-o ridic! se auzi vocea zbierând, şi mâinile cuiva o traseră în sus pe Zinaida, o târâtă până la bancă şi o aşezară.

J J

Abia acum deschise ea ochii. În faţa ei stătea un băieţel lat în umeri, aşa i se păru la început, nu, nu era băieţel, era o femeie, arăta a bărbat, era îmbrăcată în pantaloni, se uita chiorâş pe sub sprâncene, avea faţă de bandit. Un moţ galben-roşcat îi ieşea de sub basmaua albă de femeie habotnică. Nările umflate i se mişcară uşor.

— Nu-i nimic, nu-i nimic, le scurtez eu ghearele, şleahtă de pomanagii! Du-te şi aşază-te unde vrei, locurile nu-s cumpărate! Uite la ei, au făcut mafie peste tot, ca-n Sicilia! Omul sărac n-are unde să se ascundă! Mai rău ca miliţia! zbiera femeia ciudată. Tu să nu-i asculţi! Dacă-ţi zic un cuvânt, unul singur, pe loc să le zici: mi-a poruncit Katia Roşcata!

Katia Roşcata stătea în picioare, sprijinită în două cârje zdravene, apoi, aplecându-se către Zinaida şi potolindu-şi furia, o întrebă:

— Da’ tu de unde eşti?

J

Zinaida vru să-i răspundă, dar limba îi era înţepenită.

— Unde locuieşti? continuă s-o întrebe Katia. Eşti

surdă?

Imediat Zinaida dădu din cap:

— Aici, dincolo de bulevard.

— Te văd infirmă, ce grad ai? se informă cu un aer preocupat Katia.

— Gradul doi, răspunse bucuroasă Zinaida.

— Aha, dădu din cap mulţumită Katia.

— Mi-a murit mama. E o lună de când am înmormântat-o, conţi nuă conversaţia Zinaida.

— A mea nu mai moare odată, zise cu părere de rău Katia. Uite trei rublişoare, hai, ia-le. Bei?

— Nu-u, zise mirată Zinaida.

— Ia-le! Dacă nu bei, o să-ţi ajungă până la sărbătoarea Născătoarei de Dumnezeu. Să nu vii mâine. Vino pe paisprezece sau treisprezece la liturghie, poţi să vii atunci. O să fiu aici. Dacă-i ceva, să le zici „Katia Roşcata mi-a poruncit”. Cum te cheamă?

— Zinaida, zise timid Zinaida.

— Sunt strâmţi la minte, nu ştiu carte, Zinaida, putere n-au. Sunt răi, câini, nu alta. Da’ ce zic câini, mai rău. Cum te răsteşti la ei, li se zbârleşte coada. Tot mai mulţi cerşetori, săraci ade- văraţi aproape că nu-s aici. Hai, nu te teme!

Katia o ajută pe Zinaida să-şi culeagă trupul de pe banca joasă pe care stătuse prinsă ca într-o capcană. Şi plecă Zinaida acasă, simţind umezeală în pâslari şi frig în toată partea de jos.

Zgribulită şi cu trupul puhav parcă ceva mai slab, Zinaida intră anevoie în apartament şi nu merse mai departe, se aşeză pe taburetul din antreu, îşi scoase basmaua, o răsuci împletind din ea o păpuşă şi începu să jelească „Sărmana, sărmana”, izbucnind în plâns...

Zinaida era slabă de înger, ea şi când trăia mama se supăra uşor, se supăra că nu-i dă să mănânce. Ii era foame tot timpul, asta era boala ei, iar mama o împiedica să mănânce. Işi făcea atunci o păpuşă din basma, se aşeza pe taburetul de lângă uşă şi-i zicea mamei:

>

— Plec de la tine, mă duc...

— Un te duci, bleago? Un să te duci, îngrămădito? bombănea mama neluând-o în seamă.

Zinaidei i se părea că e o nimica toată să plece, de parcă păpuşa asta făcută din basma era chiar ea, doar că mică de tot, şi spunea în şoaptă:

— O să mergem, ai să vezi. Vine primăvara şi o să mergem la sanatoriu.

O duseseră la sanatoriu când avea zece ani, când boala abia începuse.

...După ce îşi reveni din spaima şi supărarea prin care trecuse, Zinaida îşi scoase treningul umed şi se duse la baie să şi-l cureţe. îşi înmuie în apa cu săpun mâinile uriaşe, aproape străvezii, şi oftă – nu era în stare de nimic. înainte mama le făcea pe toate, acum trebuie să le facă singură...

Gândurile îi erau mari cât ea, puhave, greoaie – se gândea la mizeria care o aşteaptă, cum o să umble cu cerşitul, ce-o să mănânce acum, se gândea la Katia Roşcata care a apărat-o de oamenii răi...

Zinaida se duse la biserică de ziua Născătoarei. Strânse o groază de bani, aproape patru ruble. Sprijinită de balustradă, nu încetă s-o caute cu ochii pe Katia Roşcata, dar n-o văzu.

Când banii se isprăviră, se duse din nou şi din nou strânse destui, dar nu dădu de Katia. Bătrânele n-o goniră, una dintre ele chiar se arătă amabilă, se dădu

mai încolo şi-i zise alteia:

— Dă-te mai încolo să se aşeze „Elefanta" alături, dă-te mai în stânga.

Aşa se întoarse Zinaida la vechea ei poreclă – „Elefanta". Era într-adevăr porecla ei, aşa o necăjeau la şcoală, se supăra când era mică, acum îi era drag numele...

Abia a treia oară o întâlni Zinaida pe Katia. Aceasta mergea pe cărarea asfaltată care ducea pe ocolite la biserică, mersul îi era clătinat, şchiopăta puţin cu un picior, celălalt avea gheată ortopedică, era ridicat destul de sus într-o parte. Katia o văzu pe Zinaida, îi făcu semn cu capul şi intră în biserică.

„Probabil că stă în pridvor", se gândi Zinaida. Şi ea voia să stea sub acoperiş, dar se temea că o goneşte iar bătrâna cu negul. Aşa rămase locului nehotărâtă aproape o oră. La început simţi cum îi furnică picioarele, pe urmă nu le mai simţi. îi dădură puţini bani, mai puţini decât celorlalţi. Observase asta şi înainte şi ajunsese la concluzia că aşa e drept, că slabul e întotdeauna mai vrednic de milă decât grasul.

Mai stătu iu cumpănă puţin, apoi se hotărî s-o caute pe Katia în biserică. O văzu în stânga, în absidă, stătea la rând, lângă preotul care spovedea. Arăta severă, moţul nu-i mai ieşea de sub basmaua legată mai jos, avea două cute adânci la tâmplă. Katia se apropie de preotul gălbejit, cu barba încărunţită, el îi vorbi ceva mult timp, ea clătină din cap, apoi începu să-i spună şi ea ceva spre marea uimire a Zinaidei. Bătrânul clătină din cap o vreme, pe urmă îi puse pe cap patrafirul galben, fără luciu. Ea îi sărută mâna palidă şi plecă şchiopătând spre porţile împărăteşti.

Zinaida, care stătea la pândă, o apucă de mânecă,

dar Katia se uită la ea cu privirea goală, galbenă cum e chihlimbarul, şi zise: „Pe urmă, pe urmă..." În clipa aceea toţi începură să cânte, în biserică răsună ca un bubuit „Cred în...", Katia îi întoarse spatele şi brusc începu să cânte cu voce înaltă: „...în Dumnezeu Tatăl, Atotstăpân¡torul, Creatorul cerului şi pământului, a toate cele văzute şi nevăzute..." Cânta, încetinea puţin, cobora vocea, o ridica, o făcea în aşa fel, încât părea că ca singură conduce toată mulţimea asta pe drumul de munte cu suişuri şi coborâsuri.

>

Când se termină cântarea, vorbi din nou preotul, corul cântă puţin, apoi cântară toţi în cor „ 1 atăl nostru", asta ştia şi Zinaida, o învăţase mama. Dar era înăbuşitor, ncîncăpăror, oamenii nu stăteau separaţi unul de altul, ci erau la un loc o făptură de dimensiuni uriaşe, în care se contopeau picături izolate, vibrânde, şi Zinaida simţi că totul devine o ceaţă deasă, nu umedă, ci aromată, cu gust de miere. flacăra lumânărilor părea că se topeşte în aer, aerul deveni dulceag adormitor, viaţa de afară, strada, dispărură cum dispare desenul curcubeului în smârcuri, iar tot ce era înăuntru, o minune de aur, se ingroşă şi se transformă în cele din urmă într-o masă compactă la fel ca trupul ei, şi ea se desprinse de pământ în sus şi pluti printre coloane de aur, arcuri şi nimburi plutitoare, iar aerul dens, pe care îl atingea cu mâna, era ca o binecuvântare, ca o mângâiere...

Nu-şi dădu seama că stă de mult pe banca lată, confortabilă, alături de alţii, dar nu-şi aminti cine a adus-o şi a aşezat-o. Aici, pe bancă, o găsi Katia.

— Nu te mai gonesc? întrebă Katia aplecându-se spre ea.

— Nu, nu mă gonesc, se lumină la faţă Zinaida.

— În regulă.

Katia făcu o mişcare îndărăt ca să plece, apoi se opri şi întrebă:

— Ai strâns ceva? Plecăm, nu?

Plecară împreună, Zinaida legănându-se în mers şi Katia măruntă, ca un copac uscat, strâmb.

— Mergem la tine, ce mai... propuse Katia, şi Zinaida se bucură: musafiri nu veneau la ea, în afară de tuşa Paşa, sora mamei.

Pe drum Zinaida cumpără pâine şi îngheţată, multă îngheţată. După moartea mamei mânca pe săturate, era moartă după îngheţată. Mama nu-i dădea îngheţată, zicea: e boală curată dulcele pentru tine! Zinaida nu se ferea de zahăr.

Acasă Katia măsură cu ochii totul, chiar trase pe nas puţin, văzu podeaua murdară şi zise:

— Nici eu nu pot să mă aplec normal, mă târăsc ca să spăl podelele. Mă pun pe burtă şi mă târăsc înainte. Să-ţi spăl şi ţie?

Zinaida se jenă de Katia:

— La ce bun? E bine şi asa.

Katia aruncă o privire şi-n a doua cameră, dincolo de coridor. După moartea mamei, Zinaida nu mai intrase acolo, n-avea ce căuta. Cât timp Katia inspectă locuinţa, Zinaida pregăti de mâncare: zdrobi într-un castron alb cartofi fierţi şi brânză topită, turnă şi chefir. Ea inventase mâncarea asta, îi plăceau şi cartofii cu brânză şi chefirul, în plus nu trebuia să gătească mare lucru. Aşa că le zdrobea pe toate pe rând şi era foarte bine. Zinaidei îi venea inima la loc când mânca. îi era bine numai când mesteca. După ce înghiţea totul, se simţea rău, de parcă o fiară uriaşă începea să se agite în burtă şi să ceară: încă, încă!

Abia se aşezară să mănânce, că Roşcata sări de pe scaun sprijinindu-se intr-o singură cârjă — Zinaida

băgă de seamă că iară să se sprijine în vreun fel, Katia nu poate să meargă deloc, cade intr-o secundă –, merse şchiopătând până-n antreu şi aduse o geantă roasă cu încuietoare, o deschise cu zgomot, scoase o sticlă de o litră şi o puse pe masă:

— E permis, de dragul sărbătorii, zise ea pe ton grav.

Nici gând n-avea Zinaida să-i interzică. Ea căută păhărelele, nu le găsi, scoase nişte ceşti. Katia strâmbă din nas:

— Dă nişte pahare.

Zinaida aduse două pahare şi vărsă în farfurii amestecul pregătit de ea. Katia smulse cu unghia groasă capacul sticlei şi turnă în pahare. Zinaida se văicări că ea nu bea vodcă.

— Ce-i, e mult? se miră Katia. Nu vrei, nu bei, acceptă ea îngăduitoare, ciocni paharul de paharul Zinaidei şi, zicând „Doamne ajută, Zina", se inchină şi îşi turnă toată vodca din- tr-odată în gura cu dinţi rari, deschisă ca o pâlnie.

Zina mirosi paharul, luă o înghiţitură – era neplăcută la gust şi ardea gâtlejul.

Katia mâncă tot amestecul din farfurie, mânca şi îngheţată, cu măsură, fără mare plăcere. Aşteptă ca Zinaida să lingă farfuria, strânse masa, puse farfuriile în chiuvetă şi zise cu înţeles:

— Asa deci.

>

Zinaida îşi ridică faţa mânjită puţin cu îngheţată şi se pregăti să asculte cu gura întredeschisă.

— Du-te de te spală! îi porunci Katia.

Zinaida nu plecă să se spele, se şterse cu o cârpă – merge şi aşa. Şi Katia începu:

— Uite, Zina, ce vreau să-ţi spun. (Glasul îi sună solemn şi promiţător.) Mama ta a murit, tu prea

deşteaptă nu eşti. (Zinaida dădu din cap în semn că are dreptate.) În plus eşti bolnavă, continuă Katia. Ai făcut bine că ai venit la biserică. Dar de ce ai venit? (întrebarea Katiei nu cerea răspuns.) Ai venit să cerşeşti. Şi ai făcut bine. Acolo e prăpăd de lume care cerşeşte.

Din ce în ce mai mulţi pomanagii. Vreau ca tu să nu devii pomanagioaică, să fii o săracă adevărată.

„Nu, n-o să fiu niciodată aşa cum e Katia'[1], işi zise în gând Zinaida, încântată de noua prietenă. „Cum i-a răsunat vocea când a sărit cu gura la bătrânele alea, apoi dintr-odată vocea i s-a făcut de copil, cum i-a vibrat când a început să cânte în biserică...”

în timpul ăsta Katia işi continuă discursul:

— Nu te uita la mine, treaba mea e specială, eu nu-s nici acolo, nici aici, eu sunt aşa, ca musca-n lapte, am fost la şcoala medie tehnică, am învăţat tehnologie, prin câte spitale nu m-am chinuit şi prin câte multe alte locuri n-am fost, tu nici în vis nu vezi aşa ceva. Nu te uita la mine. întâi de toate zi-mi ce-ţi lipseşte, Zina?

Zinaida işi încruntă fruntea şi sprâncenele, se gândi ce se gândi şi zise:

— Am de toate, Katia.

Kat ia începu să râdă satisfăcută.

— Aşa-i, te-am ghicit! Omul excepţional, caz rar, de altfel, zice: am de toate. De obicei oamenii zic că au puţin, că le lipsesc multe. Toţi vor să aibă, turbează, suferă, urăsc până la moarte, şi toţi o fac din invidie că altul are, iar eu n-am. Pricepi?

— Cum să nu! aprobă Zinaida pătrunsă de importanţa conversaţiei; începu să se agite de emoţie, chiar roşi puţin. Eu nu invidiez, mie nu mi se potriveşte nimic din ce-i al lor... uită-te ce grasă sunt!

— N-ai pretenţii, Zinaida, asta-i, n-ai pretenţii, zise oarecum dezamăgită Katia. Bine, dar în Dumnezeu crezi?

Zinaida nu îndrăzni să spună nimic, se foi pe

scaun.

— Ei? întrebă severă Katia.

Zinaida se apucă să-şi facă păpuşa dintr-o cârpă răsucită.

— Ah, prostănaco, da-n Dumnezeu crezi? zise complet dezamăgită Katia, lungind astfel conversaţia.

— Eu în Maica Domnului... zise încet Zinaida lăsând capul în jos ca o elevă codaşă.

— Deci, zise Katia severă ca o profesoară, zi-mi, a cui laică e?

Zinaida trase aer în piept, se umflă toată şi zise încet:

-— E maica fetei ei.

Katia rămase înmărmurită. îşi holbă ochii galbeni, îşi desfăcu braţele atât de mult, încât cârja sprijinită de pervaz căzu cu zgomot.

— Ce? Fată? Care fată? E maica lui Isus Hristos al nostru! Eşti mai rău decât un tătar! Auzi colo, fată!

Zina şedea roşie ca racul, în cap auzea dangăt de clopote.

— Isus Hristos, Fiul Domnului, a pogorât din cer numai pentru un singur lucru – ca să spună să nu hm bare, să ne iubim, dar l-au luat şi l-au dat morţii, l-au omorât, Zina! Pe urmă şi-au dat seama, dar era gara! Prea târziu! A înviat – şi ia-l de unde nu-i! Caută ziua de ieri!

Katia aduse paharul Zinaidei în faţa ei, bău din el, tăcu o clipă, clătină din cap:

— Tu nu bei. Să nu bei! Uite că eu beau! Şi oamenii, toţi, Zina, unul are mult, altul puţin: frumuseţe, minte, bunuri de orice fel. Ascultă acum ce mi s-a întâmplat. Asta a fost când m-au eliberat... am ieşit...

Katia îşi vârî din nou mâna în geantă, scoase încă

o sticlă de o litră şi se uită cu coada ochiului la Zinaida, dar aceasta avea un aer nevinovat, nu arăta să fie nemulţumită ori mirată. Katia scoase cu îndemânare capacul, tot cu unghia, îşi umplu jumătate de pahar şi-l dădu pe gât.

— Sunt din Himok, din zonă, deci ies, e un articol de lege ca să am viză de la miliţie, vin acasă, mama nu vrea să mă înregistreze că stau acolo. Nu-i bătrână, femeie frumoasă, ochii negri, sprâncenele – se vede că are sânge de ţigan. Nu pricep de ce nu vrea să mă înregistreze! Nu ne-am certat aşa, special... Am aflat pe urmă. Am avut, Zina, un bărbat, un fel de soţ, mai bătrân ca mine, aşa, normal. Şi, fiindcă veni vorba, de la el mi s-au tras toate, că mama şi l-a luat pentru ea. Nu-i vorbă, dintr-ăştia avea berechet şi fără Vitka al meu, de ce i-o fi cedat el, nu pricep. Aşa că mama nu mă înregistrează că stau acolo, fără viză nu primesc nici pensie de invaliditate, de dus n-am unde, la muncă nu mă primesc fără viză, aşa că nu-mi rămâne decât să mor. Ea, nici să n-audă. Haine n-am decât ce-i pe mine: doar pufoaică şi cizme rupte. Prietena mea trăieşte la Novo- dacinaia, mă duc acolo, ea nu-i – s-a mutat. Sosesc la gara Savelovski, nici nu ştiu cum ajung şchiopătând la Novoslo- bodskaia. Ascult, bat clopotele. îmi zic, mă duc la biserică. Ce. adică? Sunt din alea nebotezate? Simt că-mi vine să mă spânzur. Intru, stau locului. N-am bani nici de-o lumânare mică. Biserica e plină, e sărbătoare, nu-mi amintesc acum care. Ştiu doar că am stat şi m-am gândit: de ce, Doamne, m-ai făcut atât de nefericită? Schiloadă şi săracă, şi mama mă goneşte, bărbatul, să-l ia dracu'... că l-a tras la ea, mama mea bună – asta mă amărăşte. Aşa îmi frământ mintea şi mă înfurii din ce în ce mai tare: de ce faci una ca asta? Asta-i dreptate?

De ce s-o duc eu greu, iar alţii, care nu-s mai buni decât mine, o duc în belşug? Dacă mi-ai hărăzit împărăţia Cerurilor, atunci asta mie nu-mi trebuie, mie acum, în clipa asta... Stau locului şi mă-nfurii, şi mă apucă din ce în ce mai tare. Şi-mi plâng de milă că-s şchioapă, că nu-s frumoasă, că nu mi-a dat Dumnezeu nimic...

Katia îşi trase nasul. Zinaida tot răsucea în mână păpuşa din cârpă, din felul cum arăta se vedea că i se rupe inima de milă. Katia apucă gâtul sticlei cu degetele scurte, dar nu-şi turnă şi continuă:

— Deodată aud în spatele meu zang-zang, ca de metal. Mă uit, o bătrână desface un pat pliant. Aiureală, îmi zic... Şi nu mă mai uit. Trece ceva vreme, din nou zang-zang. Mă uit, să nu-ţi vină să crezi, Zina, ce văd. Pe pat sunt trei perne îngrămădite, iar pe ele, sprijinindu-se în bărbie, zace nu şoarece, nu broască, ci o fiară mică, necunoscută. O femeie înfăşurată într-o păturică de copil, un pic nu-i ajunge la picioare, e înfăşată ca un prunc, legată de jur împrejur. Feţişoara i se vede din basmaua neagră, ochii îi ard ca flacăra, ce mai, exact ca boieroaica Morozova, n-o ştii tu, e un tablou frumos al lui Surikov. Am o memorie, Zina, ce văd mi se întipăreşte imediat în minte. Reţin totul. Ei, stă ea întinsă, ochii îi ard. Parcă ard şi eu toată. Eătrâna o ia ca pe un copil, o ţine cu capul pe umăr, nu-şi ţine singură căpşorul, îi pică. Arată în totului tot ca un copilaş de şapte ani, păturica nu-i ajunge până jos, îi ies afară picioruşele mititele în şosete de lână, nu merge cu ele, o duce bătrâna s-o spovedească. Eu, Zina, după ea, cum duci capra cu funia de coarne. Cum mă mai trage după ea. Bătrâna o duce preotului, ăsta citeşte rugăciuni lungi, pe atunci nu ştiam nimic, abia pe urmă am aflat ce

spune şi de ce. Acum ştiu pe de rost toată slujba, până la ultimul cuvânt, atunci nu înţelegeam nimic din treburile bisericii. Preotul termină de citit, pe urmă hop, se apleacă spre femeia aia mică şi-i spune nu ştiu ce. Ea drept răspuns scoate un chiţăir ca şoarecele. Şi pe mine, Zina – aşa ceva nu mi s-a mai întâmplat de atunci – pe mine a început să mă pişte, de parcă aveam urticarie, mă pişcă-n gât, în piept, în inimă chiar, pur şi simplu îmi venea să bag mâna să mă scarpin, să mă zgârii, să mă rup în bucăţi, putere nu mai aveam. Ce i-a trebuit, cum a putut!... N-are nici picioare, nici mâini, nici glas omenesc, o cară ca pe un sac... Şi deodată simt că izbucnesc, că mă revărs... Izbucnesc în plâns, Zina, lacrimile îmi ţâşnesc! Aşa de milă mi s-a făcut, n-am cuvinte...

Buzele Katiei se mişcară încet, apoi începură să-i tremure, îşi trase nasul, îşi şterse ochii şi continuă pe un ton grav:

— Pe urmă am aflat totul despre ea, Zina, femeia e călugăriţa Evdochia, iar bătrâna e mama ei, s-a călugărit şi ea, trăiesc în lume, bineînţeles, cine să aibă nevoie de ele la mănăstire. Uite pe cine a căzut năpasta! Da' pentru ce, Doamne? Şi m-a fulgerat un gând, Zinocika! Păi orice om care se uită la ea se gândeşte: uite nenorocita, e mai rău ca mine, mai rău nici că se poate, iar situaţia mea, oricât de rea ar fi, e bună aşa cum e. Uite pe cine trebuie să căinez, oricum nu pe mine. Am priceput atunci, Zinocika, de ce Domnul le dă drumul în lume unora ca noi, neputincioşi, sluţi, schilozi! Mâ-nţelegi, Zinocika?

Zinaida stătea încremenită. Asculta cuvintele Katiei cu gura deschisă, cu ochii holbaţi, dar nu le auzea, înţelesul lor pătrundea într-un fel ciudat, poate prin piele ori prin aer.

— Ca să compari, să ai un exemplu, o consolare, nu ştiu cum să-ţi spun – o lămuri Katia. Oamenii sunt răi, işi alină necazul când văd că altora le e mai rău. Uită-te şi tu, sunt femei frumoase, artiste, ce mai, le cunoaştem doar, vând la chioşcuri, toate ca nişte flori, tu stai şi te uiţi îndureratã, ţi se face greaţă — nu, asta nu-i dreptate. Dar când ai de o parte o artistă ca asta, căreia îi e permis orice, iar de partea cealaltă o ai pe călugăriţa Evdochia pe patul ăla... Gândeşte-te şi tu! Aşa a hotărât Domnul, acolo ţi-e locul! Ah, mă gândesc, foarte bine! Asta-i locul meu: schiloadă cum sunt, stau la biserică, oamenii trec, se uită la mine şi îşi zic: Slavă ţie, Doamne, că am picioarele sănătoase, că nu stau cu mâna întinsă! Iar altul stă şi işi frământă mintea, se prinde repede că Dumnezeu e ingrat, nu recunoaşte faptele lui bune. Nu te uita la milogi, Zina, ei n-au decât o singură grijă, să adune bani. Săracul adevărat, Zinocika, e omul lui Dumnezeu, II slujeşte pe Dumnezeu! Săracii sunt poporul ales, tocmai săracii!

...Zinaida se cufundă într-un fel de somnolenţă. Ţinea ochii deschişi, dar n-o vedea pe Katia, nu-i auzea vorba. I se părea că stă jos pe pământ şi picioarele ei sunt subţiri, arse de soare, iar în jur sunt împrăştiate flori nesfârşit de multe, albastre şi violete, uscate puţin, dar strălucitoare. Frunzele şi tulpinile sunt aspre, îi înţeapă puţin picioarele, dar înţepăturile sunt uşoare, aşa cum sunt bulele de gaz în limonadă, şi ea se ridică şi merge pe florile astea, iar pământul e puţin elastic şi picioarele ei sunt făcute din ceva mult mai solid decât pământul nesigur pe care merge...

Katia tot vorbet, vorbea cu glas din ce în ce mai scăzut, mai repede şi mai nelămurit:

— Şi noi 11 ridicăm în slavă. Ne dă boli, iar noi II slăvim! N ' di sărăcie, iar noi II slăvim! Fiecare respiraţie e o laudă...

La jumătatea cuvânt ului, Katia işi lăsă capul pe muşamaua în carouri. Mâna dreaptă cu palma mare, de bărbat, zăcea pe masă, cealaltă i se bălăbănea umflată şi învineţită.

Iar Ziua merse şi tot merse pe florile aspre, strălucitoare, iar dintr-o parte, de după o piatră, apăru mama în bluza albastră cu Hori de lână cusute pe umeri, deşi ştia precis că florile sunt verzi, model chinezesc. Mama venea pieziş, totuşi se apropia de Z.ina, îi fă^ea cu mana şi zâmbea, şi era tânără.

Cuprins

FETIŢELE

Darul nefacut de mâna omului 7
Copiii altuia..... 24
Copilul găsit..... 38
La 2 martie, în acelaşi an..... 67
Vărsat de vânt 84
Fericită biata Kolîvanova..... 112

RUDE SĂRMANE

Fericiţii..... 137
Rude sărmane..... 144
Bronka..... 151
Ghenele-Ţoşcă ..... •
.....173
Fiica Buharei..... 186
Casa Lialiei..... 207
Gulea 224
Poporul ales 238

La preţul de vânzare se adaugă 2%,
reprezentând valoarea timbrului literar.

Ludmila Uliţkaia s-a născut într-un sat din Uráli în 1943. După ce îşi ia masteratul în biologie la Universitatea din Moscova, lucrează în cadrul Institutului de Genetică din capitala Rusiei. La sfârşitul anilor ’70 se angajează consilier la Teatrul Evreiesc din Moscova şi scrie scenarii de film. Primul său roman, *Soniecika* (1995; Humanitás, 2004), i-a adus instantaneu notorietatea, fiind nominalizat pe lista scurtă la Premiul Booker pentru Literatura Rusă şi încununat cu premiile Médicis Étranger (1996) şi Giuseppc Acerbi (1998). Următorul roman, *Medeea şi copiii ei* (1996), îi aduce o nouă nominalizare la Premiul Booker, pe care şi-l adjudecă în 2002 pentru romanul *Cazul Kukoţki* (2001). *înmormântare veselă* (1997; Humanitás, 2005), unul dintre cele mai apreciate romane ale autoarei, este tradus în douăzeci şi cinci de ţări şi urmează a fi ecranizat. De acelaşi succes se bucură şi volumele de povestiri *Fetiţele* şi *Rude sărmane* (2002), precum şi romanele *Minciunile femeilor* (2003; Humanitás, 2005) şi *Al dumneavoastră sincer, Şurik* (2003; Humanitás Fiction, 2008). Acesta din urmă a fost tradus în peste douăzeci de limbi, fiind desemnat „Romanul anului” în Rusia (2004) şi primind numeroase premii, dintre care menţionăm Premiul Naţional pentru Literatură în China (2005) şi Grinzane Cavour în Italia (2008). *Daniel Stein, traducător* (2006; Humanitás Fiction, 2011) a fost distins cu Premiul Naţional pentru Literatură BIG BOOK (Rusia), clasându-se al doilea în topul celor mai vândute cărţi în Rusia (devansat fiind doar de romanele popularului Boris Akunin), precum şi Premiul Părintele Alexander Men (Germania -Rusia, 2008), Premiul Bauer-Ca’ Foscari (Italia, 2010) şi Premiul Simoné de Beau-

voir (Franţa, 2011). Cel mai recent roman al Ludmilei Uliţkaia, *Imago,* a apărut în 2010.

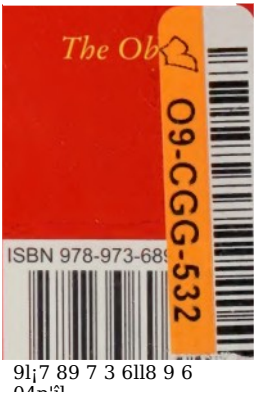
The Ob
O9-CGG-532
ISBN 978-973-68
9l¡7 89 7 3 6ll8 9 6